RAGIP PAŞA
2228

راغب پاشا كتبخانه‌سنه
١٥١

مستصوفه سوزلرمی ؟ تصوفك ظفرلرمی

حقك ظفرلری

تصوفك ظفرلری
شیخ صفوت افندی

التصوف الیوم اسم ولا حقیقة
ابو الحسن البوشنجی

مستصوفه كبی بر عنوان مبجل
شیخ صفوت افندی

مستصوفه صاحب فضول
كشف المحجوب

نمرو
٢٠٧

ازمیرلی
اسماعیل حقی

شهزاده باشی — اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی
١٣٤١

١٧٥٨
T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP PAŞA KİTAPLIĞI
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 2228

مستصوفه سوزلریمی؟ تصوفك ظفرلریمی

حقك ظفرلری

تصوفك ظفرلری	التصوف اليوم اسم ولاحقيقة
شيخ صفوت افندى	ابوالحسن البوشنجى
مستصوفه كبى بر عنوان مبجل	مستصوفه صاحب فضول
شيخ صفوت افندى	كشف المحجوب

٢٠٧

ازميرلى
اسماعيل حقى

شهزاده باشى — اوقاف اسلاميه مطبعه‌سى
١٣٤١

R. Y
2075

مستصوفه
شيخ صفوت — الحاج حقى
تركى
مستصوف
١٣٤١

2228

[انما يخشى الله من عباده العلماء] و [الا ان
اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون]
نظم كريم سبحانيلرينه ماصدق اولان امت
كاملهنك ارواح عليهلرينه
اتحاف

فهرست

سبب مناقشه ١
سائق اصلی ومسلك عاجزی ٦
تخيل دعوى حقنده ايضاحات ١٠
اسنادات ١٧
تصوف كتابلرندهكی احاديث ٢٠
امام صاغانی ٢٢
حكيم ترمذی وابوعبدالرحمن سلمی ٢٤
حقايق التفسير ٢٥، ٣٢
تفسير وتأويل ٢٥
بعض تأويلات صوفيه ٣١
معانئ باطنه ٣٣
اشارات صوفيه ٣٩
حشويه وباطنيه ٤٠، ٤٩
اهل تأويل واثبات ٤١
قانون تأويل ٤٢
رجال قشيريه ٤٦
احياء العلوم واحاديثی ٥٢
ابدال حديثلری ٦٠
حديث منكر ٦١
حسن بن ذكوان ٦٢
تدليس وعنعنه ٦٥
ابدال حديثلرينك شواهدينی انتقاد ٦٨
شيخ الاسلام الحرانی ٧٠
مسند احمد حديثلری ٧٥
حافظ ابونعيم اصبهانئ صوفی ٧٧
مظنه مسئلهسی ٧٨
حجة الله البالغهنك عبارهسی ٨٢
نقول اربعين ٨٣
منهاج السنه وصحيحين ٨٤
ابن الجوزی وصفوة الصفوة ٨٥، ١١٥
تنسيق النظام ٨٦
ابوطالب مكی وقوت القلوب ٨٨
عوارف المعارف ولبس خرقه ٩٢
زهاد وصوفيه ومتصوفه ومستصوفه ٩٣
قصاص ٩٦
ابن جهضم ٩٨
كشف رجال ١٠٠
فضائل حديث والناس نيام خبری ١٠١
آلتی تصوف كتابی ١٠٣
حارث محاسبی ١٠٥
شيخ الاسلام هروی ١٠٨
ابن القيم ووحدت وجود ١١١
حيات حضر ١١٤
حافظ شمس الدين ذهبی ١١٥
صوك سوز ١١٧
رجاء مخصوص ١١٩
محرابده نشر اولونان مقاله ١٢٠

کوزه چارپانه خطا وصواب جدولی

خطا	صواب	صحیفه	سطر
استیضاح‌ده	استیضاح	١	٤
علولر	غلولر	٢	١٢
طریقه	ظریفه	٣	١١
خطا	خطاب	٣	١٥
بعفی‌متصوفه	بعض متصوفه	٤	١٢
فضاحینه	قصاصینه	٩	٢٤
جای بحث	رحای بحث	١٠	١
ومضایی	آکلادیفکز معنایی	١١	٢٢
قاله‌جق	قاله‌جق ایسه	١١	١٩
اضلال	اخلال	١٢	٥
عقدجلی	عقدحلی استلزام جلی	١٢	٩
لفظا	بیننده لفظا	١٢	١٨
الشرط	اوالشرط	١٢	٢٦
احترامندن	اجزاسندن	١٤	١٥
افاده‌لریکزدن	افاده‌لریمزدن	١٩	٤
اخوانندن	اخوانندن	٢٢	٤
باطله‌یی	باطنیه‌نك	٣٣	١٢
خصوصی	خصوص	٤٣	١١
معانیٔ باطنیه	معانیٔ باطنه	٤٣	٢٤
فقط روایتلر	روایتلر	٤٥	١٢
ان یجالسهم	ان تجالسهم	٤٧	١٣
علم	علم الصوفیة	٤٨	٤
ایتمه‌لرینه	ایدیورلر، بوکا	٤٨	٨
الادران	الاوراق	٥٠	٣
بعفی	بعض	٥١	٢٠
اسانیذینی، اسانیذینی	اسانیدینی	٥٣	٢٢،١٥
جملهٔ ناقض	جمله ، ناقص	٥٧	١٦
فحن	فن	٦٣	٢١
ناقد وارایکن ماشقانه	ناقدی	٦٤	٢١
باشلایان ایسه	باشلایان‌سوزی‌ایسه	٦٥	٢
حدیث‌حسن	اونلرده‌حدیث‌حسن‌ده	٦٦	١٧
الزوج	التزوج	٧٢	١٧
حاضردر	حاضرز	٧٥	٢٢
یاپمش‌اولویور	یاپمش‌اولویوردینه‌بیلیر	٨٢	٩
من‌الطیب	من‌الطبیب	٨٥	١٣
ایجنده	ایچین	٨٦	٢٠
وذکر	وذکره	٩٩	٤
شخص	شخصی	١٠١	١٠
کتابلرینه	کتابلری	١٠٦	١٨
صاپیور	صاییور	١٠٧	٢٦
صدق	صدوق	١٠٨	١٠

بسم الله الرحمن الرحیم

والله غالب علی امره

شیخ صفوت افندی ایله آره‌مزده باشلایان مناقشات قلمیه‌نك سیری قارئین کرامجه مجهول قالمامق املیله مدافعه‌یه باشلامه‌دن اول صفحاتنی بیان ایتمکه مجبور اولیورم :

عاجزلری جریدهٔ علمیه‌نك نوط قسمنده بر فقره یازدم . شیخ افندی بو فقره حقنده استیضاح املنده بولندی ، فی‌الواقع استیضاح‌ده صریح بر حقی‌در . انجاق یولنده اولمق کرکدر . رسمی بردائره‌ده ، حتی جمعیت صوفیه هیئت علمیه‌سنده برابر بولونمامز مسئله‌یی دها نازکلشدیرر . حدذاتنده خطا ایتسه‌م بیله‌شفاها ویاخصوصی صورتده تحریراً براخطار کافی . مسئله‌نك ارامزده حلی ممکن‌ایکن اوبوله تنزل ایدلمدی . یالیکز دارالحکمه ریاستنه بر تذکره یازلمق قابل ایکن ینه اوجهته یاناشیلمدی . دوغری‌دن دوغری‌یه نومرو ایله ، تاریخ ایله رسماً مقام مشیختنه عرض اولندی . اویله برزمانده عرض اولندیکه دارالحکمه حقنده ایلری، کیری‌سوزلر تکون ایتمکده ایدی . خصوصا کندیلرینك تدقیق مؤلفات ریاست علیه‌سندن ممنون اولمدیغی مشعرمقام مشیخته معروضاتده بولندقلری شایع ایدی، یالیکز شایع دکل، واقع ایدی [١] . بوندن باشقا رسمی استیضاحنامه دهامفید برطرزده یازلمق ممکن‌ایکن اوندن‌ده صرف‌نظر اولنه‌رق دارالحکمه‌یه درس ویریر برشکلده یازلدی . مقام مشیختدن دارالحکمه ریاستنه حواله اولندی .

ایشته ارباب انصافك پاك وجداننه مراجعت‌ایدیورم . بوشکلده، خصوصا اویله برزمانده قلمه آلنان برمقاله‌علمی براستیضاحنامه‌دن زیاده رسمی برشکایتنامه ماهیتده‌تلقی اولونمازمی؟

اورسمی مقاله دارالحکمه‌ده اوقوندی . بالطبع جوابی عاجزلرینه حواله ایدلدی . طرف‌چاکریدن یازیلان‌جواب هیئت حضورنده تکرار ، تکراراوقونه‌رق مناقشه‌اولندی . فقره‌ده‌کی‌مقصد ایضاح ایدلدی . تصوف کتابلرنده احادیث‌موضوعه بولندیغی، فقط‌سادات صوفیه‌نك‌احادیث وضعندن وارسته اولدقلری کوسترلدی . بوبابده برطاقم وجوه محتمله‌ایراد اولندی . جوابمز هیچ برحقارتی ولوکه ایماءً اولسون ، محتوی دکل ایدی .

برده نه کوره‌لم کندیلری ایچین بر ایش بولمق‌می ؟ حقیقت اظهار ایتمك‌می ؟ تفاضل

[١] حضور مشیختده ایکن اومعروضاتی کندم اوقودم .

سوداسنه دوشمك‌می ؟ دارالحکمه‌یی انظار ناسده کوچوك دوشورمك‌می ؟ هیچ اولمزسه یازی یازمغه دوشکون‌اولمق‌می ؟ نه‌در؟ صوك بیانه رغماً هنوز قطعی اوله‌رق تعین ایده‌مدیکم بعضی سوائقك تحت تأثیرنده اوله‌رق ایکنجی دفعه « الجرح والتعدیل » عنوانیله یازیلان جواب صراحةً وایماءً هیئتمزه تتبعسزلك، دقتسزلك ، غرابت‌اسناد ایدیوردی. بالطبع :

وکم من عائب قولاً صحیحاً و آفته من الفهم السقیم

بیتنی اوقومقده تردد ایتمه‌دك ..

بوجهت یتیورمش کبی بری طرفدن (دارالحکمه تصوف کتابلرنده‌کی احادیثی ا... ایدیورمش ، شیخ صفوت افندی بررساله یازمش‌ده دارالحکمه‌یی مات‌ایتمش) کبی ... سامعه‌یی طولدرمقده ، مجالس ومحافلده ، تراموایلرده ، قهوه‌خانه‌لرده ، سرقاق اورته‌لر... [دارالحکمه مظنه‌یی آکلامامش ، شیخ صفوت افندی‌یه قارشو مغلوب اولمش] کبی‌لافلر همان حادثات روزمره صیره‌سنه کچمش‌ایدی بردرجه‌ده‌کی کرك عاجزلری، کرك دارالحکمه حقنده برطاقم علولر حاصل اولمغه باشلادی :

ان یسمعوا ریبة طاروابها فرحاً
منی وما سمعوا من صالح دفنوا
صم اذا سمعوا خیراً ذکرت به
وان ذکرت بشر عندهم اذنوا

الزام وغلبه‌ده مفاخره ایله، خلقك مخیله‌سنه « خصمی یکدك » فکرینی القا سلاحی ایله مجهز اولمق صاحبنی حقدن اوزاق دوشورمزمی؟. علمه علم ایله ، قلمه قلم ایله مقابله ایتمك، قلم قوتی ایله ، دماغ یاردیمیله الزام لازم ایکن برده طولاییسیله فتواخانه‌یه مراجعت ایله فتوی آلمق ایسته‌مك نه‌ایله ایضاح اولنور . بوفتوی نیچون‌اوله‌جق ؟ خطامز ایچین‌می؟ فسقمز ، ضلالتمز ایچون‌می ؟ یوقسه عزلمز ایچین‌می ، حریت کلامدن محروم اولمه‌مز ایچینمی اوله‌جق ؟

حیرتندن پارماغن دیشلر کیم ایتسه استماع

آرتیق تشویشات بردرجه‌یه واردی‌که‌بوحاله واقف‌اولمیانلر عاجزلرینی‌متعرض، متصوفه دشمنی کوسترمکده حقلی ایدیلر بویله‌جه مناظرمز مدافعهٔ حق بابنی سد ، تفاخر وتغالب بابنی کشاد ایتمش‌اولیور . مفاخره، کار رجال دکل، بلکه لعبهٔ اطفال‌ایکن قلبك هیچ‌اولمزسه درین برکوشه‌سنده صاقلانان غرور دنیلان سائقه، بو مفاخره‌یی برشائقه قیلیور .

دارالحکمه‌یه قارشی اولان بوتعریضات وتعرضاته ، خاطر شکنانه حالاته باعث اولدیغی ایچین پك‌متأثرایدم. تعریض وتعرضك‌بوتون شدتی‌دوش تحمله آلمقلغمی محترم آرقاداشلرمدن رجا ایتدم . لطفاً رجالرم قبول اولندی . شیخ صفوت افندی‌نك ریاست ایتدیکی هیئت‌ده رسماً خبرویرلدی‌بوکا مقابل‌اوهیئت طرفندن‌هیئتمزه برده‌تشکرنامه کوندرلدی. برطرفدن اوتشکرنامه‌نك استهزا ، استخفاف قصدیله کوندرلدیکی طرفدارلری‌طرفندن‌اشاعه‌اولندی.

آرتیق‌بالضروره اوکیزلی کیزلی تجهیللره ، شعوری ولاشعوری اواستهزالره؛ اولاقلره، ...ستخفافلره آچیق برصورتده مدافعه‌یه باشلادم، یازدیغم جوابی آرقداشلرمك‌نظرتدقیقلرینه ...ایتدکدن صوکرا اوهیئته‌تقدیم‌ایلدم . بوتون وضعیتلرم مدافعه‌وضعیتی ایدی. بونکله بر... مدافعه خصوصنده ایلری‌کیتدیکمی دوشنه‌رك متأثر ایدم . خصوصا شیخ افندینك ...ملی تصوفك تأثیری آلتنده تعریضات وتعرضاته تنزل‌ایتمیوب الحق بردرس ادب ویرمك، شیخلکنی کوسترمك کبی احتماللری دوشندکجه پك مضطرب ایدم . نفوس طریقه‌نك شانی وجهله لطافت لطیفه ایله شرافت شریفه ایله مقابله ایده‌بیله‌جکارینی دوشوندکجه اویقوم قاچیور ایدی . طبع سلیمك استکراه ایتدیکی مفاخره ومغالبه میدانلرنده غلبه ایتمك حرارتی‌ده دویوردم. امام غزالی‌نك کتاب‌المغرورینی، امام رازی‌نك سوزی[١]وجدانمه خطا ایدوب دورمقده ایدی .

تام بو صره‌ده هر ایکیمزی سوه‌ن ، خصوصا کندیلرینه پك زیاده حرمتکار اولان بر ذات [ن ......] جمعیت‌صوفیه مرکزنده بو مناظره‌نك بویله اوزانوب کیتمه‌سنی‌خوش کورمیور ، حکم هیئتی ایله ایشی فصل ایتمك ایستیوردی . چاکرلری‌نعم‌الوسیله عدایده‌رك همان بو تکلیفی قبول ایتدم . شیخ افندی ایسه ابو موسی‌الاشعری [رضی‌الله‌عنه]موقعنده بولنه‌جق هیئتی قبول ایتمم دیه‌رك بارد بر رد ایله رد ایتدی . اویله صانیورم‌که بو سوز لاشعوری اوله‌رق صادر اولمش . محترم بر هیئت علمیه بزم آتشمزه یانمشدر . شبهه‌یوقکه دعواسندن امین اولان هر وقت حکم هیئتنه راضی اولور ، فقط شبهه‌لی اولان‌ده هروقت یان چیزر .

چوق کچمدی، تحقیرآلود اولان « البرهان‌والدلیل » رساله‌سی‌ایله (واوالف)مسئله‌سنه عائد اوراق متفرقه بر دوسیه شکلنده ینه دوغریدن دوغری‌یه مقام مشیخته تقدیم‌قیلندی، بوکره ارکان مشیخت خبردار ایدلدی . حضور مشیختده بو رساله‌نك عاجزلرینه ویرلمسی

[١] ولا یتکلم بکلام السفهاء عند المناظرة لانها من صفات الجهال ووظائفهم فانهم یشیرون بها جهلهم

ويا ويرلمامسی خصوصی كوریشیلدی . نهایت نزد مشیختپناهیده حفظی تنسیب اولندی . بری طرفدن بر سابق بر طاقم اشاعات دونوب دولاشمقده ایدی . نهایت بعضی آرقداشلرم ایله بو رساله‌نك عاجزلرینه ویرلمسی استرحامز نتیجه‌سنده آرقداشلرمدن بری واسطه‌سیله رساله كوچ حال ایله المه كچدی .

برده نه باقه‌یم ! مطالعه‌سندن آكلاشیله‌جغی وجهله شیخ افندی بو رساله‌ده أناسنه تماميله مغلوب اولمش ، سائقهٔ عقلی آته‌رق سائقهٔ احتراصه درت الله یاپیشمشدر . عملی تصوف ایله ناتراشیده نفس اماره صاحبی صایدیغی مخاطبنه قارشی قوللاندیغی تعبیرات مستكرهه دلالتی ایله آكلادم كه عملی تصوف ایله تراشیده اولان نفس عالیه صاحبی‌ده عقبات نفسدن قورتیله‌میور ، حتی بو طریقده شیخ كامل بیله اولیور . غلیان تهور واحتراصه قاپیله‌رق چركاب قیل‌وقال حق وحقیقتی بر آووج قار كبی اریدیور . مجرد سوق مناظره ایله یازلمش اولان افاداتمدن كسكین بر قوهٔ مخیله ، دورغون بر قوهٔ عاقله‌نك تولید ایتدیكی نتیجه‌لر بسبللی اولیور ، بعض متصوفه كبی نفرت ایتدیكم بر حال قارشیمه چیقیور . یازدیغم بر فقره‌یی ایضاح ایتدكدن صوكرا ینه اوكا آپانوب قالیور ، مقصدمه مخالف بر طاقم اتهاماته قالقیشیور .

عجبا قوهٔ مخیله‌نك انكشافی ، تحلیل علمی‌نك فقدانی تأثیرندن باشقا نه ایله بو حالی ایضاح قابل اولور . پك قولای حل اولنه‌بیله‌جك بر مسئله اعظام اولنه‌رق دوغریدن دوغری‌یه رسماً مقام مشیخته [١] معروضاتده بولونمق ، دارالحكمه‌یه تعریضات وتعرضاته باشلامق ، اطراف واكنافده دارالحكمه‌یی بیتردك كبی خاطرشكنانه حالاتی مروج اولمق ، دولاییسیله فتواخانه‌یه مراجعت ایتمك ، حكم هیئتنی ردباردله رد ایتمك ، مقام مشیخته دوسیه‌لر تقدیم ایلمك نه ایله ایضاح اولنور . بوبابده‌كی حكمی ارباب انصافه براقیورم .

رساله‌یی تماميله اوقودقدن صوكرا ! مدافعه‌نامه‌می حاضرلادم . اورفه‌دن عودتلرینی متعاقب دماغ یورغونلغی دوشونه‌رك جزء جزء ویرمكی مناسب كورمش ، ٣ نیسان ٣٣٨ تاریخنده اوطه‌جی واسطه‌سیله برنجی جزئی تقدیم ایتمش ایدم . فقط ، رسم خطه عائد یازدیغی اوفق بر رساله‌ده « البرهان والدلیل » ك یاقینده طبعی بیلدیرلمكله دیگر جزءلری تقدیم ایتمه‌دن واز كچدم ، آرتیق رساله‌نك طبعنه منتظر اولدم . بو كره یكی بر عنوان دها علاوه ایده‌رك مطبوع اولان نسخه‌یی كوردم . « الصارم السلیل علی الموسوم بالبرهان والدلیل »

[١] نومرو ٣٦ ، تاریخ ٢٣ جمادی الاول ٣٣٨ و ١٤ شباط ٣٣٦

نامنی ویردیكم مدافعه نامه‌مزه كندولرینه باقه‌رق یكی بر عنوان ، پك سودیكی بر عنوان علاوه‌سی ایله انظارقارئیته وضع ایدیورم .

« تصوفك ظفرلری » عنوان جدیدی ایله ساحهٔ انتشاره قونیلان رساله‌ده‌كی كلمات مزیفه ، عقبات نفسه عائد امثلهٔ متنوعه یاریشلرینه چیقه‌میه‌جغم . بو میدانده شیخ كامل دكل ؛ درویش غافل ، رجل راجل بولندیغمدن درجنك اول سلاحلریمی تسلیم ایدیورم . بر معتاد اشاعه ایتدكلری وجهله رجعت قهقریه ایله رجعتمی ، حتی انهزام كلی ایله انهزامیمی اعتراف ایدیورم . بو رساله‌ده بو كبی اقوال مشوشه‌یه قارشی یالیكز سكوت ایله مقابله ایدیورم .

« تصوفك ظفرلری » نامنده‌كی كتابنی شمدی‌یه قدر بیگانه‌سی اولمدیغی بر اسلوب غریبك تنظیری مجبوریتی ایله اختیار ایتدیكی ادعا اولنیور . شاشیورم كه انسان مألوفی اولمدیغی بر شیده نصل مهارت كامله كوستریر . تنظیر خصوصنده حائز سبق اولملری بیگانه دكل ، حائز ملكه بر استاذ اولدیغنه دلالت ایتمزمی ؟ نمونه‌لر میدانده ایشته عملی تصوف ایله تراشیده نفس عالیه‌نك سوزلری ایله ناتراشیده نفس اماره‌سنك سوزلری .

ویل لمن تجبر وطغی وتفخر وغوی

« الصارم السلیل » « البرهان والدلیل » ه قارشو دوریور برهان علمیسی ایله تحلیل منطقیسی ایله اونی جرح ایدیور . اختیار ایتدیكی عنوانلر آلتنده اونی شرح ایدیور .
توفیق وعنایت حق تعالی وتقدس حضرتلرینكدر :

١ — عرض شكرانه

١ — « ائمهٔ صوفیه انارالله براهینهم حضراتنك كتب جلیلهٔ دینیه‌لرنده مندرج احادیث شریفه‌یه دائر » [١]

ج — مناقشه تصوف كتابلرنده‌كی احادیث حقنده ایدی . تصوف كتابلری ائمهٔ صوفیه‌نك ، صوفیهٔ صادقینك ، صوفیهٔ كاذبینك ، متصوفه‌نك ، غلاة متصوفه‌نك ، مستصوفه‌نك كتابلرینه شاملدر . بونی ائمهٔ صوفیه‌نك كتابلرینه حصر وتخصیص صورتیله رساله‌یه ابتدار موضوعی تغییر واخلال ایچین عجبا براعت استهلال‌می یاپیلیور ؟

[١] طرناق ایچنده‌كیلر شیخ صفوت افندینك سوزلریدر .

٢ — دارالحكمه‌نك حادثه‌یی سبب اصلیسنك عهدهٔ ادراکنه نه‌یولده ترك ایتدیکی مقدمه‌ده بیان ایدلمشدر .

٣ — « دعوای مخیلك تأویلات فاسده ایله تم‌التدارك توجهات بارده‌سی »

ج — حكمده استعجال ایدیورسیکز جملهٔ معهوده بندنده جوابنی آلیرسکز .

٤ — « یالکز سزه قارشی فضله براعتماد خطاسنه دوشمشلردر ... الخ »

ج — ....

٢ — سائره اصلی

١ — عاجزلری حقنده « کمال صمیمیتله شهادت ایدرزکه بوکون دین اسلامك حمایه ومحافظه‌سنه قالاً وقلماً وقف وجود ایدن ذواتك برنجیلرندن‌سکز » دیدکدن صوکرا مجرد برشبهه‌یه قاپیله‌رق او درجه تزییفلر ، اوقدر استهزالر، درلو درلو تجهیللر ایله بوسوز آره‌سنده اویله براوچوروم واردرکه املاسی قابل دکلدر .

مشتبه منقبتی ایسته‌میز عار ایده‌رز
عارمزدن او کلان کاغدی انکارایده‌رز.

بومناسبتله مسلك عاجزی حقنده برایکی سوز سویله‌مکلکمه مساعده بیوریکز :

له‌الحمدوالمنة دین مبینمزه ناچیزانه برخدمت ایله جداً مفتخرم ، او مقدس عالی دینمزك مقتضیاتندن اولمق اوزره سرور کائنات علیه‌ا کمل‌التحیات افندمز حضرتلرندن ماعدا هیچ برمسلمی معصوم بیلمم . بالعموم علمانك سوزلرینی یالکز برهان ایله قبول ایده‌رم . تفکر ایله اوسوزلره قیمت ویریرم ، اذعان ایله اونی قلبمه ، درجه‌سنه کوره درین کوشه‌لرینه کتیریرم . لهدارلر ایله علیهدارلرك سوزلرینی دیکله‌رم ، مخالفلرك سوزینی مجرد مخالفتلرندن ناشی رد ایتمدیکم کبی موافقلرك سوزینی‌ده مجرد موافقتلرندن ناشی قبول ایله‌مم . هیچ بر عالمك شدتلی طرفداری دکلم . هیچ برعالمك سوزینی وحی کبی تلقی ایتمم. ابن تیمیه‌نك شدتلی طرفداری اولمدیغم کبی غزالی‌نك‌ده شدتلی طرفداری دکلم . حنبلی‌ده دکیلم ، اشعری‌ده ؛ کورکورینه متصوفه‌یه‌ده ، متکلمینه‌ده تابع اولمم . حق طرفداری‌یم . هر نره‌ده بر شمهٔ حقیقت استشمام‌ایدر ایسه‌م همان اوکا ال اوزادیرم « الحق احق ان‌یتبع » قولی دستورم‌در . اعاظم اسلامدن هرکیمك سوزنده عن برهان برحق کوریر ایسه‌م ینه عن برهان اوکا تابع اولورم . بر قول حقنده برهان قائم اولمدقجه اونی کندیمه مال ایتمم . کندیمه مال

ایدیندیکم قولی دوغریدن دوغری‌یه یازارم ، یوقسه نقل مجرد ایله کچر کیده‌رم . نقللرده اصلا تحریفده بولنمام . یاکلش آکلایه‌بیلیرم ، حین استنساخده یاکلش‌ده نقل اولنه بیلیر . فقط بیله بیله قلممدن تحریف صادر اولماز . ایستدیککز قدر استخفاف ایدیکز . ناقل امین اولمقله‌ده افتخار ایدرم . نظم قرآنه اتباعاً یالیکز لازم اولان محلی نقل ایدرم. فهمی اخلال ایده‌جك درجه‌ده اختصار ، اخلالی مؤدی اوله‌جق درجه‌ده تطویل ممنوع اولمغله مقصوده داخل اولمیان سوزی ذکر ایتمامکه چالیشیرم . نسبتم آنجاق اسلام دینه‌در . طریقم آنجاق اك خیرلی طریق اولان طریقت محمدیه‌در. سلفیه اولسون، متکلمه‌اولسون، متصوفه اولسون ، فلاسفه اولسون هانکی فرقه اولورسه اولسون حق وحقیقتك اوغرنده چالیشان برفرقه‌یی اولو ، اوزره رد ایتمکی هیچ بروقت قبول ایتمم . دائما اخذ ایتدیکم قول آنجاق خاتم‌الانبیانك قولیدر . یالیکز او نبیٔ اقدسك امتی‌یم ، یالیکز او رسول محترمك صوك درجه شدتلی مدافعی‌یم . شوقدرکه اول باول قول رسولك ثبوتنی تحری ایدرم . ذات اقدس پیغمبری‌یه‌اسنادی‌حقنده اطمئنان قلب حاصل‌اولور . مقصد جلیل پیغمبری‌یی‌ده آکلارسه‌م عقلی برطرف ایدرك همان اونی قبول ایدر ، [عقل قربان کن بپیش مصطفی] مصراعنی اوقورم . حکیم‌الانبیا علیه ا کمل‌التحایا افندمز حضرتلرندن یقیناً محفوظ اولان ضروریات دیندن ماعداده هر مسلمانی سربست کوریرم . اختلاف اولنان خصوصده هر برینك برر عذرلری بولندیغنی تقدیر ایدر ، هر بر فرقه‌ده من وجه برحقیقت کوریرم . اصناف علمایه برر محل آییریرم : هپسنی‌ده لزوملی کوریرم . احادیث شریفه‌نك تدقیق وتنقیدینی محدثلره ، احکام فرعیه‌نك استنباطنی فقهلره، احکام‌اصلیه‌نك بیاننی توحیدعالملرینه بوبابده‌کی مدافعه‌یی متکلملره ؛ وارادات قلبیه‌یه ، اعمال باطنه‌یه ، تذکیهٔ احواله عائد خصوصاتی متصوفلره ، حقایق محسوسه‌یی متفننلره ، حق وخیره عائد تدقیقات عقلیه‌یی فیلسوفلره ، خلاصه هر حالی اهلنه براقیرم. هرهانکی برعالم کندی میداننده آت‌اویناتدقجه اکا اعتماد ایدرم ، خارجه چیقنجه اکا اعتمادم قالماز . خصمه قارشو حجة‌الاسلام ابو حامد غزالی ایله شیخ‌الاسلام ابن تیمیة‌الحرانی‌یی‌ده ، فیلسوف‌الاسلام فارابی، ابن سینا، ابن‌رشد ومبشر بن فاتکی‌ده ، بونلرك سلوك ایتدکلری طریقلری‌ده لدی‌الایجاب مدافعه ایدرم . اسلافه چوق محبت وحرمتم واردر . فضیلته مجلوبم . آنجاق کوره بیلدیکم برخطایی‌ده سویله‌مکدن چکینمم . تهدیدلره پابوج براقمم . بر ذات اولیاء‌اللهدن اولورده ینه غلطاتی

بولنور . بوغلطاتی بیان اونك مرتبه‌سنه نقیصه ویرمز . امام احمد بن حنبل برذاتی مدح ایتدیکی حالده ینه برچوق غلطاتنی بیان ایدردی . سری سقطی حقنده « الشیخ المعروف بطیب المطعم » دیدیکی حالده اونك « ان الله عز وجل لما خلق الحروف سجدت الباء » دیدیکنی ایشیدنجه علیهنه دونمشدی .

بناءً علیه اصلا متصوفه علیهداری دکلم ، بالعکس اونلری تقدیر ایده‌رم ، حتی یکرمی ایکی سنه اول شاذلیه طریقندن‌ده خلافتنامه‌م واردر . بونك کبی متصوفه علیهداری اولان علمانك‌ده علیهداری دکلم ، آنلری‌ده تقدیر ایدنلردنم ، یالکز تضلیل وتکفیر خصوصلرنده اونلردن آیریلیرم . بوبابده چوق اجتناب واحتیاط ایدرم . سوق مناظره ایله سویلنمش سوزلرم هیچ بروقت متصوفه‌نك ویا دیکر برفرقه‌نك علیهنده بولندیغمه دلالت ایتمز . بیلیرسیکزکه لازم قول، قول دکلدر؛ لوازمده مشاغبه‌یی اوزادانلر شیخ اکبرك نه‌قدر طعننه اوغرامشدر. اوت امر ونهی اهمال ایدن زنادقه علیهنده‌یم . تعصبی ،قدوح ، تصلبی ممدوح بیلیرم . ایی بیلیکز که افکارم‌ده غزالی‌نك آثارندن ملهم‌در .

اعوذ بالله ان اضل اواضل

٢ — « اعداء دین آره‌سنده اویله شیاطین الانس دعاة ضلالت واردرکه هر عصرده مثلا علماء بنام اسلامیه‌دن علمی عقلنه غالب تقی الدین احمد بن تیمیه کبی اعاظمی بیله شاشیرتمشلر وره‌نارفته‌یه صاپمه‌لرینه سبب اولمشلردر »

ج — عالم اسلامده شیخ الاسلام لقبنی آلان مشارالیهه عائد سوزلره بند مخصوصنده جواب ویره‌جکم انجاق شونی اوکرنمك ایسترم‌که بو شیاطین الانس دعاة ضلالت کیملردر. مشارالیهك استفاده ایتدیکی اعاظم، تماس ایلدیکی ذوات معلوم عالی اوله‌جقدر بند مخصوصنده‌ده بو جهت ایضاح اولونمامشدر . بو شیطانلری اکلامق بر درلو قابل اوله‌مدی .

٣ — « او جملهٔ معهوده‌یی هر درلو احتمالاته قارشو معنای مطابقنی موضوع ومسوق لهنی عقلی باشنده اولان هر انسانك اکلایه‌بیله‌جکی اوزره اکلامش ایدك » .

ج — دارالحکمه او جمله‌یی هیچ بروقت ذات عالیلری کبی اکلامدی ،او مقاله دارالحکمه‌نك نظر تدقیقندن کچدی .

٤ — « آنجق نزاکته [١] رعایةً ائمهٔ حدیث اویله بر قاعده قبول ایتمشلر ایسه مأخذك ارائه‌سیله تنویرمز التماس ایدلمشدر . »

ج — قولکز ایله ادعا ایتدیککز نزاکت بربرینی طوتمیور .

٥ — « شرح وتحلیل کبی ایضاح وتفصیل باشدن باشه تحریف ، تدلیس، مغالطه.. »

ج — دارالحکمة اوایضاح وتفصیلی کورمش ذات عالیکزك کوردیکنی کوره‌مامش، کندی مهریله کوندرمشدر . دیمك که هیئتمز تمامیله غافل اولورده عاجزانه فضله بر اعتماد خطاسیله بو درکه‌لره اینیور بومی ادعا ایتدیککز نزاکت ؟!

*
* *

٣ — اقامهٔ معذرت

١ — « خلوص نیتله یازیلان استیضاح »

ج — « ماهیتی اثبات ایدن آثار قلمدر . »

٢ — « ایضاح وتفصیل جوابنامه‌سنده کوریلان غلطاتك جرح وتصحیحی » .

ج — « بوسوز عادتا شواذ اوستنه قواعد قورمق کبی‌در .

– وابسته‌در خیالنه افعالی کیمسه‌نك –

٣ — « تحری حقیقت ومدافعهٔ حقانیت سوداسی مراسم صوریه دوشونجه‌لرینه غلبه ایتمش ایدی . »

ج — – آینه‌سی ایشدر کشی‌نك لافه باقیلماز –

٤ — « الشرح و تحلیلك همان هر سطرنده قلمکزك بوسکوردیکی ادیبانه شدت وحدتلری جهل وتزییف معرضنده استادانه صولتلری . . . الخ » .

ج — یاواعظ الناس قدا صبحت متهماً * اذعبت منهم اموراً انت تأتیها
اصبحت تنصحهم بالوعظ مجتهداً * والموبقات لعمری انت جانیها

[١] نازك فارسی‌در . نزاکتك عربجه معناسی یوقدر عجبا فصاحینه بر نظیره‌می یاپیلیور نه عجیبدرکه هرنه ایله اتهام ایتمش اولسه‌کز بر نظیرینی یاپیورسکز هله بند مخصوصی کلسون باقه‌لم .

٤ — تحلیل دعوی [١]

١ — « جای بحث وجدال هپ اوجملهٔ معهوده اوزرنده دونمكده اولدیغنه نظراً » ج — بیلیرسكزكه بز اوجمله حقنده مقصدمزی شویله ایضاح ایتمش ایدك. تصوف واخلاق كتابلرنده مذكوراولان احادیثدن (علی الاطلاق احادیث دكلدر) معناسی منفهم اولمسون ، بویله بر معنی خاطره‌ده كلمز . بوندن مقصد منفرد اولدیقلری احادیثدركه ناقدین حدیث اونلرك احادیث اولمادیقلری تصریح ایتمشلردر. حدیثده معیار امهات كتب حدیث اولمقله اخلاق وتصوف كتابلرنده‌كی احادیث آنجق امهات كتبده بولنور. ناقدین حدیث طرفلرندن ثبوتی حقنده طعن واقع اولمزسه او وقت حدیث اولدیغنه حكم اولنور. مجرد تصوف واخلاق كتابلرنده بولونمقله حدیث اولدیغنه حكم اولونماز .

الجرح والتعدیلده « بو نقطه‌ده هیچ بر اختلافمز یوقدر » دیمكله ایضاحمزه بر شی دیمه‌مش ایدیكز یالكز شومفهوم ایله اوقاعده‌نك [١] منطوقی آره‌سنده فرق بولمش ایدیكز بونك اوزرینه ایكنجی كره شویله بر ایضاحده دها بولونمش ایدك: بز (محدثینك حدیث دیمه‌دیكلری اخبار ، تصوف واخلاق كتابلرنده موجوددر) دعواسنی اورته‌یه قویدق ، ایشته بومعنایی افهام ایچین هم اقوال، هم عندالمحدثین قیدلری ذكر ایدلمش، مثال اوله‌رق (الناس نیام فاذا ماتوا انتبهوا) حدیثی اتیان قیلمشدر ... امهات كتبده حدیث اوله‌رق ذكر اولنان حدیث ، تصوف واخلاق كتابلرنده اتیان اولونمقله عجبا احادیث اوله‌دن چیقارمی ؟ بوكا هانكی عاقل قائل اولور؟... تصوف واخلاق كتابلرینك منفرد اولدیقلری احادیثك محدثین عندنده احادیث اولمامسی ایچین مطلقا ناقدین حدیثك ایلیشمه‌سی لازم كلیر . (عندالمحدثین حدیث دكیلدر .) جمله‌سی محدثین بوحدیثه ایلیشیرلر دیمك دكیلمیدر یوقسه عندالمحدثین قیدینك نه فائده‌سی قالیر قیدلرده محظ فائده آرانمازمی ؟

بوندن باشقه مثال، ممثل لهه مطابق اولمق ایچین [الناس نیام] كبی محدثینك ایلشدیكلری احادیث اوله‌جغنه سیاق وسباقده واضحاً دلالت ایدر. ناقدینك ایلیشدیكلری اقوالك چوغی متصوفه وكبار سوزی اولوب بر آزی اویله دكیلدر ، بر طاقیم وضاعلرك ، مثلا بعض

[١] كرك خاتمه‌ده ، كرك مقدمه‌ده جملهٔ معهوده عنوانیله یازدیغكز مطالعه‌لرك جوابنی خاطر عالیكز ایچون بوراده یازیورم .

[١] تصوف واخلاق كتابلرنده احادیث نبی اوله‌رق كوستریلان اقوال ، محدثین عندنده حدیث نبی دكیلدر ، بلكه پك چوغی كبار ، متصوفه سوزلریدر .

زنادقه‌نك سوزی اولمقله (چوغی كبار ومتصوفه سوزی‌در) دیمشدم. محدثینك ایلیشدكلری دها بر طاقم احادیثی‌ده یازمق فكرنده ایدم . فقط پك اوزایه‌جغی جهتله بر حدیث ایله اكتفا ایتدم . (محدثینك ایلیشدكاری احادیث) سوزینه بدل اقوال تعبیرینی قوللاندم . (محدثین عندنده) قیدینی‌ده علاوه ایتدم مثالدن ، سیاق وسباقدن آكلاشیلیرظن ایتدم.

بو ایضاحك ثم التدارك بر ایضاح اولمدیغنی‌ده اون سنه اول قلمه آلدیغم بر اثرم [١] ایله اثبات ایتدم آرتیق بحثه ختام ویرمك سوء تفهم ازاله اولونمق لازمه‌دن ایكن باشقه وادیلره صاپیورسكز . اول امرده « بوكتابلرده مندرج احادیثك اكثری حدیث نبی دكیلدر . اقلی حدیث نبیدر » معنالرینی استخراج ایدرك بوتون مطالعاتی بواساسلر اوزرینه سرد ایدیورسكز فقط آنفاً بیان اولنان ایضاح اوزرینه بوجهت براقیلیور ایسه‌ده ایكی دعوا ایله ینه اوبحثی تازه‌لیورسكز .

١ — نه‌یه مقدمه‌ده دعوای تحلیل ابطال اولونمیورده نهایتلره دوغرو ذكر اولنیور

٢ — عباره‌ده سلامت یوقدر .

بوكره‌ده بوایكی دعوایه جواب ویرمك مجبوریتنده بولنیورم :

١ — فی الواقع ایضاح وتفصیلده [١] اول باول تصوف كتابلرنده بر چوق احادیث موضوعه بولندیغنی ایضاح ایتدم، فقط صوفیهٔ كرامی حدیث وضعندن تبرئه ایلدم بوجهتی ایضاح ایتمكسزین مقصده متوجه اوله‌مازدم « الجرح و التعدیل»ك سرد ایتدیكی اعتراضاته جواب ویرمش ایدم . بوبحث طبیعی ایله خاتمه‌ده قالدی . آرتق نرده رجعت قهقریه ؟ نره‌ده سوزدن دونمه ؟ بر آز انصاف كركدر ، انصاف .

٢ — هایدی عباره‌ده سلامت یوقدر دیه‌لم ایش اورایه قاله‌جق بوندن نه‌قازانیرسكز؟ بو خصوص تصوفك ظفرلرینه داخل اولورمی ؟ حال بوكه عباره‌ده دلالت‌ده واردر ، سلامت‌ده . شویله‌كه ، احادیث لفظی (عام مخصوص) در ، تخصیصك قرینه‌سی ده [اقوال] قیدی‌در . بومعنایی قصد ایتمش اولسیدم تصوف كتابلرنده‌كی احادیث دیه‌بیلیردم ، اقوال قیدینی ذكر ایتدیكمك وجهی یشته بودر. بیلیرسكزكه « مامن عام الاوقدخص منه البعض » قاعده‌سی اصول فقهك قواعد مشهوره‌سندندر . ایشته عباره‌مزده عام اولان احادیث منفرد اولوب ناقدینك ایلیشدكاری احادیث صورتیله مخصص اولمش اولور .

[١] سیر جلیلهٔ نبویه مقدمه‌سی .

[١] دارالحكمه نامنه یازدیغم جواب

عام مخصوصه مؤول دینمز ، بیلیرسکز که تأویل باشقادر ، تخصیص باشقادر. بناءً علیه تأویل دیمه‌کز ، اونی‌ده مفهوم مؤول تعبیریله افاده ایتمه‌کز دوغری دکلدر. موضوع ایله محمول آره‌سنده‌کی حمله کلنجه حملده موضوع ایله محمول مفهوما وذهنا متغایر ، ذاتاً وخارجاً متحد اولور ، موضوع ایله محمولك اتحادی عیب دکلدر سلاسقی‌ده مخل دکلدر. بلکه عیب اولان ، سلاسقی اضلال ایدن جهت موضوع ایله محمولك عینیق‌در . هر قضیه‌ده ایکی عقد واردر: عقد وضع ، عقد حمل . عقد وضعك معلوم ، عقد حملك مجهول اولمه‌سی لازمدر یعنی ذات موضوعك وصف موضوع ایله متصف اولمسی هر حالده معلوم اولور . فقط ذات موضوعك وصف محمول ایله اتصافی ایسه هر حالده مجهول اولور. وصف موضوع ایله وصف محمول جهتلری اعتباریله آیری اولور. عقد وضع بعضاً عقد جلی ایله استلزام ایدر ایشته حکم او وقت لغو اولور بعضاً استلزام غیرجلی ایله مستلزم اولور بو حالده حکم مفید اولور ، حکم مفید اولدیمی یا بیانه محتاج اولمازده بدیهی اولور ، یالیکز هر ایکی طرفی تصور ایله یا احساس ایله ، یا تجربه ایله ، نهایت بر شیئك انضمامیله امعانه محتاج اولور. یاخود حکم بیانه محتاج اولورده نظری اولور. **شرح عقائد المرافقه مراجعت اولنه .**

عباره‌مز حقنده ایراد ایتدیککز اعتراض [مثلث اوچ ضلعلی برشکلدر ، شمس کوکب نهاریدر] جمله‌لرینه ، حتی بوتون تعریف ایله معرفی افاده ایدن جمله‌لره شامل اولور . چونکه مثلث اوچ ضلعلی برشکلدر ، اوچ ضلعلی برشکل مثلثدر ؛ شمس کوکب نهاریدر ، کوکب نهاری شمسدر ؛ تعریفلر بر ر قضیهٔ مقلوبه‌در .

زواللی شاعرك (کأننا والماء من حولنا ، قوم جلوس حولهم ماء) لفظاً ومعنیً اتحاد واردر . نه حاجت ! علماء بیانك (شعری شعری) جمله‌سنده‌کی توجیه ادبی معلوم عالی اولسه کرکدر. امام اعظم ابو حنیفه‌نك اوزاعی‌یه قارشی ویردیکی جوابده تمامیله موضوع ایله محمول اتحاد ایتمش ایدی قال الامام الهمام: کان حماد افقه من الزهری وکان ابراهیم افقه من سالم وعلقمة لیس بدون ابن عمر فی الفقه وان کانت لابن عمر صحبة وله فضل صحبة والاسود له فضل کبیر وعبدالله عبدالله فسکت الاوزاعی.

بخاری شارحی قسطلانی‌نك مبتدا ایله خبرك اتحادی حقنده‌کی توجیه علمیسیله بو بحثك موصول حسن ختام اولمسنی تمنی ایدرز :

قال بعضهم اذا اتحد لفظ المبتدأ والخبر الشرط والجزاء علم منهما المبالغة امافی التعظیم کقوله:

فمن کانت هجرته الی الله ورسوله فهجرته الی الله ورسوله واما فی التحقیر کقوله : فمن کانت هجرته الی دنیا .. الحدیث .

ارتق اتحاد ایله عینیق قاریشدیرانلره نه جواب ویره بیلیرم ؟ تتبعه ویا انصافه دعوتدن باشقا نه یاپه بیلیرم ؟ (فکر سلیم ایله نظر ایدنلره خفی دکیلدر) سوزینی صرف ایتمیه‌یم‌می؟

٣ — اوت [تصوف واخلاق کتابلرنده بولنوبده ائمهٔ حدیث عندنده ثابت اولمیان احادیثك پك چوغی کبار ومتصوفه سوزی ، قسم قلیلی‌ده اشخاص سائره‌نك سوزیدر] یولنده افاده دها واضحدر . فقط عباره‌مز دها منقحدر [١] .

٤ — بو بنده‌کی تزییفلری‌ده سکوت ایله کچیشدیرییورم .

٥ — یه او مخیل دعوی

بو بنده بی‌سود تصرفاتده بولنیورسکز ، بو سوزلریکزی‌ده بر وجه آتی رد ایدیورم: تصوف کتابلرنده نه‌قدر احادیث وار ایسه هپسنك موضوع اولدیغنی اعتقاد ایدن ، عوام ناسی‌ده تصوف کتابلرینك مطالعه‌سندن تنفیر قصد ایدن کیمسه [تصوف کتابلرنده‌کی احادیثك هیچ بری حدیث نبی دکیلدر] دیرده عامدن تخصیص احتمالنی رفع ایدر. یوقسه برطاقم قیوداث ایله افاده ایتمز بو مخیل مفهومی قصد ایدرك یازمق افساددن باشقا بر معنایی افاده ایتمز. هیچ بر وجهله افسادی قبول ایتمم. هر کیم بو تلقیده بولنورسه اکا عینیله رد ایدرم

٢ — تصوف کتابلرنده اکثر احادیثك موضوع اولدیغنه اعتقاد ایدن کیمسه [تصوف کتابلرنده‌کی اکثر احادیث حدیث نبی دکلدر] دیرده افراد موضوعی اهمال ایله‌مز ، [اقوال] قیدینی‌ده علاوه ایتمز .

٣ — تصوف کتابلرنده‌کی احادیث آره‌سنده بعض احادیث موضوعه بولندیغنی آکلاتمق ایسته‌ین فی الواقع (تصوف کتابلرنده‌کی احادیث آره‌سنده عندالمحدثین ثابت اولمیان اقوال واردر ، بو اقوالك پك چوغی کبار ومتصوفه سوزلریدر.) طرزنده یازار فقط شایان دقت برچوق احادیث موضوعه بولندیغنی ، بو احادیثه ناقدین حدیثك ایلیشدکلرینی آکلاتمق احادیث شریفه‌ده ، امام اعظمك قولنده ، (شعری شعری) جمله‌سنده اولدیغی کبی مبالغه قصد ایتمك ، بونی‌ده بر نوط ایله یازمق ایسته‌سه جریدهٔ علمیه‌ده‌کی کبی یازار بو بابده ضابطه یالیکز ذوق شخصی‌در . الویررکه حکم لغو اولمسون ، تصوف واخلاق کتابلرنده مثلا :

[١] بشنجی بنده‌ده مراجعت اولنه .

لى مع الله وقت ـ ماوسعنى سمائى ـ من عرف نفسه ـ قد اسعت حية الهوى ـ كنت كنزاً ـ الشيخ فى قومه ـ انا عند المنكسرة قلوبهم ـ القلب بيت الرب ـ الفقر فخرى ـ لولاك ـ حب الدنيا ـ عند ذكر الصالحين ـ حسنات الابرار ـ السلامة فى العزلة ـ السنة الخلق ـ كل ماشغلك عن الله ـ ان من العصمة ـ الدنيا جيفة ـ الدنيا قنطرة ـ اذا تحيرتم فى الامور ـ موتوا قبل ان تموتوا الناس نيام ـ الفرار مما لايطاق ـ مابكيت من دهر ـ افضل العبادة ـ اذا صدقت المحبة ـ المقدر كائن ـ الغناء رقية الزناء .. الخ) كبى اقوال، محدثين طرفلرندن طعنه اوغرارسه ايشته حديث دنيلان بواقوالك هيچ برى حديث دكيلدر. بلكه چوغى كبار ، متصوفه سوزيدر. ديمك ايدى . كم لغو اولورمى؟ بونده صاپلانوب قالمقده نه معنى وار . اويله ظن ايديورم كه قوهٔ مخيله‌ده انكشافى قوة فكريه‌نك انكشافنه مانع اوليور . افكار ثلثهٔ مذكوره‌يى جمل ثلاثهٔ مذكوره‌يه قصر، قصر ادعائى اولور ، هركسك افاده‌سى براولماز . افاده‌لر واضح اولور، منقح اولور، مغلق اولور، اولور، اولور. مقصدينى ايضاح ايتدكدن صوكرا يالكز افاده‌ده سلاست بوقدر دينه‌بيلير. بوادعا بجا اوله‌بيلير. او جهته‌ده جواب ويريلنجه باشقانه قالير؟

٤ — عبارمزده (اقوال) قيدينك ذكرى ادعاكز وجهله آداب شرعيه‌ونزاهت كلاميه‌يه مبنى دكلدر . آنجاق احاديثك مخصوص اولديغنه برقرينه‌در . (محدثين عندنده) قيدى ده آكلاديغكز وجهله حكمك صحت وتوثيقى ايچين محمولنك احترامندن دكلدر . بلكه نسبت حكميه‌نك قيديدر . حكمى كيملرك قبول ايتديكنى بيان ايچين ايراد اولونمشدر . طبقى [عالم متكلمين عندنده حادثدر] ديمك كبى‌در . آرتق، تحريريمز ايله نزاع ساقط اولمش يكن صيقيشدقچه خلاف مقصود عباره‌دن بحث ايتمك ، كندى آكلاديغى معنايه باقه‌رق مجاده‌لى يوروتمك آداب مباحثه‌نك نره‌سنده كورولمشدر ؟ لوازمده بيله جدال روا دكل ايكن مخيل مفهوملرده جدالله نه ديه‌لم :

٥ — « موضوع محمولك اتحادى سببى ايله فائدهٔ تامهٔ خبريه‌دن تجرد ايده‌جكى »

ج — شرح عقائد اطرافندن ، قسطلانيدن نقلاً بوادعانك نه‌قدر چوروك اولديغى بند سابقده بيان اولونمش ايدى عجبا موضوع ايله محمولك اتحادندن ناشى امام اعظمك سوزينه‌ده ايليشيله‌جك مى ؟ شرط ايله جزايى برلشدرن قول رسوله نه‌دينه‌جك ؟ آرتق بو واهى دعوايه ترتب ايدن اعتراضاتك قيمتى قالير مى ظن ايدرسكز ؟

٦ — « دليل اصولى بحق جالب دقتدر .. الخ »

ج — (خاص) سوزى تصوف واخلاقه عائددر ، يالكز بو كتابلرده‌كى احاديثه

منحصردر ديمكدر. نته كيم الشرح والتحليلده [تصوف واخلاق كتابلرينك منفرد اولدقلرى] سوزيله بونى ايضاح ايتمشدك. يوقسه بوسوز بطريق العام ذكر اولنان احاديثه عائد دكلدر. احاديث اولجه بند سابقده ذكر اولنديغى وجهله عام مخصوص‌در .

ايشته خاص قيدينى احاديثه تعلق ايتديره‌رك ايراد اولنان اعتراضات‌ده تماميله ساقطدر. نتيجه‌مز قياس فاسد قبيلندن برمغالطه دكل، بلكه قياس صحيح قبيلندن دوغرى برمطالعه‌در.

فى الواقع مناظرمزى اصول فقه علمنه واقف عدايدرك تورلجه بر عباره‌نك مدلولنه دلالتده اصول فقه قاعده‌سندن استعانه‌يه مجبور اولدق . تنوير مدعى ضمننده اويله برقاعده بيان ايتدك بوده‌مى قباحت ؟

٧ — [مقام بيانده سكوت حصرى افاده ايدر] سوزمزه كلنجه او سوزده سابقى وجهله آنجاق تصوف واخلاق كتابلرى حقنده‌در ، يوقسه احاديث حقنده دكلدر .

جمله‌يى آكلاديغكز وجهله خاص قسمندن قبول ايتمك اصول فقه قواعدينه مخالفدر. جمله وضع اعتباريله خاص قسمندن اوله‌ماز . چونكه خاص مفردك اقسامندندر .

وضع مطلق ذكر اولنديغى اوندن وضع شخصى قصد اولنور . جمله‌لرك وضعى ايسه وضع شخصى دكل ، وضع نوعيدر . بوسوزيكزده يامسامحه ويا ذهول واردر . التحريره ، مرقاته ، آلمه‌لى‌يه مراجعت اولنه .

بناءً عليه جمله خاص دكل ، بلكه سالبهٔ كليه‌در يالكز [احاديث] لفظى عام مخصوصدر ايشته بوعامى كلياً سلب ايتدك . صوكرا (چوغنه كبار ومتصوفه سوزى) ديمكله (كرى‌يه قالان اقلى كبار ومتصوفه سوزى اولمق مزيتندن محروم‌در) ديمك ايستدك . كرى قالان اقله حديث نبى‌در ديمك آچيق بر تناقضى قبول ايتمكدر . چونكه سالبهٔ كليه‌نك نقيضى موجبهٔ جزئيه‌در . سالبهٔ كليه صادق اولونجه ، موجبهٔ جزئيه‌نك كاذب اولمسى لازم كلير .

برجمله باشقا ، او جمله‌نك اجزاسى ينه باشقادر . (مقام بيان ، خاص) تصوف واخلاق سوزينه ، (عام مخصوص) احاديث سوزينه ، (سالبهٔ كليه) ده جمله‌يه عائددر .

« سلبك منفرد اولديقلرى احاديثه تخصيصى هر حالده بيانه محتاجدر » سوزيكز على الاطلاق دوغرى دكيلدر چونكه عامى تخصيص هر وقت بيانه محتاج اولماز . عام بيان ايله تخصيص اولنديغى كبى ، عقل ايله ، حس ايله، نقصان وزياده‌نك تفاوتى ايله‌ده تخصيص اولنور . بناءً عليه بوسوزيكز بوراده جاى تطبيق بوله‌ماز . مرآته مراجعت اولنه .

(عندالمحدثین) قیدی حقنده‌کی بیان تکرر ایدییور بوکا ماسبقده جواب ویرلمشدر . فی‌الواقع بویله برمقامده بیانلرده بولونمقدن ایسه سکوت اولادر .

٨ — بلکه معناسنه کلان (بل) کلمه‌سی حقنده بیان ایتدیککز اصول فقه‌قواعدی شایان تأملدر (بل) کلمه‌سی مفردده‌بولنور ، جمله‌ده‌بولنور ، امردن‌اثباتدن صوکرا اولور ، نهیدن ، نفیدن صوکرا کلیر بومحللره کوره (بل) کلمه‌سنك معناسی دکیشیر (بل) کلمه‌سی مفردده اضراب ایچیندر . امر و اثباتدن صوکرا حکمی مابعدینه اثبات ایدر ، معطوف علیه اولان حکم اولی‌ده مسکوت عنه کبی قیلار . برده (بل ترقی) واردرکه تساویدن اعراض ایدر . اونی مسکوت قیلار ، ثانی‌یه‌اولویتی اثبات‌ایدر . بو (بل) ده (بل‌اضراب)دندر. نهی ونفیدن صوکرا کلان (بل) حکم اولك ضدینی مابعدینه اثبات ایدر ، نفی‌تقریرایدر. (بل) جمله‌ده ابطال ایچیندر جملهٔ اولایی ابطال ایله مابعدینی تقریر ایدر نته‌کیم (بل‌عباد مکرمون) نظم جلیلنده ابطال ایچیندر . برده غرض اولدن اعراض ایچیندر . نته‌کیم(بل تؤثرون‌الحیوة‌الدنیا) نظم جلیلنده اعراض ایچیندر . جملهٔ ثانیه‌سنك جملهٔ اولایه نفیاً ویا اثباتاً موافق اولمسی‌ده جائزدر : بل‌انتم‌قوم‌تجهلون ،

اوت (بل) کلمه‌سی اعراض ایچیندر . فقط بو اعراض متنوع اولور ، بعضاً اولی مسکوت ویا مقرر قیلمقله ، بعضاً اولی ویااولك غرضی ابطال‌ایتمکله اعراض حاصل‌اولور. (بل) کلمه‌سنك اضراب ایچین اولمسی‌ده مطلق دکلدر بلکه صدر کلامك رد ورجوعه احتمالی اولدیغی زمانه مخصوصدر . یوقسه عطف منزله‌سنده‌درکه ثانی اوله علی‌سبیل‌الجمع اثبات اولنور . نته‌کیم برکیمسه مدخول بهاسنه (انت طالق واحدة بل‌اثنین) دیسه اوچ طلاق واقع اولور . **اصول فقه ونحو کتابلرینه مراجعت اولنه .**

کوریلیورکه بیان بیوردیغکز وجهله « (بلکه) اداتنك نفیاً و اثباتاً بر حکمی افاده ایتمکسزین ماقبلنی مسکوت براقه‌جغی » حقنده‌کی قاعده‌عمومیتی اعتباریله دوغری‌دکیلدر. تطبیق اعتباریله استخراج ایتدیککز معناده فاسددر .

« (بوکتابلرده مندرج احادیثك اکثری حدیث‌نبی دکیلدر) قضیه‌سی‌سالبهٔ‌کلیه‌میدر» سوزیکزه کلنجه بز اکلادیغکز معنایی افاده ایدن او جمله حقنده سالبهٔ کلیه دیمدك بلکه عام مخصوص اولمق اوزره (او طعن اولنسان اقوالك هیچ بری حدیث دکلدر) دیمك ایستدك ارتیق نصل‌اولورده بعضیسی حدیث‌نبی اوله‌بیلیر . ارتیق‌مفهوم مخالف‌دیدیککزه موهوم مخالف‌دیمکده‌حق‌قازانمدق‌می؟ یاکلش‌ا کلامه‌نك‌قباحتی بزه‌می‌یوکلنسون‌دیمه‌یه‌لم‌می ؟

٦ — مجرد سوزلر

١ — بو بندده ایلك دفعه بر تحلیل اثری کورییورم . فی‌الواقع مجردك معناسی ائمهٔ حدیث‌طرفندن ویریله‌جك‌حکمك بیلنمسندن‌مجرد دیمك‌ایسه نفیاً واثباتاً برحکم‌ویریله‌مز، سوزده تناقض بولنه‌ماز . فقط اسباب ثبوتیه‌دن ، سماع وروایت صحیحه‌دن مجرد دیمك ایسه سوزده تناقض بولنور . مجرد کلمه‌سنی اول امرده استعمال ایدن عاجزلری ایدی . عباره‌نك سیاق وسباقی دلالتی ایله اکلاشیلیرکه اوندن ، صوك معنایی قصد ایتمشدم . اوکا مقابل مجرد لفظنی تکرار ایتمکله عینی معناده قوللانمش اوله‌جق ایدیکز . ایشته بوکا مبنی « سوزیکزده تناقض‌واردر » دیمشدم . فقط افاده‌کزده برنجی معنایه توجه ایدیورسکز، بوایسه مناقشات بشریه‌ده اك مشهور برمغالطه‌درکه اوکا « تجاهل فی‌الدعوی » دینیر .

کوریلیورکه سوزلریمز امور مخیله‌نك بر نمونهٔ بداعتی دکل ، بلکه تحلیل منطقی‌نك بر مثال حقیقی‌در .

بیلملی‌سکزکه حکم ، حکمك بیلنمسی کیفیتلری مسئله‌یه تأثیر ایتمز .

اوت احادیث صحیحه‌نك هیچ بری اسباب ثبوتیه‌دن محروم دکلدر . فقط احادیث واهیه‌نك هپسی اسباب‌ثبوتیه‌دن محروم‌در . تصوف واخلاق کتابلرنده‌کی احادیث‌حقنده‌ده حکملر ویرلمشدر .

٢ — کرك جریدهٔ علمیه‌ده‌کی ، کرك سیر جلیلهٔ نبویه‌ده‌کی قاعده‌لر هرایکیسی‌ده دوغری بر قاعده‌در . برنجیسنی آنفاً ایضاح ایلدم . ایکنجیسنی‌ده قریباً بیان ایده‌جکم .

٧ — استادات

« ائمهٔ حدیثك روایتلرینه نظراً تصوف کتابلرنده احادیث موضوعه‌نك موجودیتنی قبول ایتدیکمز کبی احادیث صحیحه ، حسنه وضعیفه‌نك موجودیتنی متفقاً قبول ایدیورز » سوزیکزه مقابل بزده « تصوف کتابلرنده احادیث موضوعه بولندیغنی قبول ایدیور » دیمشدك ؛ مقصدمز بوخصوصی‌قبول ایتدیککزی بیان‌ایدی صوکرا « تصوف کتابلرنده احادیث‌موضوعه یوقدر دیه برمادده بولونمش‌اولسه ایدك نقول محرره پك‌مسکت وخلافی مثبت بر جواب صواب اولوردی » سوزیکزه قارشی‌ده بیان ایتدیکمز نقللرك بر جواب صواب اوله‌رق تلقی ایتدیککزی اشعار ایلدك . ذات عالیلری ایسه عادت معتاده وجهله باشقا برمعنی استخراج ایتمك ، بلالزوم تسوید سواد ایتمك طریقلرینی طوتدیکز .

۲ — تصوف کتابلرنده تعداد اعتباریله احادیث موضوعه‌نك نصفنه یاقین درجه‌ده چوق اولدیغنه دائر اعترافکزی ایما ایده‌جك بشقه برعباره واردر. او عباره (احیاءالعلوم احادیثی) بندنده دکلدر ، بلکه اعاظم صوفیه‌نك احادیث نبی‌یی محتوی اولوب تألیف بیوردقلری کتابلرینك الك عالی نمونه‌لری صایدیغکز آثار [۱] آراسنده‌کی اوچ حدیثلی منازل السائرین بندنده‌در .

منازل السائرین حقنده « یوز بابه منقسم اولدیغی حالده هیچ برنده برحدیث یوقدر ، یالکز مقدمه‌سنده طوبی‌طوبی اوچ حدیث واردر » دیمشدم . بوقوتلی اعتراض قارشوسنده « ولوکه اوچ حدیث بولنسون قاعدهٔ مذکوره‌یه (تصوف کتابلرنده‌کی احادیثك چوغی موضوع ، آزی صحیح‌در) قاعدهٔ مخیله‌سنه تطبیقاً اکثری اولان ایکی حدیثك حدیث نبی اولمه‌ماسی لازم کلیرکه بونك عکسی ثابت اولدیغنده متفق بولنیورز » دیمکه مجبور اولمشدیکز . ایکی حدیثه ، صیقیشنجه اکثر دینجه نظرکزده برحدیث ضرورةً اقل اولمزمی ؟ اوچ حدیثلی اولان برکتابك بری ، یاخود ثلثی چیقاریلنجه نصفی اولان برنجغه یاقین بر حدیث چیقارلمش اولمیورمی ؟ محضا اضطراری اوله‌رق صرف ایتدیککز سوزیکزك هیچلکنی ارائه مقصدیله الشرح والتحلیلده « تعداد اعتباریله نصفنه یاقین درجه‌ده اولدیغنی بیله انکار ایتمیور » دیمشدك. دیمك اولیورکه اعترافکزی ایما ایده‌جك عباره‌کز واردر ، بیانمز مغالطه دکل ، تحلیله مستند برمطالعه‌در .

۳ — تصوف کتابلرنده ناقدین حدیثك ایلیشدکلری احادیثك چوغنك کبار متصوفه سوزلری اولدیغنی ، نقول محرره‌نك بومسئله‌یی اثبات ایتدیکنی ، ولوکه دعوی سبق ایتمه‌سین ، قبول ایدییوردیکز . آرتق بومسئله‌نك قاپانمه‌سی لازم دکلمی ایدی ؟ مدار مناظره بلاقید وشرط تصوف کتابلرنده‌کی احادیث اوزره دکل ایدی . سز یاکلش اکلادیکز ، رسمی برصورتده استیضاح ایتدیکز. ایضاح ایتدم ، ایضاحه برشی دیمه‌دیکز؛ آنجق بیلمم نه کبی مقصد ایله ایشی اوزاتدیکز . ثم التدارك ایضاح اولمدیغنی ، زعمکز وجهله اصلا رجعتده بولنمدیغمی اثبات خصوصنده اولجه یازدیغم سیرجلیلهٔ نبویه مقدمه‌سندن نقلمی کوستردم ، الك صوك دفعه اومقدمه‌یه اعتراض ایتدیکز اواعتراضی ده بوکره دفع ایدییورم .

[۱] حارث محاسبی‌نك رسائلی ، ابوطالب مکی‌نك قوت القلوبی ، ابونعیم اصفهانی‌نك حلیة الاولیاسی ، شیخ الاسلام هروینك منازل السائرینی ، ابن القیم الجوزیه‌نك مدارج السالکینی ، ابن الجوزی‌نك صفوة الصفوه‌سی .

شیمدی‌یه قدر قاتلاندیغمز کلفتلره ، زحمتلره کلنجه اونلر محضا قیل‌وقالکزی ابطال ایچوندر ، خیالخانه‌کزده قورونتیلری آکلامق ایچوندر .

٤ — « احادیث کثیره جمله‌سنده‌کی کثرتی یکان تعداد ، کمیت مجتمعه ، کثرت مجموعه کبی قیودات ایله تقیید ایدن افاده‌لریکزدن تغافل » ادعاکزده اثر وهم‌در . عربجه ترجمه‌کزی تکرار ایله ، بیانلری وجهله دیمك ایله ، [تعداد اعتباریله] قیدینی علاوه ایتمکله مفرداتکزدن تغافل ایتمدیکمی ایما ایتدم؛ مخاطبمی اصول فقه بیلیر ، منطق بیلیر ، الفاظ بحثنی قاورامش ، دلالات بحثنی احاطه ایتمش ظنیله احالهٔ قلم ایدییوردم. برنجی جمله‌نك ترجمه‌سی تخیل اولمغله اکا عطف اهمیت ایتمدم ؛ کثرت ایله قلتك اضافی اولدیغی ، آره‌لرنده تضایف بولندیغی نظر اعتباره آلنمش اولسیدی بویله سویلنمز ایدی . منازل السائرینك ایکی حدیثنه « اکثر » دیمه‌کز ، « منازل السائرینی مثال کوسترمکدن مقصد موضوع مباحثه اولان قاعده‌نك جزئیاتنه عدم انطباقنه اشارتدن عبارتدر » کبی سوزلر صرف ایتمه‌کز بزی منازل السائرینك « اکثر حدیثی موضوعدر ، مطعوندر » نتیجه‌سنه ایصال ایتدی. طبقات سبکی‌ده‌اوتوزالتی صحیفه اشغال ایتدیکنی تسلیم ایتدیککز احیاء العلوم احادیثنه چوق دیمك یاکلشمیدر ؟ عالی نمونه آثار صاحبلرندن اولوب متصوفه‌دن کوستردیککز ابن الجوزی احیاء العلوم حقنده « و ملأه بالاحادیث الباطله وهو یعلم بطلانها » سوزیله احیاء العلومك احادیث باطله ایله طولو اولدیغنی ، صاحبنك ده بیلمدیکنی اعلان ایدوب طورمیورمی ؟ . اثنای مباحثه‌ده سوزلرك لوازم ونتایجی ، مفهومات ومقتضیاتی ده موضوع بحث اوله‌جغندن سوزلرك لوازم ونتایجندن ، مفهومات ومقتضیاتندن بحث ایدیلنجه همان « اویله برادعامز وارمیدر » دیه اورته‌یه چیقمق ، صوکرا اولو اورته سوزلری صرف ایلمك تصوفك ظفرلرندنمی صاییله‌جقدر؟ عباره منطق ، اصول فقه قواعدینه تطبیق اولونسه‌یدی ، شرح عقائد اطرافنه باقیلسه‌یدی . امید ایدرمکه تکثیر سوادی براقیر ایدیکز

٥ — « مأخذلریمز اهل حدیث عندنده معتبر اولان مأخذلردر » عباره‌سندن هیچ‌سی ائمهٔ حدیث اکلامه‌کزده سابقی وجهله تخیل‌در . اسملرینی صایدیغکز مدراسی ، لکنوی ، مشیشی ، ازهری احادیث ایله مشغول اولان ، حدیث تدقیق ایدن علمادن ؛ زمانمزه کوره محدثیندن اولمقله تتبع و نظر دقیقلرینی افاده ، ائمهٔ حدیثك سوزلرینی اونلرك آیینه‌سنده ارائه کبی مقصدلر تعقیب اولونمشدر . مع‌مافیه مأخذلرمز ایچنده ائمهٔ حدیث‌ده واردر .

٦ — سیر جلیلهٔ نبویه رساله‌سنده یازدیغم (اهل حدیث تصوف و اخلاق کتابلرنده‌کی احادیثه اعتماد ایتمزلر) سوزی ایچون مأخذ ایسته‌دیککزه حیرت ایتدم . علم حدیث ایله، نقد رجال ایله مشغول اولانلر بو سوزی قواعد مسلمه‌دن صایارلر . تصوف و اخلاق کتابلرنده موضوعات،اصلی اولمایان احادیث واردر، حتی چوقدر ؛ اهل حدیث (عدم اعتماد) سوزینی‌ده صرف ایدرلر . اولا :

ا — قال الطرطوشی : وشحن (الغزالی) کتابه بالموضوعات .

ب — قال العتیقی : صنف کتاباً سماه قوت القلوب و ذکر فیه احادیث لا اصل لها .

ح — قال العینی نقلاً عن ابن الجوزی : و ذکر فی الاحیاء من الاحادیث الموضوعة ولایصح غیر قلیل .

ء — قال ابن کثیر : صنف (محمد بن طاهر) کتاباً فی اباحة السماع والتصوف واستعمل فیه احادیث منکرة جداً .

ه — قال ابن کثیر والعینی : وقد صنف کتاب الغنیة وفتوح الغیب وفیهما اشیاء حسنة ولکن ذکر فیهما احادیث کثیرة موضوعة .

و — قال فی اسنی المطالب: وفی کتب التصوف کثیر من الموضوعات کحدیث جذبة من جذبات الرحمن توازی عمل الثقلین ونحو ذلك .

ثانیاً — تصوف واخلاق کتابلری قبولکز وجهله احادیث موضوعه ومنکره ایله احادیث صحیحه‌دن مرکب اولونجه صحیحی موضوعندن ، منکرندن آیرمیانلر اکا نصل اعتماد ایدرلر ؟ قال العراقی : ومن لایمیز صحیحها عن منکرها لایحل له الاعتماد علی الکتب . [٢] اوت منکرات وموضوعات معلوم ومعین اولسیدی او وقت دیکرلرینه اعتماد اولنه بیلیردی؛ هرهانکی بر کتابده هانکیسی منکر وموضوع هانکیسی صحیح اولدیغی بیلنمزسه او کتابلرك احادیثنه اعتماد اولنمز دیمزمی ؟ بونی آکلامق ایچون اوزون بر تتبعه احتیاج قالیرمی ؟

برده شو نقوله باقه‌لم . ١ — قال علی القاری : ومن القواعد الکلیة ان نقل الاحادیث النبویة والمسائل الفقهیة والتفاسیر القرآنیة لایجوز الا من الکتب المتداولة لعدم الاعتداد علی غیرها من وضع الزنادقة والحاد الملاحدة بخلاف الکتب المحفوظة .

ب — قال العینی : ولم یبق من اصحاب الکتب المعتمد علیها من لم یخرجه الا مالك .

[٢] عراقینك بو سوزی تفسیر کتابلری حقنده‌در . فقط علت مناط حکم اولمغله تصوف واخلاق کتابلری‌ده اونك دائرهٔ شمولنده‌در .

ح — وقال القاری : لاعبرة لنقل النهایة ولا بقیة شراح الهدایة فانهم لیسوا من المحدثین [١] ولا اسندوا الحدیث الی احد من المخرجین .

ء — وقال اللکنوی: ومن ههنا نصوا علی انه لاعبرة للاحادیث المنقولة فی الکتب المبسوطة مالم یظهر سندها او یعلم اعتماد ارباب الحدیث علیها .

ه — وقال ایضاً : لاعبرة لذکرهم (المشایخ الصوفیه) فانهم لیسوا من المحدثین ولا اسندوا الحدیث الی احد من المخرجین .

و — وقال ایضا : ولا اعتبار لوقوع حدیثها (صلاة الرغائب) فی الغنیة وغیرها من کتب الصوفیة .

ز — قال فی اسنی المطالب : اعلم ان کتاب الاحیاء لسیدنا الغزالی مع جلالة قدره وعلو مرتبته ورسوخ قدمه فی العلم لایعتمد علیه فی الحدیث .

ح — وقال ایضا : وکذلك کتب الترمذی الحکیم فیها جملة من الموضوع فلایعتمد علی ما انفرد به .

ط — قال ابن الجوزی : وکان السبب فی تصنیف هؤلاء هذه الاشیاء قلة علمهم بالسنن والآثار واقبالهم علی مااستحسنوا من طریقة القوم وجمهور هذه التصانیف التی صنف لهم لایستند الی اصل .

ایشته متصوفه‌دن ، حفاظ حدیثدن اولان ابن الجوزی دکیل احادیث ، بلکه بوتون مصنفات صوفیه حقنده عدم اعتماد بیان ایدیور، ابن الجوزی بونکله اکتفا ایتمیور، صوفیه‌نك قوهٔ ارادیه‌لرینه‌ده طعن ایدیور، بو میانده برطاقم حکایه‌لرله « صحبة الاحداث » آفتنی ذکر ایدیور، بو آفتی قشیری‌ده آلیور : ومن اصعب الآفات فی هذه الطریقة صحبة الاحداث .

رجال قشیریه‌دن یوسف بن الحسین‌ده شویله دیور : رأیت آفات الصوفیة فی صحبة الاحداث ومعاشرة الاضداد ورفق النسوان .

§ برطاقم محدثلر ، برطاقم فقیهلر بیله تساهلده بولنیورلر : قال الذهبی : له (ابی زرعة الرازی) تصانیف کثرة یروی فیها المناکیر کثیره من الحفاظ ولا یبین حالها وذلك مما یزری بالحافظ .

کوریلیورکه سیر جلیلهٔ نبویه‌ده بیان ایتدیکم قاعده تتبع وتدقیق اثری‌در . تخیل

[١] فقه کتابلری بویله اولونجه عینی علته بناءً تصوف کتابلری‌ده بویله اولمزمی ؟

دعواده ایضاح اولونمشدر ، سلاست ودلالتی حقنده‌کی اعتراضلرده مندفعدر . ینه تکرار ایده‌جکمیسکز ؟

٧ — « ابن جهضم حقنده ادعا ایتدیککز تدلیس ویا مطالعه اولکی اوهامکزك لابوین اخوانندندر » .

ج — بوراده لطائف الحیل ایله مدعامزی قبول ایتدیرمك املیله ضمیرك مرجعی دکشدیریله‌رك « ارخاء عنان » ه مراجعت ایدلمشدر . بوطریقی حجة الاسلامدن اوکرندم . قال فی الاحیاء : والحاذق فی لعب الشطرنج مثلا قدینزل عن الرخ والفرس مجاناً لیتوصل بها الی الغلبة والضعیف البصیرة قد یضحك ویتعجب منه .... والبصیر الموفق یقف فیها علی لطائف الحیل یستبعدها الضعفاء. حتی بوخصوصی علماء متبحریندن فاضل ارقه‌داشلرمدن [١] بری اخطار ایتمشلر ایدی . مشارالیهك خیرخواهانه اخطارلرینه قارشی تعبیه‌می بیلدیرمش ایدم . بوتعبیه‌مده موفق اولدیغمی بوکره اوکره‌نیورم. نته‌کیم مبحث مخصوصنده کوریله‌جکدر .

احادیث موقوفه حقنده سرد ایتدیککز تدلیس ویا مغالطه سوزلری‌ده مصدرینه راجعدر .

مظنه کلمه‌سنه عائد تدقیقات هرحالده اوقویانلرك معلومی اوله‌جقدر .

حدیث منکر حقنده زعم ایتدیککز فقدان معلومات قلت نظریکزدن منبعثدر .

ابدال حدیثلری حقنده عمومی صورتده ویریلن جوابلردن تغافل ایدییورسکز ، بوراده‌ده تتبعمز ناقص دکلدر .

« شو اثرلری بیطرفانه مطالعه ایده‌جك هرهانکی اوچنجی برذاتك ویره‌جکی حکم وجدانی‌نك هرحالده بزم علیهمزه اولمیه‌جغنه امین ومطمئنز » سوزیکز پك غریبدر. وقتیله خیرخواهانه برصورتده تکلیف اولونان حکم هیئتنه نه‌یه راضی اولمدیکز ؟

٨ — امام صاغانی

١ — اول امرده امام صاغانی‌نك موضوعات رساله‌سندن برفقره نقل ایتمشدم . بوکا قارشی صاغانی‌نك مشدد اولدیغی ، برطاقم احادیث غیر موضوعه‌یی موضوعات میانته ادخال ایلدیکی ادعا اولندی . بوادعایه (امام صاغانی مشدد اوله‌بیلیر ، منفرد اولدیغی حدیث ایله استدلال واقع ایسه بوسوزك بروجهی اولابیلیر) دییه مقابله ایلمشدم . بوکره ، امام

[١] دیمی منلا بك افندی ، شوکتی افندی ، سید نسیب افندی .

صاغانی حقنده « نقللرینه اعتماد اولنور ، لکن قول مجردی ایله عمل اولنماز » کبی سوزلر سرد اولنیور . مشارالیه حقنده مشهول اکمل الدین البابرتی (الامام العلامة ، اوحددهره وفرید عصره ، ملك المحدثین) دیدیکی کبی علی القاری‌ده صاغانی‌نك قولنه اعتماد ایدیور :

ا — حب الهرة موضوع ، کماقال الصاغانی .

ب — لولاك لماخلقت الافلاك موضوع ، کماقال الصاغانی

ح — من تکلم بکلام الدنیا فی المسجد احبط الله اعماله اربعین سنة ، قال الصاغانی موضوع

ء — یا احمد بطوله موضوع ، کماصرح به الصاغانی .

علی القاری ، ابن تیمیه ، ابن القیم ، ذهبی ، عسقلانی ، زرکشی ، سخاوی ، سیوطی کبی اعاظمك قوللرینه نصل اعتماد ایدیور ، لدی الاقتضا نصل سوزلرینی انتقاد ایدیورسه صاغانی‌یی اونلردن آیرمیور ، قولنه اعتماد ایدییور. اقتضا ایدنجه‌ده انتقاد ایدیور ، « ولم یصب » قولنی صرف ایدییور . ایشته صاغانی حقنده‌کی سوزیکزك هیچ برقیمت علمیه‌سی یوقدر .

٢ — تصوف کتابلرنده مندرج بولنان بیکلرجه احادیث شریفه حقنده بونك محتویاتیله بر حکم ویرمك امکان خارجنده‌در » سوزیکزده علمی بر سوز دکلدر .

احادیث موضوعه‌یی تعیین خصوصنده محدثین اویله ضوابط عمومیه بیان ایدیورلرکه بزمکیلر ایچون بو ضوابط عمومیه سایه‌سنده بیکلرجه احادیثك موضوع اولدیغی ثابت اولور . حامل لواء اللغه ، صاحب مشارق امام صاغانینك رساله‌سی کوچوك اولمقله برابر جامعدر . اوراده حضرت علی‌یه منسوب اولان وصایایی ، محمد بن بسرو البلخی احادیثی ، احادیث ابی الدنیایی ، احادیث نسطوری ، احادیث یغنم بن سالمی ، احادیث شهر بن حوشبی ، احادیث رتن الهندی‌یی ، سمعان بن مهدینك انسدن اولان نسخه‌سنی .. الخ ذکر ایتمشدر . بو ضوابط عمومیه ایله نیجه نیجه احادیث موضوعه تعین ایدر .

٣ — صاغانی‌نك رساله‌سنده‌کی عباره ایله ترجمهم آره‌سنده بر فرق بولیورسکز . صاغانی‌نك رساله‌سندن آنجق بحثه مناسبتی اولان عباره نقل ایدلمش ، بشقه بر مقصد کوزه‌دلمامش ایدی . بو اعتبار ایله فقه کتابلری ، فقهیا بحثدن خارج طوتولمش ، قصاصلرده آنجق اخلاق کتابلری مناسبتی ایله ذکر ایدلمش ایدی. بوایسه بر عیب دکلدر. رساله مذکوره‌دن نقل اولونان قسمی ایله اصلی آره‌سنده موافقت واردر .

رساله مذکوره‌ده‌کی احادیثك علی طریق التوزیع اولمسی ، مانعة الجمع صورتیله اولمسی

شرط دكلدر . بو احادیثك هپسی هم تكیه‌لرده ، هم منبرلرده ، هم مدرسه‌لرده آغزدن آغزه طولاشه بیلیر . آرتق « متصوفه‌یه اصابت ایدن ثاث حصه‌نك نه احمق اوله‌بیلیر » سوزكزك قیمتی هیچه اینمش اولور .

٩ — حكیم ترمذی

١ — نوادر الاصول، ختم الولایه صاحبی، حكیمیه طریقتك پیری اولان حكیم ترمذی‌نك حضر علیه السلامدن ایشیتدیكنی زعم ایتدكلری احادیث حقنده الایضاح والتفصیلده صاغانی‌نك (اعتماده شایان بر اصلی ، اعتقاده لائق بر اساس اولمدیغی) دیدیكنی ، بوكبی احادیثی فقرا ودرویشانك تكیه‌لرده آغزدن آغزه نقل ایتدكلرینی كوردیكنی بیان ایتمش ایدم « ودین الاسلام اشرف ... الخ » جمله‌سی‌ده زاویه نشین فقرا ودرویشانه عائد ایدی. بو بیانكز ایله آكلایورم كه سزه تقدیم اولنان نسخه‌ده (زعم ایتدكلری) عباره‌سی (زعم ایتدیكی) صورتنده یازلمشدر. نه غریبدر كه حكیم ترمذی‌یه ائمهٔ اعلامدن ، حفاظ اسلامدن دیان ، آثارینی مطالعه ایدن عاجزلرینك حكیم مشارالیه‌ه عاجز ، غبی ، جاهل عامی دییه‌میه‌جكمی تصدیق ایتمش ایكن ؟ (بزعمهم) سوزینك مفرد صیغه‌سیله ترجمه اولنه‌میه‌جغی آب آشكار ایكن ، كاتبك سهواً یازمه‌سی پك محتمل ایكن «وهٔ خیالیه‌نك انكشافنه باق‌كه « تحریف ، تدلیس ، تغلیط وتدسیس كبی » سوزلر اولو اورته سرد اولونوب دوریور .

٢ — عالی نمونه اثرلر صاحبندن اولوب متصوفه‌دن صایدیغكز ابن القیمك (حكیم ترمذی كتابلرینی موضوعات ایله دولدردی. منفرد اولدیغی احادیثه اعتماد یوقدر) سوزینی‌ده نقل ایتمش ایدم. چونكه ؛ حكیم ترمذی حفاظ اسلامدن اولمقله برابر مناكیر وموضوعاتی روایت ایتمسی طعن اولونمه‌سنه بادی اولمشدر .

١٠ — ابو عبد الرحمن السلمی

١ — « ابو عبد الرحمن السلمی حقنده شكسته بسته بر جملهٔ بترا ایله طعن اولونیور. نصل طعن اولونمسونكه مشارالیه اعاظم ائمهٔ صوفیه‌دندر . »

ج — نه بیوك افترا . بیلیرسكزكه ذهبی‌نك انتقاداتی میاننده امام اعظم ابو حنیفه‌نك معاصرلرندن حجاج بن ارطاة كبی بر مجتهدی ، ابو زرعة الرازی كبی حفاظ حدیثدن بر ذاتی ، واقدی كبی اوعیهٔ علمدن بر مورخ شهیری ، ابو بكر بن ابی دارمی ذكر ایتدیكم اثناده

سلمی كبی حفاظ حدیثدن بر صوفی‌یی‌ده بیان ایتدم، هر صنفك مشاهیرندن برینی كوستردم؛ عظمای دین علیهنده سویله‌نان سوزلری تتبع كبی حاشا بر مقصد تعقیب ایتمدیكم حالده مجرد سوق مناظره ایله حفاظ حدیثك مناكیر ، موضوعات روایت ایلدكلرینه مثال اولمق اوزره یازیلان بر جمله باقیكز نه قالبه كیریور . ارقه‌داش! سلمی‌یی طعن ایدن‌ده بن دكیلم! نته‌كیم بند آتیده ذكر اولونه‌جقدر .

٢ — « نقول محرره‌یی عادتا تحریف ایدرجه‌سنه ماقبلندن یاخود مابعدندن تجرید ایله ایراد » كبی سوزلریكز جداً غریبدر . الشرح والتحلیلده سلمی حقنده ایراد ایتدیكم نقول ، ذهبی‌نك طبقات الحفاظندن مأخوذدر ، عباره عیناً بویله‌در : سلمی‌یی‌ده حفاظ میاننده تعداد ایتمكله برابر (لا انه ضعیف [١] الف ... وكان یضع للصوفیة الاحادیث)... منقول عنه تذكرهٔ ذهبی اولدیغی حالده بوندن ذهول ویا تغافل ایله عباره‌مزی طبقات سبكی‌نك عباره‌سی ایله تطبیق ایده‌رك نقول محرره‌یی تحریف ایتدیكمی فرح وفخور بیان ایتمك ظفر صاییله‌جقمی ؟ بو بابده یازدیغكز جمله‌لر كریسین كری‌یه دونمش اولمایه‌جقمی؟

٣ — « نقد رجال فننه وقوف اولسه اولسه بو قدر اولور » .

ج — بو سوزكز او بر صحیفه‌لك لغویاتك محتویاتندندر ، ذهبی حقنده سوزلره بند مخصوصنده جواب ویریله‌جكدر .

١١ — تفسیر وتأویل

١ — ذهبی‌نك ، ابو عبد الرحمن سلمی حقنده‌كی سوزینی غرضكارانه بولمق ایله قورتلدم ظننده بولنورسه‌كز آلدانمش اولورسكز هایدی امام مشارالیهی بر طرفه براقه‌لم . عالی نمونه اثر صاحبلری اولوب متصوفه ومحدثیندن ایكی ذاتك سوزینه نه دیه‌جكسكز؟

١ — قال ابن القیم : وجمع ابو عبد الرحمن السلمی فی تفسیره للقرآن من كلامهم الذی كله هذیان لایحل سماعه مجلدین سوی حقایق التفسیر فایاك والنظر فیه .

٢ — قال ابن الجوزی: نقلاً عن الخطیب وكان یضع للصوفیه الاحادیث [٢]

٣ — وقال ایضا : وقد جمع فی تفسیر القرآن من كلامهم الذی اكثره هذیان لایحل نحو مجلدین .

---

[١] اول امرده تذكرة الحفاظدن (حمل عنه القشیری والبیهقی ... قلت) عباره‌سنه قادار یازمش ایدم صوكرادن اوكا لزوم حس ایتمیه‌رك او عباره‌یی چیزدم . تبییض اولنوركن (الا انه ضعیف) جمله‌سی قالمش دیمكدر .

[٢] ابن الجوزی بو سوزی دیوب كسمشدر .

ابن الجوزی حقایق التفسیرده‌کی بعض معانی‌یی ذکر ایتدکدن صوکرا شو سوزلرله ختم کلام ایدییور: ولقد هممت ان اثبت منه هاهنا فرأیت ان الزمان یضیع فی کتابة شیء بین الکفر والخطأ والهذیان وهو من جنس ماحکینا عن الباطنیة .

شوکانی « ان کثیراً من کلام الصوفیة علی الکتاب العزیز هو بالتحریف اشبه منه بالتفسیر » دیدیکی حالده یازدیغم جوابده بو طعنلره اشارت ایدرك شوکانی‌نك « تفسیر صوفیه تفسیر دکلدر » سلمی‌نك حقایق التفسیری کبی » سوزینی یازمش ایدم . مقصدم مناظرمك بو بابده‌کی تتبعی یوقلامق ایدی ، بو خصوصده موفق اولدم . مناظرمز سوزك معنای حقیقیسنه یاناشه‌مامش ، « شوکانی‌نك تفسیر صوفیه تفسیر دکلدر دیمه‌سی صوفیه‌یه منسوب تفاسیر شریفه‌یه عدم اعتباری تضمن ایتمز » دیه‌رك « شوکانی‌نك قصد ایتدیکی معنانك فرقنه وارمامشدر .

مناظرمز صوفیه‌نك آیات قرآنیه حقنده‌کی بیانلرینه تفسیر دیمه‌یوب تأویل دیمش ؛ تعریفات سیدن نقللر ایراد ایدرك صوفیه‌نك تأویل ایله برابر تفسیری قبول ایتدکلری ، تأویلده‌ده کتاب وسنته موافقت شرطنه رعایت ایتدکلری جهتله باطنیه کروهندن آیرلدقلرینی ذکر ایتمش ، تأویل وتفسیری برابرجه قبولی تصوفك اساسانندن کوسترمکله غزالی‌یه اسناد ایتدیکم بر مسلکی دوغری بولمامشدر . بوکا قارشی (سیدك تعریفاتی متأخرینك اصلاحاتیدر ، سلفك قصد ایتدیکی اصطلاحه ، قرآن وحدیثده ذکر اولونان معنایه مغایردر) دیمش ؛ ائمهٔ دینك تأویل ایله قصد ایتدکلری معنالری بیلدیرمش ، تفسیر ایله تأویل آره‌سنده‌کی فرق خصوصنده امتك اختلاف ایتدکلرینی ایضاح ایتمش ؛ قبول ایتدیکی معنانك آنجق بر قوله مطابق اولدیغنی علاوه ایله‌مش ؛ بو قولك معیار اولامیه‌جغنی‌ده سویله‌مش ایدم . (بو معنایه کلان تأویل یعنی سیدك تعریفی وجهله اولان تأویل عجبا حقایق التفسیرده‌کی تأویل‌میدر ؟ صوفیه‌یه مخصوص اولان تأویلات بومیدر ؟ صوفیه‌یه مخصوص اولان تأویلات ارباب سلوکه منکشف اوله‌جق وجهله معانیٔ دقیقه‌یه اشارت دکلمی‌در؟) سوزلرینی‌ده سرد ایدرك صوفیه‌نك تأویلنی کوسترمش ، عبدالغنی النابلسی‌دن ، ابن عطاء الاسکندرانی‌دن نقول ایراد ایله‌مش ایدم .

سوزلرمزك مآلی سکز دعواده تلخیص اولنه‌رق تصوفك ظفرلرنده هر برینه قیل وقال سرد اولنیور ، بزده بو بنده آیری آیری سکز دعوا حقنده‌کی مطالعه‌لرینی جرح ایده‌جکز ، یالکز صدد خارجنده‌کی سوزلرینی سکوت ایله کچشدیره‌جکز .

برنجی دعوی ودلیلی — ١ - برنجی دعوانی « سیدك تعریفاتی سلفك ، ائمهٔ دینك اصطلاحاتنه مغایردر » صورتنده تلخیصکز ناقصدر « متأخرینك اصطلاحاتیدر » جمله‌سنی‌ده علاوه ایتملیسکز .

تأویل حقنده بیان ایتدیکمز ایکی معنانك سلف صالحین وائمهٔ دینه تعمیماً اسنادینی برام مفترا کوریورسکز . حالبوکه او معنالره قائل اولان صاحب الاکلیل ، ائمه مذهبی‌ده سلفی‌ده هرکسدن زیاده بیلان هیچ بر وجهله او ذوات عالیه‌یه افترایه تنزل ایتمیان امام جلیل ، عالم ربانی شیخ الاسلام الحرانی‌در ، اوکا افترا ایتمشدر دیان افترا ایدر .

(هل ینظرون الا تأویله - یوم یأتی تأویله) نظم جلیلنك تفسیرنده‌کی تأویل برنجی معنایه کلان تأویلدر ، کلامك مرجعی اولان حقیقتدر ، کلامك راجع اولدیغی مقصودك تا کندیسیدر ، خارجده موجود اولان حقیقتدر . کلام ، طلب ایسه اونك تأویلی فعل مطلوبك کندیسی ، خبر ایسه اونك تأویلی‌ده مخبر بهك کندیسیدر . خبر وعد و وعید اولور ایسه اونك مرجعی‌ده حقیقت مطلوبهٔ منتظره‌در . نظم جلیلده‌کی تأویل قرآن مبینك خبر ویردیکی قیامت ، آخرتده واقع اوله‌جق صحف وموازین ، جنت ونار ، انواع نعیم و عذاب ... الخ‌در . ایشته قتاده‌نك (عاقبته) ، سدی‌نك (عواقبه) دیمه‌لری ایضاحمزه اصلا منافی دکلدر . چونکه بر شیئك عاقبتی ، عواقبی او شیئك مرجعی ، اوغرایه‌جغی یردر . قرآن مبینك خبر ویردیکی قیامت . . . الخ‌در . مجاهدك (جزاؤه) دیمه‌سی‌ده (عاقبته) دیمکدن باشقه برشی دکلدر . ابن عباس ایله مجاهدك (تعبیر الرؤیا) و (عبارة الرؤیا) سوزلری ایسه رؤیانك راجع اولدیغی مدلولك کندیسیدر دیمکدر . کوریلیورکه ذکر ایتدیککز معنالر برنجی معنایه کلن اصطلاحه مقاوم دکل ، بلکه اصطلاحی مقوّم‌در . بو بابده سلفك اصطلاحنه مخالف بر سوز صرف اولونمامشدر .

٢ — « تفسیر وتأویلك الفاظ مترادفه‌دن اولوب اولمدقلری خصوصنده سلف صالحین وائمهٔ دینك اختلافلری واردر . . . الخ سوزیکز برنده صرف اولونمامشدر . شرح وتحلیلده ایراد ایلدیکم فقره‌یی ، ابن حبیب نیسابوری‌نك نقلنی علاوه ایدرك رد مقامنده ذکر ایدیشکز بیسوددر . ایشته عیناً عباره‌مز : تأویل ایله تفسیر آره‌سنده‌کی فرق خصوصنده امت اختلاف ایتمشلردر .

٣ — ابو منصور ماتریدینك بو بابده‌کی رأیی برآز آشاغیده تورکجه اوله‌رق نقل ایتدیکم

حالده تعبیرکز وجهله اورادن تغافل ویا غفلت ایدرك رد مقامنده مربجه‌سنی یازمه‌کزده معناسزلغه بر نمونه‌در .

٤ — « اکر سلف صالحین و ائمهٔ دین تعبیری ایله متأخرین حنابله‌دن ابن تیمیه‌نك شخصیت وذهنیتی قصد ایدیلیورسه پك دوغرودر . . الخ » دیورسکز. اوت بوبابده‌کی اصطلاحاتی مشارالیهك کتابلرندن نقل ایلدم، اونك اعتقادی تامیله سلفك اعتقادینه موافقدر. غالبا ابن تیمیه‌نك کتابلری مطالعه اولنه‌مامش اوله‌جق‌که « بو ذاته کوره محکمات ایله متشابهاتك فرقی یوقدر » دینیور. نه بویوك افترا ! نظم جلیل محکمات ایله متشابهاتی تصریح ایتمش ایکن دنیاده هیچ برعالم دینی متصورمیدرکه محکمات ایله متشابهاتك فرقی یوقدر دیسون ابن تیمیه ، مطالعه ایتدیککز رساله‌ده محکماتی متشابهاتدن آییریور. آنجق هر ایکیسنی (لیدبروا آیاته ـ افلایتدبرون القرآن) کبی آیات جلیله‌نك منطوق منفینه بناءً (تدبر)ده جمع ایدیور . ابن تیمیه‌نك مذهبی امام مالکك « الاستواء معلوم . . . . الخ » قول مشهورندن منفهم اولان مذهبك عینیدر . ابن تیمیه‌نك تأویل حقنده‌کی مذهبی خصوصنده سوز سویله‌یه بیلمك ایچون (کتاب العقل والنقل ـ شرح عقیدهٔ اصفهانیه ـ تسعینیه العقیدة الحمویة، منهاج السنة ... الخ) کبی آثار جلیله‌سنی کوزدن کچیرمك اقتضا ایدر، یوقسه حکملر معناسز اولور. اوت هانکیلرینك متشابه ، هانکیلرینك محکم اولدیغنده اختلاف اولنه بیلیر. علمادن بر قسمی اسماء وصفات الٰهیه‌یی ویا بعض صفات سبحانیه‌یی تأویلنی یالکز اللهك بیلدیکی متشابهاتدن عد ایدیور . ابن تیمیه بونی قبول ایتمیور . نته‌کیم او رساله‌ده بونی تصریح ایدیور .

(وانما مذهبهم) عباره‌سیله مشارالیهدن نقل ایتدیککز قوله کلنجه شیخ الاسلام الحرانی بوقولی (واما ادخال اسماء الله و صفاته او بعض ذلك فی المتشابه الذی لایعلم تأویله الا الله) فصلنده ذکر ایدیور، یوقسه، احادیث صفاتی (لایعلمه الا الله) نظم جلیلنك ساحهٔ شمولنه ادخال ایتمیور . احادیث صفات نصل وارد اولمش ایسه سلفك اویله‌جه قبول ایتدکلرینی بیان ایدییور . متأخرینك احادیث صفاتی تأویل ایتملرینی ائمه عندنده باطل بر تحریف عد ایدیور ، بونی‌ده امام احمدك زنادقه وجهمیه‌یی رد خصوصنده یازدیغی کتابده تصریح ایتدیکنی علاوه ایدیور؛ دها صوکرا اهل سنتك تأویلات جهمیه‌یی ابطال خصوصنده اتفاق ایتدکارینی، مردود اولان تأویلك کلامی ظاهرندن ظاهرینه مخالف اولان برمعنایه

صرف ایتمکدن عبارت اولدیغنی سویلیور ، [بومردود اولان تأویل (ومایعلم تأویله الا الله) نظم کریمنده‌کی تأویل دیمکدر دنیرسه ، آیت جلیله‌ده دلالتنه مخالف بر تأویل واردر، لکن اونی آنجاق الله بیلیر ، سوزنده جهمیه‌یی تسلیم ایتمك لازم کلیر] دیور، ینه [بو ، سلف وائمه مذهبی دکلدر ، اونلرك مذهبلری بوتأویلاتی یعنی تأویلات جهمیه‌یی، آیات واحادیث صفاتی تأویلی نفی وردر ، سلف عندنده آیات صفات نصل وارد اولمش ایسه اویله‌جه معناسنه دلالت ایتدیکی حالده یورودیلیر، اونده اصلا تحریف والحاد یوقدر] دیمك ایسته‌یور .

آرتق سیاق وسباقه ، مورد ومسوق لهه باقلمقسزین ، ابن تیمیه‌نك بوسوزینی سلف صالحین مذهبنه مخالف عد ایتمك حکم فاسددن بشقه برشی دکیلدر .

اوت « سلفك مذهبی آیات متشابهاته ایمان ، معانیٔ مراده‌سنی اللهه تفویض ، ذات باری‌یی مدلولات ظاهره‌سندن تنزیه ایتمکدر . سلف آیات واحادیث صفاتی معانیٔ ظاهره‌سنه حمل ایله تفسیر ایتمه‌مشلردر » سوزیکز دوغری برسوزدر فقط ابن تیمیه بوکا مخالف میدر؟ آیات متشابهاته ایمانی یوقمی ؟ معانیٔ مراده‌سنی الله ذوالجلاله تفویض ایتمیورمی ؟ (وقد بینا ان ذلك التأویل لا یعلمه وقتاً وقدراً ونوعاً وحقیقة الا الله) دیمیورمی ؟ ذات اقدس الٰهیی سزك اکلادیغکز وجهله ظاهرندن تنزیه ایتمیورمی ؟ (بلاتکییفٍ ولا تمثیلٍ ولا تحریفٍ ولا تعطیلٍ) سوزلریله آیات واحادیث صفاتی سلف امت کبی شان الٰهیته لایق وجهله اثبات ایتمیورمی؟ عجباهانکی اثرنده سزك اکلادیغکز معانیٔ ظاهره‌یه، نعوت مخلوقینه حمل ایله تفسیر ایدیور؟ توهملرده بولنیور . (علم نصل برصفت ایسه یدده اویله برصفتدر . نصل علمك کیفیتی مجهول ایسه یدك کیفیتی‌ده مجهولدر) دیمیورمی ؟ امام ترمذیدن ، کمال الدین بن ابی شریفدن نقل ایتدیککز سوز تمامیله ابن تیمیه‌نك مذهبنه مطابقدر، امام مشارالیهك (العقیدة الحمویة) سنه مراجعت بیوریرسه‌کز بوخصوصی تسلیم ایدرسکز . بخاری‌نك خلق الافعالی ، ابو داوودك ، ابو بکر الاثرمك ، عبدالله بن احمد بن حنبلك ، ابو بکر الخلالك ، طبرانی‌نك ، ابن منده‌نك ، ابو عثمان النیسابورینك کتابلری ، عثمان بن سعیدك ردی ، عبدالعزیز مکی‌نك ، ابو بکر الاجرینك کتاب الشریعه‌سی ، ابن بطه‌نك الابانه‌سی ، عبد بن حمید ، عبدالرزاق ، ابن خزیمه ، احمد بن حنبل ، اسحق بن راهویه ، ابن ابی حاتم ، ابن جریر کبی اعاظم امتك آثاری مذهب سلفی بیلدیرمکله بو کبی آثار

علیه‌یی مطالعه ایدنلر ابن تیمیه‌نك تماميله ذوات مشارالیهمك بیان ایتدکلری سلف مذهبنه مطابق اولدیغنده ذرتما شبهه‌ده بولونمازلر؛ حق بو کتابلره لزوم بیله قالماز برکره صوفی ومحدث وفقیه ابن‌القیمك (غزو الجیوش الاسلامیة) سی کورولسون اوده کفایت ایدر . بالذات امام اشعری متأخرینك تأویل ایلدکلری (استواء ، علو ، یدین ، اصابع ، عینین ، نزول) کبی صفات خبریه‌یی اصلا تأویل ایله‌میور ، بوکبی صفاتی تأویل ایتمکی اهل ضلال مذهبی بیلیور . بو حالده فخر رازی باشده اولدیغی حالده متأخرین اهل سنت امام اشعری نظرنده اهل ضلال اولمیورمی ؟ **کتاب الابانه‌یه مراجعت اولنه**

قال ابن‌القیم : والله لا لاشعری تبعتم ✻ کلا ولا للنص بالاحسان .

فی‌الواقع سلف کتابلری ایله خلف کتابلری قارشیلاشدیریلنجه کوریلیرکه خلفك تأویلی تماميله سلف زماننده رد اولونان جهمیه تأویلی‌در. نته‌کیم فخر رازینك [تأسیس التقدیس] ده‌کی تأویلاتی عیناً بشر مریسی وامثالنك تأویلاتی‌درکه بو تأویلاتی امام‌مالك، سفیان‌بن‌عیینه ، ابو یوسف ، شافعی ، احمد ، اسحق ، فضیل بن عیاض ، بشر حافی کبی اسلاف شدتله ذم ایله‌مشلر ، اهلنی تضلیل ایتمشلر ایدی .

ایشته ابن تیمیه اجماع خارجنده‌دکل ، بلکه او اجماعی شدتله التزام ایدنلرك برنجیسی‌در. متشابهاتی منکر دکلدر، یالکز بعضیلرینك متشابه دیدیکنی منکردر . محکمی ، متشابهی ده شان سبحانی‌یه لایق ، مخلوقات صفاتندن پاك برصورتده معانئ ظاهره‌یه حمل ایتمکله سلفك سوزلرندن آیرلمیور. نرده قالدی‌که اونلری آلدیرماسون،(ومایعلم تأویله الاالله) نظم کریمنده‌کی تأویلی بشرك ساحهٔ علمنه نفوذ ایده‌میه‌جك بر حقیقته حمل ایدیور، بوبابده‌کی دعواسی ضابه صاغلامدر ، دعواسنه چوروك دیانلرك دعواسی قوفدر .

تاریخ علم کلام تدقیق اولونورسه اکلاشیلیرکه متکلمین اهل سنت اماملری ابن کلاب البصری ایله ابوالحسن الاشعری احادیث صفاتك تأویلنی قبول ایتمیورلرایدی . کندوسندن صوکرا کلن بالعموم متکلمین اهل سنتك افضل وامثلی اولان باقلانی‌ده بو ایکی امام ایله برابر بولنیور ایدی . متکلمین اهل سنت آره‌سنده بو تأویل درتیوز تاریخلرندن صکره انتشار ایتمشدر. اشعریه‌دن الك اول صفات خبریه‌یی انکار ایتمك ایله اشتهار ایدن ابوالمعالی‌در. مع مافیه الك صوکرا یازدیغی رسالهٔ نظامیه‌ده تأویل علیهنده بولنیور . اهل تأویل اولان خلف طریقی عقائد عامه‌یی فرق ضاله‌نك تشویشات وافساداتندن صیانت

ایچین‌می ظهور ایتمشدر ؟ تشویشات وافسادات سلف زماننده یوقمی ایدی ؟ کورولتیلی زماننده کلان اشعری زماننده تشویشات وافسادات اولانجه قوتیله حکمنی اجرا ایتمیورمی ایدی؟ اهل حدیث آره‌سنده یتیشمیان ابوالمعالی‌نك اوك آیاق اوله‌رق سلوك ایتدیکی طریقت تلمیذلری غزالی ، کیاالهراسی، خوافی ، ابوالقاسم الانصاری ایله شهرستانی ، رازی، آمدی کبی اعاظم متکلمین طرفلرندن التزام اولونمه‌لریله عامهٔ متکلمینك سلوك ایتدکلری برطریق اولمش ایدی . بناءً علیه دعوا کز علی‌الاطلاق دوغری دکلدر .

ابن تیمیه‌نك تصرفات نقلیه‌سی ، اجتهادات عقلیه‌سنه کلنجه بو خصوص برچوق اعاظم دین طرفلرندن مأخوذ اولمغله وثوق وصحته مقرون ، وثوق وصحتدن عاری ظن ایدنلرك سوزلری ایسه تدقیق وتحقیقدن بیرون‌در . **ابن تیمیه بندینده مراجعت اولنه .**

٦ — اختلافات واصطلاحات آره‌سنده برینی عمومه معیار قیلمق دوغری دکلدر . دیدیکم حالده بوراسی جوابسز قالیورده برمعتاد غرابت ایله توصیف اولنیور. بوکا نه‌دیملی ؟

ایکنجی دعوی و دلیلی . — ایکنجی دعوی «صوفیه‌یه مخصوص اولان تأویلات سیدك تعریفاتنه کوره او معنایه کان تأویلاتدن دکلدر . بونلر ارباب سلوکه منکشف اولان معانئ دقیقه‌یه اشارتدر» صورتنده تلخیص اولنیور. اوت سیدك تعریفی متأخرین اصطلاحی‌در. صوفیه‌یه مخصوص اولان بر اصطلاح دکلدر . صوفیه‌یه مخصوص اولان تأویل مثلا بیان اولندیغی اوزره [الجار ذی القربی] یی (قلب) [الجار الجنب] ی (نفس) [ابن السبیل] ی (جوارح) ایله ، [لایات لاولی الالباب] ی [لایات لی] ایله [بقره‌یی] و[النعل] ی نفس ایله [النعلین] ی (قوهٔ اتصال وانفصال) ایله [واتبعوا) نظم کریمنك فاعلی اولان یهودیلری (قوای روحانیه) ایله [الصفا والمروة] یی (روح صافیه ونفس قائمه) ایله [صاعقة الموت] ی (فنافی التجلی الذاتی) (والشمس والقمر) ی تجلئ صفات و تجلئ افعال) ایله (الزیتون والرمان) ی (تفکر وهمم شریفه) ایله (وبالوالدین) ی (الروح والقلب) ایله تأویل مجبا سیدك تعریفاتنه کوره معانئ محتمله افرادی عدادنده بولونه بیله‌جك قادار لدی‌التأمل اکلاشیله بیلیرمی ؟

ایشته بو خصوصاته ایما ایچون عبدالغنی نابلسیدن ، ابن عطاء الاسکندرانیدن نقللر ایراد ایتدم یوقسه الهام وانکشاف طریقیله اولان تأویلی حقنده بر شی دیمدم ، بالعکس ابن عطانك عباره‌سی ایله صوفیه‌نك قبول ایتدیکی تأویل بودر دیمك ایستدم .

٢ ــ ترجمان قرآن ابن عباس رضی‌الله عنهما حقنده شرف وارد اولان (اللهم فقهه فی الدین وعلمه التأویل) دعای پیغمبری‌ده بو بابده حجت اوله‌ماز . چونکه ابن‌الاعرابی‌یه کوره بورا‌ده‌کی تأویل تفسیر معناسنه‌در . ابن‌القیم‌ده عیناً بویله دیور :

وانظر الی التأویل حین یقول عامه لعبدالله فی القرآن
ما ذا اراد به سوی تفسیره * وظهور معناه له ببیان
تأویله هو عندهم تفسیره * بالظاهر المفهوم للاذهان

اوچنجی دعوی دلیلی . ــ اوچنجی دعوی «قدماء صوفیه‌نك تأویلاتی حقایق‌التفسیرده‌کی تأویلات باطنیه دکلدر » صورتنده تلخیص اولنیورکه دوغری بر تلخیص‌در . بو ادعایی کویا جرح ایتمك املیله ابن‌الصلاحدن نقل ایلدیککز سوزلر ناقص اوله‌رق نقل اولنمشدر . نقل خصوصنده کیمسه‌یی تعیب ایتمه‌کز ایی اولور ظن ایدرم. ابن‌الصلاح (فیالیتهم لم یتساهلوا بمثل ذلك لما فیه من الایهام والالباس) سوزیله او ذواتك متساهل اولدقلرندن شکایت ایدیور ، سوزلرنده ایهام والباس بولندیغنی تصریح ایدیور .

سلمی‌یی حفاظ حدیثدن کوستردیکمز حالده نصل اولورده اونی باطنیه‌دن صایه بیلیرز؟ تفسیرنده تأویلات باطنیه واردر دیمك (کندوسی باطنیه‌دندر) دیمك میدر ؟ بوتون ادعالر تفسیرنده تأویلات باطنیه وهذیان ویا عجائب ومصائب بولونمسی خصوصلرینه عائددر . سلمی حقنده‌کی تشنیعات اسلافمز طرفندن واقع اولمشدر نته‌کیم احیانك: (ومن هذا شنع اهل العلم بظاهر التفسیر علی اهل التصوف من المفسرین المنسوبین الی التصوف) عباره‌سنده شارح «کابی عبدالرحمن السلمی فی حقایق التفسیر» دیور . غزالی بر آز آشاغیده علماء ظاهرك بو تأویلی کفر عد ایتدکلرینی‌ده یازییور . آرتق علمای ظاهرك سوزلرینی مجرد نقل ایتمك نه‌دن بویوك بر ذهول وغفلتك تولید ایتدیکی بویوك بر جرأت اولسون !

هایدی اهل ظاهر بو تأویللره نظر انکار ایله باقسونلر، یا متصوفه‌دن اولان ابن‌الجوزی ایله ابن‌القیمه نه دیه‌لم ؟ سلمی حقنده اك آغیر سوزی صرف ایدن بو ایکی ذات دکیلمی؟ متصوفه‌دن اولان ابن‌الجوزی ایله ابن‌القیم سلمی‌یی پك شدید بر صورتده طعن ایتدکلری حالده باقیکز ابن تیمیه نه دیور: «واما الذین اخطئوا فی الدلیل لا فی المدلول کمثل کثیر من الصوفیة والوعاظ والفقهاء یفسرون القرآن بمعان صحیحة فی نفسها لکن القرآن لا یدل علیها مثله کثیر مما ذکره السلمی فی الحقایق »

حقایق‌التفسیره آییق واویانیق نظرلرله باقانلر بیلیرلرکه اوراده معانیٔ ظاهره مرتفع ، معانیٔ باطنه قائمدر . سلفدن منقول اولان معنایه، بوتون مفسرلرك عادتلرینه منافی اوله‌رق یالیکز معانیٔ باطنه ، قرآن مبینك ، لغتك ، اسالیبك ، اشاراتك ویردیکی معنادن باشقه بر طاقم معانی واردر .

« ائمهٔ دینك سوزلرنده‌کی قیود اهمال ایدلدیکی کبی » سوز کز اصلا طوغرو دکلدر. عجبا هانکی مدلولات آرزویه کوره تلقی اولنمشدر؟ متصوفه‌دن بولنان غزالی، ابن‌الجوزی، ابن‌القیم‌ده آرزولرینه کوره‌می تلقی ایدیورلر ؟ الك صوکره کلن شوکانی‌ده بویله‌می ؟ سلمی‌نك تأویلاتنه کفر دییان ، تفسیرنده تأویلات باطنیه واردر دیان ، تفسیری هذیاندر دیان ، تفسیری عجائبی مشتملدر دیان علماو متصوفه‌نك سوزلرینی خاطریکز ایچون اورته‌دن‌می قالدیره‌لم ؟ تاریخ علومه خیانت‌می ایده‌لم ؟ نه یاپه‌لم ؟

دردنجی دعوا دلیلی ــ ١ « مسلك تصوفك اساسی علمانك بیانی وجهله معانیٔ ظاهره‌یی، باطنه‌یی بیانی وجهله معانیٔ باطنه‌یی جمع دکلدر . غزالیدن اول بویله بر مذهب تأسس ایتمامشدر ، عرفای صوفیه‌نك اشاراتی ایله باطنیه‌نك تأویلاتی هیچ بر وقت بر اوله‌مز » صورتنده تلخیص اولنان دردنجی دعوی حقنده مغالطه ادعاسی ینه تحلیل منطقی‌نك فقدانندن نشأت ایتمشدر. بونك باش طرفی شویله دکلمی ایدی: (عجبا قدمای صوفیه‌نك تأویلاتی حقایق‌التفسیرده‌کی باطنیه تأویلاتی میدر ؟ بز بونی قبول ایده‌میز) بو فقره‌دن کوز یوملمش ، حکمده استعجال اولنمشدر . جرح و تعدیلده صوفیه‌نك تفسیراً و تأویلاً معانیٔ ظاهره وباطنه‌یی قبوللری تصوفك اساساتندن عد اولنمش ، حقایق‌التفسیرده دلیل کافی ارائه ایدلمش ایدی. بزده جواب اوله‌رق (مسلك تصوفك اساسی . . . الخ جمع میدر ؟ غزالیدن اول بویله بر مذهب تأسس ایتمشمیدر ؟ احتمالکه سلمی کبی بعض ذواتك مذهبیدر . . عرفای صوفیه‌نك اشاراتی ایله باطنیه‌نك تأویلاتی هیچ بر وقت بر اوله‌ماز) سوزلرینی ایراد ایتمشدك . حقایق‌التفسیرده‌کی تأویلاتی ابن‌الجوزی ایله ابن‌القیمه ، ذهبی ایله شوکانی‌یه تبعاً تأویلات باطنیه عد ایتدك ، غزالینك تصریحنه تبعیتله معانیٔ ظاهره ایله معانیٔ باطنه‌یی جمع صوفیه مسلکی ، معانیٔ باطنیه‌یه قصری باطنیه مذهبی عد ایتدك . افاده‌مزی بوکا بنا ایلدك . بونك نره‌سنده مغالطه واردر ؟

٢ ــ « سزك نظرکزده باطنیه‌نك بیانی وجهله تأویلات مجرده کتاب وسنته موافقمیدر » دیورسکز. بیلیرسکزکه باطنیه ظواهری رفع ایتدیکندن طولایی علماو متصوفه طرفلرندن

شدتله رد اولنمشدر . یوقسه مجرد معانیٔ باطنه‌یی بیان ایلدیکندن طولایی رد اولنمامشدر. باطنیه‌نك بیانی وجهله معانیٔ باطنه تأویلات صوفیه میانده بولنه بیلیر .

غزالی احیاء العلومده تأویلات باطنیه‌یی بیان صره‌سنده شوکبی امثله‌یی ایراد ایدیور : قول بعضهم فی تأویل قوله تعالی اذهب الی فرعون انه طغی انه اشارة الی قلبه [١] .. هو المراد بفرعون وهو الطاغی علی کل انسان .. زبیدی بوراده شویله دییور : وهذا القول قد نقل عن القاشانی الذی ملأ تفسیره بامثال هذه الطامات . بشنجی دعوایی بیان صددنده اشارات صوفیه صایدیغکز تأویل قاشانی‌یه ، کوریورسکزکه متصوفه‌دن زبیدی نه‌لر دییور؛ تأویل قاشانی تأویل باطنی ایله طوپ طولو اولیور . ایشته تصوف تفسیری ! ایشته تأویلات باطنیه ! عجبا غزالی‌ده ، زبیدی‌ده ذهبی کبی خفایای صدورده بغض صوفیه طاشیان حشویه‌دن‌می ؟ غزالی‌نك ، زبیدی‌نك ذکر ایتدکلری بو تأویل باطنی شیخ اکبره بیله نسبت اولنیور. قال الزبیدی : قد بالغ بعضهم فقال حیث ذکر فرعون فی القرآن فالمراد به النفس الامارة وقد نسب هذا القول الی الشیخ الاکبر قدس سره . غزالی فرعونی قلب ایله ، زبیدی‌نك شرحنه کوره ویا نفس ایله تأویلی تأویل باطل عد ایدیور ، اك صکرا (فکل ذلك حرام وضلالة وافساد للدین علی الخلق) دیور . آرتیق زمانا اول کلمکله برابر دولاییسیله دار قطنی‌یه بکزه‌یه‌رك شیخ اکبری رد ایتمش اولمیورمی ؟ قال فی الفتوحات المکیه : روحی هارون وکلیمی موسی × نفسی فرعون والهوی هامانی. زبیدی‌دن برایکی مثال دها ایراد ایده‌لم :

١ — وکذا فی قوله تعالی (اخلع نعلیك) ای نفسك کل ذلك مما نقله القاشانی فی تأویلاته. حال بوکه بو تأویل حقایق التفسیرده واردر : « وقال الشبلی النعل النفس » معلوم عالیلریدرکه نعلی نفس ایله تأویل ایدن شبلی صوفیه‌دندر ، نقل ایدن سلمی صوفیه‌دندر. دها صکره نقل ایدن قاشانی‌ده مفسرین متصوفه‌دندر ، ینه متصوفه‌دن اولان زبیدی بو تأویللری باطنیه طاماتنه [٢] مثال کتیرییور .

٢ — کقول بعضهم فی (ان هی الا فتنتك) ما علی العباد اضر من ربه تعالی الله علوا کبیراً. حالبوکه بویله برسوز خطیبك بیاننه کوره ابوطالب مکی‌دن محفوظ اولمغله مشارالیه بدعته نسبت اولنمش ایدی .

[١] قال الزبیدی : ای نفسه الامارة بالسوء

[٢] طامه‌نك جمیدرکه الفاظی ظواهر شرعدن مفهوم اولان معناره حمل ایتمیوب عقول وافهامك سبق ایتمدیکی معناره حمل ایتمکی مشعر اولان دعوی‌در .

زبیدی ینه بو مبحثده حقایق التفسیر حقنده واحدی‌نك سوزینی یازمقله اکتفا ایدیور ، دها نهایتده لطائف المنن‌دن بزم نقل ایتدیکمز عباره‌یی نقل ایدیور . دیمك که قصورمز زبیدی‌یه موافقت ایمش ، بویله برقصوری مع الافتخار قبول ایدرم .

٣ — غزالی‌نك (حتی یحرفون القرآن من اوله الی آخره عن ظاهره وعن تفسیره المنقول عن ابن عباس وسائر العلماء) دیدیکی یرده زبیدی (کما هو مشاهد فی تأویلات القاشانی وغیره) دیور. دیمك که بو تحریفات قاشانی‌نك وسائره‌نك تأویلاتنده مشهور ایمش، عجبا بوغیر کیملردر؟

(ان الملوك اذا دخلوا) نظم جلیلنده‌کی (ملوك) ی الله ایله، (قریه) یی قلب ایله ، (افساد) ی صفات ذمیمه‌یی صفات ممدوحه‌یه تبدیل ایله تأویل معنیٔ صحیح ایسه‌ده ینه آیت کریمه‌نك مقتضاسنه ، دلالتنه مخالف برتأویلدر ، عادتا الفاظده‌کی وثوقی سلب ایده‌جك ماهیتده‌در ، غرائب صوفیه‌دن بری‌در .

زبیدی‌نك (وقد زلت اقدام کثیرین فی ذلك فینبغی عدم الالتفات الی ماقالوا) سوزی نه قادار جالب دقتدر !

غزالی‌نك (من هذا شنع اهل العلم بظاهر التفسیر علی اهل التصوف من المفسرین المنسوبین الی التصوف فی تأویل کلمات القرآن علی خلاف ما نقل عن ابن عباس وسائر المفسرین وذهبوا الی انه کفر) سوزی متصوفه‌نك اهل باطن ایله کلمات قرآنی تأویلده اشتراکلرینی کوستریور . دها صوکرا مشارالیه (وقد یستعمله الباطنیة فی مقاصد الفاسدة لتغریر الناس ودعوتهم الی مذهبهم الباطل) سوزیله متصوفه‌یی باطنیه‌دن آییریور ، اك نهایتده حقایق معانی ایله ظاهر تفسیری فرق ایدیور، اولکیسنی ایکنجیسنك استکمالی عد ایلیور، هرایکیسنی جمع ایدیور. غزالی‌نك بیانی اوزره صوفیه مذهبی ظواهری تقریر ایله برابر ظواهرك بواطننه تنبیهدر . باطنیه مذهبی ظواهری بواطنه چویرمکدر . ایشته بو دقیق فرق ایله باطنیه متصوفه‌دن آییریلوب کیدیور. دیمك که اولکی ایضاحمز تمامیله غزالی‌نك ایضاحنه موافق ایمش .

غزالی بویله‌جه بر طاقم تأویلات متصوفه‌یی قبول ایتمدیکی حالده ینه تأویلاتی دوچار طعن اولمشدر :

١ — (اللهم اصلح الراعی والراعیة) [١] دعاسنك تفسیرنده (ای القلب والاعضا) دیمش ایدی. زبیدی مرحوم (وهذا المعنی وان کان صحیحاً فی نفس لکنه لم یرد بذلك تصریح

[١] قال العراق لم اقف له علی اصل

من الشارع فليتخبب) سوزی ایله بو تأویلی حد ذاتنده صحیح بولمقله برابر ممنوع عد ایدییور .

٢ — : غزالی (واجنبنی وبنی ان نعبد الاصنام) آیت کریمه‌سنده (اصنام)ی آلتون وکموش ایله . (عبادت)ی محبت واغترار ایله تأویل ایتمش ایدی. ابن الجوزی بونك حقنده (وهذا تفسير لم ينقل به احد من المفسرين) دیور .

٣ — غزالی حضرت ابراهیمك کوردیکی ییلدیز ، آی ، کونشی حجب نورانیه ایله تأویل ایدیور . ابن الجوزی بونك حقنده (وهذا من جنس كلام الباطنية) دیور .

٤ — خلاصه ابن القیم احیاء العلوم حقنده (سبحان من اخراج ابا حامد من دائرة الفقه بتصنيفه كتاب الاحياء) دیه‌رك صوفیه‌دن نقل ایتدیکی برطاقم حالاتی اصلاخوش کورمیور ، ابن الجوزی‌ده (لقد طال تعجبی من ابی حامد كيف يحكی هذه الاشياء فی معرض الاستحسان والرضی عن قائلها) سوزیله دها اول ابن القیمك فکرینی اورته‌یه قویور .

متصوفه تأویل قرآن خصوصنده قدماء صوفیه‌نك اشاراتی ، فقهانك قیاساتی کچیورده برطاقم غرائب ایراد ایدیور ، بویله اولمقله برابر غرائب صوفیه‌نك برقسمی صحیح ، برقسمی فاسددر. یالکز بو حال بصیر محقق اولمیانلره قارشی اباطیل باطنیه‌یه موصل برخطوه اولیور . زبیدی‌نك اجتنابنی توجه ایتدیکی ، غزالی‌نك باطل کوردیکی تأویلاتك تأویلات باطنیه‌دن فرقی نه‌در ؟ برتأویل کتاب وسنته‌ده اویغون دوشسه باطنیه تأویلاتندن اوله‌بیلور ایشته (نعليك) آیت کریمه‌سنی نفس ایله تأویل بوقبیلدن اوله‌بیلیر . غزالی‌نك فیصله بیانه کوره بعض تأویلات ظاهر البطلان ، شنیع اولمقله برابر دینه ضرری یوقدر . نته‌کیم امامیه‌نك (امام سردابده مختفی‌در) قولی‌بك شنیع ، ظاهر البطلان ایسه‌ده دینه ضرری یوقدر ، ضرر احمق معتقده راجع‌در .

اوت تأویلات اصول ومهمات عقائده تعلق ایتمیان خصوصده بدعته نسبت اولنماز. آنجق بویله برقبو آچیق قلوب عوامی تشویشه مؤدی اولمغله سلفدن مأثور اولمیان هرخصوصده صاحبی خاصةً بدعته نسبت اولور ، بعض باطنیه‌نك « مجل سامری مؤولدر » دیمه‌لری بوقبیلدندر .

٣ — « ایشته عبدالغنی نابلسیدن نقل ایتمش اولدیغکز شوسوز .. الخ »

ج — بورای‌ده یا کلش آکلاشلمش ، حکم اوکا بنا قلنمشدر . صوفیه‌یه مخصوص اولان تأویلات « ارباب سلوکه منکشف اوله‌جق وجهله معانیٔ دقیقه‌یه اشارات دکلمیدر ،

جمله‌سنی ایضاح مقامنده عبدالغنی نابلسیدن نقل ایتدیکمز عباره قالبنی دکیشدیریور ، بوسوزلر ایله سیدك تعریفنه قارشو ایراد ایلدیکم فقره دکیشیور ؟

عبدالغنی نابلسی طریقت محمدیه شرحنده سیدك تعریفنه موافق اوله‌رق بغوی ایله کواشی‌نك تعریفلرینی ، آیت وشرعه مخالف اولان تأویلی ذکر ایتدکدن صکره « واما تفسير الصوفية الخ » سوزی بغوی وکواشی‌نك تعریفلرندن باشقه اولدیغنی کوسترمیورمی ؟ آرتیق سطور مطویه کیمك علیهنده‌!؟ اولیور ؟

لطائف المننده نقل ایلدیکم عباره حقنده‌کی سوزیکزه آنفاً جواب ویرلمشدر .

٤ — « غزالی‌نك تأویلاتی عرفا وصوفیه‌نك کندی تعبیریکز ایله اشاراتی قبیلندنمیدر ، دکلمیدر »

ج — قدماء صوفیه‌نك سوزلری انجق اشارات قبیلندن ایدی ، غزالیدن اول صوفیه سوزلرینه تأویلات باطنیه قارشمش ایسه‌ده تأسس ایتمامش ایدی . غزالی متصوفه آره‌سنه قاریشان تأویلات باطنیه علیهنده ایدی. نه‌چاره که کندیسی‌ده اوندن قورتیله‌مدی. متصوفه ومتکلمیندن برچوغنك سوزلرینه‌ده باطنیلك ، فلسفیلك قاریشمش ایدی ، فلسفه باطنیه‌نك باطنی ایدی .

غزالینك سوزلرینك برقسمی اشارات صوفیه قبیلندن اولدیغی حالده برقسمی فلاسفه وباطنیه‌نك تأویلاتی جنسندن ایدی. از جمله (لاتدخل الملئكة بيتاً فيه كلب) حدیثنده بیتی قلب ایله ، کلبی غضب ودیکر صفات مذمومه ایله تأویلی عرفاء صوفیه‌نك اشاراتی قبیلندندن ایدی .

فقط خلعینی ترك کونین ایله تأویلی ، مشکاتده‌کی وادیٔ طور تأویللری باطنیه تأویللری ایدی. چونکه بویله برنقل نه صحابه‌دن ، نه‌ده تابعیندن ، نه سلفدن منقول دکل ایدی. نعلین حمار دریسندن اولوب طاهر دکل ایدی ، اونك ایچون موسی علیه السلام اونی چیقارمق ایله مأمور اولمش ایدی . بو حال یهودك عبادتلری زماننده مسنون اولدی ، بزده بوکا مخالفتله مأمور اولدق . وفی السنن: ان اليهود لايصلون فی نعالهم فخالفوهم . نصل اولورده ممنوع اولدیغمز بر شی بزه مشروع اولور ؟ فی الواقع موسی علیه السلام وادیٔ مقدسده خلع نعلین ایله مأمور اولدیغی حالده سرور کائنات افندمز حضرتلری لیلهٔ معراجده اونکله امر اولنمادی. خلع نعلین ترك کونین اولسیدی هیچ شبهه‌سز نبی ذیشان افندمز حضرتلری اونکله امر اولونوردی ، بزه‌ده مشروع اولوردی . خلع نعلینی ترك کونین قیلوب (بو منزل ایله

خطاب حاصل اولدی) دیمکده برطاقم کیمسه‌لر ضلالته دوچار اولمشلردر. ظن اولنیورکه بو مقامه زهد ایله ویا باشقه برشی ایله واصل اولونیورده جناب حقك نفوس بشره افاضه ایتدیکی معارف حضرت موسایه اولان خطاب الٓهی جنسندن قیلنیور. ایشته بو تأویل فلاسفه‌نك « نبوت مکتسبدر» قوللرینه راجع اولیور، نته‌کیم غزالیدن صوکرا منازل انبیا طلب اولنمش، سهروردیٔ حلبی » بکا [قم فانذر] خطابی کلدکجه الله بنم جانمی آلمسون دیمش ؛ ابن سبعین ایسه « لقدتحجرابن آمنة بان قال‌لا نبی بعدی» سوزیله مفخرالمرسلین ، سیدالزاهدین‌افندمز حضرتلری حقنده هیچ برمسلمك آغزینه یاقشمیه‌جق برسوزصرف ایده‌رك‌سوء ادبه قدر وارمش‌ایدی . ابن‌قسی‌ده خلع نعلین حقنده بر کتاب یازمش ایدی . ایش بورادده قالمدی . قلوبه انزال اولونان معانیدن عبارت اولان الهام تکلیم‌موسادن ؟ بلا واسطه ، بلا حجاب خطاب محض اولان الهام حجاب حروف وصوت ایله‌اولان خطاب موسادن افضل طوتولدی ، ولایت نبوتدن ، نبوت رسالتدن اعظم صاییلمقله تصوف کتابلرنده شوبیت میدان بولدی :

مقام‌النبوة فی برزخ ❊ فریق‌الرسول و دون‌الولی .

غزالی‌نك جواهرالقرأنده تأویلی تعبیر منام جنسندن عد ایتمه‌سی فلاسفه و باطنیه سوزلریدر . بونك کبی سرائر الٓهیه‌یی بیان قصدیله یازدیغی مشکاتده ملائکه‌یه (رب)، اللهه (رب‌الارباب) دیمه‌سی‌فلاسفهٔ صابئه‌وباطنیه سوزلرندن ، فیصلده‌کی « عقل ملائکه‌دن برملکدر » سوزی‌ده فلاسفه اقوالندندر

احیاده کتاب التوکلده‌کی (لیس فی‌الامکان ابدع مما کان) سوزی طریق فلسفی‌یه مبنی‌در . مشکاتده نظم جلیلده وارد اولان شمس ، قمر، کوکب ، طور ، وادیٔ ایمن ، نار ، جذوه، قبس ، شهاب ، اصطلاء ، وادیٔ مقدس ، خلع نعلین، قلم ، لوح، کتاب، رق منشوری بوتون برر مثال کوستریور ، خاتمه‌ده اعتذار ایده‌رك « بو ضرب امثالی رفع ظواهره رخصت ظن ایتمه » دیور، بونی‌ده اعتبارعد ایدیور یعنی فقهانك قیاساتی قبیلندن صاییور. آرتیق خلع نعلین مثالی‌حق، فقط ترك کونین حقیقت اولیورده « لکل حق حقیقة» قولیله بو مبحثه نهایت ویریلیور .

آیات جلیله‌نك دلالتی ایله شریعتده ملائکه‌یه ارباب تسمیه اولونماز . ملائکه‌یه ارباب سوزی یونانیین سوزلریدر . غزالی‌دن اول کان فارابی ، ابن‌سینا مبدأ ومعاده عائد اولان

نصوصی تخییل وتمثیله حمل ایدیورلر،حقیقته رمز واشارت قیلیورلر ایدی. غزالی مشکاتده تمامیله فلاسفه کبی،نصوصی حقیقته مثال قیلیور . یالکز باطنیه‌دن آیریله‌رق‌اورمز واشارت حق‌اولیور، بالاضطرار معلوم اولان شیلر بیله‌لدی‌التأویل برر رمز اولیور. اوت غزالینك سوزلرنده نبوتی تعظیم، امر ونهیه اهتمام ... الخ پك چوق اشیاء حسنه وصحیحه واردر . فقط بعض سوزلرنده ایسه مادهٔ فلسفیه وباطنیه بولونمغله بو سوزلرینه اعتماد اولونیورایدی. چونکه غزالی فقه و تصوف و کلام و فلسفه‌ده یدطولی صاحبی اولمغله عالم اسلامده‌کی موقعی باشقه‌لرینه بکزه‌مز ایدی. ایشته بوکا مبنی غزالینك علیهنه برجماعت قیام ایتمشلرایدی.

عالم اسلامده سلمی‌نك موقعی غزالی‌نك موقعی کبی دکل‌ایدی. غزالی‌نك شدت ذکاسی زهدوتعبدی ، علوم عالیه‌ده‌کی احاطه‌سی سلمی‌نك علم و حالنه قیاس اولنه‌مازدی . حفاظ حدیثدن و ائمهٔ صوفیه‌دن بری اولان سلمی ایله‌اعاظم اصولیین ومتکلمیندن وائمهٔ صوفیه‌دن بری اولان غزالی بر اوله‌مازدی .

٥ — « بویله برمذهب باطلك تأسیسنی سلمیدن برعصر صوکرا کلان غزالی‌یه‌اسناد باطل‌»

ج — ظواهر رفع اولنمقسزین معانیٔ باطنه‌یی،ولوکه باطنیه‌نك تأویلاتنه موافق‌اولسون جمع ایتمك مسلکنه ، غزالی‌یه موافقت ومتابعتله متأخرین طرفندن التزام اولنان برمسلکه مطلق صورتده برمسلك باطل دیمك کبی بر ادعاده بولنمدم . بو مسلکی سلمیدن بر عصر صکرا کلان غزالی‌یه اسناده آنفاً ایضاح ایلدیکم وجهله « باطل اندر باطل بر اسناد باطل‌» دیمك‌الحق برقول باطلدر . تحلیل منطقی‌یه رعایت اولنمقسزین تناقض ادعاسی قادار منطقسزلق اوله‌ماز

بشنجی دعوی و دلیلی — «بشنجی‌دعوی ، اشارت صوفیه تعبیری مأثوردر» صورتنده تلخیص اولنیورکه دوغری برتلخیص‌در. اشارات صوفیه‌نك مأثوراولمسنه برشی دیمه‌یورسکز، یالکز بو دعوانك ضمننده چیقاردیغکز ایکنجی بردعوایه جواب ویرمك ایسته‌یورسکز تأویلات صوفیه تعبیرینك مأثور اولمدیغی‌ادعاسی یعنی توهم ایتدیککز دعوای ضمنی بزجه اصلا مقصود دکلدر. فتوحات مکیه‌نك « علم‌الاشارات تقریب وابعاد ❊ وسیرها فیك تأدیب وارشاد » بیتی ، مدارج السالکینك (ووجه‌الاشارة بالآیة ولیس هوتفسیرها ولا المرد بها) قولنی نظر دقته آله‌رق منازل السائرینك دیکر بر شرحنك (فان اشارات‌الصوفیة ینکرها اهل‌العلم ویثبتها اهل‌المعرفة) عباره‌سی ایله ، رساله‌ٔ قشیریه‌ده‌کی (کان للقوم اشارات ثم صارحرکات) عباره‌سندن .(اشارات صوفیه مأثوردر) نتیجه‌سنی استخراج ایتدم. چونکه

اشارات ایله تأویل آره‌سنده مهم برفرق واردر، اشارت مرادی مبین دکلدر، تأویل ایسه مرادی میندر. آرتق مجهولیت سندیله معدومیتك اثباتنه قالقیشمق عجبا کیمه صادق اوله‌جقدر؟

اشارات صوفیه‌یه عائد کوستردیککز تأویلات قاشانی دردنجی دعوی شرحنده ایضاح اولندیغی وجهله تأویلات باطنیه ایله طولودر. سوزی داللاندرمامق ایچون تأویلات نجمیه حقنده سکوت ایدییورم.

آلتنجی دعوی ودلیلی — ۱ - مشوش بر ذهنیتك برطاقم مخیل دعوالری کبی سوزلر ایله موشح اوله‌رق باشلایان، «سادات صوفیه‌دن تأویل باطنیه، آیت کریمه‌نك مقتضا ودلالتنه مخالف برشی ایله تأویل، ازجمله خلع نعلینی ترك کونین ایله تفسیر نقل صحیح ایله منقول دکلدر.» صورتنده تلخیص اولونان بودعواده «صوفیه‌نك بیان بیوردقلری معانیٔ باطنه‌نك تأویل باطنیه ایله اوله‌بیلمسی ایچین» دینور. اولجه بیان اولندیغی اوزره صوفیه‌نك بیان بیوردقلری معانیٔ باطنه‌نك تأویل باطنیه اوله‌بیلمسی ایچون مجرد توافق کافیدر. یوقسه صوفیه‌نك، باطنیه کبی ظواهردن تجرد ویا باطنیه‌نك صوفیه کبی ظواهری قبوللری ایجاب ایتمز. غزالی‌نك «فالذی یجرد الظاهر حشوی والذی یجرد الباطن باطنی والذی یجمع بینهما کامل» سوزندن بارز بردلیل یوقدر. «حشویلك نصل ناقص ایسه باطنیلك اویله ناقصدر، معناء ظاهر ایله معناء باطنی یاخود حشویلك ایله باطنیلکی جمع ایدن کاملدر» دیمك ایستیور دیه سرد اولونان ادعا یا کلش اولورمی؟

۲ — تأویلات صوفیه ایله تأویلات باطنیه‌یی یکدیکرینه قارشدیرمق بر پاپاسك بسملهٔ شریفه‌دن ... استدلال ایتمسنه بکزه‌یور»

ج — قلمی بوسوزه جواب ویرمه‌دن اسیرکه‌رم. آنجق تصوفك ظفرلری نام کتابده «بسم الله الرحمن الرحیم» نظم جلیلنه بدل سنت مسلوکه وطریقت معروفه‌دن عدول ایدرك «بسم الله الغالب علی امره» کلماتیله باشلامغه عجبا پاپاسك بواستدلالی می بادی اولمشدر؟ سؤالنی صورا بیلیرمی‌یم؟

۳ — علمانك قیاساتی قبیلندن اولورسه شروطنه رعایت اولونجه اکثر علماجه صحیح اولان اشارات صوفیه‌یی تأویلات باطنیه‌دن آیردیغم جهتله بومبحثده‌کی سوزلر یرنده دکلدر.

۴ — «ترك کونینی خلع نعلینه قیاس ایتمکه تفسیر دینیله‌بیلیرمی که»

ج — بوده سوزمی؟ بوراده‌کی تفسیردن مقصد تأویل باطنی دیمکدر. نته‌کیم «تأویل باطنیه، آیت کریمه‌نك مقتضاسنه، دلالتنه مخالف برشی ایله تأویل، ازجمله خلع نعلینی ترك کونین ایله تفسیر» دیمش ایدی. بوراده ویرکوللردن، عطف تفسیرلردن تعامی اولنه‌رق اولو، اورته قوجه بر صحیفه‌یی مالا یعنی ایله املا ایتمك؛ فهم سقیمی معیار عد ایله دوغرو بر مطالعه‌یی مشوش، متلون، متناقص کوسترمك کبی پاسلی سلاحلره مراجعت اولنیور.

۵ — «غزالی‌نك ترك کونینی تأویلی کبی تأویلات صوفیه قدماء صوفیه‌دن نقل صحیح ایله منقولدر»

ج — سؤالمز عجبا فضیل بن عیاض، ابی سلیمان دارانی، ابراهیم بن ادهم، معروف کرخی .. الخ کبی قدماء صوفیه ایدی. بوکا قارشی نقول صحیحه‌یی ارائه ایتمك لازم ایکن بلادعوی «قدماء صوفیه‌دن منقولدر» دیمك تحکمدرکه هیچ برقیمت علمیه‌یی حائز دکلدر.

۶ — «بونلر متقدمینه منحصر دکلدر»

ج — متأخرین میاننده تأویلات باطنیه بولندیغنی ادعا ایتدیکمز حالده بوجمله بزه بر جواب تشکیل ایدرمی؟ بوجمله کندولکندن ساقطدر.

۷ — «غزالی کبی بر عارف باللهی ... الخ»

ج — اوت غزالی عارف بالله‌در. فقط معصوم دکلدر، الهامده بر معیار دکلدر. بونکله برابر غزالی‌یه ملهم اولان بر شی بزلره حجت دکلدر. غزالی حقنده متصوفه‌دن اولان ابن الجوزی «وتکلم علم المکاشفة وخرج عن قانون الفقه» سوزنی، ابن القیم‌ده «سبحان من اخرج اباحامد من دائرة الفقه بتصنیفه کتاب الاحیا» سوزنی صرف ایدییورلر. عجبا بونلره‌ده مذهب حشویه مقلدی دینه‌جکمی؟ غزالی‌نك ابن سینادن عیناً آلدیغی سوزلر، تصوفه قاریشان مادهٔ فلسفیه‌ده ملهم صاییله‌جقمی؟

یدنجی دعوی ودلیلی — ۱ - «مثال دوشنلمه‌مش» صورتنده تلخیص اولونان بودعواده مثالی اعتراف ایله برابر حسن نظر ایله مطالعه ایتدیککزی درمیان ایدیورسکز، بوحالده یاکلش کوردیککز برفقره‌یی نیچون رسماً مقام مشیخته اخبار ایتدیکز؟

۲ — تأویلات باطنیه حقنده یازدیغم سوزلرده «تأویل کلمه‌سنك معانیٔ مختلفه‌سی بری برینه قاریشمشدر» سوزیکز ینه یاکلشدر.

تأويل مسئله‌سی معلوم اولان آيات متشابهاته مخصوص دكلدر، بلكه على الاطلاق نصوص حقنده‌در ، متكلمينك (عقل ايله نقل متعارض اولسه عقل اول، نقل مؤولدر) سوزلری اصوليينك (نص ايله ظاهر ، قابل تأويلدر) ديمه‌لری متشابهات معلومه حقنده دكلدر .

اهل اثبات عندنده معقول نصوصه معارض اولماز، بوبابده عمده سمعدر؛ اهل تأويل عندنده ايسه معقول نصوصه معارض اوله‌بيلير ، بوبابده عمده سمع دكيل ، نظر عقلی ويا كشف وجدانيدر . اهل اثبات مدعاسنی نصوص ايله تسديد ، صوكرا نظر ايله ترصين ايدر ؛ مجرد نظر ايله مجرد عقلك استبعادی ايله نصوصی تأويل ايله‌مز ؛ اصول موضوعهٔ كلاميه‌يه مخالف اولان آيات كريمه ايله احتجاجی ترك ايله‌مز . اونلرك نظرنده ادلهٔ سمعيه يقينی مفيددر .

اهل تأويل بالعكس مجرد نظر ايله ، مجرد عقلك استبعادی ايله ، مجرد كشف ايله نصوصی تأويل ايدر ، اصول موضوعهٔ كلاميه‌يه مخالف اولان آيات كريمه ايله احتجاجی ترك ايلر ، مدعالرينی براهين عقليه ويا ذوقيه ايله تسديد ايتدكدن صكره نصوص ايله استشهاد ايلر، اونلرجه عمده نظرويا ذوقدر ، ادلهٔ سمعيه يقينی مفيد دكلدر. اهل تأويل اشعريه‌يه ، معتزله‌يه ، متصوفه‌يه ، فلاسفه‌يه ، باطنيه‌يه شامل اولور . تأويل خصوصنده اك ايلرو كيدن باطنيه‌در . اهل تأويل تأويل ايتدكلری آياتی مشكل ومتشابه عد ايدوب تأويله قيام ايدرلر، برفرقه‌نك مشكل ومتشابه عد ايتديكنی ديكرفرقهٔ مشكل ومتشابه عد ايتمز. ايشته اهل تأويل آره‌سنده‌كی اضطراب! فلاسفه وباطنيه‌دن برقسمی تأويله بدل تمثيل وتخييله قائلدر .

غزالی فيصل التفرقه‌ده تأويل حقنده مهم برقانون وضع ايديور ، اقوال شارعی بش درجه‌يه آيريور: وجودذاتی ، وجود حسی، وجود خيالی . وجود عقلی ، وجود شبهی. وجود ذاتی ثابت اولونجه تأويل يوقدر . فقط متعذر اولورسه على الدرجات ديكر درت وجوده تنزيل اولنور، ايشته بوتنزيله تأويل دينير . وجود شبهی‌نك دونی يوقدر .

كوريليوركه تأويل حقنده غزالی‌نك وضع ايتديكی قانون . شبهه ايتديككز وجهله معانئ ظاهره وباطنيه‌يی جمع دكلدر . بوقانوندن شبهه ايتمه‌كز فيصل التفرقه‌دن ذهول ايتديككزی كوستر. آرتيق بوشبهه‌كزه تفرع ايدن بوتون نتايج تماميله ييقيلوب كيتمشدر. جامع النقيضين اوچنجی برمذهب غريب جريدهٔ علميه‌ده دكل ، خيال مخيلدن باشقا هيچ

برايرده مشهود دكلدر: غزالی‌نك وضع ايتديكی قانوندن مقصد طريق تأويلده بلا نظام ولاقانون جاده‌دن انحراف ايتمامك ، مراتب وجودی درجات تأويله آيرمقدر .

٢ — « متشابهات مسئله‌سنده غزالی سلفيه مسلكنده‌در » سوزيكز قبول اولنه‌جق برسوز دكلدر . غزالی ايچين الجام العوامی براقيك‌ده فيصل التفرقه‌سنه باقيك ، مشاراليهك هانكی مذهبده اولديغنی آكلارسكز . فی الواقع غزالی‌نك التزام ايتديكی مذهبی آثارندن استدلال پك كوچدر. براثرنده قبول ايتديكنی ديكر براثرنده قبول ايتميور. فيصلده تأويلات حقنده پك زياده وسعت كوسترمكله برابر مشكاة الانوارده ذكر ايتديكی تأويلاتی رد ايديور، بوندن طولايی حقنده « يوماً يمان اذا ماجئت ذايمن ٭ وان لقيت معديا فعدنان » دينمش ايدی. اوت الجام العوام رساله‌سنده مسلك سلفی التزام ايديور .

عجبا بومذهب كندوسنك مذهبی‌ميدر ؟ يوقسه عوام ايچين لازم اولان مذهب‌ميدر ؟ فيصلده‌كی « مقام عوامده حق اولان خصوصی صحابه‌نك تصريح ايتمديكی تأويلی تصريح ايتمه‌دن ، رأساً ظواهری تغيير ايتمه‌دن ، كتاب وسنتدن متشابه اولانه اتباع ايتمه‌دن امتناع؛ كلام ايله عدم توغل، رأساً باب سؤالی قطعدر.. مقام نظارده بويله دكلدر » كبی سوزلری خصوصا كتابنك عنوانی اولان الجام العوامك عوامه لايق برمذهب كتابی اولديغنه دها زياده دلالت ايدر . غزالی عوام وجمهور حقنده تقليدی موافق كورنلردندر . فقط خواصه نظر واستدلالی ، استقلال افكاری واجب قيليور ، مذهب معينه مخالفتی كفر عد ايدن كيمسه‌يی احمق مغرور بيليور، حتی هركامل اولان ذاتك اوچ مذهبی اولديله‌جكنی بيله ميزان العملده بيان ايديور. ايشته بونلرينی دوشوندكجه الجام العوامده‌كی مذهبی كندوسنه مال ايده‌ميورم .

٥ — « تعريفكز وجهله اكر غزالی: علمانك بيانی وجهله معانی ظاهره‌يی، باطنيه‌نك بيانی وجهله معانئ باطنه‌يی جمع ايتمش ايسه حقيقةً كندندن اول بويله برمذهب تأسس ايتمامشدر . »

ج — صوفيه‌نك معانئ باطنه‌سی ايله تأويلات باطنيه آره‌سنده مساوات يوقدر. معانئ باطنه تأويلات باطنيه اوله‌بيلديكی كبی الهامات الٓهيه‌ده اوله‌بيلير. بونكله برابر الهامده خطا جائز اوله‌جغی جهتله الهام خطايه مقرون اوله‌بيلير . هرايكيسنی ، الهاماتك خطا وصواب اولاتنی ؛ اشارات صوفيه ايله تأويلات باطنيه‌يی آيرمق دقيق برنظره محتاجدر . اشارات صوفيه‌ده اتفاق ايديورز . فضله اولارق « برده تأويلات باطنيه قاريشمشدر » ادعاسنده

يولونيوردم . بونی ده متصوفه دن ومحدثيندن صايديغكز ذواتك سوزيله اثبات ايتدم . دها نه قالدی !

٥ — « يالكز شوراسنی بردرلو ادراك ايده ميورزكه ... الخ »

ج — فی الواقع خطاب عوامده تصوير ايتديككز طرزده سويله مك مناسب دكلدر. فقط خطاب نظارده بويله ديمكده نه محظور واردر ؟ برتأويله تأويل باطنی ديمك ايچين اونك معنای ظاهريسنك رد وانكارينه مقارنت شرط دكلدر ، الويركه ظاهرك دلالت ومقتضاسنه مخالف اولسون، خلع نعلين بوكا پك ايی بر مثال اولور حقايق سلمی ده ، آثار غزاليده عالی نمونه اثر صاحبلرينك بيانلرينه نظراً تأويلات باطنيه واردر .

٦ — « اشارات نامنه اناث وذكور كلمه لرينك حسنات وعلومه حملی ايله ... الخ »

ج — اوت خلع نعلين ايله ، وادیٔ طور تأويللرنده « نبوت مكتسبدر ، فكری مندمجدر ، اونلرده مادهٔ فلسفيه واردر . فقط اناث وذكور كلمه لرينك تأويللرنده بويله برمحذور وارميدر؟ هرهانكی برتأويل دينی برمحذوری مؤدی ، ظاهرك دلالت ومقتضاسنه مخالف اولورايسه اونلرده تأويل باطنی قبيلندن اولور . زبيدی مرحوم خلع نعلينی (نفس) ايله تأويلی تأويل باطنی يه مثال كتيرييور .

٧ — « شيخ الاسلام هروی ده تأويلاً خلع نعلينك معانیٔ باطنه سيله تجريدك درجاتنه استدلال ايدييور ... الخ »

ج — شيخ الاسلام هروی فروعده حنبلی ، باب صفاتده سانی اولمغله صفات حقنده، كلام واهل كلامی ذم حقنده كتابلر يازمش ايدی ، هروی « ان الله فی السماء وان القرآن فی المصحف » ديميانی تلعين ايدييور ايدی. فقط قدرده حكم واسبابی نفی ايدنلردن ايدی. مشاراليه باب صفاتده جهميه نك شدتلی اعداسندن ايكن قدرده موافقلرندندر، منازل السائرينی بعض محققين طرفندن انتقاده اوغرامشدر. بوجهت بحثمزدن خارجدر. فی الواقع هروی باب تجريدده (فاخلع نعليك) نظم جليلنی ايراد ايدييور فقط بونكله اشارت قصد ايدييور ، تأويل دكل، مدارج السالكين بوخصوصی تصريح ايدييور : ووجه الاشارة بالاية وليس هو تفسيرها ولاالمراد بها انه سبحانه امره ان يخلع نعليه عند دخوله ذلك الوادی المقدس .

كورولويوركه هروی ، غزالی وسلمی كبی تأويلاً معانیٔ باطنه يی بيان ايتميور ، بلكه اشارت قصد ايديور ؛ اشارت ايسه تفسيرده دكل ، تأويل ده ، چونكه مراد نفی اولونديغی تأويلده نفی اولنور. تأويل مراد متكلمه دلالت ايتمكله بيان مراد بابندندر. تفسير بابندندر.

نته كيم سيددن نقل ايتديككز عبارده « وان اراد به اخراج المؤمن من الكافر والعالم من الجاهل كان تأويلاً » قولی واردر . بونك كبی ثعلبی تأويلی حقيقت مراددن اخباردر ديور. بعض كره تأويل دفع معارض قبيلندن اولورايسه ده. تأويلات صوفيه بوقبيلدن دكلدر. آرتيق نصل اولورده هروی نك اشارتی ايله سلمی وغزالی نك تأويلی براولور ؟

هروی ايله غزالی مسلك اعتباريله آيريليور . هروی عندنده او معنی بر اشارتدر . مراد دكلدر ؛ غزالی عندنده مراددر ، حق بر حقيقتدر . بالفرض والتقدير هروی ايله غزالی نك مسلكلری بر اولسه ده ينه عالم اسلامده كی حركات فكريه ده متأخرين متكلمين، متأخرين صوفيه مسلكلرينك تعممنده عامل ، مؤثر غزاليدر . غزاليدن صكره كلانلرده متصوف اولسون، متكلم اولسون اونلرده اك بويوك عامل نه سلميدر، نه هرويدر، نه ابوالمعاليدر، نه ابواسحق اسفرائينی در ، آنجق غزاليدر ، غزالی .

سكزنجی دعوا ودليلی — « سلمی صوفيه ايچين احاديث وضع ايديور ، تفسيرنده تأويلات باطنيه واردر » صورتده تلخيص اولنان بودعوی دوغريدر. فقط روايتلر تماميله وثوق وصحته مقروندر . سلمی نك صوفيه ايچين حديث وضع ايتديكنی خبر ويرن همشهريسی محمدبن يوسف القطان النيسابوری در . اوندن نقل ايدن حفاظ سبعه دن خطيب بغدادی ، تلبيس ابليس ده يازان ابن الجوزی ، تاريخلرنده يازان ابن كثير ايله عينی ، تذكرهٔ حفاظده يازان ذهبی در . بونلرده اوسويلديككز نقول يوقدر. مع مافيه حافظ غافری ايله خطيبك سوزلری وضع حديث ايله اتهامنه مانع دكلدر ، عامی ، حفظی اعتباريله محمود ، اهل بلده سی عندنده جليل در . نته كيم ذهبی ده « وافرالجلالة » ديور. ذهبی نقاش حقنده ده. « مع جلالته ونبله متروك الحديث » ديمشد خطيب ايله غافری وضع حديث ايله اتهامی رد ايتميورلر .

ذهبی حقنده درونی بربغضی واردر ديورسكز. يا متصوف ومحدث وفقيه ابن الجوزی ايله ابن القيمه نه ديرسكز ؟

رسالهٔ قشيريه ده كمال حرمتله نامنك ياد اولنشنه كلنجه قشيری سلمی نك تلميذی در . رجالی ذكر خصوصنده اوكا تابع اولمشدر ، سلمی نك وضع حديث ايله اتهامی ، بيهقی نك، قشيری نك ، حاكمك تلمذينه مانع دكلدر. امام شافعی نك شيوخندن ابراهيم بن ابی يحيی حفاظ حديثدن اولمقله برابر حقنده احمد بن حنبل (كل بلاء فيه ترك الناس حديثه) ، ابن معين ايله ابو داود (رافضی كذاب) ديمشلردی. سفيان ثوری ايله شعبه مشهور كليدن، ايوب سختيانی حجاج ظالمدن روايت ايدرلر ايدی .

٢ ــ رسالهٔمذكوره‌ده اسامئ مباركه‌لری یادایدیلان اجلهٔ رجالك امامت وجلالتلری أئمهٔدین اسلامك اجماع واتفاقیله مسلمدر »

ج ــ بو دعوی هیچ بر وقت صادق اولمامشدر . شعرانی الاجوبةالمرضیه‌ده « فما انكر علی الصوفیة فی كل عصر الا بعض الفقها » سوزیله هرعصرده رجال صوفیه‌نك فقهادن بر جماعت طرفندن رد وانكار اولندیغنی تصریح ایدیور ، ابن‌الجوزی‌ده تلبیس ابلیس‌ده امام شافعی‌نك تلمیذلری یونس بن اعلانك ، یحیی بن یحیانك ، [١] عاصمك اعاظم حنابله‌دن ابن عقیلك ، ابواسحاق شیرازینك صوفیه‌یی انكارلرینی ذكر ایدیور ، سبكی ایسه ، وقدنبه علیه شیخ‌الاسلام ابن دقیق‌العید الخلاف الواقع بین كثیر من الصوفیة واصحاب الحدیث) سوزی ایله ایكی طرف آره‌سنده‌كی مخالفتی خبر ویریور . مناوی‌ده شویله دیور :

وقدرماه (ای احمدالغزالی) ابن‌طاهر وابن‌الجوزی باشیاء علی عادة المحدثین والفقهاء مع‌الصوفیة .

رجال قشیریه‌دن ابن یزد انیارك ینه رجال قشیریه‌دن جنیدی ، رویمی ، ابن عطایی همان بوتون مشایخ عراقی انكار ایتدیكنی ، ابن‌القیمك‌ده سهل تستری‌نك « للربوبیة سرلو ظهر... الخ » سوزینه [٢] قارشی (فانظروا الی هذا التخلیط ودعواه ان باطن الشریعة یخالف ظاهرها وذلك من‌الهذیان) دیدیكی‌ده علاوه ایدیور . شیخ ربانی عبدالقادر كیلانی‌ده غنیه‌ده سالمیه‌نك (ان‌لله سرالواظهر . » الخ ، سوزلرینی حكمت صمدانیه‌یی ابطاله مؤدی كوریورده كفر عد ایدیور . شعرانی حكیم ترمذی‌یی (علل‌الشریعة) ایله (ختم‌الاولیا) كتابلرندن دولایی انكار ایتدكلرینی ؛ یوسف بن حسین‌الرازی علیهنده بوتون صوفیهٔ بلده‌نك قیام ایتدكلرینی ذكر ایدیور . ابوالحسین‌النوری (انا اعشق‌الله عز وجل وهو یعشقنی) دیمش ایدی قاضی‌ابویعلی بواعتقادی حلولیه‌اعتقادندن صاییور . ابن‌الجوزی‌ده بوخصوصده ابوالحسن‌النوری‌یی تجهیل ایدیور ، ابو یزید بسطامی‌یی مملكتلیسی انكار ایتمشلردی ، ابن القیم (سبحانی مااعظم‌شانی) سوزی حقنده (وهذا من خرافات‌الجنید وابی یزید بل‌قول فرعون اخف منه) دیور . ابن القیم شونی‌ده سویله‌یور : « وقد انكرالفقهاء بمصر علی ذی‌النون وكذا انكروا علی ابی‌یزیدالبسطامی وعلی ابی سلیمان‌الدارانی واحمدبن‌ابی‌الحواری وسهل‌التستری وغیرهم كل‌ذلك لما كانوا یضعون فیه مخالفة ظاهرالشرع » .

[١] امام مالكك تلمیذی اولاجقدر .

[٢] مع‌مافیه بوسوزك قائلی ابویزید بسطامیدر دیانلرده واردر .

حارث محاسبی‌یه كلنجه حافظ كبیر ، مفسر شهیر ابن كثیر احمدبن حنبلك حارث محاسبی‌نك صحبتنی كریه كورمسنی البدایة والنهایه‌ده شویله ایضاح ایدیور : بل‌انما كره‌ذلك لان فی كلام بعض هؤلاء التقشف الذی لم‌یرد به‌الشرع . ولهذا لماوقف ابوزرعه علی كتاب‌الحارث‌المحاسبی بالرعایة قال‌هذا بدعة ثم قال للرجل‌الذی جاءبه‌علیك بما كان‌علیه مالك والثوری والاوزاعی واللیث بن سعد ودع ذلك فانه بدعة . ابن‌الجوزی شو سوزنی‌ده علاوه ایدیور : هؤلاء قوم خالفوا اهل‌العلم یأتون مرة بالحارث المحاسبی ومرة بعبدالرحیم الدیبلی ومرة بحاتم الاصم ومرة بشقیق ثم قال ما اسرع الناس الی البدع . ابن‌الجوزی‌ده شویله دیور : وقد ذكر ابوبكر الخلال فی كتاب‌السنة عن‌احمد الحارث اصل‌البلیة یعنی ؛ فی حوادث كلام جهم ، برده سلمی‌یی دیكله‌یه‌لم :

قال وتكلم الحارث فی شی من الكلام والصفات فهجره احمد فاختفی الی ان‌مات . حارث محاسبی جوع ، فقر ، وساوس وخطرات بابنده اثرلر یازمش ایدی . احمد بن حنبل بو وساوس وخطرات حقنده « ماتكلم فیها الصحابة ولاالتابعون » دیمش ایدی . احمد حارثك برقولنی ایشیدنجه مخاطبنه « لااری‌لك ان‌تجالسهم » دیمش ایدی . ذهبی ایله سبكی بوتحذیر حكایه‌سنی دهامفصل یازییورلر یالكز سبكی « لقصوره عن‌مقامهم...الخ » سوزیله مسلكنجه برتأویلده بولنیور . حارث محاسبی‌نك جمع مال حقنده‌كی سوزینه قارشو ابن‌الجوزی « واما كلام‌المحاسبی فخطأ یدل علی‌الجهل بالعلم » سوزنی ایراد ایدییور .

آرتیق ابن‌الجوزی‌نك ، ابن كثیرك ، ذهبی‌نك صراحتلرینه قارشی ابوزرعه‌نك سوزنی باشقه برقالبه دوكمك قلت نظردن ، فقدان تتبعدن باشقا نه‌یه حمل اولنور ؟

ابن‌القیم شبلی‌یی تجهیل ایدیور ، ابوالتراب‌النخشبی‌نك برسوزی حقنده [١] « هذاالكلام فوق‌الجنون بدرجات » سوزنی صرف ایدییور . شقیق بلخی‌نك‌ده [٢] بر سوزی حقنده‌ده « انظروا الی هذا الجهل العظیم بالشریعة » دیور .

سیدالطائفه جنید بغدادی رجال قشیریه‌دن ابوالعباس احمد بن عطاء الادمی‌یه بددعا ایلمش ایدی .

ابوالحسن البوشنجی ایله ابوالقاسم النصرابادی‌ده انكار اولونمش ایدی . علمادن برجماعت ابوسعید الخرازی‌یی انكار ایتمشلردی .

[١] قال لمریدله لورایت ابایزید مرة واحدة كان انفع لك من رؤیةالله عزوجل سبعین مرة

[٢] رأی مع شخص رغیفاً لیفطر علیه من صومه فهجره وقال تمسك رغیفاً الخ .

کوریلیورکه رجال قشیریه‌دن بر قسمی فقهاومحدثین طرفلرندن انکار اولنیور، رجال قشیریه‌دن ابن یزدانیار بیله برقسمنی انکار ایلیور، عارف ربانی عبدالقادر کیلانی دولابیسیله سهل تستری‌یی ویا ابو یزید بسطامی‌یی، جنید بغدادی ابن عطاء الادمی‌یی، ری بلده‌سنك صوفیه وزهادی یوسف بن حسین الرازی‌یی انکار ایدییورلر . ابن‌الجوزی (ولماقل علم بالشرع فصدر منهم من‌الافعال والاقوال مالایحل... الخ » سوزیله ، ابن‌القیم‌ده ـ(وکان هولاء الصوفیة ابتکروا من‌عندانفسهم شریعة سموها بالتصوف وترکوا شریعة محمدصلی‌الله علیه وسلم بجانب فنعوذ بالله من تلبیس ابلیس) سوزلریله یالیکز رجال قشیریه‌یی دکل، بلکه جمهور صوفیه‌یی انکار ایتمه‌لرینه نه‌یه کوز یومیورسکر . شوراسنی ینه تکرار ایده‌یم‌که عاجزلری منکرلردن دکیلم ، عظماء دین علیهنده‌کی سوزلری تتبع ایتمك کبی حالات سوق مناظره اقتضاسندندر. ذات عالیلری غایت عادی برمسئله‌یی صابون کوپوکی کبی شیشیردیککزدن کوپوکی سوندرمك ایچین بوسوزلرایراد اولونمشدر . بونك مسئولیت معنویه‌سی وار ایسه اوندن عاجزلرندن زیاده نفسی تصوف عملی ایله تراشیده اولان ذات حصه‌دار اوله‌جقدر .

٣ ـــ « حقایق التفسیرك تأویلی تأویل‌باطنی‌دن اولدیغنه دائر اعتراضاتکزك استناد ایتدیکی سوزلره کلنجه : . .

ج ـــ حقایق التفسیر حقنده‌کی انتقادلر ، ادعالر عاجزلرینك مالی دکلدر . ذهبی‌ده یالکز دکلدر . واحدی ، ابن‌الجوزی ، ابن‌الصلاح ، ابن‌القیم مشار الیه ایله برابردر . متأخرین محدثیندن شوکانی‌ده تحقیق وتتبع نتیجه‌سی اوله‌رق بو ادعایی درمیان ایدیور . آرتیق بزه (الکلام یجرالکلام) مصداقنجه نقلدن باشقه بر شی قالمیور . فی‌الواقع سبکی ذهبی‌نك سوزینی خوش کورمیور . سلمی‌نك جلالتنی ذکر وتسلیم ایله برابر تفسیرینی « تحریف وقرمطه » ایله توصیف ایدیشنی متعارض بولیور. سبکی ذهبی‌نك سوزینی خوش بولمیه بیلیر . بوکا برشی دینه‌مز . فقط بلا تحلیل منطقی ، ذهبی‌نك سوزلرنده تعارض ادعا ایده‌مز . تعارضده جهتلرك اتحادی شرطدر . ذهبی‌نك سوزلرنده ماسبقده ذکر اولوندیغی وجهله جهتلر منفکدر. بوحالده سبکی حقسز اولمش اولور، خواجه‌سنك سوزینی آکلامامش اولور .

٤ ـــ « حقایق‌التفسیرده یالکز معانیٔ باطنه‌نك ذکرینه اقتصار ایدلسی ذهبی‌وذهبی کبی خفاء صدور ایچنده ائمهٔ صوفیه‌نك بعضی طاشیان اهل ظاهر سوزینه غزالی تعبیرنجه

حشویه‌نك تأویلات باطنیه نغمه‌سیله تعرضلرینه وسیله بخش اولمشدر » سوزیکزه کلنجه فی‌الواقع سبکی‌نك بیانی وجهله ظاهر لفظك مانع اولدیغی تأویلات صوفیه‌یه اقتصار ایدلمسی، حقنده چوق سوزلر سویلنمسنی موجب اولمشدر سبکی بو قادار سویله‌مش ایکن بومقامده جوشه‌رق ، طاشه‌رق ذهبی وامثالنه حشویه، خفایای صدور ایچنده‌ائمهٔ صوفیه‌نك بعضنی طاشیان اهل ظاهر دیمه‌کزی عاجزلرینه قارشی ایراد ایدیلان وصایایه منافی کوریورم . صوفیه‌دن صایدیغکز ابن‌الجوزی ایله ابن‌القیم‌ده حشویه‌دن، خفایای صدور ایچنده بعض صوفیه طاشیان اهل ظاهردن‌می ؟ اویله ایسه نه‌دیه تصوف عالی نمونه کتابلری میاننده بو ایکی عالمك اثرلرینی یازدیککز ؟ نمونه کتابلرندن بو ایکی صوفی ومحدث وفقیهك اثرلرینی چیقارمق ویا سوزیکزی کیری آلمق شقلرندن برینی اختیار مجبوریتنده قالیورسکز، بالطبع بوحال آجینه‌جق برحالدر .

حشویه نه دیمکدر؟ کاشکی بونی سویله‌میدیکز، بالضروره بوبابده بعض نقول ایراد ایده‌جکم.

اهل علمه خفی اولمدیغی اوزره اهل بدعت اهل حدیث واثره حشویه دیر :

١ ـــ قال الامام ابن بطه : ومن کلامهم (یعنی الجهمیه) من انتحل مذهب الاثر واعتقد مافی‌الاحادیث علی ظاهرها فهو حشوی .

٢ ـــ قال‌الشیخ عبدالقادرالکیلانی : واعلم ان‌لاهل‌البدع علامات یعرفون بها فعلامة اهل البدعة‌الوقیعة فی‌اهل الاثر وعلامة الزنادقة تسمیتهم اهل‌الاثر بالحشویة

٣ ـــ قال‌ابن قتیبة ان اصحاب‌البدع سموا اهل‌الحدیث حشویة .

٤ ـــ قال ابن‌القیم :

ومن‌العجایب قولهم‌لمن‌اقتدی * بالوحی من اثر ومن قرآن
حشویة‌یعنون حشواً فی‌الوجو * دو فضلة فی امة الانسان
و یظن جاهلهم بانهم حشوا * رب العباد بداخل الاکوان
یاقوم ان کان الکتاب وسنة * المختار حشوا فاشهدوا ببیان
انا بحمد الهنا حشویة * صرف بلا جحد ولا کتمان
تدرون من سمت شیوخکم بهذا الاسم فی‌الماضی من‌الازمان
سمی به‌ان عبید[١] عبدالله ذا * ابن الخلیفة طارد الشیطان

[١] الکاول حشویه لفظی رئیس اهل اعتزال عمرو بن عبید طرفندن عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهما حقنده سویلنمشدر .

فوزتم عمراً كما ورثو لعبدالله * انى يستوى الارثان
تدرون من اولى بهذا الاسم * وهو مناسب احواله بوزان
من قدحشاالادران، الاذهان من * بدع تخالف موجب القران
هذاهوالحشوى لا هل الحديث * ائمة الاسلام والايمان
اهلاً بهم حشوالهدى وسواهم * حشو الضلال فما هما سيان
اهلاً بهم حشو اليقين وغيرهم * حشوالشكوك فما هما صنوان
اهلاً بهم حشوالمساجدوالسوى * حشوالكنيف فما هماعدلان
اهلاً بهم حشو الجان وغيرهم * حشوالجحيم ايستوى الحشوان

غزاليدن صكره كلان ائمهٔ صوفیه‌دن شيخ عبدالقادر كيلانی ايله ابن القيم الجوزيه‌نك سوزلری ازهر جهت شايان اعتبار ودقتدر .

٥ — «حالبوكه سلمی معانئ مقصوده‌نك انجاق تأويلات مذكوره‌دن عبارت اولديغنه دائر بر ادعا واعتراف ايله كتاب مذكورنی قلمه آلامشدر » .

ج — سلمی‌نك شخصنه دكل ، تفسيرينه طعن اولنيور . بونلری قارشدرمق دوغری دكلدر . خفايای صدور ايچنده ائمهٔ صوفيه‌نك بعضی طاشيور ديديككز ذهبی نه‌يه حارث محاسبی ، حكيم ترمذی ، بايزيدبسطامی كبی اكابر صوفيه عليهنده بولنميور؟ ذهبی صوفيه‌دن صايديغكز ابن القيم ايله ابن الجوزی قادار بيله عليهدار دكلدر . احياءالعلومده‌كی صراحته كوره حقايق التفسير كبی تفسيرلر بوتون اهل ظاهرك شدتلی طعننه اوغرايور. احياءالعلومك شو بيانه كوره افادهٔ عليه‌كزدن « علماء ظاهر ، علماء شريعت ، علماءحديث هپ ، ائمهٔ صوفيه‌نك بعضی طاشيمش اوليورلر » نتيجه‌سی چيقيور . ايشته دوشونجه‌سز سوزلرك نتيجه‌سی !

اوت ظاهر تفسيرك وراسنده اشارات صوفيه ايله تأويلات باطنيه‌يه شامل برطاقم معنالر واردر. بوايكی معنايی فرق ايتمك الزمدر . تأويل جائز ايسه تأويل منهی عنه خصوصنده بالذات غزالينك سوزی نظر دقتی جالبدر . سلمی بيورديغكز كبی معانئ مقصوده‌نك يالكز تأويلات مذكوره‌دن عبارت اولديغنی ادعا ايتسيدی هيچ شبهه يوقكه كنديسی باطنيه‌دن اولور . ابو يعقوت السجستانيلره ، محمد بن احمدالنسفيلره ، ابن الصباحلره الحاق اولنور ايدی . محدث ، فقيه ، صوفی وصفلريله تبجيل ايتديككز ابن القيمه باقيلنجه او

معانی‌نك هپسی هذياندر . شبهه يوقكه بويله بر ذاتك رد وانكاری ، وحدت وجود مسئله‌سنده بيان ايتديككز وجهله محضا مسلمانلره نصيحت ، طريق تصوفی متشبهٔ باطله افساداتندن حفظ وصيانت مقصدينه معطوفدر . ابن القيم حقنده‌كی منصفانه سوزلريكز ايله مشاراليهك سوزلری يان يانه كلنجه عجيب بر نتيجه الده ايديله‌جكدر . شويله‌كه: ابن القيم « شبلی جاهلدر ، حقايق التفسير هذياندر ، تصوف اويدورمه‌در ، سهل تستری‌نك سوزی هذياندر. بايزيدايله جنيدك اوسوزی خرافاتدر، ذوالنون ، بايزيد..الخ ظاهر شرعه مخالفتده بولونمشلردر .. » ديور. ديمك كه تصوفی شريعت محمديه‌يه مخالف براويدرمه كورن ، ائمهٔ صوفيه‌يی انكار ايدن ذات حسن نيت ايله مأجور اوليور ، بو ذواتك كتابلريله مشغول اولان جهلهٔ متصوفه‌يی دفع ايتمك لازم اولیور، بوده مسلمانلره برنصيحت اوليور. آرتق يا ابن القيمی استاذی ابن تيميه ايله معاصری وهم مذهبی ذهبی يانلرينه كوندره‌رك حقنده‌كی سوزلريكزدن رجوع ايتمك ياخود ابن القيمه متابعت ويا موافقتله ائمهٔ صوفيه عليهنده بولنمق كبی برحال قارشوسنده بولنيورسكز. ظن ايدرم كه رجوع رددن دها قولای اوله‌جقدر .

خلاصه ابن القيمك هذياندر ديديكی تأويلاته تأويلات باطنيه ديمك ياكلش اولورمی ؛

٦ — « جمهورك امين وسالم شاهراه تحقيق وبصيرتلرنی براقوبده ذهبی كبی بعض ذواتك خطالری پيشنده علی العميا چيقماز يوللره صاپمق . »

ج — ذهبی كبی بعض ذواتك مذهبلری جمهورك امين وسالم شاهراه تحقيق وبصيرتلری خارجنده‌ميدر ؟ ذهبی‌نك مذهبی غزالی‌نك تصريحلری وجهله بوتون علماء ظاهرك ، اهل حديث واثرك ، علماء شريعتك مذهبی‌در. صوفيه‌دن ابن القيم مذهبی‌ده بويله‌در. سلميدن اعتباراً هرعصرده علماء شريعتك بر قسمی اوكا ايليشمشلردر . بو كبی مباحثده جمهور ، خاصه ، عامه ، بعضی مذهبلری آرامق تدقيق وتتبعه منافی ، تحری حقيقته مغاير برحركتدر. اويله ظن ايديورم كه مباحث علميه‌ده اكثريت دكل ، حق آرانير ، اكثريت مجلسلرده آرانير ، علمده دكل ؛ حق اقليتده‌ده اوله بيلير . علی العميا اكثريته قاپيلمق چيقماز يوللره صاپمقدر .

٧ — « شرح و تحليلكزده غزاليدن اول بويله بر مذهب تأسس ايتمش ميدر ؟ احتمالكه .. ديه‌رك سلمی وامثالی ايله غزالی‌يی مسلكاً تفريق ايديورسكز اما غزالی بالذات قبول ايتميور .. »

ج — سلمى‌يى مسلك اعتباريله غزاليدن آيرميورم، شو قاداركه (بومسلكده عامل ومؤثر سلمى دكل ، غزاليدر) ديورم غزاليدن اول اشارات صوفيه تعبير ايتديكم تأويلات صوفيه‌يى انكار ايتميورم، آنجق « مع التأسف اوكا تأويلات باطنيه‌ده قاريشمشدر » ديورم، نته‌كيم مباحث سابقه‌ده بونى اثبات ايتدم .

٨ — « تأويلات صوفيه عليهنده بعض ذواتك اعتراضاتنى رد ايچين احياء العلومنده يازديغى فصل مخصوصنده ... الخ »

ج — غزالى آداب تلاوة القرآن كتابنده علماء ظاهرك مفسرين متصوفه‌نك تأويلاتنى انكار ايتدكلرينى تصريح ايديور. ارباب قلوب زكيه‌يه منكشف اولان اسرار قرآنك معانئ غريبه‌سنك « من فسر القرآن الحديث » حديثى ايله بيان بيوريلان وعيدده داخل اولمديغنى ايضاح صددنده يازديغنى ذكر ايديور. يوقسه بيورديغكز كبى تأويلات صوفيه عليهنده بولنان بعض ذواتك اعتراضاتنى رد ايچين يازميور، مفسرين متصوفه‌نك بيان ايتدكلرى بو تأويلاتى بعض ذواتك دكل بلكه بوتون علماء ظاهرك رد ايتدكلرينى ايضاح ايليور . اويله ظن ايديورم‌كه بو بيانكزده قصداً عدول واردر . علماء ظاهر دنيلان علماء دين نه‌دن طولايى فقهانك قياساتى قبيلندن اولان تأويلات و اشاراتى رد ايتميورلرده قرآنك دلالت ومقتضاسنه مخالف اولان تأويلاتى شدتله انكار ايديورلر ؟

١٢ — احياء العلوم واحاديثى

١ — حجة الاسلام امام ابو حامد محمد غزالى ، جلالت قدرى ، علو مرتبه‌سى ايله برابر حديثده يدطولى صاحبى اولمديغندن بر چوق محدثينك سوزلرينه تبعاً « احياسنده احاديث موضوعه واردر ، احاديثنه اعتماد اولونمز » ديمش ايدم . ذات عاليلرى ايسه شرح وتحليلده احياده‌كى احاديثك اكثريت عظيمه‌سى احاديث صحيحه وحسنه وضعيفه‌دن اولديغنى، احاديث موضوعه‌نك پك آز بولنديغنى قبول ايديورديكز. آرتق مسئله‌يى بيتيرمك لازم ايكن سوزلر اوزادقجه اوزادى .

احياء العلومك بر اثر عالى اولديغنده شبهه‌مز يوقدر . اونك اثر جليل اولمديغى حقنده برسوزمز سبق ايتمامشدر. مع مافيه اثرمذ كور مغربدن مشرقدن، شافعيه‌دن ، مالكيه‌دن، حنابله‌دن برجماعت طرفندن طعن وانكار اولنمشدى. ازجمله شافعيه‌دن ابن الصلاح، يوسف الدمشقى ، برهان بقاعى ؛ مالكيه‌دن ابوبكر بن العربى. مازرى، طرطوشى ، قاضى عياض ،

ناصر الدين ابن منير الاسكندرى ؛ حنابله‌دن ابن عقيل، ابن الجوزى ، ابن تيميه ، ابن القيم طعن ايدنلر ميانننده ايدى . احياء العلومك احتوا ايتديكى احاديث شريفه‌يه اعتماد اولونماز ديمك او كتابك قيمتنى نقيصه‌دار ايتمز. احاديثى حقنده ابن الصلاح ، ابن الجوزى ، طرطوشى دها آغير سوزلر سويله‌مشلر ايدى « احاديثنه اعتماد يوقدر » ديمك قيمت علميه‌سنه نه‌يه خلل ويرسون ؟ غزالى حفاظ حديثدن‌ميدر ؟ حفاظ حديث بيله مساهله ايدوب دوريرلركن غزالينك مساهله‌سنه نه‌مانع واردر ؟ حديثده‌كى نقصانى ديكر علملرده‌كى كمالنه منافى اولورمى ؟ امام احمد قراء سبعه‌دن نافع حقنده « يؤخذ عنه القرآن وليس فى الحديث بشئ » ديمكله مشار اليهك علم قرآنده‌كى علو مرتبه‌سنه خلل طارى اولورمى ؟ شارح بخارى عينى ابن طاهر المقدسى‌نك (صفوة التصوف) ى حقنده (يضحك من رآه ويتعجب من استشهاده بمذهب الصوفية) ديدكدن صكره (فمن اثنى عليه فلاجل حفظه فى الحديث) ديه‌رك قدح ومدحك جهتلرينى آيريور .

ائمهٔ حديثك مقاصدينه اطلاعنى بيان ايتديككز على القارى كتب محفوظه‌دن ماعداسنه عدم اعتمادى تصريح ايدركن، بونى‌ده قواعد كليه عدادنده بيان ايدوب دوريركن بوبابده لاف وكذا فك نه‌قيمتى اولور !

٢ — حافظ عراقينك سنه‌لرجه آرايوب اسانيدينى بوله‌مديغى دوغريدن دوغرى‌يه كتابنده صايه بيلديكم احاديث همان ايكى يوزدن زياده‌در . قلت ، كثرت نسبى اولمغله ايكى يوزه اقل قليل دينه بيليرسه‌ده بوكا پك چوق‌ده دينه بيلير .

« واماماعاب فى الاحياء ــ من الصوفية والفقهاء » عباره‌سنك مابعدى اولمق اوزره سكيدن نقل ايتديككز (ولم يسند الرجل لحديث واحد وقداعتنى ــ فلم يشذ عنه الا اليسير) جمله‌سنى كورديكم كبى اونك مابعدنده‌كى (وسا ذكر جملة من احاديثه الشاذة) جمله‌سنى‌ده برابر كوردم . برازصكرا (وسنعقد فصلاً للاحاديث المنكرة فى كتاب الاحياء) ديديكنه‌ده دقت ايتدم . ايشته بوندن ناشى سبكى‌نك اسانيدينى بوله‌مديغى حديث تام اوتوز آلتى صحيفه‌يه بالغ اوليور ديمشدم ، بونى‌ده تسليم ايتديكز . بومقدار حديثه چوق ديمزمى ؟ نسبى اوله‌رق اقليت و اكثريت مسئله‌سنى اورته‌يه قويدقدن صكرا احيا احاديثنك چوغى صحيح ، آزى سندسز اولديغنى تسليم بيورديكز .

آرتق اوتوز آلتى صحيفه‌يى طولدوران سندسز احاديثى احتوا ايدن كتابه (اعتماد اولنماز)

دیمك یاكلشمیدر ؟ بر كتابده بویله احادیث ولوكه یكرمی قادار بولنسون ینه اویله كتابه اعتماد اولنورمی ؟ حدیثده وقوف تامی اولمیان كیمسه اونك صحیحنی غیر صحیحندن آییره بیلیرمی ؟

غزالی علمدارلرینی یازدیغم صره‌ده احیا احادیثنك كندوسندن اول كلان صوفیه وفقها كتابلرنده طاغنق اولدیغنی ، غزالی‌نك حدیثده یدطولی صاحبی اولمدیغنی بیان ایدن سبكی‌نك سوزینی بیلدیرمشدم . جناب حقك ایشنه باق كه تصوفك ظفرلرنده « بر عباره‌ده‌كی جمله‌لری حتی كلمه‌لری بیله كورمدیككزه ، تبدیل وتحریف ایتدیككزه نه دیه‌لم » دیدیككز بر یرده (حلیة الاولیاء) بندنده عاجزلرینی اتهام ایتدیككز شیئك مثلیله ، حتی دها آغیریله اتهام اولنویورسكز .

سبكی‌نك مطبوع نسخه‌سنه تبعیتله كرك اولجه لطف ایتدیككز رساله‌ده ، كرك مطبوع رساله‌كزده (ولم یسند الرجل لحدیث واحد) دیه بر عباره نقل ایدیورسكز . عجبا بو عباره‌نك معناسی نه‌در ؟ فرقنه وارەبیلیركزمی ؟

غزالی بر حدیثی بیله اسناد ایتمامشدر دیمك میدر ؟ یوقسه بونكله ابن النجارك (ولم یكن له اسناد ولا طلب شیئاً من الحدیث) سوزینه‌می اشارت قصد اولنیور ؟ بویله بر معنی مقصود ایسه اوكا لسان مساعد دكلدر . قاعدهٔ لسانیه اوزره (ولم یسند الرجل حدیثاً واحداً ـ ولم یسنده) دیمك لازم كلیر :

١ ــ قال فی اسنی المطالب ذكره (انا عند المنكسرة قلوبهم) الغزالی فی البدایة ولم یسنده .

٢ ــ قال العراقی علقه البخاری واسنده الترمذی .

حالبوكه عباره‌نك دوغریسی شویله‌در . « ولم یستبد الرجل بحدیث واحد » یعنی غزالی بر حدیثده بیله باشلی باشنه قالمش دكلدر . هپسی كندندن اول كلان صوفیه وفقها كتابلرنده داغنیق بر حالده‌در . بوكاده (مبدّد) لفظی قرینه‌در .

ایشته (ولم یستبد) ایله (ولم یسند) ی فرق ایتمامك عربجه شعر سویلیه‌جك درجه‌ده بر وقوف صاحبی ایچین ، خصوصا باب مناظره‌ده ، نه الیم بر حالدر ! تصوفك ظفرلری بو كبی حاللرله مالامالدر ، ذات عالیكزی اسقاندیل ایتمك ایچین بو عباره‌یی یازمامش ایدم .

تبدیل وتحریفه كلنجه بونی اكلامق ایچین خیلی كوچلك چكدم . غالبا ها ایله الف بتشمكسزین (الفقراء) شكلنده یازلمش اوله‌جقدر . ضعف بصردن ناشی (ها) (را) اوقونمشدر .

٣ ــ آفیون تریاكیلری كبی خیالانه طالدیغكز اثناده تخیل عراقی‌نك سوزلرینی ،

...ازی ایله طرطوشی‌یی براقده ابن الصلاحه ، قاضی عیاضه ، عراقینك تلمیذینك تلمیذی ...نی ابن حجرك تلمیذی ، برهان بقاعی‌یه ؛ صوفیه‌دن ابن الجوزی ایله ابن القیمه آكلات .

فی الواقع عراقی قرق سنه‌لك سعیی محصولیله احادیث احیانك سندلرینی تعیین ایدیور . فقط نصل تعیین ! وضعفه الجمهور ـ وضعفه ـ حدیث منكر ـ فیه ضعف ـ بسند ضعیف ـ وفیه جهالة ـ بسند فیه مجهول ـ سنده ضعیف ـ وهو منقطع ـ من حدیث... ـ ولا یصح ـ وفیه احد الكذابین ـ وفیه نكارة ـ باسناد فیه جهالة ـ فیه انقطاع وضعف ـ باسناد فیه لین ـ رواه فی الضعفاء ـ فی اسناده مقال ـ باسناد ضعیف ـ فی اسناده منكر الحدیث ـ اسناده ضعیف ـ فیه انقطاع ـ وهو متكلم فیه ـ فیه ضعیف جدا ـ وهو منكر ـ فیه من لا یعرف ـ كبی سوزلرله تعیین اولنیور .

ایشته تخریج اولنان احادیثك پك چوغی بویله تخریج اولنمشدر . بوندن باشقه عراقی‌نك سنه‌لرجه آرایوب ظفریاب اوله‌مدیغی (لم اجده اصلا ـ لم اجده بهذا اللفظ ـ لم اره بهذا اللفظ ـ لم اره له اصلاً ـ لم اجده هكذا ـ لم اجده ـ لم اقف له علی اسناد ـ لم اقف علی اصل ـ لم اجد له اصلا ـ لم اجد له اسناداً ـ لیس له اصل ـ لا اصل له) دیدیكی احادیثده كوزه چارپاجق درجه‌ده چوقدر . عراقی بر طاقم احادیث حقنده‌ده (وكان من الاسرائیلیات) دیوركه بوده جابا . ینه مرفوع اولمدیغی حالده مرفوع كوستریلان خیلی احادیث بولندیغی كبی بر طاقم احادیث حقنده (موضوع باطل ـ باطل لا اصل له) سوزلریده واردر . برده احیاده بر طاقم احادیث تصحیف وتبدیل اولونمش ، بر طاقمكده سندلری تبدل ایتمشدر . عراقی بو بابده (والمصنف خلط الحدیثین فجعلهما حدیثاً واحداً ـ لم اجده هكذا مجموعاً وهو مفرق فی عدة احادیث) سوزلرینی صرف ایدیور . اوت افواه رجالدن آلنمیوب صحفدن آلنیرسه انسان تصحیفدن زور قورتیلیر .

احیاده زبیدی‌نك تصریحی وجهله داود بن المحبرك كتاب العقلندن منقول احادیث واردر . كتاب العقل حقنده دار قطنی شویله دیور : كتاب العقل وضعه اربعة اولهم میسرة بن عبد ربه ثم سرق منه داود بن المحبر فركبه باسانید غیر اسانید میسرة وسرقه عبد العزیز بن ابی رجاء فركبه باسانید آخر ثم سرقه سلیمان بن عیسی السجزی فاتی باسانید آخر . عراقی بوتون بو احادیثه ضعیف دیوب كچیور .

احیاده مراسیل حسن واردر . مراسیل حسن حقنده زبیدی شویله دیور : ومراسیل الحسن عندهم شبه الریح كما نقله العراقی فی شرح الالفیة .

احياده عراقى نك تخريج ايتمديكى بر طاقم احاديث بولنديغى كبى عبدالعزيز بن ابى دوا[د] منامنده معلوم اولان حديث مرفوع اوله‌رق ذكر اولونمشدر . احياده (وفى الخبر سوزى‌ده مطرد اوله‌رق حديثك ضعفنه اشارت دكلدر . عراقى بر طاقمنده (رواه مسلم ايله تنبيه ايديور . مع مافيه زبيدى نك بيانه كوره بونكله اكثريا مرفوع اولميان اسرائيليا[ت] قصد ايديليور .

تخريج عراقى نك تاريخ اكمالى اولان يدى يوز طقسان تاريخلرندن صكره كلانلرد[ن] احيا احاديثنى انتقاددن كيرى طورميورلر . عسقلانى اولسون ، سخاوى اولسون ، سيوطى اولسون عراقى نك تلميذلرى طرفندن (لا اصل له) سوزى صرف اولنوب دوريور . عراقى نك (لم اجد له اصلا) ديديكى (لم يسعنى ارضى) حديثى حقنده تلميذينك تلميذى (رأيت بخط الزركشى سمعت بعض اهل العلم يقول هذا باطل وهو من وضع بعض الملاحدة) ديور . عراقى نك تلميذى عينى‌ده ابن الجوزى نك (وسبب ذلك قلة معرفه بالنقل فليته عرض تلك الاحاديث على من يعرف وربما نقل حاطب ليل) سوزنى ملتزمانه نقل ايديور . ايشته خيالخانه كزده كى مخيل عراقى نك سوزلرنى حقيقى عراقى و تلميذلرى بويله‌جه يوزينه چارپيورلر . برده موضوعات كتابلرينه باقالم ، كوريرزكه موضوعات كتابلرينك موادى ايشته بو نوع احاديثدر :

قال على القارى : ١ — حديث المؤمن سريع الغضب . كذا اورده فى الاحياء وقال مخرجه انه لم يجده هكذا .

٢ — من طاف اسبوعاً الحديث . ذكره فى الاحياء قال العراقى لم اجده هكذا .

٣ — حديث من فتنة العالم ذكر الحديث بطوله فى الاحياء . قال العراقى رواه ابونعيم وابن الجوزى فى الموضوعات .

٤ — حديث من الذنوب ذنوب . قال العراقى) لم اجدله اصلا .

٥ — حديث الدنيا مزرعة الآخرة . قال السخاوى لم اقف عليه مع ايراد الغزالى فى الاحياء . ليس له اصل .

٦ — حديث عند ذكر الصالحين . قال العسقلانى لا اصل له وقال العراقى فى تخريج الاحياء لا اصل له .

٧ — حديث اذا اردت ان اخرب الدنيا . قال العراقى فى تخريج الاحياء لا اصل له .

امين اولا بيليرسكزكه موضوعات كتابلرنده كورديكم عراقى نك انتقاداتى دركاه احياء العلوم

احاديثى حقنده عاجزلرينه عدم اعتماد ويرمشدر . عراقى نك تخريجى ايله آكلايورزكه احيانك برچوق احاديثى اسانيد واهيه ايله تخريج اولونمش ، برچوغنك ايسه اسنادى ، اصلى بولنه‌مامش ، بر طاقمى‌ده باطل و موضوع ايمش . ايشته توصيه ايتديككز بو كتاب فكرمى تأييد ايديور ، ذات عاليكزه قطعى بر جواب ويرييور . بو مبحثى پك كوزل فصل ايديور . آنجاق بالمناسبه يازيلان بر طاقم تعرضلريكزى دفع ايتمك اقتضا ايتمكله سوزلريمزه دوام ايده‌لم :

٤ — « غزالى نك تاريخ تولدندن آلتمش بش سنه اول وفات ايدن دارقطنى‌يى كوروبجه » .

ج — شيخ افندى ! لزومسز يره سوزى چوغالديورسكز . اويله ظن ايدييورم‌كه تقديم اولنان نسخه‌ده بر دوشوكلك اوله‌جقدر . اصل عباره‌مز بويله‌در « ذهبى بو خصوصده منفرد دكلدر . ابن الجوزى ، طرطوشى ، مازرى ، ابن الصلاح ، حق سبكى ذهبى ايله برابردر . دارقطنى ، جوزقانى ، ابن ناصر ، ابن دحيه حديث احيائى ؟ منكردر »

بو بحثى يازديغم صره‌ده سيوطى نك (التعظيم والمنة فى ان ابوى رسول الله فى الجنة) كتابنى مطالعه ايديور ايدم ، اون آلتنجى صحيفه‌يه كلنجه اوده احياء ابوين حديثنى انكار ايدنلرى كوردم . محضا ، جناس ادبى اولمق ، برازده مناظرمزى يورمق امليله او ذوات ايچون استفهام اشارتى ايله حديث منكردر ديمشدم . مسوده‌نك قاپشيق يازلمش اولمسندن دولايى جمله ناقص يازلمش ، ذات عاليكزه بيهوده سوزلر سويلتمشدر . دار قطنى نك تاريخ تولد و وفاتى بوندن اون ايكى سنه اول يازمش اولديغم علم خلافده تصريح ايتديكم وجهله هانكيسنك اول ، هانكيسنك صكرا وفات ايتديكنى پك اى بيليرم .

مع مافيه شمدى ادعا ايدييورم‌كه دار قطنى‌ده احيانك بعض احاديثنى انكار ايديور . چونكه سبكى نك تصريحى وجهله احيا احاديثى اول كلان فقها و صوفيه كتابلرنده طاغنيق بولنديغندن دار قطنى او حديثلرى انتقاد ايده‌بيليور .

ازجمله احياده‌كى (الجنة دار الاسخياء) حديثى حقنده دار قطنى (لا يصح) ديور . عراقى‌ده بونى نقل ايديور . بونك كبى دار قطنى آنفاً بيان اولنديغى اوزره كتاب العقل حقنده‌ده انتقادده بولنمشدر . بالذات عراقى نك دارقطنى نك انتقاداتنى ذكر ايتمكله خيالخانه كز آلت اوست اوله‌جقدر .

٥ — « سلاميلر ، ملاميلر كبى ذوات بو ميانده جولان ايده‌مزلر . . . الخ »

ج — ذکر ایتدیککز ابن عبدروس نصل امین ومعتمد بر ناقل ایسه سلامی‌ده اویله‌جه امین ومعتمد بر ناقلدر ، نصل که ابن عبد روسك سوزی تنویر مدعی معرضنده ایراد اولنمش ایسه سلامی‌نك سوزلری‌ده اویله‌جه تنویر مدعی معرضنده ایراد اولنمشدر. سلامی‌نك سوزلرندن استنباط ایلدیککزاوچ حکمدن برنجی حکمه یعنی احیانك احادیث موضوعه‌یی مشتمل اولمسی خصوصنه قارشی « حافظ عراقی‌یه عائد مطالعاتمز مع زیادة او مثللو نقللرك ابطالنی متضمندر » سوزی ایله مقابله اولنیور . دیمك که احیاءالعلوم احادیث موضوعه‌یی مشتمل دکل ایمش . اویله‌می ؟

ایکنجی حکم یعنی غزالی‌نك حدیثده‌کی جهلی ایسه اك اول ابن الجوزی طرفندن درمیان اولنمش ، سبکی‌ده اونی (ولم یکن له‌ید باسطة) قولی ایله افاده ایلمشدرکه او افاده تورکجه‌مزده « یدطولاسی یوقدر » دیه ترجمه اولنور . ید طولاسی اولمامق ید طولاسی اولمغه نسبتله جهلدر. جهل‌ده علم کبی کلی مشککدر . « انا مزجی البضاعة فی الحدیث » سوزی ایله حدیثده‌کی نقصاننی اعتراف ایدن امام غزالی‌نك شبهه‌یوق که محدثینه نسبتله حدیثده جهلی واردر. « حافظ ، حجت » کبی ائمهٔ حدیثدن اولمادیغنی تسلیم ایدییورسکز. اوحالده حافظلره ، حجتلره نسبتله کندوسنه جهل اسناد اولنه‌مزمی ؟ کلام مقیده داخل اولان برنفی، (لم یکن له ید باسطة) قولنده‌کی نفی قیده مسلط اولدیغی کبی مقیده‌ده مسلط اولابیلیر . علی الاصول قیده مسلط اولمز. مع‌مافیه بوخصوصه برشی دیمیورم .

اوچنجی حکمه کلنجه احیا احادیثی حقنده نه سویلنمش ایسه اونلری نقل ایتمك غرابتمیدر ؟ ولوکه طرفکزدن بیان سبق ایتمسون . مصر علمای بنامندن و اهل لساندن اولان برذاته آثارینی کورمکسزین «نفی واقع قیده مسلطدر» سوزیله همان بلاغت عربیه‌ده جهالت اسناد ایتمك ، « غایة الامانی » سنی مطالعه ایتمکسزین حقنده اسلاف وآثار اسلافی تتبعده بریدی حتی بر پارمغی اولمدیغنه حکم ایتمك نمونه نمای غرابتدر .

٦ — « احیا شارحی زبیدی واقعا ائمهٔ حدیثدن دکلدر .. الخ »

ج — زبیدی نصل امین و معتمد بر ناقل ایسه سلامی‌ده اونك کبی امین و معتمد ناقلدر. سلامی‌نك زبیدی حقنده جرح وتعدیلده بولنیوردیمسی پك طوغریدر. جرح وتعدیل نقل طریقی ایله‌ده اولور . مطالعه ایتدیکی مأخذدن ملهم اوله‌رق تصرف ایتمك صورتیله‌ده اولور . نته‌کیم زبیدی باش طرفده « ثم ازید علیه حسبما فتح الله علی فی مطالعتی لکتبه

الفن » دیور. اثناء شرحده‌ده شوکبی بیاناتده بولنیور: قال العراقی لم اجدله اصلاقلت اورده صاحب القوت من طریق الحکم بن عینه ـ قال العراقی لم اره مرفوعاً قلت وجدت فی العوارف مانصه . کوریلیورکه زبیدی بعضاً عراقی‌نك بولمدیغی اصلی بولوب چیقاریور .

٧ — « علماً عرفاناً کندندن پك یوکسك بولنان زبیدی کبی »

ج — زبیدینك محی السنة لقبنی آلان سلامیدن علماً و عرفاناً پك یوکسك اولدیغنی نصل وزن ایتدیکز ؟

بو ادعا دلیلسز بر دعوادرکه اصلا مسموع اوله‌ماز. مع‌مافیه عکسنی ادعا ایتمیورم . یالکز بلا دلیل اورته‌یه آتدیغکز بر قولك قیمتی اولمدیغنی ادعا ایدییورم

٨ — « سلامیدن صکره کلان مثلا دیکر امامکز ابوالمحاسن المشیشی .. الخ »

ج — بوقولکزده سلامی‌یی هیچ بیلمدیککزه دلالت ایدر . سلامی مشیشیدن صکرادر. هانیا عاجزلرینه دارقطنی‌مسئله‌سنده « خلط ایدن ماضی ومستقبلی یکدیکرینه* حالنه باقیه‌رق برسوری دعوایه دوشر » دیوردیکز ایشته برقویو دها .
امامکز مسئله‌سنه بوقاریده جواب ویرلمشدر .

٩ — «غالبا سلامی‌نك سوزینه آلدانه‌رق (غزالی برچوق فقها ومتکلمین وصوفیه کبی...) دیورسکز. بوسوزلر قسماً باطلدر . »

ج — بوسوز سلامیدن نقل اولنمامشدر ، بوسوزلر تماماً دوغریدر . فی الواقع ایام ماضیه‌ده سماعی وار ایسه‌ده اصل اشتغالی آخر عمرنده‌ده. نته‌کیم عبدالغافر بویله‌جه تصریح ایدییور ابن النجارك (ولم یکن له اسناد ولاطلب شیئاً من الحدیث ولم اره الاحدیثاً واحداً) سوزی دعوامزك بلیغ برشاهدیدر .

١٠ — « احیاده‌کی احادیثك اکثریتله موضوع ایدوکنی اشراب ایتمك وسیله‌سیله »

ج ـ ینه برافترا دها ! احیاده (چوق احادیث موضوعه واردر ـ احادیثنه اعتماد اولونماز) دیدم . بوندن بویله بر معنی چیقارمق حقیقةً غریبدر .

« احیاده‌کی اخبار وآثار ضعیفه ومنکره وموضوعه‌نك معظمی ارباب تدقیقك بیانی وجهله قوت القلوبدن نقل ایتمش » سوزی‌ده دوغریدر . قال الزبیدی: ولکن المصنف تابع فی اکثر مایورده من الاحادیث . وقال : وعلیهما (الرسالة لقشیریه ـ وقوت القلوب) مدار الشیخ غالبا .

احيانك مأخذى تصر يحكز وجهله قوت‌القلوب اولوبجه احيا احاديثنى تخريج ايدنلرك قوت‌القلوبه‌ده يك بيوك برخدمتلرى ثابت اولونجه ، عراقى‌نك تخريجى وجهله احياده اخبار وآثار ضعيفه ومنكره وموضوعه بولونجه آرتيق بوسوز حقيقت اولمازمى ؟

١١ — « احياء العلومك صاحب بى مدانيسى طرطوشى‌يه . . عمومى بر جواب ويرمشدر .. الخ »

ج — كتاب‌الاملاسى عاجزلرينه تعلق ايتمز. احيانك احاديثنه ، اوده توصيه ايتديككز عراقى‌يه تابع اوله‌رق ايليشيوردم. كتاب‌الاملاسى محمد حوته‌ده جواب اوله‌مز ، اوده غزالى‌يه طرفداردر ، يالكز (احاديثنه اعتماد اولنماز ديور) . كتاب‌الاملا طرطوشى ، مازرى ، سلامى‌يه وسائره‌يه قارشى ايراد اولنه‌بيلير .

هايدى بونلرى براقه‌لم ابن‌الصلاح ، ابن‌الجوزى ، ابن‌القيم ، برهان بقاعى كبى برچوق اعاظم دينه قناعت بخش اوله‌مديغنه نه‌ديه‌لم ؟

قال ابن‌الصلاح : ان كتبه مشتملة على خرافات واكاذيب وموضوعات .

قال ابن‌الجوزى : وملأه بالاحاديث الباطلة وهو لايعلم بطلانها ـ فما ارخص ماباع ابو حامدالغزالى الفقه بالتصوف .

قال ابن‌القيم : سبحان من اخرج اباحامد من دائرة‌الفقه بتصنيفه كتاب‌الاحياء .

قال برهان‌البقاعى : ورد عليه صناديد العلماء فى اشياء كثيرة من احاديث موضوعة واقوال مرذولة . بيليرسكز كه اوجوابلرك برى « ليس فى‌الامكان ابدع مما كان » قولى ايدى . ناصرالدين ابن‌المنير بونى قواعد فلاسفه ومعتزله اوزره كوريور ايدى .

بوبابده غزالى‌نك تلميذى ابوبكربن‌العربى‌ده ، نقلنه اعتماد ايتديككز كمال‌الدين بن‌ابى شريف‌ده طعن ايدنلر ميانده ايدى . شعرانى‌نك افضل‌الدين‌دن نقل ايتديكى (كثير من كلام الصوفية لايتمشى ظاهره الا على قواعدالمعتزلة والفلاسفة) سوز دها عمومى‌در .

١٣ - ابدال حديثلرى

ايضاح وتفصيلده ابدال احاديثى حقنده حافظ ذهبى‌نك (كذب ـ باطل) سوزلرينى ، سخاوى‌نك (هپسى‌ده ضعيفدر) سوزينى ، اسنى‌المطالب صاحبنك (هپسى غيرصحيحدر) سوزينى نقل ايتمش ايدم . جرح وتعديلده بوسوزلر جاى تأمل كورولمش . مسند احمددن حديث حسن اولمق اوزره برحديث نقل اولونمش ، طرق سائره‌دن شواهدى اولديغى‌ده

درميان ايدلمش ايدى. شرح وتحليلده ابدال حديثلرينى انتقاد ايتدم بونك اوزرينه برطاقم سوزلرله تصوفك ظفرلرى مالامال اولدى .

حديث منكر نه‌ديمكدر . — حديث منكر حقنده برطاقم بياناتده بولونديقدن صوكرا امام احمدك اصطلاحنى بيان ايديورسكز ، فى‌الواقع امام مشاراليه عندنده برراوى هانكى برروايتده تفرد ايدرسه اونك حديثى منكر اولور . ولوكه راوى ضعفادن بولونمسون . امين اوله‌بيليرسكزكه بواصطلاحى چوق زمان اول كورمش ايدم . بونكله برابر حضرت امامك «لاتكتبوا هذه الاحاديث الغرائب فانها مناكير وعامتها من الضعفاء» خاطرمدن چيقميور ايدى ، خصوصاكه راوى حسن بن ذكوان مشاراليه طرفندن تضعيف اولنيور ايدى. حسن بن ذكوان حقنده على‌القارى‌نك « العبرة فى الاصطلاح للاغلب» سوزينه مبنى اول امرده غالب ومشهور اولان متأخرين اصطلاحنى يازدم ، اونى تعقيباً امام احمدك « هو منكر يعنى حديث من الحسن بن ذكوان » قولى تفسير وبيان معرضنده « احاديثه اباطيل » سوزينى‌ده علاوه ايتدم . حسن بن ذكوانك جرحنه عائد اولان بوسوزى‌ده ، « لاتكتبوا » نهيى‌ده باصرهٔ عرفانكزدن دور اولدى . بوكا شاشمامق قابل دكيلدر . اكر (احاديثه اباطل) سوزى علاوه اولونمسيدى اصطلاح قدمادن غافل بر رحل راحل اولديغمه يول بولونه‌بيليردى .

عجبا امام احمدك منكر ديديكى استخاره ويا (الاعمال بالنيات) حديثلرينك راويلرى حقنده امام احمددن اويله برجرح منقولميدر ؟ اونك راويسى حقنده (احاديثه اباطيل) ويا زبيدى‌نك نقلنه كوره (احاديثه بواطيل) ديمش ميدر ؟ اكر بويله برجرح منقول اولسيدى وياحسن بن ذكوان حقنده اويله برجرح منقول اولمسيدى قياسه يول آچيله‌بيليردى . آرتق استخاره و (الاعمال بالنيات) حديثلرنده راويلرى حقنده سويلنان سوز ايله حسن بن ذكوان حقنده سويلنان سوز آراسنده برفرق كورمامك قلت نظردن ناشى‌در . امام احمد استخاره حديثى حقنده (هذا حديث منكر) ديور . (الاعمال بالنيات) حديثنك راويسى محمد بن ابراهيم التيمى حقنده (روى احاديث مناكير) ديور. بوسوز قدح معتدبه ايله قدح دكلدر. فقط (حسن بن ذكوان حقنده‌كى وهو منكر) سوزى بويله دكيلدر . چونكه (احاديثه اباطيل) ايله كندى طرفلرندن مفسردر . اوت امام احمدك (منكر) سوزى هر ايكى اصطلاحه ؛ جرحه ، متابعى اولميان حديث فردده حمل اوله بيلير . بو معنالردن برى قرائن وامارات ايله تعين ايدر . محمد بن ابراهيم التيمى حقنده ابن حجر شويله ديور : « المنكر اطلقه احمد بن

حنبل وجماعة على الحديث الفرد الذى لايتابع له فيحمل هنا على ذلك وقد احتج بمحمد الجماعة » معلوم عاليلريدركه حمل محل احتمال اولان بر يرده ايراد اولنور . (وقد احتج) عبارەسی بو مقامده منكرك متابعی اولميان حديث فرد معناسنه حمل اولنمسنه بر قرينەدر . قرينه بولنمقسزين ايكی معنايه محتمل اولان لفظی طوغريدن طوغری‌يه برينه حمل طوغری اولماز. حسن بن ذكوان حديثنده (احاديثه اباطيل) قولی بر قرينه اولمقله آرتق محمد بن ابراهيم التيمی حقنده ذكر اولنان معنايه مساعد اولماز . ذهبی ده محمد بن ابراهيم التيمی حقنده‌كی سوزك احتمالنی قطع مقامنده « وثقه الناس واحتج به الشيخان » ديور. « امام احمدك حديث شريف مذكوره منكر ديمەسنك سر وحكمتنی تدقيق ايتمش وا كلامش ايدك » سوزيكزه كلنجه: مع الأسف امام احمدك (احاديثه بواطل ـ او باطيل) سوزينی نظردقتدن دورطوتديكز. ذات عاليلری محضا معيار اولمق اوزره نصل قصداً سكوت ايتمش ايسه كز ، مناظريكزده محضا معيار اولمق اوزره ايما واشاراتده بولنمش ايدی . ذكر ايتديكمز (احاديثه اباطيل) سوزی باصرهٔ عرفانكزك مشهودی اولەمدی . بوكمی تأسف ايتملی ؟ يوقسه قياس فاسدی قياس صحيح مقامنده ايراد اولنيشنه‌می ؟ (احاديثه اباطيل) ايله مفسر بولنان (منكر) كلمەسنك روحنه نفوذ اولونمقله بو بابده ايراد ايتديكمز اعتراض مدفوع ومرفوع اولەمامش ، بالعكس بر منوال مشروح مناظرەمك بو يونده آصيلی اولەرق قالمشدر .

حسن بن ذكوان ١ — حسن بن ذكوان حقنده احمد بن حنبل ، ابن معين ، ابن المدينی ، ابو حاتمك تضعيفلرينی قبول بيوريورسكز . يالكز بو تضعيفك حسن بن ذكوانك قدری المذهب اولمسندن منبعثدر ديورسكز . فی الواقع حسن بن ذكوان امام احمد عندنده ضعيفدر مقصدمزده بودر . ضعيف اولان ، حديثلری باطل اولان راوی‌نك حديثنه نه دينير؟

حسن بن ذكوانك بر طاقم ائمه طرفلرندن تضعيف اولنمسی يالكز قدری المذهب اولمسندن ناشی دكلدر . ابن حجر مقدمەده حسن بن ذكوانك نسائی‌ده داخل اولديغی حالده ذكر ايتديككز ائمه طرفلرندن تضعيف اولنديغی ، تدليسنی ذكر ايتدكدن صكرا « فهذا سبب آخر » ديور . ديمك كه اسباب تضعيف يالكز قدريلك دكل ايمش بو جهت تصحيح بيورولسون.

٢ — « صحيح بخاری رجالندن سعيد بن سليمان المكی .. شائبهٔ كذبدن قطعياً مبرادر »

ج — حديث ضعيف بيليرسكزكه رواتك شدت و ضعفنه كوره متفاوت اولور . اسباب ضعف يالكز كذب راوی‌يه منحصر دكلدر ، اهل صدق وديانتدن نيجه ضعفا

وأوردر . ايشته يزيد الرقاشی ، ايشته حارث محاسبی‌نك شيخی صالح لمری ، ايشته شيخ الصوفيه عبد الواحد بن زيد .

حسن بن ذكوانك ذكر ايتديككز ذوات كبی صحيح بخاری رجالندن اولمسی خصوصی تفصيله محتاجدر مشار اليه ابن حجرك بيانته كوره طوبی طوبی بخاريده كتاب الرقاقده بر حديث روايت ايتمشدر . حديث مذكورده متابعات قسمندەدر . باب متابعاتده تخريج اولونمان روات حقنده بر كره ابن الصلاحی ديكله‌يه‌لم : قال فی المقدمة و فی كتاب البخاری ومسلم جماعة من الضعفاء ذكر فی المتابعات والشواهد و ليس كل ضعيف يصلح لذلك و لذا يقول الدار قطنی وغيره فی الضعفاء فلان يعتبر به وفلان لايعتبر به .

برده ذهبی‌يی ديكله‌يه‌لم : و من خرج له البخاری او مسلم فی الشواهد والمتابعات ففيهم من فی حفظه شی يكون به ولتوثيقه تردد » . حسن بن ذكوان بخاريده كتاب الرقاقده ، اورادەده متابعاتده تخريج اولنمش ؛ قدريلك ايله اتهام اولنمش ، ابن حجرك بيانته كوره مدلسينك اوچنجی پايەسنی احراز ايتمش ، حديثی معنعن اولەرق ذكر ايتمشدر. بيليرسكزكه مدلسينك اوچنجی درجه‌سنده بولونان رواتك ، سماع ايله تصريح اولنمدقجه ، حديثی ايله احتجاج اولنماز ، بعضيلری على الاطلاق بيله حديثنی رد ايتمشلردر . بر چوق اهل علم ، رقاقده ترخصی تجويز ايتمشلردر. رقاقه احكام تعلق ايتمديكندن حلال وحرام بابنده قبول اولنميانلر رقاق بابنه صوقوله بيلمشلردر . آرتق حسن بن ذكوان ايله ناصل احتجاج اولنه بيلير ؟ نته‌كيم امام بخاری احتجاج ايتمه‌مشدر .

« صحيح بخاريده حديثی تخريج ايديلان روات تضعيف اولنسه بيله روايت ايتديكی حديثك لااقل بر حديث حسن اولمسی » ادعاسی‌ده ذهبی‌نك بيانته كوره مطلق دكلدر . قال فی الموقظة : من اخرج له الشيخان اواحدهما على قسمين احدهما احتجابه فی الاصول وثانيهما من خرجا له متابعة وشهادة واعتباراً فمن احتجابه اواحدهما ولم يوثق ولم يمرض فهو ثقة حديثه قوی ومن احتجابه اواحدهما وتكلم فيه فتارة يكون الكلام تعنتاً والجمهور على توثيقه فهذا حديثه قوی ايضا ويكون تارة الكلام فهذا حديثه لاينحط عن درجة الحسن التی من ادنى درجات الصحيح » بو حالده تضعيف ايديلان راوينك روايت ايتديكی حديث لااقل بر حديث حسن اولمق ايچين بخاری ويا مسلمك اصولده احتجاج ايتديكی رواتدن اولمليدر . بونك حسن بن ذكوانه شمولی يوقدر ، ذهبی‌دن آنفاً نقل اولنان قول ايله متابعات

وشواهدده ذكر اولنان راویلر بوپایه‌یی احراز ایده‌میورلر . ابن حجردن نقل ایتدیککز « اذا خرج له فی الاصول » قولی‌ده دعوامزی تأییدایدر . عباره کزك بیانی وجهله متابعات وشواهد وتعالیقده تخریج اولونان راوی حقنده مفصل ومفسراولارق سبب بیانی صورتیله طعن مقبول اولیور . ابوالفتح القشیری ایسه رجال صحیحی کوپریدن کچیریور ، فقط حجت ظاهره ایله سبب واضح ایله کوپریده براقیویریور .

کوریلیوریا بخاری ومسلمك استاذی اولان امام احمد (احادیثه اباطیل) سوزیله طعن ایتدیکی . برطاقم ائمه‌نك جرح ایتدیکی ، قدری ومدلس اولان حسن بن ذكوانك رجال بخاریدن ؛ نسائی‌نك (متروك الحدیث) دیدیکی ، ابوسلیمان الزاهدك مسجددن قالقوب آرقه‌سنده نماز قیلمدیغی ، تدلیس ایتدیکی برحدیث حقنده ابن معینك (هذا موضوع) دیدیکی ، رازی‌نك (كان یكذب) دیدیکی عبدالوهاب بن عطانك رجال مسلمدن اولملری اعتباریله بوایکیسی قولای قولای کوپری‌یی کچه‌میورلر .

اوت ابن حجرك بیانی وجهله رجال شیخین حقنده صدق اسمی حاصل اولور . بوذوات کذب ایله متهم اولمازلر . فقط تدلیس کبی ، بدعت اعتقادیه کبی اسباب طعندن بری اولمازلر . مع مافیه دار قطنی‌نك بورجال حقنده‌کی انتقاد واعتراضی ، نسائی‌نك تضعیفی هرحالده نظر اعتبار ودقته آلنملیدر . فی الواقع بو انتقاداته جوابلر ویریلیورسه‌ده انصاف ایله دنه‌جك اولورسه بوجوابلرك بعضیسنده تعسف کوزه چارپیور .

ذهبی‌نك (الضعفا و المتروکین) ده‌کی بیانی (موقظه) ده‌کی بیانه ، ابن حجرك بیانه منافی دکلدر . ذهبی‌ده ، ابن حجر کبی براصل بیان ایدییور یعنی اصل اولان حدیث حسن اولمقدر . فقط خلاف اصل اولارق حدیثی حسن اولمیه‌بیلیر ، یالکز خلاف اصل ایچین بر حجت لازمدر . یریوزنده بر حجة الله اولان امام احمددن بویوك حجت ، ابن معیندن بویوك بر ناقد وار ایکن باشقا نه آرایورسکز ؟

۳ — « بك غریب بر جلوهٔ مظهریتدرکه محدثیندن ، صوفیه‌دن ، متکلمیندن کیم اولور ایسه اولسون »

ج — اوت سوق مناظره ایله علیهده یازیلان سوزلرله اکتفا ایدیورم . حدیثك یالکز شایان استدلال اولمدیغنی بیان معرضنده روایتنه ایلیشیورم . یوقسه جرح وتعدیله عائد بر اثر یازمیورم . انصاف ایدرك بوراده یالکز صوفیه‌دن بحث ایتمدیکمی بیان بیوردیکز .

ابن عدینك حسن بن ذكوان حقنده‌کی سوزی حسن بن ذكوانك علیهنده‌در . اوکا بناءً اوقادار ایله اکتفا اولونمشدر . (علی) ایله باشلایان ایسه بالعکس لهنده‌در . انجاق ابن عدینك استدلالنی طوغری بولمدیغمدن اوراسنی مسکوت عنه کچدم . چونکه شافعی‌نك مجرد ابراهیم ابی یحیادن روایتی ابراهیم بن ابی یحیانك جلالتنه دلالت ایدرمی ؟ ابن عدینك بویولده برمسلکی واردینه‌جك درجه‌ده براعتیادی واردر . نته‌کیم یحیانك ، ابواحمد حاکمك تضعیف ایتدکلری عبدالواحد بن زید حقنده اوزاعی کندوسندن روایت ایتمکله (ارجوانه لابأس لان فی روایات الاوزاعی عنه استقامة) دیور . حالبوکه ثقاتك ضعفادن روایتی شایعدر ، حتی « مرقاة الصعود » ده امام مالك حقنده (قدعلم من عادته انه لایروی الاعن ثقة عنده وان كان غیره قدا طلع علی مایقتضی جرحه) دینمشدر . فی الواقع شیخینك ، چوغنك مذهبلری بویله‌در . ثقه‌نك بر شخصی تخریجی تعدیلمیدر ، دکلمیدر ؟ . بوجهت مختلف فیه‌در . جمهوره کوره تعدیل دکلدر . حسن ن ذكوان حقنده آنجق وآنجق امام احمدك طعنی مقصوددرکه مسندنده‌کی احادیث شایان احتجاج اولمسون . دیکرلرینك طعنی اثبات مدعی دکل ، تنویر مدعی ایچین یازلمشدر . ایشته (وماهیك جلالةله ان یرویها عنه) عباره‌سنه قارشی (احادیثه اباطیل) سوزینی ترجیح وتقدیم ایتدك . حسن بن ذكوان کندوسندن ثقه‌نك روایتی ایله ثقه اولاجق ایسه کلبی‌ده ، سفیان ثوری‌نك روایتی ایله‌ده ثقه اولمق لازم کلیر . بوکاده ثقه دیه‌جکمیسکز ؟

ابن معین ایله شافعی ، ابن ابی ذئب ایله مالك ، امام اعظم ایله بخاری کبی ائمهٔ اعلام اره‌سنده‌کی جریان ایدن طعنلرك شایان اعتبار اولمدیغنی ینه ناقدین تصریح ایدیورلر . نته‌کیم بوخصوصی جرح وتعدیلده ذهبیدن نقل بیورمش ایدیکز . قدری و فاسق اعتقادی ، مدلس ، احادیثی باطل اولان حسن بن ذكوان بوائمهٔ اعلامه قابل قیاس اولورمی ؟

تدلیس وعنعنه — ۱ — حسن بن ذكوان ایله عبدالوهاب بن عطانك مدلسیندن اولوب اولمدقلری ویا تدلیسك قاچنجی مرتبه‌سنده بولندقلری مسئله‌سنی شایان تدقیق و مناقشه کورمکله برابر او جهتلردن صرف نظر ایدیورسکز ، بونك سببنی اکلایه‌میورم . اونلرك مدلسیندن اولدقلری ، درجهٔ تدلیسلری شارح بخاری ابن حجر عسقلانی‌دن نقل اولنمشدر ، اوکاده اعتماد اولونمیه‌جقمی ؟

۲ — صحیح بخاری ومسلمك احتوا ایتدکلری احادیث شریفه‌نك مابه الاحتجاج

احادیث صحیحه اولدقلرینه دائر منعقد بولنان اجماع امت ادعاسی حقیقةً جای تدقیق ومناقشه‌در . صحیحنك محتوی بولندقلری احادیث شریفه‌نك هپسی مابه‌الاحتجاج احادیث صحیحه‌دن دكلدر. رجا ایده‌رم ، عوامپسندانه سوزلردن صرف نظر ایدك .

ابن‌الصلاح ایله نووی‌نك بیانلرینه كوره صحیحنك مقاصدی ، متونی صحیح‌در ، تراجم وتعلیقات بویله دكل‌در ، جزماً ذكر اولنمیان احادیثك‌ده صحتیله حكم اولونماز. برده ابن حجرك شو بیانی اوقویه‌لم : قد تبین ماذ كرنا ان جمیع مافیه صحیح باعتبار ان كله مقبول لیس فیه مایرد مطلقا الاالنادر . [١]

ابن‌الصلاحك سوزنی‌ده اونوتمیه‌لم : قدعیب علی مسلم روایته فی صحیحه عن جماعة من‌الضعفاء والمتوسطین الذن لیسوا من شرط‌الصحیح وجوابه .. الثانی ان ذلك واقع فی‌المتابعات والشواهد لافی‌الاصول .

ابن‌الصلاح متكلم فیه اولان مطعون اولان احادیثی یعنی دار قطنی وسائر حفاظك انتقاد ایتدكلری احادیثی صحت ایله حكمدن استثنا ایدیور . معلوم عالیلریدركه صحیحنك ایكی یوز یكرمی حدیثی بعض حفاظ طرفندن انتقاد اولنمش ایدی‌كه بونلرك اوتوزایكیسی هرایكیسنده مشتركدر ، یوز قاداری مسلمك ، متباقیسی بخاری‌نك حدیثلریدر . علی‌القاری‌نك سوزینه‌ده باق : قال تلمیذه وفیه اشارة الی ان‌العلماء لم‌یتلقوا كل‌مافی‌الكتابین بالقبول . فی‌الواقع بخاری ایله مسلمك اصل وضعلری صحاحی درج ایتمك ایچین‌در. بونكله برابر حدیث حسن واردر. نته‌كیم ذهبی‌نك تحقیقی بومركزده‌در. عراقی بالعكس حدیث حسن یوقدر دییور . آرتق نره‌ده اجماع ؟ اجماع نه قولای !

٣ — تدلیس وعنعنه حقنده‌كی بیاناتكز ایله مسند احمدده‌كی حدیثك تدلیس وعنعنه ایله معلول اولدیغنی اعتراف ایتمكز شایان شكراندر. دیمك‌كه بوحدیث ذاتاً ضعیف ایمش ، تبركاً استدلال اولنان بو حدیث ، افاده‌كز وجهله مدلس ومعنعن اولمغله شایان استدلال دكل ایمش . ایشته بزم‌ده آرادیغمز بودر . صحیحنده‌كی تدلیس وعنعنه‌دن نشأت ایدن اشكالی دفع معرضنده « مدلس ومعنعن برحدیثك شواهد عدیده ایله تأیدی حالنده لااقل « حدیث حسن » اولمدن خالی اوله‌مز » دیه ایراد ایتدیككز سوز علی‌الاطلاق دوغری دكلدر. هروقت حدیث ضعیفك طریقلری تكثر ایدنجه اوحدیث ضعیف حسن درجه‌سنه چیقماز.

[١] یعنی سوی ماعلل كمافی‌النخبة .

قال علی‌القاری : اتفق الحفاظ علی انه [١] حدیث ضعیف وان كثرت طرقه . قال ابن‌الصلاح : لیس كل ضعیف فی‌الحدیث یزول بمجیئه من‌وجوه بل ذلك یتفاوت . منذری‌نك بیانه كوره برحدیثك طریقلری چوغالدیمی اوحدیث حدیث فرده راجح اولور. حدیثك ضعفی روانك سوء حفظندن ناشی ایسه روانك چوغالمه‌سیله او حدیث حسن مرتبه‌سنه ارتقا ایدر . فقط ضعفی تهمتدن ویاجهالتدن ناشی ایسه اونك طریقلری چوغالنجه مردود ومنكر مرتبه‌سندن فضائل اعمالده عمل جائز اولان ضعیف مرتبه‌سنه چیقار . چونكه ضعف متفاوتدر . مع‌مافیه بومسئله‌ده مختلف فیه‌در . قال علی‌القاری . « فظهر ان‌المسألة مختلف فیها اما فی نفسها اوفی اختلاف الضعف من‌الخفة والشدة » . نووی‌نك بیانه كوره راوی‌نك فسقندن نشأت ایدن ضعیفده باشقه‌لرینك موافقتی حائز تأثیر اوله‌ماز . سید شریف مختصرنده شویله دیور: واما الضعیف فلكذب راویه وفسقه لاینجبر» بتعدد طرقه. (طلب‌العلم فریضة علی كل مسلم) حدیثك اسانیدی پك چوقدر . حتی سیوطی بونی احادیث متواتره‌دن صاییور. بونكله برابر بوقسمی « بوحدیث حسن درجه‌سنه بالغ اوله‌جق برحجته مالك دكلدر ، ینه ضعیفدر » دیورلر . ایشته سیوطی‌نك متواتر دیدیكی حدیث ینه ضعیف اولیور .

« حسن بن ذكوانك حدیثی امام احمد اصطلاحنجه متابعی اولمیان فرددر » دیمكله ینه‌دعوی قازانیلماز. چونكه ابن‌الصلاحك بیانه كوره باشقه‌سنك روایت ایتمدیكی برحدیثك راویسی عدل ، حافظ ، اتقان وضبطی ایله موثوق اولورسه انفرادی مقبولدر . انفرادی سبب قدح اولماز. راوی منفرد اولان حسن بن ذكوان عجبا عدل ، حافظ ، اتقان وضبطی ایله موثوق‌میدر ؟ امام احمدك (احادیثه اباطیل) سوزی ایله جرح ایتدیكی ، ابن معینك ، ابن المدینی‌نك تضعیف ایتدكلری ، فاسق اعتقادی ، قدری ومدلس حسن بن ذكوانی ابن‌الصلاح عادل ، حافظ ، متقن وضابط ، مقبول‌التفرد صایه‌جق‌می؟ حسن بن ذكوانك رجال بخاریدن اولمسی اعتباریله صدقی مسلم اولسه‌ده اتقانی مسلم دكلدر . نیجه صدق وصیانت صاحبلری واردركه اهل اتقاندن دكلدر . نته‌كیم ابن‌الصلاح محمد بن عمر وبن علقمه‌یی صدق وصیانت ایله مشهور اولدیغی حالده ، اهل اتقاندن صاییور . بوندن ناشی اوذاتی بعضیلری صدق وجلالتندن ناشی توثیق ایتدكلری حالده ، بعضیلری بالعكس سوء حفظی

[١] من حفظ علی امتی اربعین حدیثاً .

جهتندن تضعیف ایتمشلردر. برده حسن بن ذکوان فسق اعتقادی ، بدعت قدر ایله مطعون اولمغله عدلی ده مسلم دکلدر. کذب ، تهمت ، فسق جهالت ، بدعت عدالتی اخلال ایدر، شوقدرکه بدعت دیکرلرندن دهاخفیفدر. حسن بن ذکوانی حافظ ، ضابط فردیله مقبول درجه‌سندن اوزاق عد ایتدکمی اونك انفرادی مردود اولور ، کیدر .

ابدال حدیث شریفنك شواهدی — ۱ — شرح وتحلیلده سیوطی‌نك شواهد اولارق اتیان ایتدیکی احادیث واخباردن نمونه اوله‌رق اون قدر حدیثی انتقاد ایتمش ایدك . بو انتقادامزه هیچ برشی دیمیورسکز . معرض حاجتده سکوت اقرار اولمغله قبول ایتمش اولیورسکز ، یالیکز فعلاً محدثینك اثر پاکلرینه اقتدا ایتمدیکمی ایلرو سوره‌رك قول ایله فعل آره‌سنده مطابقت کورمیورسکز . بووادیده تحلیل منطقیدن اوزاق دوشیورسکز ، حالبوکه بزم سوزمز بر قسم حقنده اوقسمك کیفیت انتقادی حقنده ایدی. نته‌کیم « نمونه اولمق اوزره برقسمنی‌ده » سوزینی ذکر ایتمشدك ، اصلی ایله شاهدلریله برابر اون ایکی ابدال حدیثنك انتقادی کیفیتك اهل حدیثك انتقادینه بکزه‌مدیکنی اثبات ایتمك لازم ایکن برمعتاد بوجهت بیهوده کلفت صاییلیورده « شواهدك احاطه‌سنده مبلغ علمیکز ابجدك حطیسی نهایتنده هرنصلسه نهایت بولیور » کبی خایده سوزلر صرف اولنیور .

ابن الصلاحدن نقل ایتدیکمز شوسوز: (اقوی ماروینا فی لابدال قول علی انه بالشام یکون الابدال واما الاوتاد والنجباء والنقباء فقد ذکر بعض مشایخ الطریقة ولایثبت ذلك » احاطهٔ علمیه‌کزدن خارج براقیلیور . ابن الصلاحك بیانه کوره ابدال حدیثلرینك اك قوتلیسی حدیث شامی اولیور . بوحدیث شامی‌نك ده منقطع الاسناد اولدیغنی بیان ایتدم، آرتیق باشقه برحدیثه لزوم قالیرمی ؟

۲ — نظرانتقادمزه عرض ایتدیککز حدیثلری سندسز، ثبتسز ذکر ایدییورسکز. بواون یدی حدیثك اسانیدنی ذکر ایتمش اولسیدیکز اونك حقنده‌کی انتقادمده اسکی انتقادلرم کبی سزی سکوته مجبور ایدردی. مع مافیه عمومی اوله‌رق ینه انتقادمی نظر تدقیقکزه عرض ایده‌یم :

اون یدی احادیثك آلتیسی یعنی (ك ، ل ، ن ، س ، ع ، غ) حدیثلری حدیث شامی اولاجقدرکه هپسی مرفوعاً ویا موقوفاً حضرت علی کرم الله وجهه‌دن مرویدر. ابن القیمك تصریح ایتدیکنه کوره شیعه طرفندن امام مشارالیهك روایتنه کذب قاریشدیرلمغله اهل

بیت طریقی ایله ویا اصحاب ابن مسعود طریقیله کلمدکجه حدیث وفتواسنه اعتماد اولونماز . قال الامام علی : ان ههنا علما لواصبت له حملة . ذاتاً حدیث شامی منقطع الاسناددر. بوندن ماعدا بواحادیثدن (س) حدیثنده (اوتاد) ، (ع ، غ) حدیثلرنده‌ده نجباء مذکوردر ، ابن الصلاحك تحقیقی وجهله اوتادونجبا ثابت دکلدر. (ك) حدیثنك ضعیف اولدیغنی‌ده بالذات سیوطی خبورییور. (ظ) حدیثی حسن وعطانك مرسلاتندندر. مرسلات ایچنده حسن ایله عطانك مرسلاتندن دها ضعیف یوقدر . قال السیوطی : ولیس فی المرسلات اضعف من مرسلات الحسن وعطا ابن ابی رباح . (ق) حدیثی حدیث انسدر. (ف) حدیثی‌ده ابن لال طرفندن مکارم الاخلاقده حدیث انس اولمق اوزره مذکوردر . انسدن کلان طریقلرك هپسی ضعیفدر . (قال السخاوی : حدیث الابدال له طرق عن انس مرفوعاً بالفاظ مختلفة کلها ضعیفة. (ت) حدیثی‌ده شهر بن حوشب حدیثیدر . شهر بن حوشب حقنده ابن عدی (لیس بالقوی) ، ابن عون (ترکوه) دیورلر. حقنده (لقد باع شهر دینه بخریطة) ده دینمشدر . دینی بر طوربه‌یه صاتان آدمی نه‌یه قارشومه چیقاررسکز ؟ (م) حدیثی‌ده یا معضل ویا منقطع ویامرسلدر . (ر) ویا ابن عمر حدیثی ، (ش) ویا ابن مسعود حدیثی ، (ذ) ویا ابی سعید الخذری، حدیثی سخاوی طرفندن المقاصد الحسنه‌ده ذکر اولنمشدر . مشارالیه ابی سعید حدیثی حقنده (وبعضها اشد فی الضعف من بعض) دییور ، فضیل بن عیاضدن بومآلده کلان اثری‌ده ذکرایتدکدن صکره (واحسن مماتقدم مالا حمدمن حدیث شریح) دیورکه حدیث شریح منقطع الاسناد اولان حدیث شامیدر. ایشته بواوچ حدیث ، حدیث شریحك دونند ه‌اولیور. بوندن باشقه ابن عمر حدیثی حقنده ابن طاهر المقدسی‌نك کامل ابن عدیدن تلخیص ایتدیکی « کتاب الموضوعاتنده » فیه محمد بن عبدالرحمن البیلمانی (لیس بشیء) دییور. قال الدارقطنی وغیره: ضعیف . قال ابن حبان: حدث عن عن ابیه نسخة شبیهاً بمأتی حدیث کلها موضوعة . (ث) حدیثی ایسه حدیث دیلمی‌در قال فی الفتاوی الحدیثیه : واحادیث الدیلمی فیها مافیها. متباقی (ص ، ض) حدیثلری‌ده ابن الدیبعك سوزینك ساحهٔ شمولنده‌در. قال ابن الدیبع : حدیث الابدال له طرق عن انس وغیره بالفاظ مختلفة کلها ضعیفة .

ابدال حدیثلری حقنده مجرد ابن تیمیه‌نك انتقاداتنه اعتماداً حکم ایتدیکمزه قائل اولیورسکز، بووادیده یا کلیورسکز. بیلیرسکزکه ایضاح وتفصیلده سخاوی ایله تلمیذ فاضلی ابن الدیبع الشیبانی‌یه اعتماد ایتمش ایدم، مادامکه ابن تیمیه‌نك انتقادات ومطالعاتی دیکرائمه

طرفندن تأیید ایدلدکجه شایان اعتماد بولمیورسکز ؛ ایشته مشارالیهه مراجعت ایتمکسزین باشده حافظ ابن الصلاح ایله ، حافظ سخاوی ، حافظ مقدسی ، حافظ شیبانی نك انتقادلرینی ذکر ایتدم .

ابن تیمیه ، ابن الجوزی کبی مشدد اوله بیلیر . ابن الجوزی ، حفیدینك بیانه کوره خطیبه تابعدر . هر عصرده ائمهٔ حدیثدن برطاقم مشدد کوستریلیور : ازجمله شعبه ، ابوحاتم ، نسائی ، ابن معین ، پیر ناقدین یحیی بن سعید القطان ، ابن حبان وسائره میاننده ابن الجوزی ایله ابن تیمیه ده بولنه بیلیر .

١٤ — شیخ الاسلام تقی الدین ابو العباس احمد بن تیمیة الحرانی .

ولاشیٔ کان ایضاً خصمکم * شیخ الوجود العالم الحرانی
اعنی ابا العباس ناصر سنة * المختار قامع سنة الشیطان
والله لم یك ذنبه شیاً سوی * تجریده لحقیقة الایمان
نصر الاله ودینه وکتابه * ورسوله بالسیف والبرهان
ابن القیم

١ — شیخ ربانی ، ابن تیمیة الحرانی نك احاطهٔ علمیه سنه شاهد اولمقله برابر « علمیله متناسب وقار وتمکین صاحبی دکیل » دیورسکز ، منهاج السنه ده کی ابدال حدیثلری حقنده کی مطالعاتنی قبول ایتمیورسکز ، کتاب مذکورك عاجزلرینی اضلال ایتدیکنی ده دیلکزه دولایورسکز . منفرد اولدیغی انتقادات ومطالعاتی — دیکر ائمه طرفندن تأیید اولنمدقجه شایان اعتماد کورمیورسکز . جلالت قدرینی اعتراف ایلدیککز امام جلیلك منهاجی منهاج سنتدر . آثار علیه سی ایله اشتغال کتاب وسنته محبتی ، بدعتدن نفرتی آرتیر . قال ابن القیم :

فاقرأ تصانیف الامام حقیقة * شیخ الوجود العالم الربانی
واقرأ کتاب العقل والنقل الذی * ما فی الوجود له نظیر ثان
و کذاك منهاج له فی رده * قول الروافض شیعة الشیطان
وقرأت اکثرها علیه فزادنی * والله فی علم وفی ایمان
وکذا المفارید التی فی کل مسئلة فهو واضح التبیان

صوفی ، محدث ، فقیه ، عالی نمونه اثر صاحبی ابن القیمك ابیات مذکوره ایله توصیف ایتدیکی — عالم ربانی یه اعتماد یوقدر دیمك پك عجیبدر . سیف ایله ، برهان ایله اللهنه ،

دینه ، کتابنه ، رسولنه نصرت ایدن تقی الدین الحرانی علمیله متناسب وقار و تمکین صاحبیدر . یالیکز سوزی وحی کبی دکلدر . کندیسی معصوم دکلدر . قولی خطادن سالم دکلدر . قولی اعاظم سائر ائمت کبی عن دلیل قبول اولنور . بو بابده علیهنده ایراد ایتدیککز ایکی شاهده قارشی لهنده شهود عدل اقامه ایده جککز :

١ — قال المزی : مارأیت مثله ولارأی هو مثل نفسه ومارأیت احداً اعلم بکتاب الله وسنة رسول الله صلی الله علیه وسلم ولااتبع لهما منه

٢ — قال العینی : وماهم (ای المنکرون) علی ابن تیمیة رحمه الله تعالی الا صلقع بلقع سلقع والمکفر منهم صلمعة بن قلمعة وهیان بن بیان وهی بن بی وصل بن ضل وضلال بن التلال .

٣ — قال الذهبی : وکانت السنة بین عینیه وعلی طرف لسانه بعبارة رشیقة وعین مفتوحة .

٤ — قال السخاوی : ناهیك به اطلاعاً وحفظاً اقرله بذلك المخالف والموافق .

٥ — قال ابن الحجر العسقلانی وتلقیبه بشیخ الاسلام باق الی الآن علی الالسنة الزکیة .

ابن القیم ایله برابر شاهد عدلك عددی عالی نمونه اثرلرك عددینه مساوی اولیور بو ذواتدن باشقا ابن دقیق العید ، ابن کثیر ، برزالی ، ابن سید الناس ، شمس الدین ابن ناصر ، بلقینی ، ذهبی ، ابن عبد الهادی ، ابن مفلح ، ابن الوردی ، بساطی ، نجم الدین طوفی ، علی القاری ، نصر الله البغدادی ، زین الدین الحرانی ، عماد الدین الواسطی ، شمس الدین حریری ، شرف الدین التنوخی ، فقیه الصوفیة ابراهیم کورانی ، محمد العراقی ، ابن ابی الولید المالکی ، ابن الکتبی الشافعی صفی الدین البخاری ، سویدی ، ولی الله الدهلوی ، آلوسی ، شوکانی ، شهاب الدین العمری ، کزبری ابو الطیب القنوجی کبی اول وآخر پك چوق معاصرین و متأخرین علما اونك ثنا خوانی اولمشلردر . حنابله باجمعهم عقیده سنی قبول ایدرك تعظیمده بولنورلر . مشارالیه حقنده برطاقم اعاظم دین حقلرنده اولدیغی کبی امت اختلافه دوشمشلردر بو ایسه شرفنی تزییددن بشقه برشیئه خدمت ایتمز . لهنده بولونانلر علیهدارلرندن پك چوقدر . خلوصنه باقملی که حبسخانه دن قالقان جنازه سنده علی الاقل اللی بیك کشی حاضر ایدی . حتی بوچوقلق امثال مضروبه دن صاییلدی ، خلق غسل صوییله تبرك ایدردی . خبر وفاتی تربه یه ایرشدیسه نمازی قیلندی . مصرده شامده ، عراقده ، تبریزده ، بصره ده سائر بلادده خلق احتساساتنی کوستردی .

ابن تیمیه اسلاف امتی خیر ایله یاد ایدر ، اعاظم دین حقنده تحقیر آمیز هیچ بر سوز

سویله‌مازه انجاق احاطهٔ کلیهٔ علمیه‌سندن ناشی سوزلرینی انتقاد ایدر، کندوسنده بو صلاحیتی بحق کورر . کندوسی سلف امت مذهبنده اولمقله صوکرادن تحدث ایدن متکلمین ، متصوفه ، فلاسفه‌یی ، خصوصیله باطنیه‌یی شدتله رد ایدر . علمده بدع کلامیه‌یی ، زهد و عبادتده بدع محدثه‌یی ذم ایدر . ابن تیمیه‌نك علیهدارلری ده وسعت علمنی ، کثرت ورع و زهدینی ، سخا و شجاعتنی اعتراف ایدرلر . ابن تیمیه‌نك هیچ برمنقبه‌سی اولمسه ابن حجر عسقلانی‌نك دیدیکی کبی صوفی ، محدث ، فقیه ابن القیمی یتشدرمسی کافیدر .

ابن تیمیه شرائط اجتهادی جامع اولمقله مذاهب اربعه‌جه مجمع علیه اولان بعض مسائلی قبول ایتمیور ، فقط بو خصوصده ینه بعض صحابه و تابعینه اقتدا ایدیور ، حق الانصاف دوشونجه بونده طعنی موجب نه واردر ؟ « مذهب و مشربنه اویمیان حدیثی جف القلم تضعیف ایتمشدر » سوزی مشارالیهه افترادر ، اما نه افترادر !

ابن تیمیه تشهی ایله هیچ برحدیثی رد ایتمامشدر . آنجق اجتهادنده خطا ایده‌بیلیر . حافظ ذهبی‌نك دیدیکی کبی بونده‌ده براجره نائل اولور .

علیهدارلری میاننده ذکر ایتدیککز ابن حجر عسقلانی آنفاً بیان اولندیغی وجهله بالعکس مادحلرندندر . علیهنده ظن اولنان سوزلر شونلر اوله‌جقدر : واجاد فی الرد الائمه تحامل فی مواضع عدیدة ورد احادیث موجودة وان کانت ضعیفة . . برده زیارت قبور حقنده « وهی ابشع المسائل المنقولة » دیور . ائمه‌یی بعض مسائلده رد ایتمك شرفنی اخلال ایتمز .

امام شافعی حقنده « ان مسئلة الزوج بالبنت من الزنا من ابشع المسائل المنقولة عن الشافعی » ، امام اعظم حقنده ده (مسألة تزوج المغربی بالمشرقی اوبالعکس من ابشع المسائل المنقولة عن ابی حنیفة » امام مالك حقنده‌ده « ان جواز التیمم بالثلج لغیر المذاب من ابشع المسائل المنقوله عن مالك » دیورلر .

هانکی بر امام جلیل واردرکه اوکا اقوال شاذه نسبت اولونمسون ؟ مع مافیه حنابله بو مسأله‌یی قبول ایدییورلر . بو مسئله ابن تیمیه‌دن اول ، ابن بطة طرفندن درمیان اولنمشدر .

ابوحیان‌ده ابن تیمیه حقنده « ما رأیت عینای مثل هذا الرجل » دیور، فقط ابن تیمیه‌نك «سیبویه سکسان یرده خطا ایتمشدر، سن اونی اکلامازسین» سوزی ابوحیانك کوجنه کیدیور، بعدما قطع الفتی اختیار ایدیور، ابوحیان بو حادثه‌یی عفو اولونماز برقباحت صایه‌یورده طعنه باشلایور . ابن تیمیه حقنده‌کی طعن ایشته بو حادثه‌دن صکرا وقوع بولمشدر . نه انصافسزلق!

ابن زملکانی‌ده اولجه ثنا خوانی ایدی . شرائط اجتهادی حائز اولدیغنه قائل ایدی.

علی القاری مادحلرندندر، زیارت نبی‌یه سفری تحریم ایتمسی خصوصنده مفرط اولدیغنی ذکر ایتمکله برابر اهل سنت و جماعتدن ، اولیاء الله‌دن اولدیغنی ، شنیع عیبلرندن بری اولدیغنی تصریح ایدیور .

تقی الدین سبکی اساساً اعداسندندر، اونك شفاء السقامی ابن عبدالهادی طرفندن « الصارم المنکی فی الرد علی السبکی » عنوانیله رد و جرح اولنمشدر . ابن عبدالهادی سبکی‌نك او کتابنده استدلال ایتدیکی احادیثی ، حتی بالاخره ابن حجر هیتمی‌نك الجواهر المنتظمه‌ده زیارت نبی حقنده کی احادیثی انتقاد ایده‌رك « هپسی ده ضعیف منکردر ویا موضوعدر ، اصلی یوقدر» دیور، شفاء السقام حقنده « احادیث ضعیفه و موضوعه‌یی تصحیح، آثار واهیه و مکذوبه‌یی تقویه ، احادیث صحیحهٔ ثابته‌یی ، آثار قویهٔ مقبوله‌یی بالتضعیف ویا تحریف ویا تأویلات مستنکرهٔ مردوده ایله ظاهرندن صرف کبی خصوصاتی مشتملدر » سوزنی صرف ایدیور . صاحبی حقنده « وخلط الحق بالباطل » دیور ، فی الواقع الصارم المنکی‌یی کورمیان سبکی‌نك شبهاتنه قاپیلیر کیدر . ابن عبدالهادی ، ابن القیم بومسئله‌ده شیخ الاسلام ایله برابردر .

صدرالدین بن وکیل، عزالدین بن جماعه‌ده ابن تیمیه‌نك الد معند خصماسندندر . متأخریندن علیهنده بولنانلر آزدر .

ابن تیمیه‌نك علیهنه قیامك باشلیجه سببلری شونلردر: داء معاصرت، عقیده‌ده مخالفت، شیخ اکبر ابن عربی و اتباعنه محبت، معارض شیخه موافقت، شهرته مجلوبیت . معاصرلرندن سبکی‌نك و متابعلرینك مخالفتی داء معاصرتدن ناشی‌در . ابوحیانك مخالفتی‌ده بوندن متولددر . دیکرلرینك مخالفتی مخالفت مذهبیه‌دن ناشیدر . مخالفت مذهبیه‌دن ناشی طعن ابن تیمیه‌یه مخصوص دکلدر . ایشته صوفیهٔ کرام ، ایشته عزالدین بن عبدالسلام ، ایشته حجة الاسلام ابو حامد غزالی ، ایشته امام الحرمین ابو المعالی، ایشته امام ابوالحسن الاشعری، ایشته بخاری، ایشته امام همام نعمان ، ایشته خلیفهٔ رسول الله حضرت عثمان . مخالفت مذهبیه بعض مسائل فرعیهٔ اجتهادیه ، بعض مسائل اعتقادیه‌ده‌در . باشلیجه مخالفت طلاق ، زیارت قبور حقنده‌در . ابن تیمیه سلفی‌در، طعن ایدنلر خلفی‌در . شتان بین مشرق و مغرب . برقسمی ایسه من غیر تحقیق و رویة طعنده بولونمشلردر ، طعنلری مجرد شهرت کاذبه‌یه مجلوبیتدن ناشیدر، برقسمی‌ده ظاهر شرع انوره مغایر اولان بعض کلمات صوفیه‌یه اعتراض ایتدیکندن

ناشی طعنده بولنیور. صوفیه حقنده کی طعن اولجه بیان اولندیغی اوزره اولدنبری دوام ایده کلمشدر. بو بابده ابن تیمیه منفرد دکلدر، سابق ده دکلدر، بلکه مسبوقدر، حتی صوفی، محدث، فقیه ابن الجوزی قدر بیله ایلرو کیتمامشدر. سلفدن خلفدن پك چوق موافقلری واردر. ابن تیمیه علیهدارلری میانده صایدیغکز ابوحیان ، ابن حجر عسقلانی ، علی القاری ده شیخ اکبرك علیهنده در . بونلردن بشقه ابن کثیر ، عینی ، بقاعی ، سخاوی ، تفتازانی ، ابن المقری ، محمد البخاری ، ابن الخیاط ، بلقینی کبی برطاقم علماء دین ابن تیمیه یه موافقدر. مادامکه عسقلانی ، ابوحیان ، ائمهٔ حدیثك مشارب ومسالکنه واقف وعارف اولان علی القاری کبی ائمهٔ دینك طعنلرینی سند مقامنده ایراد ایدیورسکز، اوحالده بونلر سزه شاهد وسند کوستریله جك اولورسه بونلرك طعنلرینی قبول ایده جکمیسکز؟ بو بابده شیخ الاسلام ابن تیمیه نك شیخ اکبر ابن عربیدن نه فرقی کوریلیر؟

کوریلیور که سوزیکزك لوازمی ایله ابن تیمیه کبی شیخ اکبر ده اعتماددن محروم اوله جقدر.

ابن تیمیه مشایخ متقدمینك ، عبدالقادر کیلانی ، عدی وامثالی مشایخ صوفیه نك ثنا خوانیدر . فضیل بن عیاض ایله ابوسلیمان دارانی یی سهل تستری وامثالندن ، سهل تستری وامثالنی ابن سالمدن ، ابن سالمی ابو طالب مکیدن یوکسك کورر .

ابن تیمیه ذرایع بدعتی سدّ خصوصنده مشددر، اعتراضلری بوندن ناشیدر. انصافسز ابن حجر هیتمی نك فتاوای حدیثیه سنده ، بر چوق افترالر واردر . **جلاء العینینه باقیلك**

مشارالیه علیهنه ایراد ایتدیککز ایکی شاهددن سبکی یی تعقیب ورد ایتمشلردر. شاهدکز تزکیه دن محرومدر. حافظ ابن حجرك بیانیله اونك خصمی السنهٔ زکیه اوزره شیخ الاسلامدر.

شاهد ثانی عراقی نك عاشورا حدیثی حقنده ابن تیمیه یی ردی مسئله سی جداً شایان تدقیقدر . مشارالیهك حدیثده کی جلالتنه علماء حدیثك (کل حدیث لایعرفه ابن تیمیه فهو لیس بحدیث) سوزی اك بویوك بر شاهددر . یوم عاشورا نمازی حدیثلری بوتون موضوعدر، فقط یوم عاشورا اوروجی حدیثلری میاننده موضوعده واردر، موضوع اولمیانلرده واردر . یوم عاشوراده کی اکتحال حدیثی، توسعه حدیثی ابن الجوزی ، ابن تیمیه ، بعض محدثین عندلرنده موضوعدر . آنجق بو خصوص بعض محدثین طرفندن تعقیب اولنمش . بو احادیثك قابل احتجاج اولدیغی درمیان قلنمشدر. ابن حجرمکی بیله احادیث اکتحال حقنده بر اثر صحیح بولونمادیغنی، معتمد برشی اولمادیغنی بیان ایدیور. حافظ عراقی نك سوزی توسعه احادیثی حقنده در . بو حالده ابن تیمیه ایله عراقی آره سنده بر اختلاف اجتهادی وقوع بولیور.

ابن تیمیه حدیثی انکار ایدییور ، عراقی انکار ایتمیور . عراقی ابن تیمیه نك حدیثده کی وسعت واحاطه سندن طولایی اوکا تعجب ایدیور، عراقی دولاییسیله ابن الجوزی یی ، دیکر بعض محدثینی رد ایتمش اولمیورمی ؟ بعض مسائلده برامامی رد جرح وطعنی مستلزم دکلدر، اصحاب ائمه ائمه لرینی بعض مسائلده رد ایتمشلردر .

ابن حجر، عراقی یی مسند احمدده کی احادیث موضوعه دن طولایی رد ایدییور، امام مالك ذهبی نك اولیاء الله المتقیندن عد ایتدیکی ، برچوق علمانك تصریحیله تابعینك افضلی اولدیغی اویس القرنی یی کلیاً انکار ایدیور . بخاری ایسه اونی ضعفا میاننده صاییور . قاضی شریك امام محمدك شهادتنی رد ایدیور. بخاری امام اعظمی تضعیف ایدیور، امام مالك، ابن اسحاق حقنده (دجال) دیور . مجرد بو سوزلر ایله اعتماد سلب اولنه جق می ؟

شیخ الاسلام حرانی نك منفرد مطالعات وانتقاداتی دیکر ائمه طرفندن تأیید اولندقجه قبول اولنه جغنی ضمناً اعتراف ایتمه کز شایان شکراندر . او حالده منهاج السنه ده کی ابدال حدیثلری حقنده مشارالیه منفرد اولمامغله آرتق اونی قبول ایتمکز لازم کله جکدر .

۱۵ — مسند احمد حدیثلری

۱ — ولی الله دهلویدن نقلاً ایکنجی طبقه دن کوستردیکم مسند احمدده شرح و تحلیلده بر چوق احادیث ضعیفه بولوندیغی ، هر حدیثك بالذات امام احمد عندنده شایان احتجاج اولمدیغی ، مسندده احادیث موضوعه بیله بولوندیغی ذکر ایتمش ایدم . بوکا قارشی ایضاح و تفصیل ایله شرح و تحلیل ارهسنده بر تناقض کشف اولندی ، عجائب بر کتابده بعض احادیث ضعیفه بولونورسه او کتاب ما به الاحتجاج اولمه دن دوشرمی ؟ مسند احمدده کی او ضعف درکه اونی ایکنجی طبقه یه ایندیرمشدر. ابو نعیم اصبهانی نك کتابلرنده کی احادیث حقنده درمیان ایله دیککز اعتراضات ، ولی الله دهلوی یه وارد اولور . شو قادار که شرح و تحلیلده بو اعتراضه اشارت ایتمش ایدم ، «مع مافیه تدقیق هیئت عالیه سی آرزو ایدرسه او انتقادی ده بیانه حاضردر» سوزندن واأسفا که غافل طاوراندیکز. اوت صحیحین احادیثنك هپسی بیله ما به الاحتجاج دکلدر. آنجق کتب حدیث دهلوینك بیاننه کوره برطاقم طبقه لره آییرلمش، صحیحین برنجی طبقه یی احراز ایلمش ، مسند احمد ایکنجی طبقه ده قالمش، ابونعیمك کتابلری دردنجی طبقه یه اینمشدر . بونده اکلایه میه جغکز نه کبی معانی علمیه واردر !

۲ — «ابن الجوزی افراطندن ناشی مسند احمدك بعض احادیثنه وضع اسناد ایتدیکی

حالده ابن حجر مسند مذکوری او مثللوشوائبدن تنزیه ایتمشدر » قولکز جای تدقیقدر. ابن حجرك شیخی عراق « مسند احمدده احادیث کثیرهٔ ضعیفه ، احادیث یسیرهٔ موضوعه واردر » دیمکله ابن جوزی‌یی اساسده تصدیق ایدیور . موضوع اولارق طقوز حدیث بولیور ، بالطبع ابن حجر « القول المسدد » رسالەسی ایله شیخی عراقی‌یی رد ایدییور . اوطقوز حدیث حقنده اجمالاً وتفصیلاً تعقباتده بولنیور، «اول شیٔ یتعقب فیها علی شیخنا» دیور . دها صوکرا « هذاآخر ماتتبعته من الاحادیث التی اوردها ابن الجوزی فی الموضوعات ولم یذکرها شیخنا وهی علی شرطه ... وهو علی شرط شیخنا وکانه سهاعنه » دییەرك شرطی اوزره اون بش حدیث دها ذکر ایدییور . ابن حجرك اشتراکی ایله برابر موضوع حدیث یکرمی درده بالغ اولیور. ابن حجر هپسنه بردن جواب ویرییور . حالبوکه ابن الجوزی‌نك موضوعاتنده ، سیوطی‌نك « النکت البدیعات علی الموضوعات) اثرنده بیانه کوره ابن حجرك ذکر ایتمدیکی اوتوز سکز حدیث موضوع اولەرق کوسترلمشدر . کاشکی بوخصوصی یازمیدیکز. ابن تیمیه حقندەکی مطالعه کزه کوره عراقی‌ده اعتمادن دوشەجكدر. سخاوی الفیه شرحنده امام احمدك بر بابده باشقه حدیث بولەمینجه ضعیف ایله احتجاج ایدوب اونی رأی وقیاسه تقدیم ایتدیکنی - ابوداوودك‌ده امام احمده تابع اولدیغنی ذکر ایدییور ، ابوالخطاب‌ده « مسند احمدده صحیح اولانی ذکر ایتمك حلالدر . تا که دارینده بدبخت اولمسون » دیور .

§ ١ — «ابدال احادیث شریفەسنه متعلق کوچك برمسئله » عنوانلی صحیفەده یورودیلان مطالعه یاکلش اکلامکزه بنا قیلنمشدر . ذیل ایله ابونعیم ، طبرانی ، ابن عساکرك شایان اعتماد حفاظدن اولمدقلرینی سویلەمك مقصود دکلدر . ابدال حقنده فتاوای حدیثیەدن نقل ایتدیککز سوزلری شرح مقصدیله صاحبی ابن حجرمکی، یافعی حدیثنی ذکرایدیور. (بو حدیثی شایان اعتماد حفاظدن تخریج ایدنلری کورمدم) دیور ایدی . بو حدیثی مشارالیهمك ذکر ایتدکلرینی ذیلاً بیان ایله ابن حجره بر تعریض درمیان ایلمش ایدم . بو حالده مطالعه کز فهم فاسده بنا قیلنمش اولیور .

ابونعیم حقندەکی سوزلریکز ایله ینه افترا‌ده بولنیورسکز . نه عجیب مظهریت !

٢ — ابدال حدیثلرینه عائد مطالعاتك خاتمهٔ حسنەسی عنوانلی صحیفەده‌کی مطالعهٔ علیەلری بلالزوم تکراردن عبارتدر . بالذات امام احمد طرفندن (احادیثه اباطیل) قولیله جرح اولنان نسائی ، ابن معین ، ابو حاتم ، ابن المدینی ، ابو داود کبی اعاظم ناقدین

طرفلرندن جرح ایدیلان مدلس، فاسق اعتقادی وقدری حسن بن ذکوان اوزرنده حالا مصر اولەجقمیسکز ؟

شواهدك هپسی‌ده معلولدر، هپسی‌ده ضعیفدر. اسباب طعن‌ده قدریلکه مخصوص دکلدر. ضعیفلرك مجموعنه (حسن) دیمك ایستیور ایسه‌کز کتابکزه مخصوص براصطلاح اولمش اولور . اصطلاحده مناقشه ایتمم .

٣ — زرکشی ایله سیوطی‌نك (حدیث حسن) تعبیرلرینی تساهله حمل ایتدیکم ، سیوطی‌نك تساهلنی برطاقم نقللر ایله اثبات ایلدیکم ، (حسن لغوی) یی‌ده احتمالاتدن بری کوستردیکم حالده ینه یاکلش اکلایەرق مطالعه یوردیورسکز .

یوقاریده ذکر اولندیغی وجهله بعض محدثین عندنده ضعیفلر کثرت ایله حسن درجەسنه چیقیورکه زرکشی‌نك مذهبی بو اولەجقدر، سیوطی یابوکا موافقت ایتمشدر. ویامساهلدر. مسند احمد حدیثی حسن دکلدر .

ینه تکرار ایدیورم‌که صوفیه اصطلاحنه اصلا برشی دیمیورم ، مقصدم « بوبابده برطاقم احادیث واردر ، فقط هپسی ضعیفدر » دیمکدن عبارتدر .

٤ — ابن عابدینی ، اسنی المطالب صاحبی محمد حوت ایله غایة لامانی صاحبی سلامی‌دن ، مشیشیدن دها یوکسك برمرتبهٔ علمیەده کوستریورسکز، مشیشی‌یی براقەلم . فقط بیانات علیه کزدن اکلاشلدیغنه کوره هنوز کتابلرینی کورمدیککز محمد حوت ایله سلامی‌یی ابن عابدیندن کوچك کوسترمەکز ینه بلامعیاردر . بلامیزاندر. یالکز تشهی‌یه مقروندر.

- لیس الامر بالتظنی ولا بالتمنی -

سیوطی‌نك سوزی‌ده آنجاق ابدالك وجودینه دلالت ایدر . طریق ثبوتك ضعفنی منع ایتمز ، طریقلری چوق اولسەده ینه ضعیف اولەبیلیر .

١٦ — حافظ ابونعیم اصبهانی صوفی

١ — مشارالیهك ، شرح وتحلیلده ، حفاظ اسلامدن وائمهٔ اعلامدن بولندیغنی تصریح ایتدم . فضیلت وجلالتنه اعتراض ایدنلردن دکیلم . حقنده کندیلکمدن هیچ بر سوز سویلەمدم . بناءً علیه بورادەکی سوزلریکز بیسوددر . « اصطلاح اهل حدیثی تدوین ایدنلرك برنجیلرندندر » سوزیکز محتاج ایضاحدر . چونکه ال اول تألیف ایدن ابومحمد الرامهرمزی ، صوکرا حاکمدر، ابونعیم اوچنجی اولدیغی حالده حاکمه تابع اولمشدر.

۲ — « خطيب بغدادى‌نك اعتراضى » عنوانلى صحيفه‌ده « ابونعيم حقنده خطيبه عزو ايديلان « رأيت لابى نعيم اشياء يتساهل .. الخ سوزى ثابت دكلدر . » ديئيور . شرح وتحليلده بيان اولنديغى اوزره سبكيدن متأخر اولان ابن حجر عسقلانى خطيبك ، ذهبى‌نك بوسوزلريله احتجاج ايده‌رك ، ابونعيمى نادراً تدليس ايله توصيف اولنان مدليسنك برنجى مرتبه‌سنك باشنده‌ذكر ايديور ، نصل اولپورده سوزى ثابت اولميور؟ ايشته سبكى‌نك سوزى عسقلانى‌يه قناعت بخش اولميور. « عسقلانى‌نك طبقات المدلسينى ياهيچ كورمامشسكز ، ويا قصداً اغماض عين ايله اهمال ايديورسكز » ديمكده حق قازانمازمى‌يم ؟ « مع مافيه ذهبى خطيبك بوسوزينى ندرته حمل ايديور » سوزمز ينه نظر عارفانه كزه ايليشه‌مامش ، ابن طاهر المقدسى‌نك وسكت عن لاحق وقد اجمع الناس على انه كذاب) سوزى‌ده باصره‌ٔ عرفانكزه اوغرامامش ، بالطبع جوابسز قالمشدر. سبكيدن متأخر اولان عينى‌ده خطيبك شو سوزينى نقل ايديور : كان ابو نعيم يخالط المسموع له بالمجازولا يوضح احدهما من الآخر. بوكا نه ديه‌لم ! بخارى شارحلرى عينى ايله عسقلانى‌يى‌مى ديكله‌يه‌لم ؟ يوقسه عوامفريب سوزلريمى ؟

حلية الاوليا معلوم اولديغى اوزره فضائل اوليايه ، اخبارزهاده عائد بر كتابدر ، فضائل كتابلرى ابن حجر عسقلانى‌نك بيانى اوزره احاديث ضعيفه وموضوعه واديلرى در .

۱۷ — مظنه مسئله‌سى

۱ — ابونعيمك كتابلرينك دردنجى طبقه‌دن بولنديغنه دائر حجة الله البالغه‌نك بر عباره‌سنى ترجمه ايتمش ايدم . جرح وتعديلده ترجمه‌مزده ذهول اولديغى ادعا ايدلدى . مظنه كلمه‌سنى اكلامديغمز كمال غرور ايله اورته‌يه سورلدى ، بونك اوزرينه معنايه نفوذ ودخولى ايضاح صددنده لغت ، حديث كتابلرندن نقللر ، بالذات حلية الاوليايى مطالعه ايدرك اورادن‌ده قرق قدر مثاللر ايراد ايتدم . حليه حقنده اهل حديثك سوزلرينى‌ده نقل ايتدم ، تماميله مطمئن اولمق ايچين مسند ابو حنيفه شرحنده‌كى عباره‌يى‌ده ارائه ايلدم كه مظنه‌يه نصل معنا ويرمش ايسه‌م او معنى عينى ايله شرح مذكورده الفاظ صريحه ايله افاده اولنيوردى . آرتق مظنه مسئله‌سى مسند ابى حنيفه شرحنك استخراجى ايله حل اولنمش ايكن مناظرمز بيهوده زحمتلره قاتلاندى ، قيل وقالى آرتيردقجه آرتيردى .

۲ — « بر كتابده احاديث موضوعه بولنديغى حالده ينه او كتاب واسطه‌سيله ايستر بيلنسين ايستر بيلنمه‌سين مطلقا او كتاب شايان اعتماددر » قضيه‌سنى بديهى البطلان كوريورسكز.

او كتاب حقنده « مطلقا شايان اعتماد دكلدر » ـ احاديث موضوعه‌يى بيلديرمسى اعتباريله اعتماده لايق دكلدر » ديئلمامشدركه جمع نقيضينى مستلزم اولسون ، عدم اعتمادك معناسنى دهلوى بيان ايديور : (فالانتصار بها غير صحيح فى معارك العلماء بالحديث) ديور ، مظان موضوعات اولان كتابلر ، موضوعاتى بيلديرمسى اعتباريله شايان اعتماددر .

۳ — على لقارى‌نك عباره‌سندن كويا استدلال ايدرك « مظان موضوعات احاديث موضوعه‌يى بيلديرن كتابلر ديمكدر. يوقسه مطلقا درونده احاديث موضوعه بولنان كتابلر ديمك دكلدر » ديورسكز جرح وتعديلده « يوقسه اقوال مذكوره بو ذواتك كتابلرنده موجود دكلدر » ديمشديكز نه‌يه بوراده مطلقا قيدينى علاوه‌يه لزوم كورديكز ؟

مظان موضوعاتده « موضوعات واردر » ديمش ايدك . ذات عاليلرى بوندن قاچه‌رق « واردر » ديه‌ميورايديكز ، بوكره باشقه درلو افاده‌ده بولنيورسكز ، اولجه « اقوال مذكوره بوذواتك كتابلرنده موجوددر ديمك دكلدر » سوزيله اقوال مذكوره‌نك طبقهٔ رابعه مظنه‌لرنده اولمديغنى بيان بيوريور ايديكز ، شيمدى ايسه « بر حديثك هانكى كتابدن اكلاشلمسى او حديثك او كتابده موجوديتنى اقتضا ايدر » ديمكله شرح وتحليلده‌كى سوزمز اوزرينه اقوال مذكوره‌نك او كتابلرده بهمه حال بولنمسى اقتضا ايده‌جكنى اعتراف ايديورسكز . يالكز مطلقا قيدينى علاوه ايله ايشى بيتيريورسكز. آرتيق ضمناً او كتابلرك ، اقوال مذكوره‌نك معدنلرى اولديغنى تصديق ايديورسكزكه شايان تشكردر. ايشته ايراد ايتديككز براهين لهمزه چيقيور. ايضاحات نتيجه‌سنده ويرديكمز معنانك مزمن بر علت بصردن ناشى دكيل ، بالعكس دقت نظر ، حدت بصردن ناشى اولديغنه ؛ ايكى قولكز آره‌سنده بر تناقضك فرجه‌ياب دخول اوله‌بيلديكنه شاهد اولدق . شويله‌كه « بو احاديثك مظان ومعيارلرى بو اثرلردر . بو خصوص بو كتابلردن آكلاشيلير ديمكدر ، يوقسه اقوال مذكوره بو ذواتك كتابلرنده موجوددر ، بو كتابلر طبقهٔ رابعه كتابلرندن ديمك دكلدر » بيانكز لدى التحليل شو نتيجه‌يه منجر اولور : اقوال مذكوره‌نك مظانده يعنى بوذواتك كتابلرنده بولنمسى مقتضى دكلدر. ايكنجى بيانكز يعنى (هر هانكى كتابده موضوع اولديغى بيلديريلن بر حديث موضوع بهمه حال او كتابده بولنمش اولور) سوزى‌ده تحليل اولونجه اوده شو نتيجه‌يى انتاج ايدر : اقوال مذكوره‌نك ، مظانده يعنى بو ذواتك كتابلرنده بولنمسى مقتضيدر . ايشته كيزلى بر تناقض ! بزى حفرهٔ تناقضه دوشورمك ايسترايكن فرقه ورامقسزين او حفره‌يه دوشيورديكز ، آرتيق چوقوردن چيقمقه باقيكزده لاف وكذافى براقيك .

٤ — مادامکه منشأ اختلاف دهلوی‌نك عباره‌سنده‌کی (مظنه) کلمه‌سی‌در . بو کلمه حقنده چارهٔ حل اولمق اوزره شاهد زور کتیرمامك ، ساخته ومحرف سندلری ابراز ایتمامك کبی اسباب باطله‌یه توسل ایتمه‌مك شرطیله قواعد عربیه‌نك محاکم عادله‌سنه مراجعت ایتمه کزی شایان شکران کوریرم . مظنه‌نك (معلم‌منه) معناسنه کلدیکنی شرح وتحلیلده بیان ایتدیکمدن بو بابده‌کی بیانکز زائددر ؛ قواعد عربیه‌نك اك دقیق دیمك اولان فن معانی کتابلرینه باقیلنجه حکم علیهکزه چیقیور . مختصر معانی شرحنده‌کی (لاریب فیه) نظم جلیلی تفتازانی (لیس القرآن بمظنة للریب) ایله تفسیر ایدیور . دسوقی (لیس محلاً یظن فیه الریب) سوزی ایله حاشیه‌سنه دوام ایدیور . بو تفسیر تفسیر بالاعم اولمدیغندن تفسیرایله مفسر آراسنده مساوات واردر . قرآن مبینده (ریب یوقدر) دیمك قرآن‌مبین مظنهٔ ریب دکلدر ، دیمك اولونجه وهرهانکی برکتابده ریب وار ایسه اوکتاب مظنهٔ ریبدر هرهانکی برکتاب مظنهٔ ریب ایسه اوکتابده ریب‌واردر دیمك اولمقله بوندن هانکی کتاب مظنهٔ موضوعات ایسه اوکتابده موضوعات واردر . نره‌ده موضوعات وار ایسه اوراسی مظنهٔ موضوعاتدر نتیجه‌سی استحصال اولنور .

٥ — « نتائج فاسده‌یی تولید ایتدرمك ایچین .. »

ج — انصافك او پرده نامی یوقمی ؟

٦ — « عطف تفسیری اوله‌رق قوللانیلان معیار کلمه‌سی »

ج — معیاری مظانه عطف تفسیری اوله‌رق قوللانیشکزی غریب بولیورم ، چونکه مظنه ، معلم منه اسم مکاندر ، معیار ایسه اسم آلتدر ، میزان معناسنه‌در . بر صحیفه‌ده عطف تفسیری اوله‌رق ذکر ایدیلان معیار اونی تعقیب ایدن صحیفه‌ده آرتق عطف تفسیر یلکدن چیقیور ، اره‌لرنده بر وجه مشابهت کوستریلیور . بو وجه مشابهته نظراً علاوه ایدلدیکی یازیلیور . عجبا بر شیئك مفسری ایله مشابهی بر معناده‌میدر ؟ عطف تفسیرده‌کی غرابته بناءً اوندن عدول‌می اولونمش‌در ؟ ینه برازصوکرا ظن ایله اصل علم آره‌سنده ملاحظه ایدیله‌جك بردقیقهٔ لغویه‌یه اشارت اولمق اوزره معیار علاوه ایلدیکی بیان اولنور . برطرفدن مظنه‌یه معیار معناسی ویرمدك دیورسکز . دیکر طرفدن معیاری مظنه‌یه عطف تفسیری اوله‌رق ذکر ایتدیککزی سویلیورسکز . بوتون بوسوزلریکز قارشولاشنجه شونتیجه الده ایدییور : « مظنه معیارمعناسنه دکلدر ، معیارمظنه‌نك عطف تفسیری‌در . معیار

مظنه‌یه مشابهدر . معیار بردقیقهٔ لغویه‌یه اشارتدر » بوسوزلریکزی نصل قبول ایده‌جکز ؟ علی سبیل البدل‌می ، یوقسه علی سبیل الاشتمال‌می ؟ بوراسنی تعیین پك مشکلدر .

٧ — « مظنه کلمه‌سنك بین المحدثین برشیئك بیلندیکنی وکندی واسطه‌سیله آکلاشلدیغی محل وموضع معناسنده استعمالی اوقدرمشهورومتعارفدر » دیورسکز . هایدی مظنه حقنده حدیث کتابلرینه باقه‌لم :

١ — قال اللکنوی : فیأخذ الحسن من مظانه والصحیح من مظانه

٢ — قال ابن الصلاح : اذا انتهی الامر فی معرفة الصحیح الی ماخرجه الائمة فی تصانیفهم الکاملة ببیان ذلك کما سبق ذکره .... فاولها صحیح اخرجه البخاری ومسلم جمیعاً .... انحصار طریق المعرفة الصحیح والحسن الآن فی مراجعة الصحیحین وغیرهما .

٣ — قال السیوطی : والاجماع حاصل ان لهما (ای الصحیحین) مزیة فیما یرجع الی نفس الصحة ـ کما ذکر فی الصحیح مظانه وذکر فی کل نوع مظانه من الکتب المصنفة الایسیراً نبه علیه بخلاف البخاری فانه وضعها فی الابواب بسبب استنباطه الاحکام منها واورد کثیراً منها فی غیر مظنته .

٤ — قال ابن حجر : ولکن رد (ابن تیمیه) فی رده (ابن المطهر) کثیراً من الاحادیث الجیاد التی لم یستحضر حالة تصنیفه مظانها .

کوریلیورکه صحیحك‌ده ، حسنك‌ده مظنه‌لری واردر ، حدیثلر مظنه‌لرندن مأخوذدر . صحیحی معرفت بابنده اول باول صحیحینه مراجعت لازمدر . صحیحین نفس صحتده مرجع اولان بر کتابدر ، صحیحینك بوخصوصده مزیتلری واردر . صحیحین (معلم‌منه) در . نووی حدیث صحیح بابنده مظانی ، اك باشنده‌ده صحیحینی ذکر ایتمشدر . دیمك‌که مظنهٔ صحیح اولان بخاری ومسلم تعبیرلری خطا اولمیور ، فرض ایدیکزکه (معلم منه) معناسنه کلان مظنه تعبیری زعمکزجه خطا اوله‌بیله‌جکدر . فقط موضع ، معدن معناسنه کلان « مظنه » تعبیرینه‌ده خطا دییه‌بیله‌جکمیسکز ؟

آرتیق لغته موافق اوله‌رق قوللاندیغم تعبیرلره خطادر دیمك خطا اندر خطادر . خصوصاکه اهل حدیثك اصطلاحنه‌ده مغایر اولمیه ، ایشته بونقول محرره مظنه حقنده‌کی بوتون مطالعه‌لریکزه تام بر جواب مسکت تشکیل ایدر .

بخاری ومسلم حدیثلرینك سرتسر احادیث صحیحه اولمدیغی اولکی بندده ذکراولونمشدر .

٨ — « مظنه‌نك (معلم منه) معناسنه دلالتی سمت مجهوله نفی وتبعید »

ج — معلم‌منه معناسی سمت مجهوله تبعید اولنمامش، بالعکس تصریح اولونمش ، آنجق ایراداولونان نقول‌معدن ، موضع ، مألف معنالرینی اثبات مقامنده سرد اولونعقله اومقامده معلم منه معناسی بیان اولونمامشدر .

درجهٔ ثانیه‌ده بر غریبهٔ اخری — بو قسمده طبقهٔ ثانیه‌ده (کمسند ابی‌داوود) طبقهٔ ثالثه‌ده (کمسند ابی علی) دیمش اولدیغی کبی طبقهٔ رابعه‌یی تعریف ایتدکدن صوکره « ککتاب الضعفاء لابن‌حبان و کامل ابن عدی ... الخ لازم کله‌جکنی سباق وسیاقه اسلوب بیانه ، قواعد لسانیه‌یه ، اصول عربیته استناداً ادعا ایدیورسکز . بو ادعابجا دکلدر . ولی‌الله دهلوی دیکر طبقه‌لرده دوغریدن دوغری‌یه کتابلری بیلدیریور . دردنجی طبقه‌یه کلنجه اوراده تعبیر مشهوراوزره (تفنن فی العبارة) یاپمش اولیور. نووی مرحوم تقریبده صحاح، حسان حقنده‌ده مظان تعبیرینی قوللانیور. بورایه آپانوب قاله‌جغکزه دیکر دهلوی‌نك تنسیق‌النظامده‌کی تلخیصنه باقه‌رق ملاحظات درمیان ایله بزی تنویر ایتسه‌کز دها موافق اولمازمی ایدی ؟

۲ — دهلوی‌نك (وهذه‌الطبقة مادة کتاب‌الموضوعات‌لابن‌الجوزی) عباره‌سنك‌معناسی آز ، چوق ، صرف ونحو عربی بیلانلره خفی اولمادیغی اوزره «دردنجی طبقه کتابلری ، ابن‌الجوزی‌نك موضوعات کتابنك مواد اصلیه‌سیدر » یوقسه بوتون احادیث موضوعه‌نك مواد اصلیه‌سی‌در دیمك دکلدر . ابن‌الجوزی ، سیوطی احادیث موضوعه‌یی او ذواتك کتابلرنده کورمشلر ، بونکله برابر او ذواتدن اوکرنمشلردر . بو حالده احادیث موضوعه‌نك موضعی ، معدنی ، مألفی او کتابلر اولدیغی کبی احادیث موضوعه‌نك معلم منهی‌ده ینه او کتابلردر . عجبا بونده بر تناقض شمه‌سی استشمام بیوریورمیسکز؟ هایدی تحلیل علمی‌یه مراجعت ایده‌لم : معلومدرکه برشینك ماده‌سی اونك منجر اولدیغی شیدر. کتاب‌الموضوعاتك ماده‌سی طبقهٔ رابعه کتابلری اولونجه کتاب‌الموضوعات تحلیل نتیجه‌سنده تاریخ خطیب وحاکم ، کامل ابن عدی ، ضعفاء عقیلی وابن حبان وازدی ، افراد دار قطنی ، حلیهٔ ابی نعیم وسائره‌یه منجر اولور . شویله‌جه بر قیاس ترتیب اولنه بیلیر :

هذه‌الطبقة مادة کتاب‌الموضوعات	« صغری
ومادة کتاب الموضوعات تاریخ‌الخطیب والحاکم ... الخ	« کبری
هذه‌الطبقة تاریخ‌الخطیب والحاکم ... الخ	« نتیجه

بوقیاسده صغری حجة‌ الله البالغه‌دن منقولدر ، نقلاً ثابتدر . کبری اللآلی مصنوعه عباره‌سنك بر تحلیلی‌در ، تحلیلاً ثابتدر . بو تحلیل مسند ابی حنیفه شرحی تنسیق‌النظام صاحبی دیکر دهلوینك بیانی ایله مفسردر . نته‌کیم قریباً ذکر اولونه‌جقدر . آرتق صغری کتاب صاحبی دهلوینك ، کبری دیکر محدث دهلوینك تصریحلریله ثابت اولنجه مظنه‌نك معناسنی آکلامق ایچون یورغونلغه حاجت قالماز .

تنسیق‌النظامك عباره‌سنی نقلدن صوکره (نقلی تصحیح ایدیکز) دیمکدن باشقه برچاره یوق ایکن بکلك سوزلر ایله مقابله‌اولنیور، عجبا طبقهٔ رابعه کتابلری هانکیلریدر، اوراسی نه‌یه مسکوت عنه قالمشدر ؟

۳ — مظنه‌نك معلم منه معناسنه کلدیکنی اثبات صددنده اوچ بچق صحیفه‌یی املا ایدن نقول علیهمزه توجه ایتمز ، اکر مظنه‌نك معلم منه معناسنه کلدیکنی ذات عالیکزدن اول یازمامش اولسیدم نقول محرره علیهمزه وارد اوله‌بیلیر ایدی . انکار ایده‌منسکز که هم (معلم منه) معناسنه کلدیکنی یازدم ، هم ابونعیمك حلیه‌سندن نقلاً شکلنی بیلدیردم . آرتق مغالطه، مکابره ، سفسطه هر حالده رجعت قهقریه‌ایله محلنه ارسال اولنه‌جقدر. نقول اربعینی یازدقدن ، (ابونعیم تخریج ایتدیکی حدیثك بر قسمی حقنده « حدیث ثابت ، حدیث غریب ... الخ) دیدکدن صوکرا اوست پرده‌دن برطاقم سوزلر فیرلاتمه‌کز عجبا نه هانکی عاملك تحت تأثیرنده‌در ؟

نقول اربعین — حلیة‌الاولیانك دردنجی طبقه کتابلرندن احادیث موضوعه ایله طولو کتابلردن اولدیغی اثبات خصوصنده قرق نقل ایراد ایتمش ایدم . کذابیندن ، وضع‌ایله معروف اولانلردن ابوسعید روایتی‌ایله، مجاشع روایتی ایله، سلیمان‌بن‌عیسی روایتی ایله ، عمر بن صبح روایتی ایله ، احمدالجویباری روایتی ایله ، ابوالجارود روایتی ایله ، عبدالله بن مسور روایتی ایله ، معلی بن‌هلال روایتی ایله ، حسین بن علوان روایتی ایله ، نهشل بن‌سعید روایتی ایله ، محمد بن‌السائب روایتی ایله حدیث تخریج ایتدیکنی؛ کتابنده منا کیر بولندیغنی ذکرایتمش ایدم. بوکا قارشی ایلك ویریلان جواب « استراق » اولیور. بواستراق اوچ بچق صحیفه‌یی املا ایدن نقول محرره‌کزه شامل اولمیه‌جق‌می ؟ ایکنجی جواب ایسه بکلك‌سوزلری مشتملدر. نقول اربعین انکار اولنه‌میور . تکذیب اولنه‌میور، یالکز عادت معتاده اوزره استهزالره بوغولیور ؛ « سکوت ایتدیکی حدیث ویا برراوی

حقنده اقرانندن دیكر بر امامك اتهامى ابونعيمك جلالتنه ، كتابلرينك قيمتنه ذره قدر نقيصه ايراد ايده‌مز » سوزلرى صرف اولنيور ، بو ايسه ذهبى‌نك « وهذا اثم وجناية على السنن » سوزى يانندە سوزر قاليور ؛ ذاتاً ابونعيمك موضوعاتى بلا بيان ذكرى عيب صاييلمشدر ، ديمك كه ابونعيم عيبدن برى دكيلدر .

ابونعيمك جرح واتهام حقنده‌كى مسلك مخصوصى حقنده برشى ديمدك ، آنجاق كذب ايله ، وضع ايله مشهور اولان راويلردن سكوت ايديشنى اهل حديثدن نقلاً خوش كورمدك ، ابونعيمك سكوتنى (حاشا) جهله دكل ، بلكه تساهله حمل ايدييورلر . آرتق درديكى محدث بى مدانى حافظ ذهبى‌يه آكلات .

منهاج السنة و صحيحين « ١ — « حلية الاولياءنك قرون متطاوله‌دنبرى بين الائمه مجمع عليه اولان اعتبارى » ادعاسى عندى ادعادر . حلية الاوليا حقنده ابن تيميه‌نك انتقاداتى رد اولنه‌ميه‌جق درجه‌ده قوتليدر . بوكا جواب ويره‌ميورسكز ؛ حتى اك مشهور عليهدارلرندن اولان لكنوى بيله ابن تيميه‌نك منهاج السنه‌ده‌كى قولنى بلا اعتراض قبول ايديور . امام الناقدين ذهبى‌نك سوزينه قارشى برشى دييه‌ميورسكز .

٢ — امام بخارى وامام مسلمك صحيحلرى عليهنده‌ده ويرديكمز حكم كندولكمزدنميدر ؟ بويله عوامپسندانه سوزلر ايله نه قازانه‌جقسكز ؟ صحيحنده شايان احتجاج اولميان احاديث بولنديغنى سويليان ذوات ، باشده حافظ كبير دارقطنى اولديغى حالده برطاقم حفاظ حديثدر ، صحيحينك حديثنى انتقاد ايدن ينه اونلردر . صحيحين احاديثنك انتقاد اولديغنى طلبه حديث بيله بيليرلر عاجزلرى يالكز اهل حديثدن نقل ايتدم . صحيحين حقنده‌كى انتقاد خصوصنده جسارت كوسترن عاجزلرى دكيل ، حافظ بى مدانى دار قطنى‌در ، دارقطنى .

ياناطحاً جبلا يوما ليوهنه ◦ اشفق على الرأس لا تشفق على الجبل

٣ — حجة الله البالغه‌دن نقل اولنان قول ، تنسيق النظامده انتقاده اوغرامشدر :

ا — صحيحنده اولان بوتون احاديثك صحتنده اجماع يوقدر . نره‌ده قالديكه تهوين ايدنلر مبتدع اولسون !

ب — دار قطنى ايله ديكر حفاظك انتقادلرى اجماعى نقض ايدر .

ج — صحيحنده شذوذده واردر .

د — صحيحينك بر طاقم رجالى مضعّفدر .

برده حجة الله البالغه‌نك سوزى متصل مرفوع حقنده‌در ، على الاطلاق احاديث حقنده دكلدر . لكنوى « صحيحنده انتقاد اولنميان احاديث صحيحه صحيت اعتباريله ديكر كتابلرده‌كى احاديث صحيحه‌يه راجحدر » ديور ؛ شيخ اسلام هروى سنن ترمذى‌يى صحيحيندن دها مفيد بوليور . صحيحين ايله حلية الاوليا ارەسنده چوق فرق واردر ، صحيحين برنجى طبقه‌ده‌در ، مظنهٔ صحاحدر ؛ حلية الاوليا ايسه مظنهٔ موضوعات اولمقله دردنجى طبقه‌يه اينمشدر .

ابوالفرج ابن الجوزى وصفوة الصفوة — ١ بيان عاليكز وجهله حفاظ حديثدن ، وزهاد ومتصوفه‌دن اولان ، بالخاصه عالى نمونه اوله‌رق اثرى ارائه اولنسان عالم العراق ، واعظ الآفاق ابن الجوزى‌يى انتقادسزه‌دوشمز ظن ايدرم . ابن الجوزى انتقادات عشره‌سندن بشنجى انتقادنده يعنى احاديث كثيرهٔ موضوعه‌نك مسكوت عنه براقلدسى خصوصنده منفرد دكلدر ، نته‌كيم ماسبقدن منفهم اولمشدر . اهل علم عليهنده ياپيلان انتقاداتى تعرض عد ايتمك نقد رجال فنى ايله متناسب دكلدر . وقتيله يحيى بن سعيد القطان بر طاقم صلحا حقنده انتقادده بولنديغى كبى ابن الجوزيدن صوكرا برطاقم ناقدين‌ده اوكا موافقت ايتمشلردر . ابن الجوزينك ابو نعيم حقنده (غش من الطيب لا يصح) سوزى محضا نمونه كتابلريكزده يازلديغندن ناشى نظر انصافكزه عرض اولنمشدر .

٢ — ابن الجوزى‌نك انتقاد ثامنى حقنده‌سرد ايتديككز سوزكزى غريب بوليورم . مصنف دكيلم ديان بركيمسه صناعت تصنيفده برخلل كوره‌مزمى ؟ بوايكيسنك جمعنده عناد وارمى ؟ . ابن الجوزى‌نك حارث محاسبى حقنده‌كى معناسز ديديكى سوزلر تلبيس ابليسده تصريح اولنيور .

عالى نمونه كتابلريكزدن برى ، محدثين ومتصوفه‌دن برى ديكر نمونه كتابكزه ، امام اعظمكز اولان حارث محاسبى‌يه حاطب ليل ديمك ايستيور ايسه وقتيله دوشونوب برى برينك عليهنده اولان كتابلرى عالى نمونه اثرلر صره‌سنه ديزماملى ايديكز . نه‌يه نمونه اولمق اوزره ارائه‌ده استعجال بيورديكز ؟ نه‌يه بوكره بالمجبوريه بيانه مجبور اولديغكز غلطلرى نظر اعتباره آلمديكز ؟ نه‌يه ، ابن الجوزى‌نك ابونعيم حقنده « ولم يستحى ان يذكر فى الصوفيه » ديديكنى وقتيله دوشونمديكز ؟ نه‌يه ديكر نمونه كتابلرندن قوت القلوب حقنده (وذكر فيه الاعتقاد الفاسد) ديديكندن ، حتى « ثلة علمهم بالسنن والاسلام والآثار » سوزيله عموميتله متصوفه عليهنده تجهيللرندن تغافل بيورديكز ؟ بيانكز وجهله بر تصوف كتابى

اولان « صفوة الصفوه » دیکر تصوف کتابی اولان حلیة لاولیا حقنده انتقادده بولنیور ، بو انتقاد محق ایسه حلیةالاولیا ، دکلسه صفوة لصفوة آره‌دن چیقملیدر . مناظر یازدیغی ، سویلدیکی بر شیئك لوازم ، نتایجی ومقتضیاتی نظر تأمله آلملیدر ، ولوکه مناظر التزام ایتمسه‌ده خصمنه قارشی ، سوزك لوازم ونتایجی ومقتضیاتی نظر دقته آلمق کرکدر .

۳ — ابن الجوزی‌نك انتقاداتی حقنده‌سرد ایتدیککز سوزلرده‌کی غرابت اولکیسندن اشاغی دکلدر . تصوفه دائر اولان بر کتاب بوکره عوامه مخصوص بر سوز بیان ایدیبورمه لویله‌می ؟ حتی تغییر خصوصنده‌کی مهارت بیانیه‌یه حیرت ایتمامك قابل دکیلدر .

٤ — حلیة لاولیایی اختصارایدن قزوینی‌نك صاحبی حقنده‌کی ثناسنه برشی دیمیورم . ابن الجوزی‌نك انتقادنی‌ده نمونه کتابلرندن اولدیغندن طولایی ذکر ایتمش ایدم . قزوینی‌نك سوزنده‌کی « فی هذه الطریقة کتاباً احسن تألیفاً واجل تصنیفاً » سوزی شرح وتحلیلده ایراد ایتدیکم جوابك عینی‌در ، حافظ سلفیدن منقول اولان (لم یصنف مثل کتاب الاولیاء) سوزی‌ده دأب علما اوزره (فی بابه) تقدیرنده‌در . فی الواقع قزوینی ایله سلفی بویله بر ادعاده بولنورلر ایسه‌ده اوادعایی قطعا دوغری کوره‌میورم . چونکه حلیة الاولیاده زهد وورعی اعتباریله امام اعظم ابوحنیفه واصحابندن دون بعض ذوات ذکر اولنمش ایکن سر تاج فقها ، عمدةالاولیا ، سراج امت ، قرة عین اهل سنت ، امام اعظم ، همام اقدم والاسفا که حلیةالاولیاده جای قبول کوره‌میور ، حلیه صاحبی ارجا ، قدر ، خوارج بدعتلریله اتهام اولنان بعض ذواتی ، زهدندن ناشی اولیا دفترینه کچیریورده سادات حنفیه‌نك ائمهٔ اربعه‌سی اولان امام ابوحنیفه ، امام ابویوسف ، امام زفر ، امام محمد اونلر قادار زاهد اوله‌میور ، اولیا دفترینه کچه‌میور ، تعصبك بو درجه‌سی همان باشقه اثرلرده کورولمش دکلدر . ابن الجوزی‌نك (ابونعیم ، متکلمین واشاعره ایچنده متعصبدر . بو حال اصحاب حدیثه لایق دکلدر) سوزی نه قدر دوغری ایمش . حنفی مذهبنه صادق اولان ، امام اعظمی سون هرکس حلیة الاولیایه اوقیمق ویرمز صانیرم .

ابونعیمك امام اعظمی ذکر ایتمیوب بدعت اعتقادیه ایله معلول اولان بعض فاسقلری ذکر ایدیشنه تعصبدن باشقه بر محمل صحیح بولنورسه‌کز ممنون اوله‌جغم .

نسبیه النظامك عباره‌سی — مسند ابی حنیفه شرحی تنسیق النظام صاحبی دهلوی ابونعیمك کتابلرینی طبقهٔ رابعه کتابلری عدادنده صاییور . بوکا قارشی صرف ایتدیککز سوزلرك اهل انصاف نظرنده هیچ بر دکری یوقدر .

شبهه ایتدیککز (انتهی ملخصا) سوزی شارح دهلوی‌نکدر . نقللرده‌ده هیچ بر نقصان یوقدر . ذات عالیکزدن (مظنه‌یی) یاکلش اکلامق دکل ، دوغری آکلایانلره (ذهول) ، قصداً عدول اسنادی دکل ، بلکه او عباره‌نك انتقاداتنه منتظر ایدك . مظنه کلمه‌سی حقنده ادعا ایتدیککز براهین ودلائل سیف صارم تحقیق ایله پارچه پارچه ایدلمشدر . بوشهودك قارشوسنده اصراره باقملی که مسند ابی حنیفه شارحی‌ده ذهولدن قورتوله‌میور .

۲ — « طبقهٔ اولی کتابلرنده مرفوع متصل هرهانکی حدیث شریف نبوی‌یه تصادف اولنورسه درحال اونکله استدلال وبویله بر استدلالك قارشوسنده همان عرض استسلام بصیرت دینیه مقتضیاتندندر . »

ج — آل عوامفریب بر سوز دها ! بو سوز ، سزی برطرفه آتیور ؛ فقه اسلامی ، اصول حدیثی‌ده اوبر طرفده براقیور . معلومدرکه فقهاء عظام ، خصوصا سادات حنفیه احادیث مرفوعه ایله علی العمیا استدلال ایتمزلر . احادیث شریفه‌نك ثبوتی ایچین یالیکز مرفوع متصل اولمسی کافی دکلدر ، منسوخ اولمامسی ، ویا دها قوتلی بر خبره ویا اصول شریعته معارض اولمامسی‌ده شرطدر . اونك ایچین تدقیق وتحقیق شرط اعظمدر . بعض ائمهٔ حجازیون حدیث عراقی وحدیث شامی ایله ، بعض ائمهٔ عراقیون‌ده حدیث شامی ایله استدلال ایتمزلر . بونلرده بصیرت دینیه یوقمی ؟ امام همام ابوحنیفه خبر واحد صحیحی کتاب وسنته عرض ایتمکی شرط ایتمش ایدی ؛ عمومات قرآنیه‌نك ظاهرینه ، سنت مشهوره‌یه مخالف اولان خبر واحدی شایان استدلال بولماز ایدی ؛ اصول مجمع علیهایه مخالف اولان خبر واحدی قبول ایتمز ایدی . عجبا امام الائمه ابوحنیفه‌ده‌ده بصیرت دینیه یوقمی ؟ السنهٔ فقهاده دوران ایتدیکی اوزره حدیث آنجق رأی ایله ، رأی‌ده آنجق حدیث ایله مستقیم اولور . بو قاعده‌ده اورته‌دن قالقدیمی ؟ ایشته کتب سته اصحابنك تخریج ایتدکلری « کل مسکر حرام » حدیثی ؛ ایشته « لاصلاة الا بفاتحة الکتاب » حدیثی ؛ ایشته بخاری‌نك تخریج ایتدیکی « لانفقة لك ولاسکنی علیك » حدیثی ! ایشته کتب سته اصحابنك تخریج ایتدکلری حدیث مصراة ایله حدیث لقطه ؛ ایشته مسلمك تخریج ایتدیکی خیار مجلس حدیثی ... الخ .

برنجی حدیث حقنده یحیی بن معین « لم یصح روایته » دیور ، ایکنجی حدیث عمومات قرآنیه‌نك ظاهرینه مخالفدر . اوچنجی حدیث نص کتابه مخالفدر . دردنجی حدیث قیاسه مخالفدر ویا منسوخدر ویا مضطربدر ویا اساساً ثابت دکلدر . بشنجی حدیث

اصول شریعته مخالفدر. التنجی حدیث فقهاء سبعه ومعاصرلرینه ظاهر اولمامقله مقدوحدر. کوریلیورکه علی العمیا حدیث مرفوع متصل ایله استدلال اولنمیور. بوندن باشقه اسناد، صحیح اولنجه خبرك صحیح اولمسی لازم کلمز . راوی عدل ایله مشهور ، صحت دین وامانت ایله معروف اولور ، مطعون اولماز، نقللرنده شبهه بولونماز. بویله حدیثلر آنجق صحیح الاسناد اولور، احادیثه راویلرك قصدی بولنمقسزین برطاقم احوال عارض اولور، احادیث متعارض اولور. احادیث شریفه‌یه نقل بالمعنی، جهل بالاعراب ، تصحیف ، اسقاط، نقل من الصحف تفویت بعض ، نقل سببدن غفلت کبی برطاقم علل عارض اولور . هله نقل بالمعناده چوق غلط اولور . بطلیوسی‌نك بیانه کوره « نحن یوم القیمة علی کوم » حدیث شریفی بر طاقم علتلردن طولایی صحیح مسلمده « نحن یوم القیمة علی کذا انظر » صورتنده تخریج ایدلمشدر . مسلم ایله ابن ماجه‌نك ابو هریره‌دن روایت ایتدکلری « ان کان الشؤم ففی ثلاث » حدیثنك اولندن « اهل الجاهلیة یقولون » کلمه‌لری اسقاط اولنمشدر .

— ذلك مبلغهم من العلم —

۱۸ — ابوطالب مکی وقوت القلوب

— . فلاتبطر ولاتك فی التغری ✻ ولاتعجل ستعرف ماالتحری ؟ . —

۱ — ایضاح وتفصیلده ، قوت القلوبده موضوعات ، ازجمله لیلهٔ رغائب حقنده ثابت اولمیان حدیثلر ، اشیاء منکره بولوندیغنی ، ائمهٔ حدیثدن نقلاً سویله‌مش ایدم .

اشیاء منکره اخبار صفات بابنده‌ایدی. مناظره‌مزك استخراج معنی خصوصنده‌کی قوتنی اکلامق مقصدیله (فی الصفات) قیدندن بحث ایتمدم ، مناظره‌مده « منکر کوریلان شیئك احادیث صفاته عائد ابوطالبك بعض تأویلات و مطالعاتی » شکلنده بر جواب ویردی . شیخ افندینك خطیبك سوزینی اکلامدیغنی ، قوت القلوبی تدقیق ایتمدیکی اکلاشیلدی ؟

شرح و تحلیلده مناظره‌مزی بر کردابه دها اوغراتمق املیله ابو طالب مکی‌نك سالمیه‌دن عد اولندیغنی تکرار کتابنده (منکرات بولوندیغنی یازدم ، صفات خصوصنده [۱] سالمیه‌نك مطعون اولدقلرینی علاوه ایتدم ، بو کره مناظره‌مز دوشدیکی کردابك فرقنه وارمقسزین (وذی عمیاء ..) بیق ایله غرور کوبنه بنه‌رك کردابده چبالادقجه چبالادی . شیخ افندی

[۱] شیخ افندینك اکلایشنه کوره

ابوطالبك ، ابو عبدالله احمد بن سالمك مسلك صوفیانه‌سندن اولان سالمیه‌یه منتسب اولدیغنی ذکر ایدییور . اصول (اصول دین) اعتباریله سالمیه رئیسنی ده اوغلی ابوالحسن محمد بن احمد بن سالم کوستریبور . فقط ابوالحسن ابن سالمك ابو طالب مکی‌نك شیخی اولدیغنی قوت القلوبی مطالعه ایتمدیکندن دولایی بیلمیور ، بو میانده مبهم بر حکم ویردیکمزی‌ده علاوه ایدیور ، بالطبع بونده حقی واردر .

ابو طالب مکی طریق تصوفك سالمیه قولنه منسوب اولمسی اعتباریله سالمیه‌دن اولدیغی کبی اصول اعتباریله‌ده ابوالحسن ابن سالمك اصول دینده مسلکنی کوسترن سالمیه‌یه منسوب اولورسه هر ایکیسنك جمعنده بر عناد کورولورمی ؟ اول باول اعتراف ایتدکلری سالمیه قولی طرق صوفیه‌نك‌ده طرق مقبوله‌سندن اولدیغنی‌ده اثبات ایتمك لازمدر . حال بوکه بونی اثبات مشکلدر. نته‌کیم کشف المحجوب طرق مقبولهٔ صوفیه‌یی اونه ابلاغ ایدییور : محاسبیان ، قصاریان ، طیفوریان ، جنیدیان ، نوریان، سهلیان ، حکیمیان، خرازیان ، خفیفیان، سیاریان. عجبا سالمیان سهلیانده داخل‌میدر ؟ اصلا ! چونکه کشف المحجوب طرق مردوده میانده حلولیه‌یی ذکر ایدییور، سالمیه ایله مشبهه ، اونلره متعلقدر دیور .

سالمیه طریقتك پیری اولان ابوعبدالله ابن سالمك اسمی تعیینده‌ده بر اصابت کورمیورم . طبقات سلمی‌ده حلیة الاولیاده ، طبقات شعرانیده احیا شرحنده‌ده اسمی ابوعبدالله محمد ابن احمد بن سالمدر . بناءً علیه سهل تستری‌نك اصحابندن اولان ابن سالم ابو عبدالله محمد ابن احمد بن سالمدر، اوغلی ابوالحسنه ابونعیم یتشمشدر .

غالبا مناظره‌مز ، حریری زاده‌یه آلدانیور. بز بوبابده حریری زاده ایله دکل ؛ سلمی ایله ، ابونعیم اصبهانی ایله ، عبدالوهاب شعرانی ایله ، زبیدی ایله برابرز . کوریلیوریا ابن سالمك اسمی تعیینده بیله سالم برطریقه سلوك ایتمیور . ابو طالبك شیخی ، استادی بالاتفاق ابوالحسن ابن سالمدر .

۱ — قال فی النفحات : ونسبت وی (ابی طالب) در تصوف بشیخ عارف ابوالحسن محمد بن احمد بن سالم البصری وانتساب شیخ ابی الحسن به پدر بود .

۲ — قال فی قوت القلوب : وقد حدثت عن ابی الحسن ابن سالم شیخنا .

۳ — قال فی شرح الاحیاء : واخذ عن ابی الحسن احمد بن محمد سالم .

٤ — قال الخطیب : ودخل البصرة بعد وفات ابی الحسن ابن سالم فانتمی الی مقالته .

۵ — قال فی لسان المیزان : وکان علی مذهب ابی الحسن ابن سالم .

۶ — ابن کثیر ، عینی ، ابن خلکان ، ابن خلدون بوتون ابوطالبك ابی الحسن ابن سالمه اتما وانتسابنی یازییورلر . آرتق ینه اصرار ایده‌جکمیسکز ؟

شیخ عبدالقادر کیلانی غنیه‌ده ابوالحسن ابن سالمه منسوب اولان سالمیه حقنده نه آغیر سوزلر سردایدییور. نته‌کیم بوقاریده ذکراولنمشدر . ابن الجوزی ایله ابن القیمك سوزلری ده جاباء. ابن تیمیه ابوطالب حقنده نه‌مساعد سوز قوللانیور: ابوطالب ذوق صوفیه‌یی حالاً خبر ویرمش ؛ کلاملرینی، اثرلرینی سماع ایله، اکابر مشایخك صحبتلرندن استفاضه صورتیله بیلدیرمش ایدی. غزالی‌نك مقامات عارفین حقنده ابوطالبدن آلدیغی مبحث احیانك اك کوزل مباحثندندر .

۲ — ابن ندیمك ابو طالب مکی‌یی معتزله مصنفلری اره‌سنده ذکر ایتمش اولدیغی سوزیکز ینه‌بزه برنظیره تشکیل ایدیور ، هایا بزه ضمیرك مرجعندن بحث ایدیوردیکز ، نصل اولدی‌ده ضمیری دها بعیده ارجاع ایتدیکز ؟ ضمیری یانی باشنده بولنان ابن سالمه کوندرمکده نه‌مانع کوردیکز ؟ ایشته لسان المیزانك عباره‌سی : وکان علی مذهب ابی الحسن وذکره ابن الندیم فی مصنفی المعتزلة.

۳ — «ابوطالب مکی‌نك اعاظم اهل سنتدن اولدیغنه قوت القلوبی باشدن باشه بر بر برهان قاطعدر» سوزی حای ملاحظه‌در .

اهل سنت باشلیجه ایکی‌یه آیریلیر : اهل سنت خاصه ، اهل سنت عامه . سالمیه ، کلابیه اشعریه ، حتی کرامیه اهل سنت عامه‌دندر . اهل سنت خاصه آنجاق ائمهٔ سلف مذهبنده بولنانلردر . ابو طالب مکی سالمیه‌دندر . فقط عذاب قبر خصوصنده وامثالی پك چوق مسائلده اهل سنت خاصه ایله اتفاق ایتمشدر . جرح وتعدیلده «احادیث صفاته عائد برطاقم تأویلات ومطالعاتی خطیب منکر کورمشدر» دیورسکز . آرتق نصل اولورده ابوطالب اهل سنت خاصه‌دن اولور . ؟ ابن کلاب ایله حارث المحاسبی ابی العباس القلانسی ایله ابوالحسن الاشعری ، ابن مجاهد ایله ابوالحسن الطبری ، ابوبکر الباقلانی ایله ابواسحاق اسفرائینی کبی قدمای کلابیه واشعریه ، سالمیه وکرامیه صفات ثبوتیه وخبریه‌یی اثبات ایتدکلرندن ناشی بونلره (صفاتیه) ، ویا (اهل اثبات) دینمش ایدی . بو درت فرقه اهل بدعتی تمثیل ایدن جهمیه ومعتزله‌یی رد ایتدیکلرندن کندولری اهل سنتدن عد اولنمشلردر . شو قادارکه اره‌لرنده ینه نزاع معنوی اکسیك دکلدر .

شیخمزك اعترافیله اصول اعتباریله سالمیه‌نك رئیسی ابوحسن ابن سالمدر . ابوطالبك اعترافی ایله‌ده شیخی ، استاذی ابوالحسندر او حالده ابو طالب سالمیه‌دندر . ذاتاً عارف کیلانینك ، ابن الجوزی‌نك، ابن القیمك سوزلری کندیسنك تمامیله سالمیه‌دن اولدیغنی کوسترر. قال فی قوت القلوب : وقال بعضهم للربوبیة سرلوظهر لبطلت النبوة . بعض عارفین ایسه ابو یزید بسطامی ویا سهل تستری‌در ؛ خطیب ابو طالب مکی‌نك اخبار صفت بابنده منکر، مستبشع کور دیکر اشیایی ذکرایتدیکی کبی بدعته نسبت ایدلدیکنی‌ده بیان ایدییور. قال : وحفظ عنه انه قال لیس علی المخلوقین اضرّ من الخالق فبدعه الناس وهجروه : ابوالحسن العتیقی، عینی ، ابن حجر عسقلانی کبی ذوات بو سوزی عیناً نقل ایدییورلر، ابن الجوزینك « وذکر فیه الاعتقاد الفاسد ، سوزی‌ده اهل سنت خاصه‌دن اولمدیغنه دلالت ایدر .

۵ — اهوازی حقنده سوزلره کلنجه اولا ابوعلی اهوازی، مثالب اشعری حقنده بر کتاب یازمش ایدی ، ابن عساکر اونی رد ایدیورایدی . ثانیاً اهوازی حقنده‌کی سوزی ابوطالبه بولاشدیرمق ایسته‌مدم، یالکز صفات بابنده سالمیه‌نك ، اهل سنت خاصه‌یه مخالف اولدقلرینی بیان ایتمك ایسته‌دم .

۶ — قوت القلوبده‌کی اشیاء منکره‌نك ایضاح اولنمسنی ایسته‌یورسکز. ابن الجوزی ایله عبدالقادر کیلانی‌دن منقول اولان عبارات ایله قوت القلوبدن منقول اولان عبارات قارشیلاشنجه اشیاء منکره و مستشنعه آب اشکار اولور. ازجمله اهل حدیث و سنت نظرنده ابوطالب مکی‌نك اخبار صفاتك آخرنده ذکرایتدیکی ، ابن القیمك « فانظروا الی هذا التخلیط القبیح وذلك من الهذیان »، ابن الجوزینك «فانظروا الی هذا التخلیط القبیح والادعاء علی الشریعة ان ظاهرها یخالف باطنها » دیدکلری، شیخ ربانی عبدالقادر کیلانی‌نك کفری مؤدی عدایتدیکی « لله سر لواظهر لبطل ... » مسئله‌سندن دها منکر، دها مستبشع، دها مستشنع نه اولور؟ غزالی احیاسنده‌ده بومسئله‌دن بحث ایتمش ، عارفیندن « سر ربوبیتی افشا کفردر» سوزینی نقل ایله‌مش ایدی . غزالی بو سوزه کتاب الاملاسنده جواب ویریور. : اولا بوسوز ، سویلدیکی سرك عظمتنه مبنی تغلیظاً سویلنمشدر، امره مخالفت ، نهی ارتکاب ایتدیکندن دولایی « کفر » دینمشدر، یوقسه بیلدیکمز کفر دکلدر. ثانیاً سامعك کفرینی موجبدر، چونکه عقللرینك ایرمدیکی سوزی سویله‌یور. بووجه واضحدر . بو جواب، افشای خصوصنك کفری موجب اولمه‌سی خصوصنه تعلق ایدیور، یوقسه اصل سوزه تعلق ایتمیور.

هرنه ايسه شيخ عبدالقادر كيلانى ، ابن الجوزى ، ابن القيم وموافقلرى بو سوزى جداً امر عظيم كوريورلر .

٧ — غزالى نك اك مهم مأخذى اولان قوت القلوبده كى احاديثك كافه سى آلتنجه عراقى او حديثلر حقنده حكمنى ويرمش اوليور .

٨ — احاديث[١] صلاة ايله نفس صلاة آيرى آيرى شيلردر، احاديث صلاتك موضوع اولمه سنده ابن الجوزى منفرد دكلدر ابو اسماعيل الانصارى ، ابو بكر السمعانى ، ابن ناصر ، ابو شامه ، سيوطى ، ابن دحيه ، طرطوشى ، نووى ، عزالدين بن عبدالسلام ، ابن الصلاح ، ابن رجب ابن الجوزى ايله برابردر قال العراقى : حديث صلاة ليلة النصف باطل . عجبا موضوع حديثى « فقد روى باسناد عن رسول الله » صورتيله ذكره مساغ وارميدر؛ اصلا ! مكركه وضعنى بيان ايتمك صورتيله اوله . ابو طالبك « وروينا عن الحسن قال حدثنى ثلاثون من اصحاب النبى صلى الله عليه وسلم انه من صلى الخ ... » ديديكى ، غزالى نك ده عيناً نقل ايتديكى نصف شعبان نمازى حقنده ابن القيم « والعجب ممن شم رائحة العلم بالسنة ان يغتر بمثل هذا الهذيان ونقله » ديور .

نفس صلاتك محدث اولديغندن هيچ بر شبهه يوقدر . غزالى احياده بو صلاة بدعةى صلات عيدين وصلاة تراويح ايله برابر ذكر ايديور . صلاة رجبك اسناد ايله ذكر اولنديغنى ، صلاة نصف شعبانك مروى اولديغنى ، حتى سلفك صلاة خير نامى آلتنده ادا ايتدكلرينى بيله بيان ايديور ، بو صلاتلره اعتماد ايدييور . غزالينك قدسده كورديكى ، ايراد اولنمسى سوديكى صلاة انجاق ٤٤٨ تاريخندن صوكره اشتهار ايتمشدر . ايشته اهل حديثك طعننه سبب بودر . اوت بو صلاتلرى على سبيل التداعى جماعتله قيلمق ممنوعدر . فقط على الدوام يالكز قيلمق ده مكروهدر .

انظار — بو بنده كى خطالر شايان عبرتدر . غنيه ، قوت القلوب كبى اك كوزل تصوف كتابلرينى نظر تدقيقدن كچيرمكسزين عاجزلرينه « وذى عمياء . . . » بيق ايله باشلايارق كويا مقابله ده بولنيور . ايشه باق كه غوث اعظمدن ، پير طريقتدن معنوى برجزا كوريور .

١٩ — عوارف المعارف ولبس خرقه

١ — ايضاح وتفصيله سهروردى نك عوارف المعارفده عمار بن اسحاقك وضع

[١] رغائب و نصف شعبان نمازلرى حقنده كى احاديث

ايتديكى « لسعت حية الهوى كبدى » خبرينى ذكر ايتديكنى ، بين الصوفيه معتبر اولان الباس خرقه كيفيتنك ، روايت طريقى ايله دكل ، بلكه تبرك طريقيله ثابت ايدوكنى ذكر ايتمش ايدم . جرح وتعديلده سهروردينك ده عمار بن اسحق حديثى ناقدين حديث كبى قبول ايتمديكنى ، الباس خرقه كيفيتنك ده سنت سنيه ده بر وجهى بولنديغنى ذكر ايتديكى بيلديرلمش ايدى . شرح وتحليلده سهروردى ايله ناقدين حديثك باشقا باشقا وجه ايله قبول ايتدكلرينى بيلديرمش ، (لبس خرقه حقنده بيانمزده قبول اولونمشدر) ديمش ايدم . بونك اوزرينه موضوعك مهميتندن بحث اولوندى . دعوامز ايضاح اولنديغى حالده صيقشدقجه بو جهت تازه لنوب دورور . فى الواقع سهروردى بو خبرى سندى ايله روايت ايتديكندن ناشى اهل حديث موضوعات كتابلرينه درج ايتمشلردر . بو بابده سوزيكزى سخاوى ، ابن ديبع ، على القارى يه آكلاديك . سهروردينك « وقد تكلم فى صحته » سوزيله ، ناقدينك (واضعى عمار بن اسحاقدر) سوزى آره سنده كى فرقى كورمامك ضعف بصردن نشأت ايتسه كركدر .

٢ — (لبس خرقه حقنده كى بيانمز قبول اولنيور) سوزيمزى اكلايه مديغكزى سرد ايديورسكز ، حديث كتابلرنده « بين الصوفيه متعارف اولان صورت اوزه لبس خرقه مسئله سى بى اصلدر » سوزى ايله سهروردينك نقل ايتديككز بيانى متوافقدر ، هر ايكى بيان متوافق اولونجه « بيانمز قبول اولنيور » ديمزمى ؟

٢٠ — زهاد وصوفيه ومتصوفه ومستصوفه

١ — ابن الصلاحك بعضى اهل زهدك وضاع اولمسندن بحث ايتديكنى يازمش ايدم . اهل زهد تعبيرينك متصوفه يه شمولى قبول اولنمدى . حالبوكه شمولى منع ايده جك هيچ برشى يوق ايدى . طريق تصوفه طريق زهد ، حلية الاوليايه اخبار الزهاد دينلديكى حالده بو بابده اصرار معناسز ايدى . فى الواقع زهد ايله تصوف آره سنده اصطلاحاً بر فرق واردر . ابن الجوزى بو فرقى ايضاح ايديور « بعض اثرلرده بعضاً اصطلاح قديمك استعماليله ، بعضا ايسه جزئيت وكليت علاقه سى ايله زهد كلمه سى ايله تصوف مراد اولنديغى » تسليم اولونجه ابن الصلاحك اهل زهد ايله يا اصطلاح قديمه توفيقاً ويا جزئيت وكليت علاقه سنه استناداً اهل تصوف قصد ايتمديكى ، حديث كتابلرنده بو تعبيرك شايع اولمديغى نه ايله معلوم اولور ؟

قاضی عیاض جهلهٔ متعبدینك ساحه شمولنده جهلهٔ متصوفه‌یی بولندیریور، تعقیب التقریبده اهل زهد یرینه صوفیه دنیور. ائمهٔ حدیثك مشارب ومقاصدینه واقف اولان علی القاری ایام ولیالی نمازلری حقنده (فقداعتنی بها کثیر من الجهل بالحدیث من المتسبین الی الزهد والفقر) عباره‌سنده زهد تعبیری ایله متصوفه‌یه شامل اولمیان اهل زهدی‌می قصد ایدیور ؟

قال ابن تیمیة: ومنهم من ذکر اهل زهدالمتقدمین والمتأخرین کابی‌نعیم فی‌الحلیة.

٢ — صوفیه ایله متصوفه‌یی، مستصوفه‌یی بربرندن آیری دوشونمش، صوفیه ایله متصوفه‌یی سیان اوله‌رق تلقی ایتمامش ایدم. شوقدرکه بعضا بری برینك یرنده استعمال اولدیغنی‌ده بیلیور ایدم. طریقت محمدیه‌ده‌کی بعض متصوفه‌نك اهل تصوفدن اولمدیغی حالده متصوف کچنانلردن اولمه‌سندن علی‌الاطلاق متصوفه‌نك بویله اولمه‌سنی قبول ایده‌میوردم. چونکه جزئی‌نك صدقی کلی‌نك صدقنی مستلزم دکیلدر. برکره خادمی‌نك شرحنه باقه‌لم: (ان‌مایدعیه بعض‌المتصوفه) وهم‌المشقشقة منهم یعنی یظهرون‌الصفوة ولیسوا من اهلها. بو عباره‌ده‌کی (وهم) ضمیری بعض متصوفه‌یه، (منهم) ضمیری‌ده متصوفه‌یه راجعدر. عادتا نابلسی‌نك عباره‌سنی توضیح ایدیور. اوت عباره صوفیه ایله متصوفه آره‌سنده فرقه دلالت ایده‌بیلیر. فقط «چونکه متصوفه دیمك تصوفه انتساب ایله کچنوبده اهل تصوفدن اولمیان کیمسه دیمکدر». سوزیکز تحلیل منطقی‌یه مساعد دکلدر. معلومدرکه متصوفه «ولمن یتوصل الی ذلك» ایله تعریف اولونجه اهل تصوفدن اولمدیغی حالده متصوف کچنانلره متصوفه دینمز. سهروردی ایله ابن حجر هتیمی متصوفه‌یی تصوفه انتساب ایله کچنوبده اهل تصوفدن اولماز» دیه تعریف ایتمیورلر بلکه علم ایله آییرییورلر.

تحلیل منطقی‌یه رعایت اولنمزسه بعضی افاداتمز ادراکاتکزدن حقیقةً متعالی اوله‌بیلیر.

٣ — حلیةالاولیادن مقصده دلالت ایدن عباره‌یی نقل ایتدم. نقلده اصل تحریفات یوقدر. آنجق (وائتهم) لفظنی بالالتزام (والمتهم) یازدم، هنوزحلیة‌الاولیایی مطالعه‌ایتمه‌دن اول، احیا شرحنده، بعضی آثارده حلیه‌نك مقدمه‌سنی کورمشدم. بورالرده بالطبع (وائتهم) یازیلی‌ایدی. چونکه (والمتهم)‌ك اوراده هیچ معناسی یوق‌ایدی. ایاصوفیه کتبخانه‌سنده‌کی نسخه‌ده [١] (والمتهم) لفظنی کوریر کورمز ائمهٔ حنفیه‌نك اولیا دفترینه کچمیوب بعض

[١] ایاصوفیه کتبخانه‌سنده حلیةالاولیایی مطالعه‌ایتدیکمی شفاهاً عرض ایلدیکم حالده بونلرده‌کی تجاهل وتغافلی آکلایه‌مدم ، الله الله !

اهل بدعتك اولیا دفترینه کچمسی سببی ایله حاصل اولان انفعالدن دولایی بو لفظی تام یرنده بولدم. ایشته بوراده قصداً عدول جهتنی طوتدم. کتابنده «محققین متصوفه‌ده واردر، متهم‌ده، یعنی اهل بدعت‌ده واردر» معناسی اشراب اولنسون دیدم یالیکز اوزرینه ایکی نقطه وضع ایتدم. فقط ذات عالیکز بونی تنظیرده کچیکمدیکز. یازمه رساله‌کزده، تصوفك ظفرلرنده‌ده سبکی‌نك یاکلش عباره‌سنی قارئلریکزه طوغری کوستردیکز. مع‌مافیه مؤاخذات لسانیه صدددن خارجدر.

٤ — حلیةالاولیاده‌کی عباره‌دن بالاستدلال صوفیه ایله متصوفه آره‌سنده بر فرق کوستریورسکز. فقط بوفرق عوارف‌المعارف وفتاوای حدیثیه‌ده اولدیغی کبی ماهیةً بر فرق دکلدر، بلکه درجةً برفرقدر. سادات صوفیه‌ایله صوفیه اره‌سنده‌کی، محققین صوفیه ایله صوفیه اره‌سنده‌کی، محققین فقها ایله فقها اره‌سنده‌کی فرقلر کبی‌در. بویله برفرق هروقت بولنور، حال بوکه شمدی‌یه قادار درمیان ایتدیککز ادعالر درجه فرقی دکل، ماهیت فرقیدر، ذات‌عالیکزجه متصوفه‌تصوفه‌انتساب ایله کچنوبده‌اهل تصوفدن اولمیان کیمسه‌لردر. بویله کیمسه‌لرایله خلاصهٔ اهل سنت اولان صوفیه آره‌سنده درجه فرقی کورورمیسکز؟ حلیه‌ده‌کی اعلام محققین، ائمه صفتلری نظر دقته آلنمش، آنجق درجه فرقنی کوستردیکی ایچین آره‌لرنده فرق یوقدر) دینمشدر. درجه فرقی علمی بر فرق. ذاتی بر فرق دکلدر.

عباره سوء تفهمه اوغرامامش، بالعکس تحلیل منطقی سایه‌سنده استدلال، فساد وبطلاندن سالم قالمشدر.

٥ — نابلسی مرحوم طریقت محمدیه شرحنده (صوفیة زماننا) کلمه‌سنی (متصوفة علم المصنف منهم فساد احوالهم) دیه شرح ایدرسه هانکی لفظ ایله فرق متعارفی کوستریور؟ آرامش اولدیغکز فرق نره‌دن اکلاشیلیور؟

قوت‌القلوبده بر حکایه‌ده ذکر اولونان (صوفیه) تعبیرینی غزالی احیاده عینی ایله نقل ایتدیکی حکایه‌ده صوفیه یرنده متصوفه قوللانیور. اره‌لرنده برفرق کورمیور. بیلیرسکزکه جهلهٔ متصوفه کبی جهلهٔ صوفیه تعبیری‌ده واردر.

٦ — مستصوفه تعبیری اسکیدن بری معروف ایکن اونی اختراعاتمدن ظن ایتمك، برده تمامیله ضد برمعنی ویرمك ظن ایده‌رم‌که اخوانکزی‌ده حیرت ایچنده براقه‌جقدر. اکر اسکی و مقبول تصوف کتابلرندن بری اولان کشف‌المحجوبه باقیلمش اولسه ایدی مستصوفه‌عنوانی مبجل‌میدر؟ مقدوح‌میدر؟ کلمهٔ حسنه‌ایله تبجیله لایق‌میدر؟ سادات صوفیه‌یه

مخالف اولان خذلەیە لایق برعنوانمیدر؟ نەدر؟ اوکرەنیلیر ایدی . ایشتە کشف المحجوبك عبارەسی: مستصوف آنکه ازبرای مال ومنال وجاه وحفظ دنیا، خودرا مانندایشان کردەبود..... المستصوف عندالصوفیة کالذباب وعند غیرهم کالذیاب . ایشتە کشاف اصطلاحات الفنونك عبارەسی : المستصوف هوالذی یشبه نفسه بالصوفی والمتصوف لطلب الجاه والدنیا ولیس بالحقیقة من الصوفی والمتصوف .

٧ — بوبندك نهایتندە « متصوف محی بز» دیورسکز ، ٩٦ صحیفەدە ایسە «چونکه متصوفەدیمك تصوفه انتساب ایلە کچینوبدە اهل تصوفدن اولمیان کیمسەلردیمکدر » دیورسکز. بوکا نەدیەلم؟ متصوفی مستصوف یاپوب چیقارمق هرکسك کاری دکلدر. تصوف کتابلرینە مخالف اولەرق مستصوفەیی عالی مرتبەیە چیقارمق ، متصوفەیی ایسە پك دون مرتبەیە ایندیرمك برشیخ ایچون نە ألیم بر حالدر ! ایشتە عقبات نفسك فلا کتلری .

٢١ — قصاص

١ — ایضاح وتفصیلدە اخلاق کتابلری مناسبتی ایلە قصاص‌دە ذکر اولونمش‌ایدی، جرح وتعدیلك « قصاصك سوزلریلە صوفیەنك آثار عالیهٔ دینیەلرندەکی احادیثك معناسی یوقدر » سوزینە قارشی شرح وتحلیلدە «قصاص» سرلوحەسیلە صوفیەایلە قصاص آرەسندە قوت القلوبك « والقصاص یسمون عارفین » سوزی ایلە بر مناسبت کوسترلمش حتی قصاصك مأخذلری اکثریتلە اخلاق کتابلریدر» سوزی‌دە علاوە اولونمش‌ایدی . حال بویلە ایکن درجنك اول « بغیر حق صوفیەیە تشمیل ایتدیککزدن دولایی » دیمەکزینەذهندە اولان تخیل خصوصە تبیتلە اولەجقدر . قوت القلوبدەکی « والرواة والنقلة بقال علماء من غیر فقه فی دین ولا بصیرة فی یقین » سوزی‌دە کوردم . مقصدمز قصاص ایلە صوفیە ارەسندە بر مناسبت کوسترمك ایدی . یوقسە آرەلرندەکی مناسبت کلیەدن بحث ایتمك دکل ایدی . قصاص ایلە صوفیە آرەلرندە مناسبت بولنوب بولنمدیغنی بیان لازم ایکن او جهت اونودیلیوردە اونك یرینە مباینت کلیە مسئلەسی قائم اولیور . ابو طالب مکی‌نك تصریحیلە قصاصە عارفین دینور . شبهە یوقکه ارەلرندە طاغلرقدر فرق واردر . بویلە اولمقلە برابر ارەلرندە ینەبر مناسبت مفقود اولورمی؟ نحویون اضافتدە ادنی ملابسەیی کافی کوریبورلر عجبا قصاص ایلە متصوفە آرەسندە ادنی ملابسەدە یوقمی؟ مناسبت ایلە مباینت ارەلرندە تضاد تام وارمیدر؟ مادامکه قوت القلوبدە مغایرت جهتی کوریوسکزدە مناسبت جهتندن تعامی

ایدیبورسکز . او حالدە خیالخانەکزدە ، ملاقات ایتدیککز عراقی‌دن بر نقل ایرادایدەلم: معلوم عالیلریدرکه عراقی‌نك (الباعث علی الخلاص من حوادث القصاص) نامندە بر کتابی واردر. ایشتە اوراده صلاح وزهد ایلە مشهور، روایت حدیثدە ضعف ایلە معروف ذواتی تعداد صرەسندە صالح المری‌یی ، یزیدالرقاشی‌یی ، حارث بن اسدالمحاسبی‌یی ذکرایدیبور، صوفیە امامی حارث ، اونك شیخی صالح مری ، یزید رقاشی هم قصاصدن ، هم صوفیەدن ، بونکلە برابر حدیثدە ضعفادن اولیورلر . ابو طالب مکی‌نك بصرەدەکی یوز یکرمی قصاصدن استثنا ایتدیکی ذاتدە صوفیەدن دکلمی ایدی ؟

٢ — قصاص کلمەسنك قصاصین ایلە جمعی کورونجە فکریکزك قاریشدیغنی سویلیورسکز . یازیق که کرك سرلوحەدە ، کرك دیکر محلدە (قصاص ، شکلندە ایراد ایتدیکمە، بوتون نقللرمە باقیەرق بعض محلدە جمع مذکر سالم صیغەسیلە جمعی برماغکزە طولایورسکز . بوندە آیری بر مقصد کوزەتەجکمی خاطرلامایورسکز ، بیلکزکه محضا اسقاندیل مقصدیلە قصاصی جمع مذکر سالم صیغەسیلە جمعلەدم. بوندە سیبویەایلە مبرد آرەسندەکی اختلافە واقف اولوب اولمادیغکزی تجربە ایتدم . تزییف هواسی ، تحقیق هوسنە غلبە ایدرك صیغ نسبیە حقندەکی قواعدعربیەملاحظەیە آلنمادی. معلوم عالیدرکه (فعال) صیغهٔ نسبیەسی مبرد ایلە سیبویە ارەسندە مختلف فیە برمسئلەدر . قصاصك مفردی اولان (قاص) کلمەسی تورکجە عبارە ارەسندە استعمالی ثقیل کوریر ایدم؛ قصّاب، بقال، حمال کبی قوللانق خوشمە کلیوردی . فقط بونی بر قاعدەیە ربط ایتمکی دوشونیور ایدم . احتراف واشتغال صورتیلە اولان منسوبیت فعال وزنی ایلە افادە اولنیور ایدی . مبردك مذهبنە کورە فعال وزنی قیاسی ایدی . آرتیق قصّه ایلە اشتغال ایدنە (قصّاص) دینەبیلەجك ایدی . ایشتە اوکا مبنی بعض کرە قصاصی فعال وزنندە عد ایدرك جمعلەدم. جرح وتعدیلدە ذات عالیکزدە (لر) ایلە جمعلەدیکز، عجبا ذات عالیکزدە امام مبردك مذهبنەمی اویبور ایدیکز ؟ علمامزك نیجە اختراعاتی واردر ، هایدی بودە بنم اختراعاتمدن اولسون . ساحهٔ علمدە مؤاخذات لفظیە ولوکه محق اولسون عاجزلرنجە بر قیمتی حائز دکلدر . حق مؤخذات تاریخیە بیلە . اهل علم و عرفاندن منتظر اولان مؤاخذات علمیەدر . بوکبی مؤخذات لفظیەیە اهل علم « شرعة لقاصرین ، حرفة السامرین » دیورلر .

٢٢ — ابن جهضم

صوفیه شیخی ابن جهضم صلاة رغائب حقنده‌كی احادیثك وضعی ایله اتهام اولنمشدی. مناظرمز لسان المیزانه مراجعتله بو اتهام كیفیتنك ایضاح اولنمسنی امل ایدیدی. فقط لسان المیزانك « تكلم فیه . و قیل یكذب » عباره‌سنی یازمق ایسته‌مدی . بونكله برابر (اتهموه بوضع صلاة الرغائب) عباره‌سی عقبنده‌كی « والقائل ذلك هو ابن الجوزی مع ان الاسناد الیه مجاهیل » سوزی یازلدیغی كبی ابوشجاع دیلمی‌نك تعدیلی، جرح و تعدیل حقنده فتح المبینك سوزلری اونودلمدی .

ابن الجوزی‌نك مشدد اولمسی معلوم اولمغله « وضع ایله اتهامی » حقنده‌كی سوزی آرتق قبول اولنمیه‌جق ، ابن الجهضم صاپه‌صاغلام میدانه چیقه‌جق ایدی. بو حاله قارشی هر نصل اولورسه اولسون ابن الجهضم حقنده وضع ایله اتهام ایدنلر بولوندیغی كبی مراتب جرحك اك آغیری اولان « یكذب » لفظی‌ده ایراد ایدنلر بولوندیغی معارضمزه اعتراف ایتدیرمك اقتضا ایدییوردی. خیلی دوشوندكدن صوكره بر چاره بولدم : ضمیرك مرجعنی دكیشدیرمك. عباره بوكا مساعد اوله‌بیله‌جك ایدی. فی الواقع وضع ایله اتهام ایدنلرك اول باول ابن الجوزی اولدیغی آكلاشیلیور ایدی . مع مافیه ابن الجوزی تلبیس ابلیسده دیگر بر خصوصده ابن الجهضمه ینه مراتب جرحك اك كوتوسی اولان « كذاب » وصفنی ویریور ایدی . اولجه لكنوینك اثرلرندن برنده ابن الجوزی‌نك « وقال اتهموا به ابن جهضم وسمعت مشایخنا عبدالوهاب یقول رجاله مجهولون وقد فتشت علیهم جمیع الكتب فما وجدتهم » عباره‌سیله لسان المیزانده‌كی « اتهموا انه ابن جهضم » عباره‌سنی كورمش ایدم . بونكله برابر عینی‌نك ابن الجوزیدن نقل ایتدیكی (وقد ذروا انه كذاباً ویقال انه وضع صلاة الرغائب) عباره‌ده منظورمز اولمش ایدی. بویله‌جه ابن الجوزی هر ایكیسنی نقل ایتمش اولیوردی . آرتق ضمیرك مرجعی ، فاضل ارقداشلرمك اخطارلرینه رغماً ، دكیشدیرلدی؛ « وضع ایله اتهام ایدن ابن الجوزی دكیلدر ، كاذب دیان ابن الجوزیدر » دنیلدی . بونك اوزرینه مناظرمز « اذا كنت لاتدری ... » بیتی ایله باشلایارق حاجزلرینی التفاته بوغدی ، اصل مقصددن اوزاق دوشه‌رك همان ضمیرك مرجعنه دونیوردی. (قیل وقال) ایچنده بوغولدی قالدی . ابن الجوزی دیدی ، دیمدی دیر ایكن (تكلم فیه ، یكذب) سوزلرینی ایراد ایدیوردی. بویله‌جه جرح خصوصی اعترافی ایله قوتلی اولدی. فی الواقع (قیل وقال) مثللو افعالك

معلوم و مجهول فاعللری مسئله‌سی نه قدر بسیطدر . علوم عالیه‌نك مبادیسیله اشتغال ایدن طلبهٔ صغاره بیله خفی دكلدر، مناظرمز بونك فرقنه وارمیه‌رق همان (تكلم فیه، یكذب) سوزلرینی سویلیوردی ، مقصدمزی تأمین ایتدی . ضمیرك مرجعندن ذهول (ان كنت لاتدری....) التفاتلرینی موجب ایسه (و ذكر ابن الندیم) عباره‌سنده‌كی ضمیرك تحویل مرجعندن ناشی ذات عالیلرینه‌ده اویله بر التفات توجه ایتمزمی ؟

ابن جهضمك اسنادنده‌كی مجاهیله كلنجه ابن جهضمك شیخی علی بن محمد بن سعید البصری، اونك شیخی باباسی محمد بن سعید، اونك شیخی خلف بن عبداه، بوتون مجاهیلدر. نته‌كیم ابن الجوزی « رجاله مجهولون » دیور .

ابن جهضمه قادار اسنادنده اشخاص مجهوله‌نك بولنمسندن دولایی « ابن حجر بو اتهامك وارد اوله‌میه‌جغنی اكلاتمق ایستیور » سوزی دوغری دكلدر . ابن حجر بو اتهامك وارد اوله‌میه‌جغنی ده كیل ، بلكه وضع حدیث ایله شهرتنی بیله بیلدیریور. قال ابن حجر فی تبیین العجب: قلت واخرج هذا الحدیث ابو محمد عبدالعزیز الكتانی فی كتاب فضل رجب له فقال ذكر علی بن محمد بن سعید البصری نا ابی فذكره بطوله واخطأ عبدالعزیز فی هذا فانه اوهم ان الحدیث عنده عن غیر ابن جهضم لیس الامر كذلك فانه انما اخذه عنه فحذفه لشهرته بوضع الحدیث وارتقی الی شیخه مجهول وكذا شیخ شیخه وكذا خلف . كوریلیوركه ابن حجر ابن جهضمی وضع حدیث ایله اتهامدن قورتارمیور ، حتی وضع حدیث ایله شهرتنی ذكر ایدیور ، ذهبی‌نك انتقاداتی ثابت اولیور ، ابن الجوزی‌نك نقلنی تمامیله قبول ایدیور .

ابن جهضم حقنده ابن الجوزی منفرد دكلدر . ایشته حافظ ابو الخطاب : اما صلاة الرغائب فالمتهم بوضعها علی بن عبداه بن جهضم وضعها علی رجال مجهولین لم یوجدوا فی جمیع الكتب. حافظ ابن حجر وضع حدیث ایله مشتهر اولدیغی، ائمهٔ حدیثك مقاصد و مشاربنه واقف اولان علی القاری‌ده واضع حدیث اولدیغی بیلدیریورلر .

ابن حجرك بو سوزی عباره‌لرده فضولی تصرف ایتمدیكمزه دلالت ایدر ظن ایدرم. بیلمم كه بندیكرك عنوانده‌كی بیت بورایه موافق اولاجقمی ؟

٣ — ابن جهضمك بهجة الاسرار نامنده‌كی كتابی حقنده ذهبی‌نك « لقداتی مصائب » سوزی ابن حجر طرفندن قبول اولنیور. مبهم اوله‌رق ذكر ایدیلان هروی‌نك شهادتی ذهبی‌یه، حفاظ حدیث ایچنده اعتدالیله معروف اولان ابن حجر عسقلانی‌یه فائده بخش اولمیور .

ابن حجر شيخى عراقى يى رد ايتديكى، لسان الميزانده برطاقم محلده ذهبى يى قبول ايتمديكى حالده بوخصوصده موافقق جداً دقته شاياندر .

٤ — مناظرمن احداث ايتديكى ضميرمسئله‌سنده حقليدر . يالكز بومسئله‌يه طاله‌رق قورقديغنه اوغرامشدر . خطالرى‌ده جابا .

٢٣ — كشف رجال

١ — ايضاح وتفصيلده « حديث نقد رجال ايله ثابت اولور ، طريق حديث طريق تنقيد وتدقيقدر ، طريق تصوف طريق تسليمدر . كبار صوفيه ، خيار متصوفه جهلاً ، قصداً احاديث وضعندن مبرادر . محدثين عندنده نقد رجال ايله ثابت اولميان احاديث ، صوفيه عندنده كشف رجال ايله ثابت اولور . بوبر نقطهٔ نظر مسئله‌سيدر. بوكا برشى ديمزه نيجه صوفيه واردركه علوم لدنيه دريالرينه دالمش . فقط علوم ظاهره‌يه تعلق ايدن مسائل ايله مشغول اولمامشدر » ديمش ايدم . جرح وتعديلده بو خصوص كشف رجاله حمل اولونمدى ، فقط « مكاشفه طريقيله رأساً سيدكائنات عليه افضل التحيات افندمزدن بالذات اخذ وتصحيح ايتدكلرى ، حق اولياء كرامك يقظه حالنده رسالتمآب افندمز حضرتلريله شرفياب اولملرينك امكان و وقوعى درميان اولندى . حال بوكه كشف رجال مكاشفه‌دن باشقه برشى دكل ايدى ، بلكه دها عمومى برصورت حمل ايدى . شرح وتحليلده بو جهتى درميان ايتمش ، آنجق اولياء كرامك يقظه حالنده رسالتمآب افندمز حضرتلريله شرفياب اولملرى مسئله‌سنى حقيقى وجهله اثبات متعذردر ديمش ، بوبابده غزالى‌نك فيصل التفرقه‌سنى توصيه ايلمش ايدم. بوكا مقابل ويريلان جوابده (كشف رجال) تعبيرينى يا كلشا كلاديغنى اعتراف ايديور ، « اعتراضكزدن سياق و سباقه نفوذ ايدلمديكى اكلاشيليور » ديديوركه مكاشفه طريقنى بالذات روحانيت مقدسهٔ نبويه‌دن اخذه حصر ايديور ، حالبوكه بز دها عمومى برحال ذكر ايتمش ايدك .

٢ — مناظرمن ايكنجى فقره خصوصنده ويرديكى حكمى مبهم بوليور، بركره « اولياء كرامك يقظه حاللرنده سرور كائنات افندمز حضرتلريله شرفياب اولملرى مسئله‌سنك حقيقى وجهله اثبات متعذردر » ديدكدن صكرا ابهام زده قالير . اوت « رؤيتك حقيقى ايسه مسلمدر ، امكان وجواز قصد ايديليورسه ادلهٔ شرعيه‌سيله ثابتدر » صورتنده ايراد ايديلان جواب دوغرى برجوابدر . امكان وجواز خصوصنده مسئله يوقدر. جوازك قارنى

پك كنيشدر. امكان عقلى‌ده بويله‌در. مسئله ايسه امكان وجواز حسى ويا وقوعه‌در. فلسفه‌جه امكان ايله وقوع اره‌سنده مهم فرقلر واردر . آنجق جرح و تعديلده (امكان وجواز) يرينه (امكان و وقوع) ديمش اولمغله حكممز اوكا بناقلنمش ايدى .

٣ — شارحك تنبيهى الهام حقنده عمومه برعلم افاده ايده‌جك مباحث علميه‌دن بولمه‌كز دوغرى دكلدر؛ « يصلح للالزام على الغير » عباره‌سنك روحنه نفوذ ايدلمامشدر. عمومه علم افاده ايتمز ديمك « برحجت ملزمه دكلدر » ، الهام اولنان ذاتك كنديسنه علم افاده ايتديكى كبى خبر صحيح، نظر كبى باشقاسنه علم افاده ايتمز ديمكدر. بو مسئله غايت بسيطدر .

بين المحدثين صحت وضعفنده ، ثبوت وعدم ثبوتنده اختلاف ايديلان برحديث حقنده‌كى اقوال مختلفه‌نك حق وصوابى بطريق المكاشفه تعليم وتصحيح اولنه بيلير. فقط بو علم، كشفده خطا يوق ايسه يالكز شخص حقنده صادق اوله بيلير. ينه باشقاسى حقنده صادق اوله‌ماز . چونكه الهام وكشف حجت ملزمه دكلدر .

٤ — عبدالغنى نابلسى‌نك بيانى « بلا كسب وتعلم معرفت حاصل اولماز » ديان بعض اهل ظاهر حقنده‌در . بوتون آثارمده كشف ووجدانى نظر وبرهان كبى اسباب معرفت كوسترمش ايدم . آرتيق بوسوز باشقه برينه توجه ايده‌جكدر. بونكله برابر معارف وهبيه انجاق صاحبى حقنده علم افاده ايدر .

كتب صوفيه‌ده‌كى احاديثك صوفيه‌جه صحيح اولمسى خصوصنده بيان ايتديكمز وجوه، موهوم دكل ، مخيل دكل ، بلكه حقيقته دها يقيندر ، كتب احاديثدن مقتبسدر ، ساحهٔ علمده داخلدر، خيال محال دكلدر. « وقدصح هذاالحديث عندنا بالكشف » ديان ذات بوبابده كتاب وسنتى معيار ايدينه‌رك الهامى اوهامدن تقوانى فجوردن آييرمش ايسه آنجق كنديسى حقنده بر علم حاصل اولور ، يوقسه اوده اولماز .

٢٤ — فضائل احاديثى ، الناس نيام خبرى

١ — ايضاح وتفصيلده محدثينك احكام حديثلرنده كوستردكلرى دقت وشدتى فضائل حديثلرنده كوسترميوب بالعكس مساهله‌ده بولندقلرينى بيان ايتمش ، بوبابده صحيح مسلم اصطلاحى قوللانمش ايدم. مناظرمز فضائل حديثلرينى فضائل اعمال حديث ظن ايتمسون مى؟ صوكرادن جواب طرزنده « حقيقةً بويله سوزلره نفوذ ايده‌بيله‌جك سحرآميز نظرلره مالك اولمديغمزى اعتراف ايدرز » جمله‌سنى‌ده صرف ايتمسون مى ؟

ارقه‌داش! سحرآمیز نظرلره حاجت یوقدر. بلکه صحیح مسلمك كتاب الفضائلنه باقسیدیکز مسئله بیتردی. مؤلفات شرعیه‌یی تدقیق، یاکلش آیاتی، یاکلش احادیثی تصحیح وظیفه‌سیله موظف بر هیئت علمیه‌یه قارشی لسان علم الله یازمق، صحیح مسلم اصطلاحیله افاده ایتمك نفوذ نظر فقدانی اولیورده لسان علمی اکلامیان، صحیح مسلم اصطلاحاتی بیلمیان ذات نفوذ نظر صاحبی اولیور. اویله‌می؟

۲ — امام غزالی آثارنده مرفوع اوله‌رق « الناس نیام فاذا ماتوا انتبهوا » حدیثنی ذکر ایدیور ایدی. حال بوکه بو حدیث موضوعات کتابلرنده حضرت علی‌نك سوزی اولمق اوزره ذکر اولنیوردی. شیخ افندی من جهة احوال اخرویه‌یه تعلقی نظر اعتباره آله‌رق قاعدهٔ اصولیه بیان ایدیور؛ اصول حدیث کتابلرنده (کالاخبار عن الامور الماضیة من بدأ الخلق واخبار الانبیاء) اولدیغی، امور ماضیه مبدأ خلقت واخبار انبیا ایله مبین بولندیغی حالده مناظرمز مبدأ خلقی، امور ماضیه‌یی اخبار انبیایی آیری آیری یازیور ایدی. بالطبع بو فضله سوزی حشو بولدم، برده اصول حدیث کتابلرنده (فتن) ذکر اولنیوردی. بو ایسه کوزدن قاچمش ایدی. مطبوع نسخه‌لرده (والفتن) لفظی معترضه ایچنه آلنمامش، شرح کبی یازلمش اولمغله ایلك نظرده متوندن اولدیغی آکلاشیله‌میوردی. غالبا بوندن دولایی لزوملی اولان (فتن) کورولمیورده لزومسز اولان (امور ماضیه) ذکر اولنیوردی. بوندن ماعدا مناظرمز حدیث مذکوری حدیث موقوف بوله‌رق غزالی‌نك بو حدیث موقوفی مرفوع تلقی ایتدیکنی ادعا ایدیور ایدی.

شیخمز، لزومسز ذکر ایتدیکی امور ماضیه حقنده (حشو) سوزمزی قبول ایتمیور، بوکا بدل (توشیع) وصفی قوللانیور ایدی. فقط بونکی کشف بزی چوق دوشوندردی. همان مختصر معانی‌یه مراجعت ایتدك. برده کوردك که توشیع بام باشقه ایمش. فن بلاغتده توشیع (الایضاح بعد الابهام) بابندندر، تثنیه ویا جمع اولارق ایراد اولونمقله برابر تفسیره مقرون اولور، بری دیکرینه معطوف اولور. مثلا (یشیب ابن آدم ویشیب فیه خصلتان: الحرص والامل — ان فی فلان ثلث خصال حمیدة: الکرم والشجاعة والعلم) توشیع مثاللرندندر. ایضاح بعد الابهام اطنابك بر قسمیدر. عامدن صوکره خاصی ذکر اطنابك بر قسمی ایسه‌ده توشیع دکلدر. کوریلیورکه جرح وتعدیلده اولدیغی کبی اورته‌یه بر عام وضع ایتمك، خاصك برینی باشه، دیکرینی صوکه وضع ایتمك، صوك بیانی ایله برطاقنی

مثلا اصحاب کهفك تراجم احوالی کبی اخبار اولیایی‌ده یوق ایتمك توشیع دکلدر، بلکه تشویش‌در.

متونده مذکور اولان (فتن) کلمه‌سی حقنده مزاحی لسان ایله بر توجیه درمیان ایدرك فتن کلمه‌سی کبی رفته‌کاره قالاً وقلماً بر موقع ویره‌میورسکز، ملاحم آتیه‌نك شمولیله اکتفا ایدییورسکز. علم ساحه‌سنده شاقایه کریشمه‌کزی هیچ‌ده خاطرلامامش ایدم. دیمك که صیقیشنجه شاقا دینه بیله‌جك ایمش. فقط بوخصوصی تصوفك ظفرلرنده بیان ایتمسه‌کز دها ایی اولوردی. اصول حدیث کتابلرنده ملاحم آیری، فتن آیری کوستریلیور. هرایکیسی‌ده اخبار آتیه مشتملاتندن عد اولنیور. بو حالده (ملاحم) لفظنه (آتیه) وصفی ویرمك ینه بی‌لزوم‌در، ینه حشودر. حشو ملیح‌ده دکلدر، ملاحم‌ده، فتن‌ده، احوال یوم قیامت‌ده اخبار آتیه‌دندر.

احوال اخرویه‌نك احوال قیامتدن؛ احوال قیامت‌ده مواقف، اهوال، جمع، مجازات کبی شیلردن عبارت اولمقله قیامته قدر ما بعد الموت احوال، احوال اخرویه‌دن معدود اوله‌ماز. احوال قیامت موتی متعاقب باشلار، سوزیکز دوغری اوله‌بیلیر فقط اصول حدیث کتابلرنده احوال قیامت بروجه بالا ایضاح اولنیورکه بو امثلهٔ جزئیه‌نك هپسی‌ده قیامت کبرایه عائد اولیور، هیچ بری موتی متعاقب اولان احواله شامل اولمیور بناءً علیه موتی متعاقب اولان احوالك « ناس اویقوده‌در. اولونجه اویانیر » مآلنده‌کی حدیثك احوال یوم قیامتك مشتملاتندن اولدیغنی ائمهٔ حدیثك مقصدینه واقف اولان برذاتدن نقل ایتمه‌کز لازم کلیر. برده موقوف اولوب مرفوع حکمنده اولان حدیثده رأیك مجالی اولمامق شرطدر. عجبا حضرت علی کرم الله وجهه کبی تربیهٔ نبویه ایله مؤدب، علوم انبیایه وارث، علامهٔ اسلام، مجتهد اعظم برذات بونی رأی ایله بولوب چیقاره‌مزمی؟ سنه‌لرجه احادیث احیانك تخریجی ایله مشغول اولان عراقی بوحدیثی مرفوع حکمنده طوته‌میورده « وانما یعزی الی علی بن ابی طالب » دیور.

تلمیذینك تلمیذی سخاوی، ائمهٔ حدیثك مشارب ومقاصدینه واقف اولان علی القاری، احیا شارحی زبیدی بوحدیثی حضرت علینك کلامی اولارق قبول ایدییورلر. آرتیق دها نه ایسترسکز؟

۲۵ — آلتی تصوف کتابی

۱ — مناظرمز طرفندن اك عالی بر نمونه اوله‌رق ابراز ایدیلن آلتی تصوف کتابی و صاحبلری حقنده اول امرده بروجه آتی مطالعات محققه سرد ایتمش ایدك:

ا — حارث محاسبی ، صدوقدر ، زاهددر ، فقط ائمهٔ حدیثدن دکلدر ، وضّاع ده دکلدر ، عصرنده لسان صوفیه‌در .

ب — ابو طالب مکی زاهددر ، صوفیدر ، فقط ائمهٔ حدیثدن دکلدر . قوت القلوبنده احادیث موضوعه واردر .

ج — ابونعیم اصفهانی صوفیدر ، ائمهٔ حدیثدن بریدر ، کتابلرینه اوقادار اعتماد اولونماز .

د — شیخ الاسلام هروی صوفیدر ، ائمهٔ حدیثدن بریدر ، منازل السائرینی یوز بابه منقسم ایکن هیچ برنده برحدیث بیله ذکر ایتمامشدر ، یالکز مقدمه‌سنده طوبی طوبی اوچ حدیث واردر .

ه — ابن القیم ائمهٔ حدیثدن وفقهادن بریدر ، دیکر ناقدین کبی ، متصوفه‌نك قبول ایتدیکی برچوق احادیثه موضوعدر دییور .

و — ابن الجوزی مشهور محدث وفقیه‌در . ابن تیمیه‌دن دها مشدددر ، وضع حدیث حقنده منفرد اولدیغی قولی دیکر ناقدین طرفندن تأیید اولنمدقجه وضعی ادعا اولونه‌ماز .

مناظرمز جرح وتعدیلده حارث محاسبی حقنده‌کی صدوقیت وصفنی مراتب تعدیلك درجات عالیه‌سنده بولیور « علوم ظاهره وباطنه‌ده مقتدابهم اولدیقلری اجماع ایله ثابتدر » دیه‌رك بو بابده ابن حجر مکیدن نقل ایراد ایدیور . ابو طالب ایله ابو نعیم حقنده بند مخصوصلرنده ذکر اولندیغی اوزره نه خطیبك سوزینه ، نه دهلوی‌نك عباره‌سنه نفوذ ایده‌میور ، هروی‌نك کتابنده‌ده صیقیشوب قالیور . ابن القیم ایله ابن الجوزی حقلرنده برشی دیمیور . یالکز ابن الجوزی حقنده مفرط و مشدد دیور . حلیة الاولیایی اختصارینه اهمیت عطف ایدیور ؛ بو آلتی ذاتی ناقدین حدیثك نظارنده هردورلو تهمتدن بری ، اثری ده پك چوق احادیث صحیحه‌یی محتوی عد ایدییور . فقط علم حدیثده بر مرجع واصل اوله‌رق ذکر ایدلمدیکنی‌ده علاوه ایدییور . ابن القیم ایله ابن الجوزی‌یی متصوفه‌دن کوستریور ، بویله‌جه بزه کسکین بر قلینج تسلیم ایدیور . بوتون بو سوزلرینی جرح ایتدك : « حارث محاسبی‌نك کتابلرینه ناقد شهیر ابوزرعه بدعت وضلالات کتابلری دیور ، ناسی بو کتابلردن تحذیر ایدییور . حارث محاسبی کلابیه‌دن اولمقله امام احمد طرفندن هجر اولونمشدر . صدوق تعبیری اوچنجی درجه‌ده‌در . ابن القیم وحدت وجودی انکار ایتدیکی حالده صوفیه‌دن صایمکزی اکلامادم ، ابن الجوزینك اختصاری انتقاد ایچندر ، ابن الجوزی اکابر صوفیه‌یی انکار

ایدییور » دیدم . قوت القلوب ، حلیة الاولیاء ، منازل السائرین حقلرنده بند مخصوصلرنده بیان اولوندیغی اوزره جوابلر ویردم . شیخ افندی تصوفك ظفرلرنده ینه « لا » دیوب دوردی . برطاقم خطا آلود سوزلرله قارشومه چیقدی . بو کره او خطا آلود اولان سوزلری برر برر تشهیر ایدیورم :

حارث محاسبی — حارث محاسبی متکلمین اهل سنتك ائمه‌سندندر ، علم ظاهر و باطنی جمع ایتمشدر . زماننده ائمهٔ دین ایکی‌یه آیرلمشلر ایدی . فرق ضاله هم صفات ذاتی ، هم صفات افعالی انکار ایدرلر ؛ ائمهٔ سلف هر ایکیسنی اثبات ایلرلر ایدی . اوچنجی عصرده کلان ابن کلاب ائمهٔ سلف کبی صفات ذاتی اثبات ایتدیکی حالده صفات افعالی اثبات ایتمیور ایدی ، مشیت الٓهیه و قدرت سبحانیه‌یه تعلق ایدن افعال سائره‌نك جناب حق ایله قیامنی نفی ایدییور ایدی . بونکله برابر ائمهٔ سلف کبی فرق ضاله‌یی رد ایدردی . بو ذاته اك بویوك ظهیر حارث محاسبی ایله قلانسی اولدی . مع مافیه حارثك ابن کلابك قولندن رجوعی‌ده منقولدر . ائمهٔ سنت و حدیث بونلره مخالفتله مشیت الٓهیه وقدرت سبحانیه‌یه تعلق ایدن افعال وسائره‌نك جناب حق ایله قیامنی قبول ایله بر قسمی حرکتی لوازم حیاتدن عد ایدرك جناب حقه حرکت اثبات ایدیوردی ؛ بشر مریسی‌یی رد ایدن مشهور عثمان بن سعید الدارمی بو قوله قائل ایدی . دیکر قسمی ایسه حرکت مأثور اولمدیغندن حرکت یرنده فعلی اثبات ایدر ایدی ؛ ابن حامد بو قسمدن ایدی . فقط صکره‌لری ابن عقیل ، تمیمین ، زاغونی ، ابو ذر الهروی ، بیهقی ، ابو بکر بن العربی ، ابو الولید الباجی کبی ائمهٔ حدیث وسنت ابن کلاب وحارثه موافقت ایتمشلر ایدی . ابن کلابه موافقت ایدنلره (کلابیه) دینور ایدی . دردنجی عصر هجریده ظهور ایدن اشعری‌یه مذهبی کلابیه مذهبی یرینه قائم اولدی کلابیه « کلام قدیم اولان معنادر . فعل مفعولك عینی‌در ، امور اختیاریه الله ایله قائم دکلدر . جناب حق مشیتی ، قدرتی ایله متکلم دکلدر . قرآن ایکیدر : لفظی ، نفسی . کلام لفظی‌دن عبارت اولان قرآن مخلوق ، کلام نفسیدن عبارت اولان قرآن غیر مخلوقدر . حضرت موسایه اولان ندا ، نداء حقیقی دکلدر » دیدیکی حالده جمهور ائمهٔ حدیث وسنت « الله مشیتی وقدرتی ایله متکلمدر ، مشیتی وقدرتی ایله فاعلدر ، امور اختیاریه الله ایله قائمدر ، قرآن بردر . حضرت موسایه اولان ندا نداء حقیقیدر ، بوده الله ایله قائمدر » دیورلر ایدی . بناءً علیه اختلاف ،

بیوردیغکز کبی یالیکز طرز محافظه‌نك انتخابنده دکل، بلکه غایت مهم برعقیدهٔ بنیه‌ده ایدی. صفات وافعال اختیاریه‌نك جناب حق ایله عدم قیامی مسئله‌سی ائمهٔ حدیث وسنت طرفندن شدتله رد اولنوردی ، بونی بقیهٔ اعتزال کوریورلر ایدی . احمد بن حنبلك حارث محاسبی علیهنده بولونمه‌سی بوندن ناشی ایدی . مشهور ابو حامد اسفراینی ایله ابن حامدك ، سائر عراق وخراسان وشام ومصر علماسنك باقلانی کبی بر دین مدافعی اولان ذاتك علیهنده بولونمه‌لری بوندن ناشی ایدی ، ابو حامد اشعریه‌دن تبری ایدر ایدی .

حارث محاسبی زماننده کی ائمهٔ سلف میاننده سفیان ثوری‌یی ذکر اثر ذهولدر . سفیان ثوری (وفاتی : ١٦١) امام همام ابو حنیفه‌نك معاصرلرندندر . اویله ظن ایدیورم که سفیان ثوری ایله اسحاق بن راهویه‌یی قاریشدیرمش اوله‌جقسکز . مع‌مافیه مؤاخذات تاریخیه بزجه مقصود دکلدر .

٢ — « ناقد شهیر ابوزرعه‌نك اعتراضی مسلك نقطهٔ نظرندن مسائل کلامیه‌یی محتوی اثرلر حقنده‌در . یوقسه حارث محاسبی‌نك تصوفه دائر اخلافه یادکار ایلدیکی غایت قیمتدار آثار عالیه‌سی حقنده دکلدر » سوزیکز غفلت اندر غفلت اثریدر . مادام که ائمهٔ سلف آره‌سنده اختلاف ، ایضاحکز وجهله عقائدده اولمیوب یالکز طرز محافظه‌نك انتخابندن عبارت اولونجه نصل اولورده عقیده‌لری بر اولانلر بری برینك کتابلرندن تحذیری توصیه‌یه قدر وارپرلر ، کتابلرینه « بدعت وضلالت کتابلری » دیرلر .

بوندن باشقه اولجه بیان اولدیغی اوزره ابو زرعه‌نك طعنی دوغرودن دوغری‌یه تصوف کتابلرینه ، ازجمله احیاء العلومك مأخذلرندن اولان کتاب الرعایه‌سی حقنده‌در . شبهه‌سز ذهبی‌نك میزان الاعتدالنده‌کی سوزینك سیاق وسباقی تمامیله بوکا دلالت ایدر . چونکه کتابلرینی قوت القلوب ، احیاء العلوم ، غنیه کبی کتب تصوف ایله مقایسه ایدیور . آرتق « ابوزرعه‌نك بونلره (کتب بدع وضلالات) دیمش اولدیغی دعواسنده بولنمق مشار الیهك سوزلرینی هدف اصلیسندن تحویل ایتدیره‌جك بر تحریف معنویدر » سوزیکز الحق بر تحریف معنوی‌در که نظرکزده برطاقم تحقیقات تحریفات نامنی آلیور دیمکدر .

حارث محاسبی‌نك اول واخر کتابلری حقنده برشی دیمدم . آنجاق یوکسکدن آته‌رق (کتابلری ناقدین حدیث طرفندن هردرلو تهمتدن بریدر کبی واهی ادعاکزه قارشی میزان الاعتدالدن بالاستدلال ابوزرعه‌نك انتقادینی ذکر ایتمش ایدم . لله الحمد والمنة استدلالم حافظ کبیر ، مفسر شهیر ابن کثیرك بیانه موافق دوشدی .

الشرح والتحلیلی یازقدن صوکرا حارث محاسبی‌نك ملت کتبخانه‌سنده کوردیکم رساله‌لرینی بومیانده‌کی نمونه‌سنی ذکر ایتدیککز (آداب نفوس)ی مطالعه ایتدم، یالکز بر جهت نظر دقتمی جلب ایتدی . مشارالیه فصل باشلرنده هروی کبی آیات کریمه ایله بدأ ایتمیورده برحکیمك سوزی ایله بدأ ایدیور، برده او کتابده آیروجه (متصوفه) اسمی‌ده مذکور اولمغله حکما ایله عارفین قصد اولنمادیغی ظنی‌ده وارد اولیور . بونك بر صوفیه شیخی ایچین نه‌قدر موافق اولدیغنی بیله‌میورم. بوندن باشقه رساله‌سنك برقسمنده حدیث بیله ذکر اولنمامشدر، بر قسمنده بر ایکی حدیث وار ایسه‌ده اونلرده سندن محرومدر. اخیراً ابو رزعه‌نك انکار ایتدیکی الرعایه‌یی‌ده انقره‌ده مطالعه ایتدم . ذاتاً سندسز، ثبتسز حدیث بیله پك آز برمحل اشغال ایدن بوکبی رسائلی الکمالی نمونه آثار میانه ادخال ایتمه‌کز پك عجیب ، پك غریبدر .

٢ — امام غزالی‌نك « المنقذ من الضلال » رساله‌سنه باقه‌رق احمد بن حنبلك « حارث محاسبی‌یی رد ایتدیکی جهتی بیان ایدیورسکز . بو ایسه ابوبکر الخلالك، ابن الجوزی‌نك، ابن کثیر ، سلمی کبی اعاظم محدثینك بیاناتنه منافیدر . بالطبع غزالی‌نك بر وقعهٔ تاریخیه حقنده‌کی سوزی ائمهٔ محدثین و مورخیندن بولونان ذوات مشار الیهمك سوزلرینه قارشی دوره‌مز . بونی‌ده البته تقدیر ایدرسکز. آرتیق امام احمد طرفندن حارث محاسبی‌نك مهجور اولونمه‌سی حقنده ایراد ایتدیکم اعتراض اهلنه کوره سوء ظنی داعی ، شبهه‌نما، مهم دکلدر. فقط سوء ظن مظنهٔ سوء اصحابنه عائددر .

٣ — « کلابیه یرینه اشعریه عنوانی الی یومنا هذا اهل سنتك شعاری اولمشدر » سوزیکز علی الاطلاق دوغری دکیلدر . کلابیه واشعریه اهل سنته عائددر ، سلفیه اهل سنت خاصه‌در. سلفیه ایله کلابیه آره‌سنده ، کلابیه ایله اشعریه آره‌سنده فرق عظیم واردر. ابوبکر کلاباذی کتاب التعرفده خلق وتکوین بحثنده ائمهٔ سلفه موافقتله اشعریه‌یی ، دولاییسیله کلابیه‌یی رد ایدییور ، مشارالیه بو قولی صوفیه قولی اولمق اوزره ذکر ایتمکله عرفاء صوفیه کلابیه واشعریه‌یی رد ایتمش اولیورلر. سلفیه ایله کلابیه واشعریه آره‌لرنده‌کی اختلاف حافظ الشرق شیخ الاسلام هروی ، حافظ المغرب ابن عبد البر القرطبی وبوایکی امامه موافقت ایدنلر عندنده بدعت وضلالتی موجبدر . چونکه ابن عبد البر اشعریه‌یی اهل هوا و بدعتدن صاییور ، هروی‌ده اشعریه‌یی ذم خصوصنده تلعینه قادار واریپور ایدی .

هروی،شیخی اشعری اولدیغندن ناشی اوندن روایتی بیله ترك ایتمش ایدی . (ذم الكلام واهله) ایله (الفاروق) كتابلری بوبابده اك بویوك شاهددر . « جهمیهٔ ذكور ، اشعریهٔ اناث » تعبیری ایسه اك بویوك بر قدحدر . آرتق نصل اولورده اجماع امتله اویله بر فرضیه‌نك بطلانی بدیهیدر دینه بیلیر . غالبا اجماع امتی حافظ المغرب ایله حافظ المشرقك شدتلی طعننه اوغرایان اشعریه اتفاقی ظن ایدیورسكز . سبكی‌نك بیاننه كلنجه اوبیان خوش بر بیاندر . ائمه حقنده حسن ظن ایتملیدر ، فقط تدقیق وتتبعدن كری قالمامق ، وقعهٔ تاریخیه‌یی تغییر ایتمه‌مك شرطیله . سبكی‌نك بیانی تحلیل اولونجه بیاناتمزه موافق اولدیغی ظاهر اولور . عاجزلری سبكیدن زیاده تألیف وحسن ظن طرفداری‌یم . آنجق علمده‌كی ضعفكزی تشهیر مقصدیله ، خصوصا مناظره‌نك سوقیله بر طاقم نقول ایراد ایدیورم .

٤ — صدق تعبیرینك درجات عالیه‌دن بری اولمدیغنه عقلكز ایرمیور . بوده توحاف ! بیلیرسكزكه درجات عالیه تعبیرلری شونلردر :

١ — ثبت حجة ، ثبت حافظ ، ثقة ثقة ، ثقة متقن ،

٢ — ثقة ، حجة ، متقن ، ممن یحتج بحدیثه .

(صدوق) لفظی بودرجه‌لرده داخل دكلدر . آنجق اوچنجی درجه‌ده‌دركه (لابأس به) ایله عینی درجه‌ده‌در . اوچنجی درجه‌یی‌ده درجات عالیه عد ایده‌جك ایسه‌كز اوكا برشی دیه‌م . ابو منصورك حارث حقنده « فقه‌ده ، تصوفده ، حدیثده ، كلامده امام المسلمین » دیه‌سی حارثك درجهٔ روایتده اوچنجیده بولونه‌سنه منافی دكلدر . حارث حدیثده امام اولور . فقط درجات عالیه‌نك اوچنجیسندن یوقاری چیقاماز . اصول حدیث كتابلرنده الفاظ تعدیل آره‌سنده (امام) لفظی كوردیكزمی ؟ قصاص بندنده ذكر اولندیغی اوزره عراقی ذهبی‌نك تعدیلی‌ده چوق كوریورده حارث محاسبی‌یی ضعفا میاننده كوستریور ، زبیدی‌ده هیچ سسنی چیقارمیور . عجبا عراقی‌ده ، زبیدی‌ده ذهبیده اولدیغی كبی بغض صوفیه وارمی ؟

ابو طالب مكی وابونعیم اصبهانی — مشار الیهما حقلرنده‌كی انتقادات علمیه بند مخصوصلرنده ذكر اولونمشدر .

شیخ الاسلام هروی — ١ منازل السائرینك اوچ حدیث شریفی محتوی اولدیغندن دولایی اهمیتی موضوع مسئله‌دن خارجدر . موضوع مسئله پك چوق احادیث صحیحه‌یی

احتوا ایدن اثر اولمسی كیفیتی ایدی . حالبوكه اعترافكز وجهله محتویاتی اوچ حدیثدن عبارت اولونجه پك چوق احادیث صحیحه‌یی محتوی آثاره عالی نمونه اولارق كوستریله‌من . كتابك اهمیتنی تقدیر ایدرم ، اونك حقنده شوشقه ایتمدم . یالكز اوچ حدیثك شمول كلیسی اعتباریله پك چوق احادیث صحیحه‌یی محتوی تصوف كتابلری عدادنده بولونیشنی غریب بولدم . اوندن دها غریبی بودركه اوچ حدیثك بری موضوع ، دیكری مطعوندر ، پك شبهه‌لی بر حدیثدر ، اوبری صحیح غریبمیدر ؟ ضعیفمیدر ؟ حسنمیدر ؟ نه‌در ؟ بللی دكلدر . (طلب الحق غربة) حدیثی موضوع ، (سیروا) حدیثی مطعون ، (الاحسان) حدیثی صحیح غریبدر .

برنجی حدیثك سندنده‌كی (علاء بن زید الصوفی) حقنده ذهبی ایله ابن حجر عسقلانی (لعله واضع لحدیث لذ فی منازل السائرین) دیورلر

ایكنجی حدیثك هرایكی سندنده (عمر بن راشد الیمامی عن یحیی) اوچنجی سندنده ایسه (بشر بن رافع الیمامی) ، بر سندده‌ده (علاء بن عبدالرحمن) واردر . عمر بن راشد حقنده امام احمد (لایسوی حدیثه شیئاً) ، نسائی (لیس بثقة) ، بخاری (مضطرب) ، ابو داود (ضعیف) دیورلر . ابن حبان ایسه (یروی اشیاء موضوعة عن ثقاة الائمة لایحل ذكره الا علی سبیل القدح) دیه‌رك دها غیر سویلیور . بشر بن رافع حقنده بخاری (لایتابع فی حدیث) احمد (ضعیف) ، ابن معین (حدث بمناكیر) ، ابن حبان (یروی اشیاء موضوعة كانها المتعمدلها) دیورلر . علاء بن عبدالرحمن حقنده ابن عدی (لیس بالقوی) ، ابن معین (لیس حدیثه بحجة) دیمشلردر . شو قدركه علاء بن عبدالرحمی توثیق ایدنلرده واردر . منازل السائرین صاحبی‌ده بونك بولندیغی سنده (واجودها سنداً) دیمش ایدی .

اوچنجی حدیثك سندنده‌كی مطر الوراق حقنده احمد ، ابن معین ، ابوحاتم (ضعیف) ، نسائی (لیس بالقوی) دیورلر . ذهبی ایسه (صالح الحدیث) دیور . ذات عالیلری بوخصوصی غریب بولمیورسكز ، معاذاﷲ بویله بر حال بزدن صادر اولسیدی نه‌لر اولمازدی نه‌لر !

٢ — « بخاری ایله مسلمك متصلاً ، مرفوعاً تخریج ایتدكلری احادیثك اجماع محدثین ایله صحتلری قطعیدر » سوزیكز دفعاتله بیان اولندیغی وجهله عوام پسندانه‌در . حفاظ سبعه‌نك كزیده‌سی حافظ عصر دارقطنی وسائر ناقدین بو اجماعك خارجنده قالیورلر . عجبا بونلرده مبتدع اوله‌جقمی ؟ ذاتاً هروی ترمذی‌نك كتابنی بو ایكی كتابدن دها مفید بولمیورمی ایدی ؟ هرویده‌ده شائبه ابتداع بولنه‌جقمی ؟

٣ — « هروینك سند مخصوصی رحالندن مطرالوراق علیهنده سویلنان سوزلرك التقاطیله متن حدیثه ایلیشمك تحرئ حقایقه ، داب علمایه موافق اولمسه کرکدر . »

ج — (الاحسان) حدیث شریفی حقنده بالذات هروی (صحیح غریبدر) دیور . عاجزلری هروینك بو سوزینی ایضاح صددنده مطر علیهنده ، لهنده سویلنان سوزلری ، ذهبی‌نك (حسن الحدیث) سوزینی علاوه ایتمشدم عدم موافقت نره‌ده‌در ؟

٤ — (سیروا) حدیثنك صحیح مسلمده متصل و مرفوع اولمسنه مبنی مطعون اوله‌میه جغنی بوراده‌ده ادعا ایدیورسکز ، حسن بن ذکوان مبحثنده ، ایراد ایتدیککز نقولك اجوبهٔ قاطعه‌سنی بولورسکز .

٥ — « (طلب الحق غربة) حدیثنك راویسی علان بن زیدی ذهبی طانیمدیغی جهتله احتمال مجرد اوزره حدیثنك موضوع اوله‌بیلمسی ذهابنده بولنمش اولمسی »

ج — ذهبی حدیثنك واضعی حقنده (لعله) لفظنی ایراد ایدیور ، تردد ایدیور . یوقسه موضوع اولمسی حقنده ترددی یوقدر بو حالده حدیثه موضوع دیمك حسیاته قاپیلمقدن متولد بر انفعال نفسانی اثری دکل ، بلکه بر انقیاد علمی نتیجه‌سیدر . ابن حجر حقنده « ذهبی‌نك ناقلیدر ، یوقسه ذهبی کبی او قولك قائلی دکلدر » سوزیکز اویله ظن ایدیورم که حافظ ابن حجر عسقلانی کبی بر ذاتك حدیثده اولان امامت و جلالتنه ، احاطهٔ عظماسنه بر نقیصه ایراث ایدر . ابن حجر استاذی حافظ عراقی‌یی رد ایچین بر رساله یازار ، شیخ الاسلام ابن تیمیه‌یی بعض خصوصاتده انتقاد ایدرده نصل اولورده اعتقادینه مخالف اولان خصوصده ذهبی‌یی انتقاد ایتمز . لسان المیزانده ذهبی‌یی رد ایتدیکی‌ده مشهوددر . نته‌کیم « عبدالعزیز ابن عبداه بن الاصم » ترجمه‌سنده « واطلاق الذهبی یوهم ان البزار سمعه من عبدالعزیز ولیس کذلك » دیور . محض نقل ، محض تقلید ابن حجرك شاننه شبهه ویرر ، ابن حجرك بزلر منزله‌سنه تنزیلی شیخمزك غرائب احوالندندر . هیچ شبهه یوق که ابن حجرك (علان بن زید) ده ذهبی‌یه موافقت ویا متابعتی انجاق مقتضای تدقیق نتیجه‌سیدر ، باشقا درلو توجیهلر فضولی تصرفلردن عبارتدر .

فرض ایده‌لم که ذهبی حسیاتنه قاپیلیور . یا معتدل اولدیغی معلوم اولان عسقلانی نه‌یه ذهبی‌یه اویوبور ؟ باشقا یرده (ولیس کذلك) دیدیکی حالده نه‌یه بوراده نقلیله اکتفا ایدیور ؟ اوده‌می حسیاتنه قاپیلیور ؟

ذهبی علان بن زید حقنده منفرد دکلدر . ابن حجر کبی بر ناصری واردر . اجتهادینه ابن حجر برشی دیمیور ، اجتهادنی عین اجتهاد قبول ایدیور . معلوم عالیلریدرکه جرح باطنه تعلق ایدر . بوندن باشی هروی‌نك بو خصوصده واقف اوله‌مامسی دها محتملدر . ذهبی ایله عسقلانی‌نك اتفاق ایتدکلری انتقادده شبهه ایتمك مرض نفسانی اثر اولمسه کرکدر .

هروی‌نك « حدیث غریب دیمه‌سیله وضعی تأییده قالقیشمق غریب اولیور » سوزیکز دها غریبدر . چونکه هروی‌نك هر اوچ حدیث حقنده حکمنی بیان ایتدیکم صره‌ده او حدیثده (غریب) دیدیکی ذکر ایتدم بونی وضعی تأییده حمل ایتمك اوندن دها غریب اولمازمی ؟

امام احمدك « لا تکتبوا هذه الاحادیث الغرائب فانها مناکیر وعامتها عن الضعفاء » سوزینی اوبوتمیه‌لم .

ابن القیم — ١ — ابن القیم مدارج السالکینده سکز ، اون قادار حدیث ذکر ایدیورکه اونلرده سندسزدر . عالی نمونه اوله‌رق ارائه اولنان آثار میاننده بو کتابی‌ده صایمق براز غریب اولور دکلمی ؟ ولوکه جملهٔ معهوده‌نك شمولی داخلنده اولسون . فی الواقع اربابنه کوره حدیثلری بلا سند ذکر جائزدر . فقط بزم کیلر ایچین اعتماده لایق اولورمی ؟

٢ — ابن القیمك وحدت وجوده قائل اولان متصوفه علیهنده بولندیغنه دائر ایراد ایتدیکم اعتراض مشارالیهك مقصدینه ، وحدت وجوده نفوذ نظرله باقلمامق کبی بر لاف ایله قارشیلانیور . ابن القیمك قصیدهٔ نونیه‌سی ، مدارج السالکینی کورولدکدن صکرا بویله برادعا قوری بر لافدن عبارت قالیر . بر کره شو بیتلره باقك :

هذا وثانیها فتوحید ابن سبعین وشیعته اولی البهتان

وکذلك اهل الاتحاد فی انهم * اخوانهم من اقرب الاخوان

ذکر اولونان بیتلری شرح وتحلیلده یازدیغم بروجه آتی بیتلرله قارشولشدیریك .

اعطوا الوجود جمیعه اسمائه * اذکان عین الله ذی السلطان

المشرکون اقل اثما منهم * هم خصصوا ذا الاسم بالاوثان

برده شو عباره‌یی کوزدن کچیریك : واما الملحدون فیقولون ماثم غیر فی الحقیقة فالله عندهم الوجود المطلق الساری فی الموجودات فهو الموحد والموحد وکل مایقال فیه عندهم حق وتوحید کما قال عارف القوم ابن عربی سر حیث شئت فان الله ثم ... وقال ایضا :

عقد الخلایق فی الاله عقائداً ❊ و انا اعتقدت ما جمع اعتقدوه.

اعظم الطوائف علی الاطلاق شرکا و کفراً والحاداً وهم طائفة الاتحادیة یقولون هو الوجود المطلق وهو قدیم لم یزل وهو منزه عن الحدث .

شیخ اکبر فتوحات مکیه‌ده « الحق وهو الموصوف بالوجود المطلق ، جلال الدین رومی‌ده « تو وجود مطلق فانی نما » دیورلر. ایشته ابن القیم بوکا قائل اولانلری شدتلی بر صورتده انکار ایدییور. آرتیق مقاصدینه عدم نفوذ هانکی طرفده اولدیغی بس بللی اولور دکلمی؟

ابن القیم صوفیه حقنده « حتی جاءت الصوفیة رفضوا الشریعة جهراً و تستروا بمسمی الحقیقة وصاروا یقولون هذا شریعة وهذا حقیقة وهذا من اقبح الامور ــ وکان هؤلاء الصوفیة ابتکروا من عند انفسهم شریعة سموها بالتصوف وترکو شریعة محمد صلی الله علیه وسلم بجانب » سوزلریله اك آغیر سوزلر صرف ایدییور .

بومبحثده مقصد آنجق ابن القیم الجوزیه‌نك شیخ اکبر، ابن سبعین، تلمسانی، صدر الدین قنوی، جلال الدین رومی و امثالی ائمهٔ صوفیه‌نك قبول ایتدکلری وحدت وجودك علیهنده بولنوب بولنمامسیدر . یوقسه وحدت وجودك نه اولدیغی دکلدر . ذات عالیکزه ابن القیمك ائمهٔ صوفیه‌یه اعتراض ایتمدیکنی ، بو بابده استاذینه مخالفت ایتدیکنی اثبات دوشر ایدی. هیهات! طریق نظر ایله بیان اولنان وحدت وجود مسائل نظریه‌دن اولور ، ساحهٔ علمه داخل اولور ، فلاسفه‌ده متکلمین‌ده بوندن بحث ایدر . بالعموم مسائل نظریه‌ده اولدیغی کبی لهده وعلیهده سوزلر دوران ایدر، بویله بر وحدت وجودك علماً امکانده شبهه یوق ایسه‌ده علماً وقوعنده قطعیت یوقدر. هله علیهدارلرینی فکر سلیم خارجنده طوتمق تحکمدر، سوفسطائیلك شمه‌سندن بر شمه‌در، بو حالده سکزنجی عصر هجرینك نهایتلرندن اعتباراً عالم اسلامده کتابلری مرجع ومأخذ اولان مواقف صاحبی قاضی عضد ایله مقاصد صاحبی علامه سعد و بونلره پیرو اولانلر فکر سلیم خارجنده قالیورلر اویله‌می ؟ طریق ذوق و کشف اربابی ایسه یا وحدت شهودی ویا وحدت وجودی بیان ایدییورلر وحدت شهود نفس الامرده وحدت اولمیوب نظر فانیده وحدت اولمقله بوکا اعتراض اولونه‌ماز. انفسی اولان وحدت، آفاقی بر وحدت دکلدر. نفس الامرده آفاقده ایکی وجود واردر. وجود واجب، وجود ممکن. شوقادارکه سالك هانکی تأثیر آلتنده اولورسه اولسون وجود واجب ایله برابر وجود ممکنی کورمز اولیور. نته‌کیم کونش یاننده ییلدیزلر کورونمیور، کونشك

کورونمه‌سیله نجومك یوق اولدیغی استدلال اولنه‌میه‌جغندن ناشی علما بوکا اعتراض ایتمیورلر، مکرکه امر ونهیی، وعد وعیدی ترکه مؤدی اوله . وحدت وجود ایسه ذوقاً ثابت اوله‌ماز، بوکا علم مانعدر. چونکه ذوقاً ثابت اولان آنجق وحدت شهوددر ، نظر فانیده وحدتدر. وحدت انفسیدر. وحدت وجوده استدلال، ذوق طریقی دکل، نظر طریقی اولمقله بو بابده‌کی نظر تام دکلدر . چونکه وحدت انفسیه‌دن وحدت آفاقیه‌یه بلا دلیل انتقال ، فاسددر . وحدت وجود کشف ایله ثابت ایسه بوده اسباب معرفتدن دکیلدر ، الهام ایله ثابت اولانلر کبی‌در ، کشفده خطا جائزدر .

ابن القیم وموافقلری وحدت وجودی وحدت فلاسفه وحدت زنادقه عد ایدییورلر، آلوسی‌نك تحقیقی اوزره صوفیه‌دن بر قسمی، وحدت شهوده قائل اولانلری وحدت وجودی انکار ایدیورلر .

عاجزلری طور عقلك ماوراسنده اولان شی ایله مکلف دکلم . اوندن طولایی بو بابده (نهایة الکلام تفویض الامر الی الملك العلام) دیوب چکیورم

وجود حق وجود عام کورن وحدت موجود اصحابنی ذم وانکار خصوصنده علما ایله صوفیه آره‌سنده اتفاق واردر . بناءً علیه ابن القیمك انکاری یالکز علماً ، ذوقاً نصیبه‌دار عرفان اولمدقلری حالده (همه اوست) کبی شطحیات ایله اهل تحقیق تقلیداً متصوف کچینمك ایسته‌ینلر حقنده دکل، بلکه اونلرله برابر شیخ اکبر، ابن سبعین، تلمسانی وامثالی کبی ذوقاً نصیبه‌دار عرفان عد ایتدیکمز ذوات حقنده‌در . اوت ابن حجر هیتمی فکرنجه اهل انکاری ایکی‌یه آییریور، برنجی قسمی اهل تعصب ، ایکنجی قسمی اهل نصیحت کوستریور . فقط دیکر بر قسم دها واردرکه وحدت وجودی حد ذاتنده باطل کوردکلرندن ناسی انکار ایدرلر . محض نصیحت قصدیله خلقی ارشاد ایدرلر ابن تیمیه ، ابن القیم ، ذهبی، ابن حجر عسقلانی، سخاوی ، علی القاری بو قسمده داخلدرلر، ابن القیم هم محدث ، هم فقیه ، هم صوفیدر . یعنی عصرینك امامیدر ، وقتنك فریدیدر . بونلرده متفقز. بونکله برابر ذهبی‌دن ، ابن تیمیه‌دن زیاده صوفیه علیهنده بولنیور .

صوفیه‌دن علاء الدین سمنانی‌ده ابن القیم کبی وحدت وجودك شدتلی علیهدارلرندندر. نفحاتده بیان اولندیغی اوزره « درجمیع ملل ونحل بدین رسوایی کس سخن نکفته، مذهب طبیعیه ودهریه بسیاری بهترازین عقیده » سوزینی صرف ایتدیکی کبی شیخ اکبرك «سبحانه

من اظهر الاشياء وهو عينها » سوزينى ده شويله تحشيه ايتمشدر : ايها المسبح لوسمعت من احد انه يقول فضلة الشيخ عين وجودالشيخ لاتسامحه البتة بل تغضب عليه فكيف يسوغ لعاقل ان تنسب الى الله هذه الهذيانات تب الى الله توبة نصوحاً لتنجو من هذه الورطة الوعرة التى يستنكف منها الدهريون والطبيعيون واليونانيون والشكمانيون .

امام ربانى يه كلنجه مشاراليه مكتوباتنده تصريح ايتديكى اوزره حد ذاتنده وحدت وجودى منكردر ، وحدت شهوده قائلدر : توحيد وجودى كه نفى ماسواى يك ذاتست تعالى و تقدس باعقل وشرع درجنك است . مكتوب ٤٤ . عجب است كه شيخ محى الدين عربى وتابعان او ذات واجب تعالى ، مجهول مطلق مى كونيد . مكتوب ٤١ . مشاراليه وحدت وجودى يا سكر وقت وغلبهٔ حالدن ويا زندقه دن ويا الحاددن نشأت ايتديريور ، شيخ اكبرى تخطئه ايديور ، خطاء كشفى نى خطاء اجتهادى كبى كوريور . فقط « الهام وكشف بر غير حجت نيست » ديه رك شيخ اكبره اتباع ايدن مقلدلرى معذور كورميور . صوفيه نك وراء شريعتده كى احوال ومواجيد وعلوم معارفى اوهام وخيالات عد ايديور ، بونلرى تكميل شريعت بيليور ، مقاصد صوفيه بيلانلره « كوته انديش » لقبنى ويريور . كوريليوركه بوخصوصده ده سوزلريكز تحقيق علمى يه مقرون دكيلدر . ارتيق عاجزلرينه عدم دقت ، عدم نفوذ اسناد ايده جككز مدارج السالكين ، نفحات الانس ، مكتوبات ربانى كبى كتب تصوفى مطالعه ايتملى ايديكز .

٤ — حيات حضر مسئله سنده ده اويوشه ميورز . ذات عاليلرى (جمهور محققين حياتنه قائلدر . بوكا مقابل بعض اهل حديثك انكارى شذوذ مرتبه سنده در) ديورسكز . عاجزلرى بو فكرده دكيلم . حيات حضرى انكار ايدنلرك باشنده محدثينك اميرالمؤمنينى امام بخارى بولنيور . ابراهيم حربى ، شرف الدين ابى عبدالله المرسى ، ابن المنادى ، ابويعلى ، ابن الجوزى ، ابن تيميه ، ابن القيم كبى اعاظم محدثين بخارى يه موافقت ايديورلر . هرنقدر منكرلرى بالنسبه دها آز ايسه اخبار صحيحهٔ نبويه ، مقدمات راجحهٔ عقليه ، حضرك وفاتنه دها مساعد اولمقله اونلره محققين ديمك دها دوغرى اولور . حيات حضر حقنده وارد اولان اخبارى بوندن اون ايكى سنه اول سبيل الرشاد جريده سنده انتقاد ايتمش ايدم . عراقى نك (ولم يصح فى حديث قط اجتماع الحضر بالنبى صلى الله عليه وسلم ولا عدم اجتماعه ولا حياته ولا مماته) سوزينى اونوتميك .

فى الواقع ابن الصلاح حياتنه قائلدر ، انكار ايدنلرى بر جزء قليل كوستريور . فقط او جزء قليل امام بخارى نك لواسى آلتنده بولنان ائمهٔ حديث در . زبيدى احيا شرحنده شويله ديور : وهى مسئلة شهيرة الاختلاف بين المحدثين والسادات الصوفية .

صوفيه آره سنده بيله بوبابده اختلاف واردر . صدرالدين قنوى عالم مثالده اولديغنه ، عبدالرزاق كاشى ده حضر والياسك بسط وقبضدن عبارت بولنديغنه قائلدر . بعضلرى ايسه حضرتك بر مرتبه اولديغنه معتقددر . عراقى نك ديديكى كبى حياتى حقنده هيچ بر حديث صحيح اولمينجه خصوصاً « وماجعلنا لبشر من قبلك الخلد » نظم كريمى كوز منزك اوكنده بولونجه ، علوم مثبته ده حياتك دوامنى قواعدينه مخالف بولونجه آرتيق محققين قولى جمهورك قولنى چوق كريده براقير .

ابن الجوزى — ابن الجوزى صفوة الصفوه ده حلية الاوليايى انتقاد ايديور ؛ مناظره مزده عالى نمونه اثارك آلتنجى اولان كتابى ، متصوفه وفقها ومحدثيندن بولنان بر ذاتى انتقاده باشلايور . بز بو خصوصى بك غريب بوليورز . ابن الجوزى حارث محاسبى يى ، ابوطالب مكى يى ، ابونعيم اصبهانى يى شدتله رد ايديور . عالى نمونه كتابلرى صاحبلرندن برى طرفندن انكار اولونان بو اوچ نوع اثر نصل عالى نمونه اولور ؟

شيخ الاسلام هروى ايسه طوبى طوبى اوچ حديث ذكر ايتمشدر . كندوسى اشعريه نك اك بويوك دشمنيدر . كرى قالان ابن القيم ده ابن الجوزى كبى صوفيه يه عليهداردر . ايشته عالى نمونه كتابلرينك حالى !

ازمقلد تا محقق فرقها است ❊ اين يكى كوهست وان ديكر صدااست

٢٧ — حافظ شمس الدين ذهبى

١ — سكزنجى عصر هجريده حفاظ حديثك بى مدانى ، امام جليل الشانى اولديغى نقد رجال وجرح وتعديل خصوصلرنده احاطهٔ عظماسنى ، بين المحدثين احراز ايلديكى مرتبهٔ علياسنى ، عرفان وكمالاتنى اعتراف ايلديككز امام الناقدين حافظ بى مدانى ذهبى يى كليشى كوزل سهام تعريضات صاورديغنى ، عوارض روحيه سنك تقلباتيله برچوق اكابر اهل سنت عليهنده زباندرازلق علت مزمنه سنه طوتلديغنى ، « وقد وصل من التعصب المفرط الى حد يسخر منه » ديه جك قدر نانكورلكده بولنان ، انصافسز ، حقسز تلميذى سبكى يه تبعاً سويله مكدن چكنميورسكز . ذهبى بوخصوصده امثالى محدثين مسلكندن نه وقت خارجه

چیقمشدر ؟ امام بی مدانی‌یه ورع وتقواسنك صحت وسلامتنی اخلال ایده‌جك درجه‌ده افترالر انجاق انصافه یاناشمیانلرك كاریدر. ابن حجر حقنده نخبه‌ده شویله دیور : (هو من اهل الاستقراء التام فی نقدالرجال) .

صفدی ایسه (لم‌یكن عنده جمود المحدثین) سوزیله محدثینده كوردیكی تعصبی ذهبیده كورمیور . مجدالدین موصلی ذهبی حقنده :

ولیس من عجب ان ملت نحوكو ﷺ فالناس بالطبع قدمالوا الی الذهبی

« دیكر تلمیذی ابن كثیر سبكی كبی استادینه قارشی (الحق احق ان یتبع) ترانه‌سیله نانكورلقده بولونمیور . قدر نا شناسلق كوسترمیور ، استاذ اعظمنی تبجیل ایدوب دوریور.

سبكی‌نك متعصب مفرط دیمه‌سنه صفدی قطعی جواب ویریور . آرتیق نصل اولورده « مشارالیهك بویله بی امان علت مزمنه‌یه ابتلاسی حیات وآثارینی تدقیق ایدن عرفای امتك مسلمی‌در » دینیر . ابن كثیر ، صفدی ، عینی ، عسقلانی عرفای امتك خارجنده اولیورلر اویله‌می ؟ عرفای امت سبكی وامثالنه حصر اولنه‌جق ایسه بوكا بر دیه‌جكمز یوقدر . سبكی كیلرك سوزی مشار الیهم كبی عرفای امتك حفاظ اسلامك ، علماء بنامك سوزلری یاننده هباءً منثور اولور كیدر . ذهبی‌نك سلفیه‌دن اولمسی اعتباریله ولوكه اهل سنت عامه‌دن اولسون متكلمین علیهنده سوز سویله‌مسنی اشعریه‌دن اولان سبكی بالطبع خوش كورمز.

ذهبی ائمهٔ صوفیه‌دن وحفاظ حدیثدن اولان هروی قادار اشعریه علیهنده ، متصوفه‌دن و حفاظ حدیثدن اولان ابن القیم قادار صوفیه علیهنده بولونمیور . ابن القیم ، ذی النون ، طیفور علیهنده بولندیغی حالده ذهبی اونلر علیهنده بولونمیور ، حكیم ترمذی ، حارث محاسبی علیهلرنده بولونمیور . متصوفه‌دن اولان ابن الجوزی همان بالعموم صوفیه علیهنده بولندیغی حالده ذهبی قطعیاً بویله بولنمیور . بیلیرسكزكه هرعصرده محدثین وفقهادن برجماعت ، صوفیه علیهنده بولنیور . عینی ، فقها ومحدثین متأخرینددن پك چوقلرینك شیخ اكبر ، ابن الفارض وامثالی صوفیه علیهنده بولندقلرینی صراحةً بیان ایدیور. ذهبی‌ده بویله‌جه او جماعت میاننده بولنمش اولیور . ایشته ذهبی اجتهادی موجبنجه مبتدع ، ضال كوردیكی ذوات حقنده طعن ایتمش ، اجتهادنده حریتی استعمال ایله‌مش ، لوم ایدنلرك لومنه باقامشدر . بو ایسه حریت افكار نقطه‌سندن الحق شایان تقدیر برحركتدر . مسلكداشلری ابن تیمیه ایله ابن القیم‌ده مسائل اجتهادیه‌ده بویله حریت افكار صاحبلری ایدیلر . بو مسلك انتقاده دكل

اهل اسلام ایچین نمونهٔ امتثاله لایقدر. دیله‌دیككز قادار شواهد تاریخیه دیككز ، نقول محرره دیككز اونلرك هپسی هرآن ابن حجر ایله مجدالدین موصلی ، صفدی طرفلرندن قارشولنه‌جقدر .

ذهبی حقنده‌كی « ایشته فضیلت بویله اولور. قدر شناسلغی یردن كوكه قادار تحسین وتقدیر ایدلسه سزادر . » سوزیكزدن اكلاشیلیوركه هرصوفی ، هراشعری حقنده اعماق روحندن فوران ایدن قوهٔ باغضه‌سی بوتون محاكمات و مطالعاتی اوزرنده حاكم مطلق كسلمیور . دیدیككز كبی سزك و بزم كبی ملیارلرجه متشبهین علمیه كومه‌لرینك تراب سواد آلودینه نسبتله ثریا قادار برموقع رخشان سماویده بولنان حافظ بی مدانی ذهبی كبی برذات عالیشانك اوثراء سفلیدن برذره فیرلادیلمق كبی برفجاعت علمیه‌نك شاهدی اولیورز. ذهبی‌نك كوكبهٔ جلالتنه آتیله‌جق هرهانكی بر طاشك آتیلمه‌سیله برابر بوتون سرعت و شدتیله آتانك اوزرینه سقوطی مقدردر . ولله دره .

لورجم النجم جمیع الوری ﷺ لم یصل الرجم الی النجم

٢٨ — صوك سوز

١ — حدیث ایله تصوف اره‌سنده برتضاد ومباینت یوقدر. هرایكیسنی جمع ایدنلرده واردر : ابونعیم ایله هروی ، حكم ترمذی ایله سلمی ، ابن القیم ایله ابن الجوزی . فقط جمهور محدثین وفقها ایله صوفیه اره‌سنده اول وآخر مخالفت كورلمشدر .

٢ — هروی كبی ائمهٔ اهل سنتدن بر ذاتك اهل سنت یعنی اشعریه دشمنی اولدیغنه بردرلو قانع اوله‌میورسكز . علوم اسلامیه تاریخنه ، سیرنبلایه واقف اولمیانلر بویله برفكر درمیان ایده‌بیلیرلر ایسه‌ده ذات عالیلرینك بویله عوامپسندانه بیانلریكز بادی تأثر اولیور. نته‌كیم تاریخ اسلامه واقف اولمیان صلحادن برطاقم ذوات جمل محاربه‌سنه احتمال ویرمز ، اهل حدیثك مشرب ومسلكنه واقف اولمیان بر طاقم ذوات‌ده بخاری‌نك « بعض الناس » دیمه‌سنه عقل ایردیره‌مز ، تاریخ فقه‌دن بی خبر اولان بر طاقم ذوات‌ده سفیان ثوری‌نك امام اعظم حقنده‌كی سوزینی ، شریكك امام محمد حقنده‌كی حركتنی قبول ایده‌مز . بوكبی احوال و وقایع ایله ثابت اولور . فی الوقع بوراده كوزل بر منطق واردر . فقط وقایع وحادثات منطق عمومی ایله ثابت اوله‌ماز . اوراده « مه‌تودولوژی » منطق تطبیق قواعدی حاكم اولور .

اوت سلفیه ، صفاتیه ، اشعریه ، ماتریدیه اهل سنتدر . فقط اولجه بیان اولوندیغی

اوزره اره‌لرنده مهمجه برفرق واردر، اختلافلری‌ده طرز محافظه‌یه عائد دکلدر، سلفیه اهل سنت خاصه ، دیکرلری اهل سنت عامه‌در ، صفاتیه‌ده مشبهه‌ده داخلدر .

٤ — ابن القیم ایله ابن الجوزی‌نك صوفیه‌یی انکارلری ایله ابو نعیم اصبهانی ، ابو القاسم قشیری و ابو حامد غزالی‌نك انکارلرینی مساوی طوتمه‌کزده اغرب الغرائب‌در .

٥ — «قوت القلوب‌ده محدثیندن حشویه‌فرقه‌سنك عقائدینه کوره اشیاء منکره‌نك بولنمسی اهل سنتك نظرنده قیمتنی دها زیاده اعلا ایده‌جك بر مزیت مخصوصه‌در . »

ج — افادهٔ علیه‌کزدن اکلاشیلیورکه بو حشویه فرقه‌سی اهل سنتدن دکلدر. او حالده خطیب بغدادی حشویه‌دن، بر طریقت عبد القادر کیلانی حشویه‌دن اویله‌می؟ ایشته اولچوسز سوزلرك نتیجه‌سی !

٦ — «بو کتابده بر طاقم منکر اولان شیلر واردر کی مهم بر سوز سویله‌مك بك قولایدر »

ج — بو سوز عیناً خطیبك سوزیدر. بو سوزك بر قسمی عالم ربانی عبد القادر کیلانی‌نك سایهٔ همتیله تعیین اولنمشدر .

٧ — « اهل سنت و حدیث تعبیری جالب نظر دقتدر . »

ج — دارلمیکز! بو سوزکزله سلف کتابلرینی اوقومادیغکزی اعلان ایدیورسکزه.
قال ابن معین : وهو (ابو یوسف یعقوب الانصاری) صاحب سنة و حدیث .

قال فی توجیه النظر : وکان (الدارقطنی) من ائمة السنة والحدیث. اهل بدعتدن اولمیوب حدیث ایله متوغل اولانلره نه نام ویرملیدر ؟ قال فی کتاب العقل والنقل : هو مذهب ائمة السنة والحدیث من المتقدمین والمتأخرین .

اهل حدیث اهل کلامه واهل رأیه مقابل ذکر اولنیور . قال ابن قتیبه . من ثلب اهل الکلام اهل الحدیث ـ فاما اصحاب الحدیث فانهم التمسوا الحق من وجهته وتتبعوه من من مظانه . قال فی الفرق : اهل السنة والجماعة من فریقی الرأی والحدیث .

اهل سنت وجماعتده هم اهل سنت وحدیث ، هم اهل سنت ورأی داخلدر . اوت اهل حدیث ایچنده مبتدع بولنه‌بیلیر. نته‌کیم ائمهٔ فقهایه بعض اهل بدعت انتساب ایتمشلردر. شافعیه وحنفیه آره‌سنده مبتدع اولانلرده واردر . فقط بونك اهل حنفیه و شافعیه‌نك اهل سنتدن اولمسنه مانع وارمیدر ؟

٢٩ — رجاء مخصوص

ای مناظر محترم !

تصوف اسمنی اصلا محلنده قوللانمدیکز، مستصوفه کبی تصوفه انتساب ایله کچینانلره بول کیسه‌دن یوکسك بر پایه ویردیکز ، علمی برچوق خطالرده بولندیکز ، تصوفك ظفرلری عنوان عالیسیله معنون اولان رساله‌کز « محکمة عالیة، خالیة خالیة » سوزینه ماصدق اولدی. بوکا نه‌قادار آجینسه‌کز یری واردر. ایشی الفاظه بوغدیکز، شعرلر انشاد ایلدیکز:

بن اوله‌مدم اکرچه شاعر * اولدم شوقادارکه فهمه قادر

قلت بضاعه‌م، ضعف قریحه‌م ایله برابر فیاض مطلقك عون وعنایتی ایله شعلهٔ افکاریکز تصوف حقیقی نوری ایله سوندی کیتدی. دعاویٔ مسروده‌کزده برهان علم ایله ابطال اولوندی، هر بر تشکیك سایهٔ علمده تفکیك اولونمش ، اجوبهٔ شافیه ایله اقوالکز هیچه اینمشدر .

هایدی شو نقولی برابرجه حفظ ایده‌لم :

قال سید الطائفه جنید البغدادی : ما اخذنا التصوف عن القیل والقال لکن عن الجوع وترك الدنیا وقطع المألوفات والمستحسنات .

—

قال رویم البغدادی : ما هذا الامر الا ببذل الروح فان امکنك الدخول فیه مع هذا والا فلا تشتغل بترهات الصوفیة .

—

قال الامام الربانی: حقیقت را مغرا میدانند نمیدانندکه حقیقت معامله چیست وترهات صوفیه مغرورند وباحوال ومقامات مفتون هداهم الله سبحانه سواء الصراط .

—

قال الشیخ اسماعیل حقی :

شیخ وقت ، استاذ کل اولسه‌ك دخی
ترك دعوی ایله‌مکدر ، یول ده‌دم

—

تصوف همین ترك قیل است وقال
بحیرت سماع است ووجداست وحال

—

شايد جواب ويرمك لطفنده بولونه‌جق اولورسه‌كز رساله طبعندن وازكچيك ، علمی وادبی جريده‌لر واسطه‌سيله مدافعه‌كزه دوام ايديك. ايشته بونی صوك درجه رجا ايدرم. چونكه بر دها رساله طبعنه وقتم ، نقدم ، قوتم مساعد دكيلدر. يالكز مباحثی داغيتميه‌رق بحث ، بحث مناظره‌لريمزه دوام ايده‌بيليرز ، « كوزل سوز كهردر ، كهر آز اولور » منطوقنجه مختصر ومفيد يازار ايسه‌كز خطا آز اولور. چونكه « الاكثار مظنة الخطاء » ديمشدر.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

اللهم انی اعوذ بك من علم لا ينفع وعمل لا يرفع ودعاء لا يستجاب

---

١ مارت ٣٤١ تاريخلی محراب مجموعه‌سيله نشر اولونان مقالهٔ رديه

حقيقی تصوف منصور ، مستصوف تصوفی مقهوردر

شيخ صفوت افندی‌يه

محراب مجموعه‌سنده نشر اولونان مقاله‌كزی اوقودم ، « تصوفك شعاری دائماً ظفردر » مقدمه‌سندن كرك « تصوفك ظفرلری » نام رساله‌نك ، كرك مقابلهٔ جوابيه‌مك مظفر اولديغنه انتقال ايدرك سوزه باشلايورسكز. بو انتقالكزه حيرت ايتمه‌مك قابل دكل ! بو انتقال ايله باشلايان كتاب ومقاله قيمت علميه‌دن محروم وخطا آلوددر . بر ايكی نمونه كوستره‌لم :

١ — « مستصوفه‌يی هر حالده ، بر ايكی كلمهٔ حسنه ايله تبجيل ايتمك ايسترز . . . . مستصوفه كبی بر عنوان مبجل . . . . معناسنده‌كی صفای علوی‌يی‌ده بر آز تأمل ايتمش اولسيديكز بزم‌ده ظنمزه كوره هر حالده خذلهٔ مرقومه‌يه ويرمزديكز . . . . (تصوفك ظفرلری صحيفه ٩٩-١٠٠)

حال بوكه اك معتبر كتب تصوفدن بری اولان « كشف المحجوب » مستصوفه‌يی شويله تعريف ايديور : مستصوف آنكه از برای مال ومنال وحفظ دنيا خودرا مانند ايشان كرده بود - مستصوف صاحب فضول بود . « كشاف اصطلاح الفنون » ده‌ده بويله‌در.

٢ — « متصوف محبی‌يز » (تصوفك ظفرلری صحيفه ١٠٠)

« چونكه متصوفه ديمك تصوفه انتساب ايله محجوب‌ده اهل تصوفدن اولميان كيمسه‌لردر » (تصوفك ظفرلری صحيفه ٩٦)

بو ايكی مثال حقنده حكمی اخوانكزه ، براقيورم. آرتق كيملرك محبی اولديغكزی آكلاملی ؟

٣ — « ابوطالبك انتما وانتساب ايلديكی سالميه ايشته مسالك صوفيه‌دن سالميه عنوانيله اشتهار ايدن ابو عبد الله احمد بن سالمك مسلك صوفيانه‌سيدر.... اصول اعتباريله بين المذاهب سالميه دنيلان مذهب باشقادر ، بو مذهبك رئيسی مشار اليه احمد بن سالمك اوغلی ابو الحسن محمد بن احمد بن سالم‌در .... (تصوفك ظفرلری صحيفه ٨٧)

كشف المحجوب ايسه سالميه‌يی صوفيه‌نك طرق مردوده‌سندن كوستريور . طريقت قادريه‌نك پيری اولوب غوث اعظم نامنی احراز ايدن شيخ عبد القادر كيلانی ، غنيه‌ده

مذهب سالمیه‌نك بعضی اعتقادینی کفره مؤدی عد ایدیورکه بو اعتقاد قوت‌القلوبك اخبار صفات بابنده ذکر اولونمشدر . برده ابو طالب قوت‌القلوبده ، کندی شیخنی ابوالحسن ابن سالم کوستردیکی کبی نفحاتده ، لسان‌المیزانده ، احیا شرحنده ابوطالبك ابوالحسن ابن سالمه انتساب ایتدیکی تصریح اولنیور . خطیب بغدادی ، ابن کثیر ، عینی ، ابن‌خلکانده‌ده بویله‌در . نهایت مسالك صوفیه‌دن اولان سالمیه رئیسی ابوعبدالله ابن سالمك اسمی طبقات سلمی‌ده ، حلیة‌الاولیاده ، طبقات شعرانی‌ده ، احیاشرحنده محمدبن احمدبن سالم کوستریلیور.

کمال غرور ایله یازدیغکز بو صحیفه‌ده خطالر یوز قیزارده‌جق درجه‌ده‌در ، خصوصا غنیه‌یی کورمامك بر شیخ ایچین بویوك بر قصوردر .

٤ — شایان حیرتدرکه متصوفه‌نك شدتلی علمدارلرندن اولان ابن الجوزی ایله ابن‌القیمی تصوفك ظفرلرنده متصوفه‌دن کوستریورسکز (صحیفه ۷۰ و ۱۵۳)

استیضاحده‌ده مشارالیهمانك یازدقلری « صفوة الصفوة ، مدارج السالکین » ی اعاظم صوفیه‌نك احادیث شریفه‌یی محتوی الك عالی نمونه‌لرندن صاییورسکز .

حال بوکه هرایکیسی‌ده اثرلرنده جمهور صوفیه حقنده اك آغیر سوزلر سردایدیورلر. ابن القیم مدارج السالکینده وجود مطلقه قائل اولان صوفیه‌یی شرکه ، کفره ، الحاده نسبت ایدیور . سزك نظرکزده ایسه ابن‌القیم محضا مسلمینه نصیحت ، شیخ ابن‌عربی‌نك کتابلرینی مطالعه ایله مشغول اولان جهلهٔ متصوفه‌یی منع ایچین انکار ایتمش اولیور . (تصوفك ظفرلری صحیفه ۱۵۳)

٥ — صوفیه‌دن علاءالدین سمنانی‌ده ابن‌القیم کبی « محضا مسلمینه نصیحت ... الخ » قصدیله وحدت وجودی انکار ایتمش کوستریورسکز . تصوفك ظفرلری صحیفه ۱۵۳ . نفحاتده ایسه شیخ اکبرك قائل اولدیغی وجود مطلق حقنده « جمیع ملل ونحل بدین رسوائی‌سخن نکفته ومذهب طبیعیه ودهریه بسیاری بهتر ازین عقیده » دیدیکی مذکوردر.

٦ — شیخ صفوت افندی خلیا عالمنده عراقی‌یه ، « احیاء‌العلوم احادیثی حقنده (لااصل‌له) دیمز » دیدردیور ، کندی فکرینی مخیل عراقی‌ایله ایضاح ایدییور (تصوفك ظفرلری صحیفه ۲٤)

فقط بالذات عراقی تخریج الاحیاده « لا اصل‌له - لیس‌له اصل - موضوع باطل » سوزلرینی سرد ایدوب دوریور .

۷ — ایضاح وتفصیلده ، ریاستنده بولوندیغی تدقیق مؤلفات شرعیه هیئتنه قارشی

صحیح مسلم اصطلاحنی قوللانه‌رق (احادیث فضائل) دیمش ایدم . بو تعبیری اکلامدیغی کبی « بویله سوزلره نفوذ ایده‌جك سحرآمیز نظرلره مالك اولمدیغمزی اعتراف ایدرز » دیه برده عذر درمیان ایدیور ! (تصوفك ظفرلری صحیفه ۱۳٦)

۸ — شیخ صفوت افندی صحیح بخاری‌نك مشتمل اولدیغی بوتون احادیثك درجهٔ قصوای صحتده اولدیغنه اجماع امت واقع اولمشدر » دیور (تصوفك ظفرلری صحیفه ٤۰)

اصول حدیث کتابلری ایسه دار قطنی وسائر ناقدین حدیثك سکسان قادار بخاری حدیثلرینی انتقاد ایتدکلرینی ؛ صحیح اولانلرك اصول ومتونه عائد اولدیغنی ، اونلردنده بر قسمنك استثنا ایدلدیکنی صراحة بیان ایدییورلر . ایشته شیخمزك علم تصوف ایله اصول حدیثده‌کی قوتی !

۹ — طبقات سبکی‌نك « ولم یستبدالرجل بحدیث واحد » عباره‌سی مطبوع نسخه‌ده « ولم‌یسندالرجل لحدیث واحد » یازلمش‌ایدی . شیخ‌صفوت افندی بونی کشف‌ایده‌مه‌مش ، یا کلش‌عباره‌یی ، معناسز عباره‌یی نقل ایله‌مشدر . (تصوفك ظفرلری صحیفه ..) بوده‌استخراج معناده‌کی قوتی کوستر .

الحاصل شیخ صفوت افندی مته‌دولوژی « مناهج » دن خبردار دکلدر ، مع‌الاسف علوم نظریهٔ اسلامیه ایله متوغل دکلدر ، خصوصاً بو علومك تاریخلری حقنده معلومات ایدنمامشدر ، قوهٔ خیالیه‌سی ایشلك ، قوهٔ حاکمه‌سی ایسه دورغوندر ، بوندن ناشی تحلیل علمی‌یه یاناشه‌میور ، قواعد اصولیه و منطقیه‌یی تطبیق ایده‌میور ، سوق مناظره ایله سویله‌نن سوزلری لازم قول صانیور ، کیزلی تناقضلری کوره‌میور ، یالکز عوام‌پسندانه سوزلرله دوشونجه‌لرینی بزه‌یور . طبع اولونمقده اولان رساله‌مزدن پك بارز بر صورتده اکلاشیله‌جغی اوزره شیخ صفوت افندینك رساله‌سی اصلا تدقیق علمی‌یه متحمل دکلدر .

مقاله‌یه کلنجه اوده اوته‌کی کبی قیمت علمیه‌دن محرومدر :

محرابده باصیلان اون آلتی صحیفه‌لك مدافعه‌یه برشی دیه‌میورسکز . مقدمه مناظره‌نك نه صورتله ظهور ایتدیکنی ، وضعیتکزی پك ایی بیلدیردیکی جهتله اونی بی‌سروبن حکایه عدایله مناظره‌نك بیکانه‌سی کوریورسکز . مخیل دعوی حقنده عباره‌نك سلاست ودلالتی حقنده شرح عقائد اطرافندن ، قسطلانیدن ، منطق کتابلرندن ، اصول ونحو کتابلرندن نقلاً یازدیغم جوابلر تمامیله جوابسز قالیور ، برهان و دلیل ایله بطلانی تشهیر غایت بسیط برعملیه کوستریلیورده محرابده یازلمیان (صحبة‌الاحداث) حقنده سوزلر اوزانوب دوریور.

عاجزلری نصل مطبوع اثریکز حقنده جواب یازمش ایسه م ذات عالیلرینه ده مطبوع سوزلرم حقنده جواب ویرمك دوشر ایدی . یوقسه محرابه علاقه سی اولمیان بر سوز حقنده تکثیر سواد ، عجزدن باشقه نه یه حمل اولنور ؟

« صحبة الاحداث » آفتی ، حکایه لرله برابر ابن الجوزی نك تلبیس ابلیسنده صوفیه یی انتقاد فصلنده کورمش ایدم . بونك ایله شو کانی نك « بل غالب ذلك من جنس تفاسیر الباطنیه » سوزی آره سنده بر مناسبت بولدم یعنی « صوفیه نك هم قوهٔ علمیه لری ، هم قوهٔ ارادیه لری طعن اولونمشدر » فکرینی ویرمك املیله قشیریدن او عباره یی نقل ایتدم ، فقط باشقه بر معنی آکلاشیلماماق ایچون یالنز رجال قشیریه دن یوسف بن حسینك (رأیت آفات الصوفیة فی صحبة الاحداث و معاشرة الاضداد ورفق النسوان) سوزینی ده علاوه ایتدم . ذکر اولونان بو اوچ سوز بربری آردنجه یازلمقله احداث ایله احادیث آره سنده کی التباسه اصلا محل یوقدی . بونی بر التباسه حمل ایدیشکزه حیرت ایتمه یڭ هیچ بر ذی عقل یوقدر ظن ایدرم . بعض صوفیه ایله اتهام کبی افترا کزه ، « عملی تصوف ایله ناتراشیده نفس اماره صاحبی کبی لزومسز سوزلریکزه قارشی بالضروره شاذلی خلافتنامه سندن بحث ایتدم . عملی تصوفدن بحث ایدوب دورمه دیمك ایستدم . نزاکت حقنده یازدیغم نوط ایله سوزلریکزده لفظاً و معنی نزاکت یوقدر دیمك ایستدم ، بونی اکلامدیکز ؟ نزاکت حقنده بو قدر سوز اوزاده جقکزه عام مخصوص ، عقد وضع ، عقد حمل وسائره حقنده نه یه شیق شقه ایتمیورسکز ؟ غالبا نوبه کز ، بیلمدیککز مسئله حقنده اوله جقدر . اك صوکده کی خیرخواهانه اخطاریکزه قارشی بن ده بر اخطارده بولنه یم : علم ساحه سنده جولان ایتمك ایستیورسه کز شاعرك « احرص علی کل علم تبلغ الاملا × ولا تموتن بعلم واحد کسلا » بیتیله عامل اولیکز . شاید عملی تصوفه یورونه جك ایسه کز فاضل آداشمك (شیخ وقت ، استاذ کل اولسه‌ك دنی × ترك دعوی ایلمکدر یول ده دمم) بیتنه باقیشکز . « تصوف همین ترك قیل است وقال × بحیرت سماع است ووجد است وحال » بیتنی دائما کوز او کنده طوتیکز ؛ هیچ اولمازسه الکزدن بو کلسین .

جناب حق جمله مزی عقلاً ، نقلاً واقعه مطابق اولان معارفه موافق قیلسون بو احمدلك شرندن ، خیالی انطباعلردن وقایه بیورسون .

ازمیرلی ۱۵ شباط ۳۴۹

اسماعیل حقی

۳۵ مقلی

مؤلفك مطبوع اثرى

اليوم موجود اولانلر

- سير جليلهٔ نبويه مقدمه‌سى
- آنغليقان كليسانه جواب
- محصل الكلام والحكمة
- يكى علم كلام ؛ جلد ۱
- مختصر علم توحيد
- الكندى

نسخ مطبوعه‌سى قالمايانلر

- علم خلاف
- اصول فقه
- حكمت تشريع
- كتاب الافتا والقضا
- غازيلره ارمغان
- فلسفه درسلرى
- مناهج ـ متودولوژى
- مختصر فلسفهٔ اولى
- معيار العلوم
- علم منطق
- مختصر مابعد الطبيعه
- فلسفهٔ اسلاميه تاريخى
- اخوان صفا فلسفه‌سى

طبع اولونمقده اولانلر

- معانىٔ قرآن
- يكى علم كلام ؛ جلد ۲
- تاريخ حديث
- فلسفهٔ اسلاميه تاريخى

باقيده طبع اولونه‌جق اولانلر

- رسم قرآن
- انتقادى ملاحظه‌لره ذيل
- ابن الطيب السرخسى ـ ابن زكريا الرازى
- ابو المعالى
- حجة الاسلام غزالى
- ابو الهذيل ـ نظام